

Protokoll

KIRKEMØTET

1998

Bergen

8. - 13. november

Det 15. Kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt i Bergen
fra søndag 8. til fredag 13. november 1998.

Møtets forhandlinger fant sted på
Grand Hotel Terminus.

Protokoll Kirkemøtet 1998

© Kirkerådet, Den norske kirke

Opplag: 300, 02/99

Bestilles fra:
Kirkerådets materiellekspedisjon
Postboks 5913 Majorstua
0308 Oslo
Tlf. 22 93 27 50
Faks 22 93 28 28
E-post: materiell@kirken.no

INNHold

INNHold	2
I. ÅPNING AV KIRKEMØTET 1998.....	3
ÅPNINGSGUDSTJENESTEN	3
ÅPNINGSMØTET	3
GENERALDEBATTEN.....	3
HOVEDFOREDRAGET	3
HOVEDFOREDRAGSDEBATTEN.....	3
II. KONSTITUERING	4
VALG AV DIRIGENTSKAP	4
INNKALLINGEN	4
SAKSLISTEN	4
VALG AV TELLEKORPS	4
VALG AV KOMITELEDERE	4
VALG AV PROTOKOLLKOMITE.....	4
VALG AV VALGKOMITE.....	5
III. SAKSLISTE.....	6
IV. KOMITEINNSTILLINGER OG PLENUMSVEDTAK.....	7
<i>Sak KM 1/98: INNSTILLING FRA PROTOKOLLKOMITEEN.....</i>	<i>7</i>
<i>Sak KM 2/98: VALG OG OPPNEVNINGER.....</i>	<i>8</i>
<i>Sak KM 3/98: ÅRSMELDING FOR DE SENTRALKIRKELIGE RÅD 1997.....</i>	<i>15</i>
<i>Sak KM 4/98: STRATEGIDOKUMENT FOR DEN NORSKE KIRKE 1999 - 2002.....</i>	<i>19</i>
<i>Sak KM 5/98: STATSBUDDSJETTET 1999 OG 2000.....</i>	<i>30</i>
<i>Sak KM 6/98: TIDFESTING AV KYRKJEMØTET 2000.....</i>	<i>52</i>
<i>Sak KM 7/98: SÆRSKILDE PREIKETEKSTAR FOR KYRKJEÅRET 2000/2001.....</i>	<i>53</i>
<i>Sak KM 8/98: ORIENTERINGSSAKER.....</i>	<i>59</i>
<i>Sak KM 9/98: REGELVERK VEDRØRENDE ORDINASJON OG TILSETTING AV PRESTER, HERUNDER ORDINASJON AV PERSONER UTEN TEOLOGISK EMBETSEKSAMEN.....</i>	<i>60</i>
<i>Sak KM 10/98: VIGSLING AV KANTOR.....</i>	<i>78</i>
<i>Sak KM 11/98: FELLES TIDSPUNKT FOR PÅSKEFEIRING.....</i>	<i>90</i>
<i>Sak KM 12/98: ARBEID MED MENNESKERETTAR I DEN NORSKE KYRKJA.....</i>	<i>94</i>
<i>Sak KM 13/98: EUTANASI.....</i>	<i>118</i>
V. DELTAKERE PÅ KIRKEMØTET 1998.....	134
VI. KIRKEMØTET'S FASTE KOMITEER.....	138
VII. ØVRIGE PROGRAMINNSLAG	140
MORGENSAMLINGENE	140
AVSLUTNINGSGUDSTJENESTEN.....	140
KONGEMIDDAG.....	140
VIII. TALER, FOREDRAG OG HILSENER.....	140
<i>TALE KIRKERÅDETS FORMANN ODDBJØRN EVENSHAUG.....</i>	<i>140</i>
<i>KYRKJESTATSRÅD JON LILLETUN HELSING TIL KYRKJEMØTET 1998.....</i>	<i>148</i>
<i>METHODISTKIRKENS HILSEN TIL KIRKEMØTET 1998 V/ØYVIND HELLIESEN.....</i>	<i>152</i>
<i>H.M. KONG HARALD V'S HILSEN TIL KIRKEMØTET.....</i>	<i>154</i>
HOVEDFOREDRAG V/ BISKOP GUNNAR STÅLSETT: HVA ER DA ET MENNESKE?.....	155

I. ÅPNING AV KIRKEMØTET 1998

Åpningsgudstjenesten

Kirkemøtet 1998 ble åpnet med gudstjeneste i Mariakirken søndag 8. november kl. 16:00. Biskop Ole Chr. Kvarme var liturg og predikant.

Åpningsmøtet

Åpningsmøtet ble holdt i plenumssalen i Grand Hotel Terminus søndag 8. november kl. 17:30.

Kirkerådets formann Oddbjørn Evenshaug holdt åpningstalen (gjengitt på side 140); hilsener ved statsråd Jon Lilletun (gjengitt på side 148) og tilsynsmann Øyvind Helliesen, Metodistkirken i Norge (gjengitt på side 152).

GENERALDEBATTEN

Generaldebatten fant sted i forlengelsen av Kirkemøtets åpningsmøte søndag 8. november.

Følgende hadde ordet:

Trond Skard Dokka, Kjell Aarseth, Gunnleik Seierstad, Odd Bondevik, Laila Riksaasen Dahl, Nils-Tore Andersen, Per Halstein Nielsen, Lars Østnor, Ola Smeplass, Kjellrun Bergslid, Terje Mikalsen (forslag om evaluering av KM til slutt), Egil Brende, Berit Helgøy Kloster, Tore Kopperud, Ann-Mari Aas, Nils Valde, Sigurd Osberg, Gunvor Heiene, Finn Wagle, Ernst Baasland, Liv Asdahl Solberg, Ivar Jarle Eliassen, Ole Chr. Kvarme, Oddmund Brundtland, Jens Olav Mæland, Klaus Iversen, Peder Nustad, Jorunn Øxnevad Lie, Kjell Dalmo, Katinka

Solli Schøien, Siren Eriksen, Jan Otto Eek, Hans Nic. Nilsen, Jorunn Kapstad, Astrid Sandsmark, Helge Aarseth, Torgils Aurdal, Claus Harald Jebsen, Ole D Hagesæther

Formannens understrekning av Jesus Kristus som troens opphavsmann og fullender og som Ham vi skal fokusere våre liv og vår tjeneste på, ble fulgt opp av mange av talerne under generaldebatten. Behovet for åndelig fornyelse i vår kirke ble pekt på av flere talere.

Temaer som ellers ble berørt, var bl.a. gudstjenesten og forkynnelsen, utdanning av diakoner og tilskudd til diakonstillinger, ordinasjon av personer uten teologisk embetseksamen, lekfolket og frivillig medarbeiderskap, dåpsopplæringen, prestelønninger og sykepengene, de homofile og kirken.

Hovedforedraget

Kirkemøtets hovedforedrag ble holdt av biskop Gunnar Stålsett. Han talte om «Hva er da et menneske?» (se side 153). Hovedforedraget med etterfølgende debatt fant sted mandag 9. november kl. 09:00 i plenumssalen i Grand Hotel Terminus.

HOVEDFOREDRAGSDEBATTEN

Debatten knyttet til hovedforedraget «Hva er da et menneske?» ved biskop Gunnar Stålsett ble avviklet umiddelbart etter foredraget mandag 9. november kl. 09:00.

Følgende hadde ordet:

Einy Rendal Elgsæther, Øystein J. Larsen, Bierna Bientie, Alex Norbakken, Arne

Grønningsæter, Hans Nic. Nilsen,
Gunnleik Seierstad, Kari Sørheim, Odd
Bondevik, Sigurd Osberg, Finn Wagle,
Tore Kopperud, Lars Østnor, Ragnhild
Hellemo, Ole Mathis Hetta, Halvor
Bergan, Claus Harald Jebsen, Berit Helgøy
Kloster.

II. KONSTITUERING

Under åpningsmøtet søndag 8. november
kl. 17:30 foregikk konstitueringen av
Kirkemøtet.

Kirkerådets formann, Oddbjørn
Evenshaug, ledet åpningsmøtet fram til
dirigentskapet var valgt.

Valg av dirigentskap

Ved skriftlig avstemning ble følgende valgt
som dirigenter:

- Edvard Grimstad (Hoveddirigent)
Personlig varadirigent: Gunnleik
Seierstad
- Oddmund Brundtland
Personlig varadirigent: Laila
Riksaasen Dahl
- Anne Louise Tveter
Personlig varadirigent: Gunvor
Heiene

Innkallingen

Innkallingen til Kirkemøtet 1998 med
vedlagte saksdokumenter var sendt til
deltakerne til forskriftsmessig tid.

Kirkemøtet hadde ingen merknader til
innkallingen.

Sakslisten

Kirkerådets forslag til saksliste inneholdt
13 saker.

Kirkemøtet sluttet seg til Kirkerådets
forslag til saksliste og til forslaget til
fordeling av saker på komiteene.

Valg av tellekorps

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende
forslag til tellekorps:

- Berit Nyborg (Hovedansvarlig)
- Øyvind Tobiassen
- Lars Erik Rikheim
- Gunn Heidi Dybdahl
- Kristin Fæhn

Valg av komiteledere

Ved åpen avstemning ble følgende
enstemmig valgt til komiteledere.

- Komite A: Jens Damsgaard
- Komite B: Lise Vislie
- Komite C: Liv Asdahl Solberg
- Komite D: Otto Strand
- Komite E: Øystein I. Larsen
- Komite F: Torgils Aurdal

Valg av protokollkomite

Ved åpen avstemning ble følgende
enstemmig valgt til protokollkomite:

Liv Asdahl Solberg, Tunsberg
Varamedlem: Alf Rolin, Borg

Ingmar Areklett, Stavanger
Varamedlem: John Halvor Berg, Nidaros

Else Marie Olasveen, Hamar
Varamedlem: Åshild Deila Rivrud, Agder

Valg av valgkomite

Ved åpen avstemning ble følgende
enstemmig valgt til valgkomite:

Caspar R. Thomassen, Oslo - leder
Varamedlem: Per Halstein Nielsen,
Nidaros

Astrid Sandsmark, Borg
Varamedlem: Peder Nustad, Oslo

Solveig Fjøsne Saltvik, Hamar
Varamedlem: Elena Viviana Eika,
Tunsberg

Klaus Iversen, Bjørgvin
Varamedlem: Halvar Botnen, Sør-
Hålogaland

Bente Skipenes Østrem, Nord-Hålogaland
Varamedlem: Åshild Deila Rivrud, Agder

*

III. SAKSLISTE

- Sak KM 1/98: Innstilling fra Protokollkomiteen
- Sak KM 2/98: Valg og oppnevninger
- Sak KM 3/98: Årsmelding for de sentralkirkelige råd 1997
- Sak KM 4/98: Strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002
- Sak KM 5/98: Statsbudsjettet 1999 og 2000
- Sak KM 6/98: Tidfesting av Kyrkjemøtet 2000
- Sak KM 7/98: Særskilde preiketekstar for kyrkjeåret 2000/2001
- Sak KM 8/98: Orienteringssaker
- Protokoll fra Bispemøtet 1998
  - Årsrapport 1997 Den norske Sjømannsmisjon/
Norsk kirke i utlandet
  - Melding om tilsettinger 1.7.1997-30.6.1998
  - Stat/kirke-utvalget
- Sak KM 9/98: Regelverk vedrørende ordinasjon og tilsetting av prester, herunder ordinasjon av personer uten teologisk embetseksamen
- Sak KM10/98: Vigsling av kantor
- Sak KM 11/98: Felles tidspunkt for påskefeiring
- Sak KM 12/98: Arbeid med menneskerettar i Den norske kyrkja
- Sak KM 13/98: Eutanasi

IV. KOMITE- INNSTILLINGER OG PLENUMSVEDTAK

Sak KM 1/98: INNSTILLING FRA PROTOKOLLKOMITEEN

SAKSDOKUMENT:

Kirkemøtedokument

Dokument 1.2
Innstilling fra Protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt 2 møter.

Protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen fra Kirkemøtet 1997 før utsendelse.

Protokollkomiteen har før Kirkemøtet 1998 gått gjennom vedtaksprotokollen for Kirkemøtet 1997 og vurdert oppfølgingen av vedtakene. Komiteen har her tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd og opplysninger fra rådenes sekretariater.

I en komitemerknad på Kirkemøtet 1996 ble det bedt om at det for Kirkemøtet 1997 ble fremmet forslag om endringer i § 3 i statuttene for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd for å lette en samredigert årsmelding. Saken ble utsatt i 1997 og er heller ikke fremmet for Kirkemøtet 1998. Protokollkomiteen er likevel oppmerksom på at saken er forsinket fordi den er satt inn i en større organisasjonsmessig sammenheng, og finner at intensjonen fra Kirkemøtet 1996 er ivaretatt.

Protokollkomiteen finner generelt at de tre sentralkirkelige råd har fulgt opp Kirkemøtets vedtak på en fullgod måte. Det gjøres mange vedtak og det er også mange pålegg i merknadene fra komiteene. Protokollkomiteen mener at disse generelt får en meget systematisk og omhyggelig oppfølging i rådene.

Sekretariatene har fulgt de arbeidsrutinene som var foreskrevet og har gitt komiteen gode arbeidsvilkår.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Oddmund Brundtland
Saksordfører: Solveig Fjøsne Saltvik

Disse hadde ordet:
Solveig Fjøsne Saltvik

KIRKEMØTET'S VEDTAK:

Innstillingen fra Protokollkomiteen tas til etterretning.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 2/98:

VALG OG OPPNEVNINGER

Valg og oppnevninger foreslått av Valgkomiteen:

- I. Valg av leder til Kirkerådet, Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd for perioden 1999-2000.
- II. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkerådet for perioden 1999-2002.
- III. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Mellomkirkelig råd for perioden 1999-2002.
- IV. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Samisk kirkeråd for perioden 1999-2002.
- V. Norges kristne råd - oppnevning av medlemmer og varamedlemmer for perioden 1999-2002.
- VI. Den norske kirkes lærenemnd - oppnevning av Kirkemøtets medlemmer og varamedlemmer for perioden 1998-2002.
- VII. Den norske Sjømannsmisjon/norsk kirke i utlandet - oppnevning av Kirkemøtets representanter til representantskapet for perioden 1998-2002.

*

Stemmegeving og optelling

Til alle valg var det skriftlig stemmeavgivning.

Optelling av valgene under I, II, III og IV skjedde under ledelse av valgkomiteens leder Caspar R. Thomassen.

Optelling av de øvrige valg ble foretatt av tellekorpset. Resultat av valgene ble skriftlig overlevert møtets dirigentskap.

I. Valg av leder til Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd for perioden 1999-2000

a) Valg av leder til Kirkerådet for perioden 1999-2000

Dokumenter:

- Saksorientering (Dokument 2.6) med Nominasjonskomiteens innstilling og forslag til kandidater
- Regler for valg av Kirkerådet
- Valgkomiteens forslag til kandidater (Dokument 2.13)

Valgkomiteens forslag til kandidater:

- Gunvor Kongsvik
- Bent Natvig

VALGRESULTAT:

Det ble avgitt 84 stemmer.

- Gunvor Kongsvik	67
- Bent Natvig	17

Gunvor Kongsvik ble valgt til leder av Kirkerådet for perioden 1999-2000.

b) Valg av Mellomkirkelig råds leder for perioden 1999-2000

Dokumenter:

- Saksorientering (Dokument 2.7) med Nominasjonskomiteens innstilling og forslag til kandidater
- Statutter for Mellomkirkelig råd
- Valgkomiteens forslag til kandidater (Dokument 2.13)

Valgkomiteens forslag på kandidater:

- Tormod Engelsen
- Berit Lånke

Det ble fremmet forslag på en kandidat i tillegg til Valgkomiteens forslag:

- Jorunn Kapstad fremmet forslag på:
  - Tor B. Jørgensen

VALGRESULTAT:

Ved første gangs avstemming ble det avgitt 84 stemmer. Ingen stemmesedler ble forkastet, men to kandidater fikk samme stemmetall og det ble omvalg. Ved andre gangs avstemming ble det avgitt 83 stemmer.

1. gangs avstemming:

- Tormod Engelsen	38
- Berit Lånke	23
- Tor B. Jørgensen	23

2. gangs avstemming:

- Tormod Engelsen	44
- Tor B. Jørgensen	21
- Berit Lånke	18

Tormod Engelsen ble valgt til leder av Mellomkirkelig råd for perioden 1999-2000.

c) Valg av leder til Samisk kirkeråd for perioden 1999-2000

Dokumenter:

- Saksorientering med Nominasjonskomiteens innstilling (Dokument 2.8)
- Statutter for Samisk kirkeråd
- Valgkomiteens forslag til kandidater (Dokument 2.13)

Valgkomiteens forslag til kandidat

- Ole Mathis Hetta

VALGRESULTAT:

Det ble avgitt 82 stemmer

- Ole Mathis Hetta: 82 stemmer

Ole Mathis Hetta ble valgt til leder av Samisk kirkeråd for perioden 1999-2000

II. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkerådet for perioden 1999-2002

Dokumenter:

- Kirkemøtedokument 2.6 med Nominasjonskomiteens innstilling
- Regler for valg av Kirkeråd
- Valgkomiteens forslag til kandidatliste (Dokument 2.14)
- Kort presentasjon av Valgkomiteens forslag på kandidater til Kirkerådet

Kandidater fra bispedømmerådene:

Av de 83 stemmesedlene som ble avgitt, viste det seg ved opptelling at 16 ikke var i samsvar med valgreglene. Valgkomiteen anbefalte overfor dirigentskapet at det skulle foretas omvalg. Kirkemøtet sluttet seg til dette.

Ved 2. gangs avstemming ble det levert 81 stemmesedler hvorav 4 ikke var i samsvar med valgreglene.

VALGRESULTAT:

Oslo:		
Peder Nustad	(LT)	50
Lise Vislie	(L)	20

Arne Grønningsæter	(L)	7
Borg:		
Laila Riksaasen Dahl	(G)	62
Alf Rolin	(L)	8
Edvard Grimstad	(L)	7
Hamar:		
Solveig Fjøsne Saltvik	(L)	60
Knut Yngvar Sønstegaard	(G)	10
Hans Thingelstad	(L)	7
Tunsberg:		
Katinka Solli Schøien	(L)	50
Per L. Kjos	(L)	16
Liv Asdahl Solberg	(LT)	11
Agder:		
Ole Bent Røiseland	(L)	55
Lindy Eidem	(LT)	16
Thor Egil Abrahamsen	(G)	6
Stavanger:		
Berit Helgøy Kloster	(L)	63
Inger Synnøve Stange	(L)	12
Arne Dag Kvamsø	(G)	2
Bjørgvin:		
Jens Olav Mæland	(G)	57
Jorunn Øxnevad Lie	(L)	11
Klaus Iversen	(L)	9
Møre:		
Marianne Nørgaard Aae	(L)	52
Einy Rendal Elgsæther	(L)	15
Kjell Aarset	(G)	10
Nidaros:		
Per Halstein Nielsen	(G)	43
Ann-Mari Aas	(L)	20
John Halvor Berg	(L)	14
Sør-Hålogaland		
Gunnar Tveit Sandvin	(L)	58
Torgils Aurdal	(G)	13
Halvar Botnen	(L)	6
Nord-Hålogaland		
Ragnhild Hellemo	(L)	35
Oddmund Brundtland	(G)	28
Alex Norbakken	(L)	12
Hans Nic. Nilsen	(L)	2

Uavhengige kandidater:

Det ble avgitt 80 stemmer. Ingen stemmer ble forkastet.

Leke:

- Ådne Berge	33
- Bent Natvig	17
- Knut Risnes	16
- Nils Valde	12
- Kim Lund	2

Geistlige:

- Tore Kopperud	65
- Elin Vangen	9
- Magne Hjorthaug	4
- Vivi Rø	2

SAMMENSETNING AV KIRKERÅDET:

Kirkerådet 1999-2002 fikk følgende sammensetning:

Oslo:

Medlem: Peder Nustad
Varamedlem: Gudrun Homstvedt

Borg:

Medlem: Laila Riksaasen Dahl
Varamedlem: Ole Jacob Modalsli

Hamar:

Medlem: Solveig Fjøsne Saltvik
Varamedlem: Hans Thingelstad

Tunsberg:

Medlem: Katinka Solli Schøien
Varamedlem: Per L. Kjos

Agder:

Medlem: Ole Bent Røiseland
Varamedlem: Jens Damsgaard (utpekt av Agder bdr)

Stavanger:

Medlem: Berit Helgøy Kloster
Varamedlem: Inger Synnøve Stange

Bjørgvin:

Medlem: Jens Olav Mæland
Varamedlem: Asbjørn Magne Gjengedal

Møre:
Medlem: Marianne Nørgaard Aae
Varamedlem: Einy Rendal Elgsæther

- Kort presentasjon av Valgkomiteens kandidater til Mellomkirkelig råd

Nidaros:
Medlem: Per Halstein Nielsen
Varamedlem: Inge Torset

Det ble fremmet forslag på 2 kandidater i tillegg til valgkomiteens forslag:

Sør-Hålogaland:
Medlem: Gunnar Tveit Sandvin
Varamedlem: Halvar Botnen

- Rosemarie Køhn fremmet forslag på:
  - Ole Martin Norderhaug fra Hamar

Nord-Hålogaland:
Medlem: Ragnhild Hellemo
Varamedlem: Alex Nordbakken

- Anne Louise Tveter fremmet forslag på:
  - Jan A. Eriksen fra Agder

Geistlig valgt på fritt grunnlag:
Medlem: Tore Kopperud
Varamedlem: Elin Vangen

Av de 83 stemmesedlene som ble avgitt, ble 3 underkjent.

Lek valgt på fritt grunnlag:
Medlem: Gunvor Kongsvik
Varamedlem: Bent Natvig

VALGRESULTAT:

Lek valgt på fritt grunnlag:
Medlem: Ådne Berge
Varamedlem: Knut Risnes

Oslo:
Inger Anne Naterstad 47
Arne Grønningsæter 32
Lise Vislie 1

Oppnevnt av Bispemøtet:
Medlem: Biskop Odd Bondevik
Varamedlem: Biskop Ola M. Steinholt

Borg:
Astrid Sandsmark 68
Jon Terje Ekeland 12
Hamar:
Ole Martin Norderhaug 41
Gunvor Heiene 27
Hans Olav Høivik 12

III. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Mellomkirkelig råd for perioden 1999-2002

Dokumenter:

- Saksorientering (Dokument 2.7) med Nominasjonskomiteens innstilling og forslag til kandidater
- Statutter for Mellomkirkelig råd
- Valgkomiteens forslag til kandidatliste (dokument 2.14)

Tunsberg:
Elena Viviana Eika 68
Siren Eriksen 12
Agder:
Terje Mikalsen 27
(medlem ved loddtrekning)
Jan A. Eriksen 27
Konstance Raen 26
Stavanger:
Thor Strandenæs 62
Arne Dag Kvamsø 18
Bjergvin:
Jorunn Øxnevad Lie 64
Oddvar Almenning 16
Møre:
Helge Aarseth 68

Signe Hellevik 12
 Nidaros:
 Berit Lånke 69
 Egil Brende 11
 Sør-Hålogaland:
 Ola Smeplass 58
 Gunnar Tveit Sandvin 22
 Nord-Hålogaland:
 Ivar Jarle Eliassen 63
 Otto Strand 17

Uavhengige kandidater:

Gerd Marie Ådna 67

SAMMENSETNING AV MELLOMKIRKELIG RÅD

Mellomkirkelig råd 1999-2002 fikk følgende sammensetning:

Oslo:
 Medlem: Inger Anne Naterstad
 Varamedlem: Arne Grønningsæter

Borg:
 Medlem: Astrid Sandsmark
 Varamedlem: Jon Terje Ekeland

Hamar:
 Medlem: Ole Martin Norderhaug
 Varamedlem: Gunvor Heiene

Tunsberg:
 Medlem: Elena Viviana Eika
 Varamedlem: Siren Eriksen

Agder:
 Medlem: Terje Mikalsen
 Varamedlem: Jan A. Eriksen

Stavanger:
 Medlem: Thor Strandenæs
 Varamedlem: Arne Dag Kvamsø

Bjørgvin:
 Medlem: Jorunn Øxnevad Lie
 Varamedlem: Oddvar Almanning

Møre:
 Medlem: Helge Aarseth
 Varamedlem: Signe Hellevik

Nidaros:
 Medlem: Berit Lånke
 Varamedlem: Egil Brende

Sør-Hålogaland:
 Medlem: Ola Smeplass
 Varamedlem: Gunnar Tveit Sandvin

Nord-Hålogaland:
 Medlem: Ivar Jarle Eliassen
 Varamedlem: Otto Strand

Valgt på fritt grunnlag:
 Medlem: Tormod Engelsviken
 Varamedlem: Gerd Marie Ådna

Oppnevnt av Bispemøtet:
 Medlem: Biskop Sigurd Osberg
 Varamedlem: Biskop Finn Wagle

IV. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Samisk kirkeråd for perioden 1999-2002

Dokumenter:

- Saksorientering (Dokument 2.8) med Nominasjonskomiteens innstilling og forslag til kandidater
- Statutter for Samisk kirkeråd
- Valgkomiteens forslag til kandidatliste (Dokument 2.14)
- Kort presentasjon av Valgkomiteens kandidater

Det ble avgitt 83 stemmer. 5 stemmesedler ble underkjent.

VALGRESULTAT:

Nordsamisk område:
 Aslak Anders N. Siri 49
 Stig Arne Somby 70
 Line Skum 24

Ellen Marie Vars 6

Lulesamisk område:
Sigmund Johnsen 4
Mareno Mikkelsen 74

Sørsamisk område:
Toamma Bientie 13
Anna Joma Granefjell 66
Aina Toven Mahlum 6

Varamedlem fra øvrige bispedømmer:
Ingrid Jåma 75

SAMMENSETNING AV SAMISK KIRKERÅD

Samisk kirkeråd 1999-2002 fikk følgende
sammensetning:

Fra nord-samisk område:

Medlem: Stig Arne Somby
Varamedlem: Line Skum

Medlem: Aslak Anders N. Siri
Varamedlem: Ellen Marie Vars

Fra lule-samisk område:

Medlem: Mareno Mikkelsen
Varamedlem: Sigmund Johnsen

Fra sør-samisk område:

Medlem: Anna Joma Granefjell
Varamedlem: Toamma Bientie

Øvrige bispedømmer:

Medlem: Ole Mathis Hetta (Leder)
Varamedlem: Ingrid Jåma

Oppnevnt av Bispemøtet:

Medlem: Biskop Ola Steinholt
Varamedlem: Biskop Øystein I. Larsen

V. Norges kristne råd - oppnevning av medlemmer og varamedlemmer for perioden 1999-2002

Dokumenter:

- Kirkemøtedokument 2.12 med
Mellomkirkelig råds forslag på
medlemmer med personlige
varamedlemmer

Valgkomiteen fremla Mellomkirkelig råds
forslag på kandidater. (Dokument 2.14)

VALGRESULTAT:

Det ble avgitt 83 stemmer.

Ørnulf Elseth fikk 80 stemmer som
medlem og 3 stemmer som varamedlem,
mens Jens Petter Johnsen fikk 3 stemmer
som medlem og 80 stemmer som vara-
medlem.

Ellen Martha Blaasvær fikk 81 stemmer
som medlem og 2 stemmer som vara-
medlem, mens Kristine Sandmæl fikk 2
stemmer som medlem og 81 stemmer som
varamedlem.

Øvrige kandidater fikk 83 stemmer.

FØLGENDE BLE OPPNEVNT TIL NORGES KRISTNE RÅD FOR PERIODEN 1999-2000:

Medlem: Mellomkirkelig råds leder
Varamedlem: Mellomkirkelig råds
nestleder

Medlem: Biskop oppnevnt av Bispemøtet
Varamedlem: Biskop oppnevnt av
Bispemøtet

Medlem: Kirkerådets leder
Varamedlem: Kirkerådets nestleder

Medlem: Mellomkirkelig råds
generalsekretær
Varamedlem: Kirkerådets direktør

Medlem: Edvard Grimstad
Varamedlem: Hans Thingelstad

Medlem: Ørnulf Elseth
Varamedlem: Jens-Petter Johnsen

Medlem: Ole Harald Neergård
Varamedlem: Egil Elling Ellingsen

Medlem: Solveig Fiske
Varamedlem: Astri Hauge

Medlem: Ellen Martha Blaasvær
Varamedlem: Kristine Sandmæl

Medlem: Anne Weider Aasen
Varamedlem: Jorund Andersen

Medlem: Ragnhild Jepsen
Varamedlem: Marit Torp

Medlem: Gerd Marie Ådna
Varamedlem: Elise Haugland Madsen

Medlem: Marianne Werrum
Varamedlem: Gunhild Sivertsen Sørvig

VI. Den norske kirkes lærenemnd oppnevning av Kirkemøtets medlemmer og varamedlemmer for perioden 1998-2002

Dokumenter:

- Kirkemøtedokument 2.9
- Valgkomiteens forslag til kandidater (Dokument 2.14)

Teologisk sakkyndige:

- Bjørn Sandvik
Varamedlem: Svein Granerud
- Turid Karlsen Seim

Varamedlem: Helga Byfuglien

Leke medlemmer:

- John Egil Bergem
Varamedlem: Svein Haanes
- Gunhild Hagesæther
Varamedlem: Heid Leganger-Krogstad
- Otto Krogseth
Varamedlem: Arthur Olav Sandved
- Torunn Laupsa
Varamedlem: Annbjørg Eiksund Hesselberg

VALGRESULTAT:

Det ble avgitt 83 stemmer.

På 4 av stemmesedlene var rekkefølgen byttet om på Seim/Byfuglien. Turid Karlsen Seim fikk 68 stemmer som medlem og 4 stemmer som varamedlem, mens Helga Byfuglien fikk 76 stemmer som varamedlem og 5 stemmer som medlem.

Berit Lånke fikk 13 stemmer.

Bjørn Sandvik fikk 82 stemmer - øvrige kandidater fikk 83 stemmer.

FØLGENDE BLE OPPNEVNT TIL DEN NORSKE KIRKES LÆRENEMND FOR PERIODEN 1998-2002:

Teologisk sakkyndige

Medlem: Bjørn Sandvik
Varamedlem: Svein Granerud

Medlem: Turid Karlsen Seim
Varamedlem: Helga Byfuglien

Leke medlemmer

Medlem: John Egil Bergem
Varamedlem: Svein Haanes

Medlem: Gunhild Hagesæther
Varamedlem Heid Leganger-Krogstad

Medlem: Otto Krogseth
Varamedlem: Arthur Olav Sandved

Medlem: Torunn Laupsa
Varamedlem: Annbjørg Eikskund
Hesselberg

VII. Den norske Sjømannsmisjon/ norsk kirke i utlandet - opp- nevning av Kirkemøtets representanter til representant- skapet for perioden 1998-2002.

Dokumenter:

- Kirkemøtedokument 2.11
- Valgkomiteens forslag
(Dokument 2.15)

VALGRESULTAT:

Det ble avgitt 80 stemmer. 1 endring på
1 stemmeseddel. Ingen stemmer forkastet.

FØLGENDE BLE OPPNEVNT TIL
REPRESENTANTSKAPET FOR DEN
NORSKE SJØMANNSMISJON/NORSK
KIRKE I UTLANDET FOR PERIODEN
1998-2002:

Medlem: Kari Sørheim
Varamedlem: Ole Martin Norderhaug

Medlem: Oddmund Brundtland
Varamedlem: Per Halstein Nielsen

Medlem: Elena Viviana Eika
Varamedlem: Lindy Eidem

Sak KM 3/98: ÅRSMELDING FOR DE SENTRALKIRKELIGE RÅD 1997

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 3.1
Saksorientering
Dokument 3.2
Årsmelding for Kirkerådet, Mellomkirkelig
råd, Samisk kirkeråd 1997
Dokument 3.3
Rapport fra satsingsområdet «Forbruk og
rettferd»
Dokument 3.4
Melding om de sentralkirkelige råds
virksomhet januar - september 1998

INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Årsmeldingen for 1997 er i likhet med
meldingene for 1995 og 1996 lagt opp som
en samredigert melding for Kirkerådet,
Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.
Til grunn for årsmeldingen for
virksomheten i 1997 ligger den omforente
«Virksomhetsplan for 1997».
Virksomhetsplanen er et uttrykk for de
oppgaver rådene har prioritert sett i forhold
til «Måldokument for 1997-2000» som
Kirkemøtet 1996 vedtok.

Årsmeldingen bygger videre på Melding
om de sentralkirkelige råds virksomhet for
perioden 1. januar - 30. september 1997 -
som ble fremlagt for og tatt til orientering
av Kirkemøtet 1997. Denne melding er
senere blitt oppdatert til å omfatte hele
1997.

Meldingen for 1997 starter med en
helhetsvurdering av de sentralkirkelige
råds virksomhet 1997.

Den inneholder et kapittel om Opplysningsvesenets Fond som omfatter rapport og regnskap 1997 og KIFO-rapport, og et kapittel om Kirkemøtet 1997.

I tillegg til de faste vedlegg er det tatt med de av Kirkemøtet vedtatte hovedmål, delmål og prioriteringer for de sentralkirkelige råds virksomhet 1997 - 2000. Den inneholder også, etter henstilling fra Kirkemøtet 1996, en rapport fra satsingsområdet «Forbruk og Rettferd».

Komiteens merknader

Komiteen vil innledningsvis gi honnør for det omfattende arbeid som utføres av sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Med begrensede ressurser og en personellsituasjon preget av at flere stillinger har vært besatt av vikarer eller stått vakante, har man opprettholdt et høyt aktivitetsnivå til beste for liv og virksomhet i vår kirke.

Generelle kommentarer

Komiteen vil uttrykke tilfredshet med at Årsmeldingen fremlegges i samordnet og forenklet form. Årsmeldingen gir et godt bilde av det som faktisk har skjedd, men meldingen synes i for stor grad å være preget av en opplisting av tiltak uten at det i tilstrekkelig grad foretas kritiske evalueringer slik som KM's komite B ba om i 1997. Det synes fortsatt å være behov for at Årsmeldingen som kategori videreutvikles. I denne sammenheng må det arbeides med klargjøring av kriterier for evaluering og måloppnåelse.

Kommentarer til enkeltdeler i Årsmeldingen

(Tallene i parentes viser til sidenummereringen i Årsmeldingen)

Komiteen gleder seg over det gjennomslag Plan for dåpsopplæring har hatt i store deler av kirken og de mange tiltak som er satt i verk. Det er imidlertid nødvendig å understreke at dette nå må følges opp med arbeid for en lovfestet dåpsopplæring. (7)

Komiteen vil understreke viktigheten av at organisasjonenes og kirkens barne- og ungdomsarbeid sees som en helhet. Det bør vurderes om man i denne sammenheng kan dra nytte av den modell som blir benyttet og de erfaringer som gjøres i SMM-samarbeidet. (8-9)

Komiteen vil også uttrykke glede over at Salmer 97 nå foreligger og blir benyttet i mange menigheter. (9)

I de senere årene har flere og flere søndager i løpet av året blitt foreslått benyttet til markeringer av gode formål av ulike slag. Komiteen finner grunn til å anmode om at denne utviklingen blir vurdert. (9)

Komiteen uttrykker anerkjennelse for det arbeid som utføres av KIFO, og ser forskningsrapportene som viktig materiale for kirken. Det er positivt at årsmeldingen fra KIFO er blitt en del av den samlede årsmelding fra de sentralkirkelige råd. (10)

Komiteen merker seg det positive som skjer i rammen av SMM-samarbeidet, bl.a. veksten i antall menigheter som inngår samarbeidsavtaler med misjonsorganisasjonene om ulike prosjekter. Komiteen vil allikevel bemerke at i forhold til delmålet om å «arbeide for å styrke og integrere ytre misjon og evangelisering i menighetens liv» har evangelisering i lokal-miljøene ikke fått tilstrekkelig vekt, og at det er nødvendig å intensivere arbeidet med dette i en videre sammenheng enn SMM-samarbeidet. Det er viktig å registrere den utbredelse Alpha-kurs og Tid for tro har fått i menighetene. Komiteen

ønsker også å understreke det evangeliseringsarbeid som drives av ulike organisasjoner. (11-12)

Komiteen takker for den fremlagte rapporten om «Forbruk og Rettferd» og er glad for de initiativ som er tatt sentralt, regionalt og lokalt. Arbeidet med forbruk og rettferd har vist seg å ha mange muligheter for brede allianser og nettverkssamarbeid med mange organisasjoner. Det er gledelig at arbeidet i stor grad også har engasjert unge mennesker. Rapporten om oppfølging av KM-sak 10/96 «Forbruk og Rettferd» er informativ og nyttig, ikke minst ved at den også evaluerer det som er gjort. En vil allikevel bemerke at rapporten kommuniserer dårlig uten sakens grunnlagsdokument. Komiteen ønsker å understreke betydningen av at arbeidet med «Forbruk og Rettferd» fortsettes i årene fremover. (13)

Komiteen vil uttrykke tilfredshet med at rapporten om kirkeasyl nå er lagt frem. Imidlertid er det klart at spørsmålene omkring kirkeasyl ikke kan avklares endelig ved et slikt dokument. En må fortsatt regne med dilemmaer som er vanskelige å løse. (14)

Under avsnittet om «Det religiøse mangfold i Norge» på side 16, linje 3, står det: «Kunnskapen om religionenes negative og destruktive kraft kan i dag vektlegges på en slik måte at vi mister av syne religionen som potensial og ressurs». Komiteen forstår dette som noe som gjelder alle religioner. (16)

Komiteen vil anføre at det er å foregripe begivenhetene når det står om felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren at «dette dokument nå er godkjent av begge parter». Den senere utvikling har vist at det gjenstår vesentlige spørsmål som må avklares. (16)

Komiteen etterlyser en omtale av generalforsamlingen i «Konferansen av Europeiske Kirker» i 1997 i Graz under avsnittet «Kirkens synlige enhet i det internasjonale fellesskap». (17) På samme måte savnes oversikten over delegasjonen i årsmeldingen. (102) Rapporten fra møtet er heller ikke nevnt i oversikten over rapporter til Mellomkirkelig Råd. (119ff)

Det arbeidet som skjer for å integrere funksjonshemmede i menighetene er positivt. Komiteen vil understreke at målsettingen må være å legge forholdene til rette for at alle funksjonshemmede kan delta i kirkens virksomhet.

Komiteen konstaterer at Kirkerådet har fulgt opp Kirkemøtet 1997 når det gjelder samtale- og refleksjonsprosessen «Homofile i menigheten». Det har blitt gjennomført et kontaktmøte mellom Åpen Kirkegruppe og kirkeledere. Bispedømmeråd har invitert Åpen kirkegruppe til samtaler. Initiativ har skjedd i en del menigheter. Komiteen registrerer at det ikke har vært så lett å komme i gang med samtaleprosessen, og at det kunne vært ønskelig med flere initiativ i lokalmenigheten. (18)

Komiteen vil uttrykke glede og stolthet over at den samiske del av vår kirke er en betydelig ressurs blant verdens urbefolkningsgrupperinger. På samme tid representerer de en viktig kompetanse i Den norske kirke når den skal arbeide med forhold omkring det å være en majoritetskirke. Komiteen ser at Kirkelig utdanningscenter i nord vil være viktig for samisk kirkeliv. Det er også grunn til å uttrykke glede over valget av egne samiske representanter til bispedømmerådene som nå har skjedd. (18ff)

Komiteen vil beklage at den nødvendige styrking av administrasjonen i de største bispedømmene ikke har blitt fulgt opp fra departementets side. Det samme gjelder

tilførsel av ressurser til de sentralkirkelige råd, noe som har ført til at flere av rådenes prioriterte arbeidsområder i dag lider under redusert bemanning. (24)

Komiteen registrerer med tilfredshet arbeidet med organisasjonsgjennomgangen i sekretariatet, og vil gjerne understreke viktigheten av at dette arbeidet følges opp av de nyvalgte råd.

Det er viktig at arbeidet med organisasjonsutvikling styres av tydelige politiske signaler fra rådene. (28)

Kommentarer til Opplysningsvesenets Fond - Rapport og regnskap 1997

Som en del av Årsmeldingen foreligger egen rapport om anvendelsen av midlene fra Opplysningsvesenets Fond 1997.

Når det gjelder anvendelsen, vil komiteen uttrykke tilfredshet med at midlene i overveiende grad investeres i oppfølging av KMs satsingsområder. På bispedømmeplan/lokalt plan har det skjedd en forskyvning fra fokus mot Plan for dåpsopp-læring til Ung i kirken. Dreiningen mot ungdomsarbeidet har i stor grad kommet konfirmantarbeidet til nytte. Komiteen vil påpeke at midler fra Opplysningsvesenets Fond ikke skal gå til det som etter kirke-loven er kommunenes ansvar overfor Fellesrådet.

Komiteen er glad for at en stor del av midlene går ut til lokale prosjekter. En konstaterer at det fortsatt er forskjeller mellom bispedømmerådene når det gjelder bruk av midler til administrasjon.

Komiteen vil støtte rapportens konklusjon om innskjerping av regnskaps- og rapporteringsplikten. I den forbindelse vil komiteen etterlyse mal for rapport og regnskap sendt ut med melding om midler, i tråd med det som ble påpekt i 1997.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. På grunnlag av den samredigerte årsmelding 1997 for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd tar Kirkemøtet Kirkerådets melding om virksomheten til orientering og godkjenner meldingen om virksomheten for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.
2. Kirkemøtet tar rapport og regnskap fra Opplysningsvesenets Fond 1997 til etterretning.
3. Kirkemøtet tar meldingen om de sentralkirkelige rådets virksomhet i perioden januar - september 1998 til etterretning.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Oddmund Brundtland
Saksordfører: Solveig Fjøsne Saltvik

Disse hadde ordet:
Solveig Fjøsne Saltvik, Ingmar Areklett, Gunnar Stålsett, Sigurd Osberg, Astrid Sandmark, Jorunn Øxnevad Lie, Peder Nustad, Torgils Aurdal.

Endringsforslag

Fra Ingmar Areklett:
(til komiteen, merknader s. 3, 4. avsnitt).
Grupper utnytter sin religion på en negativ og destruktiv måte, noe som fører til at enkelte kan miste av syne religion som potensial og ressurs.
Alternativt: Setningen tas ut.

KIRKEMØTET'S VEDTAK:

1. På grunnlag av den samredigerte årsmelding 1997 for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd tar Kirkemøtet Kirkerådets

melding om virksomheten til orientering og godkjenner meldingen om virksomheten for Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd.

2. Kirkemøtet tar rapport og regnskap fra Opplysningsvesenets Fond 1997 til etterretning.
3. Kirkemøtet tar meldingen om de sentralkirkelige råds virksomhet i perioden januar - september 1998 til etterretning.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 4/98: STRATEGIDOKUMENT FOR DEN NORSKE KIRKE 1999 - 2002

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 4.1

Saksorientering

Dokument 4.2

«Strategidokument for Den norske kirke
1999 - 2002»

INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Kirkemøtet 1996 vedtok et «Mål- og strategidokument» for perioden 1997 - 2000. Dokumentet er rullerende, og fremlegges for Kirkemøtet hvert annet år. På denne bakgrunnen skal Kirkemøtet 1998 vedta strategier og prioriteringer for 4-års perioden 1999-2002.

Saken er forberedt på bakgrunn av drøftinger i de sentralkirkelige råds sekretariat, og med innspill fra enkelte av nemndene.

Strategidokumentet viderefører det overordnede mål for Den norske kirke slik det ble vedtatt av Kirkemøtet 1994. De tidligere fem hovedmålsettinger og 21 delmål foreslås imidlertid ikke videreført. Dels fordi flere av arbeidsfeltene ikke ble fanget opp av delmålene, og dels fordi målformuleringene ikke har fungert i forhold til utarbeidelse av virksomhetsplan. I stedet fremmes nå et strategidokument hvor utfordringer og arbeidsområder beskrives.

Dokumentet er blitt kalt «Strategidokument for Den norske kirke». Det er et signal om at dokumentet peker på felles utfordringer som Den norske kirke samlet står overfor. Som et eget hovedkapittel

omhandler dokumentet hovedfunksjoner og arbeidsområder i de sentralkirkelige råd. Til sist omfatter dokumentet et kapittel om prioriterte områder. Her ønsker man å peke på utfordringer som krever en spesiell oppmerksomhet i den kommende perioden, og som krever bevisste prioriteringer både i forhold til økonomi og arbeidsinnsats. Dette medfører bl.a. at tilskuddsmidler fra Opplysningsvesenets Fond prioriteres til prosjekter innenfor disse felt (tidligere kalt satsingsområder).

Komiteens merknader

Komiteen konstaterer at Strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002 er blitt forandret på vesentlige punkter i forhold til Mål- og strategidokument for de sentralkirkelige råd 1997 - 2000 som Kirkemøtet 1996 vedtok.

Komiteen hilser med glede den forenkling som dokumentet har fått, og konstaterer at det forelagte strategidokument synliggjør retningsgivende perspektiver for hele Den norske kirke. Men komiteen mener at dokumentet i fremtiden må forenkles ytterligere. For å kommunisere med de ulike nivåer i Den norske kirke vil det være nødvendig å tydeliggjøre utfordringene i forhold til disse. Komiteen vil oppfordre Kirkerådet til å sende ut et forenklet strategidokument til informasjon og inspirasjon i menighetene.

Komiteen anser flere av de innspill som har kommet fra komiteene som et verdifullt ressursmateriale i Kirkerådets arbeid med det neste strategidokument. Disse innspillene kan også være verdifulle med tanke på utarbeidelse av virksomhetsplan. Komiteens innspill oversendes derfor Kirkerådet til vurdering.

Komiteen anerkjenner det betydelige arbeid som ligger bak det foreliggende dokument. Med de rammebetingelser som

komiteen har hatt under Kirkemøtet har den ikke funnet det mulig å gå inn i en detaljert bearbeidelse av dokumentet.

I alt sitt arbeid må kirken sikte mot konsentrasjon, forenkling og sammenheng. Som en vei inn i Strategidokument for Den norske kirke 1999-2002 vil komiteen legge vekt på følgende momenter for alle nivåer i kirken:

1. Åndelig fornyelse

Komiteen uttrykker glede over at dette tema er kommet inn i strategidokumentet. Det er imidlertid nødvendig med en nærmere innholdsmessig konkretisering, særlig fordi åndelig fornyelse skal være et prioritert satsingsområde. I den forbindelse vil komiteen gi uttrykk for følgende:

- Åndelig fornyelse handler om vandringen fra døpefont til alterbord.
- Åndelig fornyelse handler om Den Hellige Ånds nyskapende gjerning.
- Åndelig fornyelse er nært knyttet til liturgi og gudstjenesteliv, og henter næring fra bibel og bønn.
- Åndelig fornyelse må hente inspirasjon og impulser fra søsterkirker.
- Åndelig fornyelse angår alle i vår folkekirke, og bør omfatte så forskjellige elementer som eksempelvis arbeidet med å fornye kveldsbønnetradisjonen i hjemmene, tilrettelegge et enkelt fromhetsliv i åpne kirker, men også å hjelpe alle som står i et aktivt medarbeiderskap nærmere spiritualitetens kilder.
- Det bør overveies om begrepet åndelig fornyelse er tilstrekkelig dekkende som begrep for dette prioriterte område.

2. Barn og unge

Komiteen vil gi sin anerkjennelse til alt byggende arbeid for barn og unge og til alle som er engasjert i det frivillige kristne

barne- og ungdomsarbeidet. Vårt felles ansvar forplikter til samarbeid. «Den som tenker 100 år fremover tar vare på barn og unge mennesker».

Komiteen vil understreke betydningen av å se alle tiltak for barn og unge i et bredt allianseperspektiv i tiden som kommer. Alt arbeid med dåpsopplæring må gi dåpsopplæringen i hjemmet den oppmerksomhet det fortjener. Lovfesting av dåpsopplæring vil være en styrking av oppdrageransvaret både i hjem og kirke. Komiteen vil understreke at dette ansvaret strekker seg utover tiden fram til konfirmasjon.

I tillegg er det viktig å styrke samarbeidet med barnehage, skole og andre som har barn og unge som målgruppe både sentralt, regionalt og lokalt. I denne sammenheng vil komiteen understreke den store diakonale utfordringen som ulike typer overgrep mot barn og unge representerer.

3. Ledelse og medarbeiderskap i kirken

Komiteen vil uttrykke takk og anerkjennelse til alle medarbeidere i vår kirke. I denne sammenheng vil komiteen understreke betydningen av at medarbeidere i kirken blir sett, verdsatt og utrustet til felles innsats. Dette er viktige elementer i menighetens medarbeiderfostring. Det er en stor utfordring å klargjøre forholdet mellom frivillig tjeneste og det som gjøres av ansatte, og mellom embete og råd på alle plan i kirken. Avklaring av ledelse og ansvarsforhold, og en tydelig rollefordeling er et nødvendig ledd i det å tilrettelegge for økt rekruttering.

I sin forkynnelse og undervisning må kirken utfordre og gi mot til alle døpte om å se sitt liv under perspektivet: Guds medarbeidere.

4. Lokalmenighet i et globalt fellesskap

Lokalt og globalt - det er grunnleggende perspektiver for alt liv og arbeid i kirken. På ethvert sted hvor ordet forkynnes og sakramentene forvaltes, er hele kirken til stede. Ut fra dette vokser et dobbelt engasjement som forplikter vår kirke på alle nivåer; engasjementet for liv og virksomhet i menighetene i vår egen kirke, men samtidig engasjementet for alt økumenisk arbeid, hjemme og ute og engasjementet for verdensvid misjon.

Komiteen vil understreke at en lokalmenighet med dette utgangspunktet i sitt virke, henter impulser fra andre lokale kirkesamfunn og fra den verdensvide kirke. Dette er med å farge menighetens liv og tro, og gir trygghet i det flerkulturelle møte som flere og flere menigheter lokalt opplever.

5. En oppsøkende kirke

Som kristne er vi kalt til å leve våre liv i stadig bevegelse. Det handler om bevegelsen fram for Herrens ansikt i gudstjenestens fellesskap og ut igjen, på gater og torg, til menneskenes vannposter og inn i de tusen hjem.

Komiteen vil understreke betydningen av å styrke menighetens oppsøkende tjeneste i evangelisering og diakoni.

Komiteens endringsforslag

1. Komiteen foreslår en ny innledning. Denne går inn som erstatning for strategidokumentets innledning på side 3:

På terskelen til et nytt årtusen

Ved tusenårsskiftet blir vi på en særlig måte minnet om det som er kirkens kår i verden: Vi er kirke i tid og rom. Vår tid er rik på det gode, men også på det onde. Slik sett er det en tvetydig tid, skremmende - men også utfordrende, en tid som roper

på det fellesskap og det nærvær som hører med til kirkens kjennetegn i verden. Det er vår tid. Men det er også Guds tid. Derfor legger vi dette strategidokument fram for vår kirke med denne bønnen til Gud i våre hjerter:

**Dine løfter er mange, din trofasthet stor,
vi vil takke, vi vil lovprise deg,
du, vår skaper, som elsker oss alle på
jord,
og vet nøye om vår vandring og vei.**

Omkved:

*Herre, led du oss frem, la oss bli til hjelp
for dem,
som du viser oss trenger en hånd!
Gi oss lys til å se, gi oss vilje til å be:
Herre Gud, fyll vårt liv med din ånd!*

**Sannhets ånd, vis oss klart hva som
hindrer ditt verk,
vis oss synden så vi ser den er vår!
Hjelp oss tro at Gud tilgir, at nåden er
sterk,
at den rettfærd som vi får, den består!**

**Hellig Ånd, vis oss Jesus, hans godhet og
makt,
at han lever nå og er her i dag!
At hans død og oppstandelse, slik han
har sagt,
vil gi kraft og mot til den som er svak!**

**Dine gaver er mange, din nåde er rik.
Herre, velg for oss de gaver du vil!
Hjelp oss bruke dem rett og forvalte
dem slik
at det merkes vi er tent av din ild!**

**Lær oss elske hverandre og se hva det er
du har ment med at vi bor der vi bor!
Hjelp oss vitne om Jesus for fjern og for
nær.
La ditt ord nå ut til hele vår jord!***

* (Salmer 1997, nr.114, tekst og melodi
Sigurd Lunde)

2. Komiteen foreslår følgende nye
overskrifter:

- s. 9 «En kirke med plass for mangfoldet»
endres til « En kirke for alle».
- s. 9 «Utvikling innen bio- og gentekno-
logi» endres til «Vern om livet».
- s.17 «Integrering av samisk kirkeliv i det
øvrige kirkeliv» endres til «Samisk kirkeliv
som del av det øvrige kirkeliv».

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002 med de forandringer som er nevnt i komiteens innstilling.
2. På bakgrunn av de særskilte utfordringer som her beskrives skal Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd i 4-årsperioden i fellesskap utarbeide årlige virksomhetsplaner og budsjett som fanger opp disse anliggender og sikrer dem gjennomslag i rådenes prioriteringer.
3. På bakgrunn av en samlet vurdering av ressursbehov og en avveining av hvilke oppgaver som må ivaretas over det ordinære driftsbudsjettet, foreslås det at avkastningen fra Opplysningsvesenets Fond brukes til de prioriterte områder som er nevnt i Strategidokumentets kapittel 5.

Kirkerådet gis fullmakt til å bruke noen midler til tiltak utenfor satsingsområdene.

Det tidligere satsingsområde «Plan for dåpsopplæring» (gjeldende t.o.m. 2001) blir del av et nytt satsingsområde «Barn og unge» (gjeldende 1999 - 2002).

4. Kirkemøtet ber Kirkerådet sende ut et forenklet strategidokument til informasjon og inspirasjon i menighetene.

PLENUMSBEHANDLING 1:

Dirigent: Oddmund Brundtland
Saksordfører: Finn Wagle

Disse hadde ordet:

Finn Wagle, Liv Asdahl Solberg, Øystein J. Larsen, Odd Bondevik, Ingmar Areklett, Grete Karin Fiksdal, Kjell Aarseth, Elena Vivana Eika, Per L. Kjos, Nils Valde, Ole Chr. Kvarme, Lars Østnor, Trond Skard Dokka, Torgils Aurdal, Tore Kopperud, Ola M. Steinholt, Terje Mikalsen, Thor Egil Abrahamsen, Gunnar Stålsett, Peder Nustad, Jens Damsgaard, Berit Helgøy Kloster, Otto Strand, Arne Grønningsæter, Katinka Solli Schøien, Ivar Jarle Eliassen, Einy Randal Elgsæther, Ida Merete Natrud, Per L. Kjos.

Endringsforslag

Fra Liv Asdahl Solberg:
Kapittel V i Strategidokumentet:
Prioriterte områder:

- A: - Familie og samliv
- Barn og unge
- Rekruttering og bemanning
- Åndelig fornyelse

Fra Ingmar Areklett:
Til Forslag til vedtak, pkt. 4,
2. linje bør hete:
inspirasjon i menighetene i samarbeid med BDR

Tillegg til 1. Åndelig fornyelse, s. 2:
Åndelig fornyelse handler om å leve i et åpent, inkluderende og utfordrende fellesskap.

Fra Øystein J. Larsen:
Av hensyn til diakonien i menighetene våre og arbeidet med å rekruttere søkere til

ledige soknediakonstillinger bes Kirkerådet å ta opp spørsmålet om en ny overgangsperiode for full innføring av tjenesteordning og kvalifikasjoner for soknediakoner og vurdere om godkjenningmyndigheten etter tjenesteordningens § 3, 2. ledd, kan overføres til bispedømmerådet.

Fra Grete Karin Fiksdal:

V. Prioriterte områder, endring:

- B. Prosjektorientert diakonal satsing
- foreslås prioritert, også mot 2002, herunder «menigheten som omsorgsmiljø»
- C. Kirkens arbeid blant mennesker med funksjonshemninger
- A. Åndelig fornyelse:
Tematiseres som gjennomgående anliggende - ikke bare som et enkelt prosjekt

Fra Per L. Kjos:

- 5. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å etablere en fornuftig planprosess ved forberedelsen av neste strategiplan f.eks. ved å bruke forumet bestående av lederne av bispedømmerådene.

Fra Torgils Aurdal:

Punkt 6 «Folkekirkelige strategier» fra KM-dokumentet 5.5., s. 6, Innstilling fra komite D «Statsbudsjettet 1999-2000» innarbeides i Strategidokumentet under kapittel II: Utfordringer i møte med et nytt årtusen.

Komiteen bes overveie to momenter ut fra sitt motto «- se hva det er du har ment med at vi bor der vi bor»:

- a) en kirke med støtte forankret i den lokale kultur
- b) en oppsøkende, lyttende kirke

Fra Ola M. Steinholt:

Overordnet mål for Den norske kirke:
«Som en Jesu Kristi kirke skal Den norske

kirke være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Fra Peder Nustad:

Til vedtaket:

- Punkt 4 strykes
- For øvrig som komiteens vedtaksforslag

Fra Berit Helgøy Kloster:

Under åndelig fornyelse.

Eget punkt:

- 1) Åndelig fornyelse skjer gjennom daglig bibellesning og bønn.
- 2) Åndelig fornyelse er å ta misjonsutfordringen inn i det daglige liv

Forslag til vedtak; pkt. 4:

« - strategidokumentet til bønn, informasjon og ....

Fra Otto Strand:

Endring s. 4 første innrykkede linje:
«Tolke og aktualisere» erstattes med
«Forkynne og praktisere»

Fra Katinka Solli Schøien:

Forslag at Kirkemøtet 1999 kutter sakspapirer og istedenfor har bibelen/evangeliefortellingene som arbeidsmateriale og stiller spørsmål: Hva vil Jesus at Kirkemøtet skal brukes til?

Fra Ivar Jarle Eliassen:

Strategidokumentet s. 15, kap. 4:

Gudstjeneste, liturgi, kirkemusikk

Det bør vurderes om ikke første avsnitt om gudstjenestelivet bør omarbeides for å få inn følgende innhold av positiv karakter: For å makte arbeidsmengden på dette felt, må det arbeides for en betydelig personelløkning.

Fra Einy Rendal Elgsæther:

Kirkemøtet oppfordrer til at det arbeides aktivt for at menighetene kan ha gudstjenestefeiring hver søndag ved å bruke frivillige medarbeidere.

Votering

Forslagene oversendes komiteen.

NY INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Kirkemøtet 1996 vedtok et «Mål- og strategidokument» for perioden 1997 - 2000. Dokumentet er rullerende, og fremlegges for Kirkemøtet hvert annet år. På denne bakgrunnen skal Kirkemøtet 1998 vedta strategier og prioriteringer for 4-årsperioden 1999 - 2002.

Saken er forberedt på bakgrunn av drøftinger i de sentralkirkelige råds sekretariat, og med innspill fra enkelte av nemndene.

Strategidokumentet viderefører det overordnede mål for Den norske kirke slik det ble vedtatt av Kirkemøtet 1994. De tidligere fem hovedmålsettinger og 21 delmål foreslås imidlertid ikke videreført. Dels fordi flere av arbeidsfeltene ikke ble fanget opp av delmålene, og dels fordi målformuleringene ikke har fungert i forhold til utarbeidelse av virksomhetsplan. I stedet fremmes nå et strategidokument hvor utfordringer og arbeidsområder beskrives.

Dokumentet er blitt kalt «Strategidokument for Den norske kirke». Det er et signal om at dokumentet peker på felles utfordringer som Den norske kirke samlet står overfor. Som et eget hovedkapittel omhandler dokumentet hovedfunksjoner og arbeidsområder i de sentralkirkelige råd. Til sist omfatter dokumentet et kapittel om prioriterte områder. Her ønsker man å peke på utfordringer som krever en spesiell oppmerksomhet i den kommende perioden, og som krever bevisste prioriteringer både i forhold til økonomi og arbeidsinnsats.

Dette medfører bl.a. at tilskuddsmidler fra Opplysningsvesenets Fond prioriteres til prosjekter innenfor disse felt (tidligere kalt satsingsområder).

Komiteens merknader

Komiteen konstaterer at Strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002 er blitt forandret på vesentlige punkter i forhold til Mål - og strategidokument for de sentral-kirkelige råd 1997 - 2000 som Kirkemøtet 1996 vedtok.

Komiteen hilser med glede den forenkling som dokumentet har fått, og konstaterer at det forelagte strategidokument synliggjør retningsgivende perspektiver for hele Den norske kirke. Men komiteen mener at dokumentet i fremtiden må forenkles ytterligere. For å kommunisere med de ulike nivåer i Den norske kirke vil det være nødvendig å tydeliggjøre utfordringene i forhold til disse. Komiteen vil oppfordre Kirkerådet til å sende ut et forenklet strategidokument til informasjon og inspirasjon i menighetene.

Komiteen anser flere av de innspill som har kommet fra komiteene som et verdifullt ressursmateriale i Kirkerådets arbeid med det neste strategidokument. Disse innspillene kan også være verdifulle med tanke på utarbeidelse av virksomhetsplan. Komiteenes innspill oversendes derfor Kirkerådet til vurdering.

Arbeidet med Strategidokumentet under Kirkemøtet har tydeliggjort behovet for en grundig planprosess fram i mot det dokument som skal forelegges Kirkemøtet. Komiteen ber derfor Kirkerådet fortsette sine bestrebelser på å gi planarbeidet den vekt det fortjener.

Komiteen anerkjenner det betydelige arbeid som ligger bak det foreliggende dokument. Med de rammebetingelser som

komiteen har hatt under Kirkemøtet har den ikke funnet det mulig å gå inn i en detaljert bearbeidelse av dokumentet.

Komiteen har fått seg forelagt forslag om å prioritere områdene «familie og samliv», og «medarbeiderfostring» som prioriterte områder. Komiteen vil peke på at disse temafelt er ivare tatt som delaspesker ved temafelter som allerede er prioritert, nemlig «Barn og unge», «Rekruttering og bemanning» og «Prosjektorientert diakonal satsing».

I alt sitt arbeid må kirken sikte mot konsentrasjon, forenkling og sammenheng. Som en vei inn i Strategidokument for Den norske kirke 1999-2002 vil komiteen legge vekt på følgende momenter for alle nivåer i kirken:

1. Åndelig fornyelse

Komiteen uttrykker glede over at dette tema er kommet inn i Strategidokumentet. Det er imidlertid nødvendig med en nærmere innholdsmessig konkretisering, særlig fordi åndelig fornyelse skal være et prioritert satsingsområde. I den forbindelse vil komiteen gi uttrykk for følgende:

- Åndelig fornyelse handler om Den treenige Guds nyskapende og utrustende gjerning.
- Åndelig fornyelse handler om å følge Jesus og lede inn i alt Guds verk: Skaperverket, frelsesverket og håpet om fullendelse.
- Åndelig fornyelse er kirkelig fornyelse og handler om dåpens liv, mellom døpefont og alterbord.
- Åndelig fornyelse er preget av lovprisning og bot, bønn og tjeneste.
- Åndelig fornyelse gjelder liturgi og gudstjenesteliv, og henter næring fra bibel og bønn.
- Åndelig fornyelse henter inspirasjon og impulser fra søsterkirker.

- Åndelig fornyelse gjelder alle i vår folkekirke, og bør omfatte så forskjellige elementer som eksempelvis arbeidet med å fornye kveldsbønntradisjonen i hjemmene, tilretteleggelse av et enkelt fromhetsliv i åpne kirker, styrking av skriftemålet og hjelp til alle som står i et aktivt medarbeiderskap nærmere troens kilder.
- Det bør overveies om begrepet åndelig fornyelse er tilstrekkelig dekkende som begrep for dette prioriterte område.

2. Barn og unge

Komiteen vil gi sin anerkjennelse til alt byggende arbeid for barn og unge og til alle som er engasjert i det frivillige kristne barne- og ungdomsarbeidet. Vårt felles ansvar forplikter til samarbeid. «Den som tenker 100 år fremover tar vare på barn og unge mennesker». Det handler ikke minst om et gudstjenesteliv som åpner for barns og unges møte med den treenige Gud.

Komiteen vil understreke betydningen av å se alle tiltak for barn og unge i et bredt allianseperspektiv i tiden som kommer. Alt arbeid med dåpsopplæring må gi dåpsopplæringen i hjemmet den oppmerksomhet det fortjener. Lovfesting av dåpsopplæring vil være en styrking av oppdrageransvaret både i hjem og kirke. Komiteen vil understreke at dette ansvaret strekker seg utover tiden frem til konfirmasjon.

I tillegg er det viktig å styrke samarbeidet med barnehage, skole og andre som har barn og unge som målgruppe både sentralt, regionalt og lokalt. I denne sammenheng vil komiteen understreke den store diakonale utfordringen som ulike typer overgrep mot barn og unge representerer.

3. Ledelse og medarbeiderskap i kirken

Komiteen vil uttrykke takk og anerkjennelse til alle medarbeidere i vår kirke. I

denne sammenheng vil komiteen understreke betydningen av at medarbeidere i kirken blir sett, verdsatt og utrustet til felles innsats. Dette er spesielt viktige elementer i menighetens fostring av frivillige medarbeidere.

Det er en stor utfordring å klargjøre forholdet mellom frivillig tjeneste og det som gjøres av ansatte, og mellom embete og råd på alle plan i kirken. Avklaring av ledelse og ansvarsforhold, og en tydelig rollefordeling er et nødvendig ledd i det å tilrettelegge for økt rekruttering.

I sin forkynnelse og undervisning må kirken utfordre og gi mot til alle døpte om å se sitt liv under perspektivet: Guds medarbeidere.

4. Lokalmenighet i et globalt fellesskap

Lokalt og globalt - det er grunnleggende perspektiver for alt liv og arbeid i kirken. På ethvert sted hvor ordet forkynnes og sakramentene forvaltes, er hele kirken til stede. Ut fra dette vokser et dobbelt engasjement som forplikter vår kirke på alle nivåer; engasjementet for liv og virksomhet i menighetene i vår egen kirke, men samtidig engasjementet for alt økumenisk arbeid, hjemme og ute og engasjementet for internasjonal diakoni og verdensvid misjon.

Komiteen vil understreke at en lokalmenighet med dette utgangspunktet i sitt virke henter impulser fra andre lokale kirkesamfunn og fra den verdensvide kirke. Dette er med å farge menighetens liv og tro, og gir trygghet i det flerkulturelle møtet som flere og flere menigheter lokalt opplever.

5. En lyttende og oppsøkende kirke

Som kristne er vi kalt til å leve våre liv i stadig bevegelse. Det handler om be-

vegelsen fram for Herrens ansikt i guds-
tjenestens fellesskap og ut igjen, på gater
og torg, til menneskenes vannposter og inn
i de tusen hjem.

Komiteen vil understreke betydningen av å
styrke menighetens oppsøkende tjeneste i
evangelisering og diakoni. Slik skal kirken
komme tidens rop etter omsorg og nærvær
i møte. En spesiell utfordring ligger i
kirkens møte med mennesker ved de store
overgangsfaser i livet, ved dåp, konfirma-
sjon, vigsel og død. Her ligger store
muligheter for å utdype og videreutvikle
tilhørighet til kirken.

Komiteens endringsforslag

1. Komiteen foreslår en ny innledning.
Denne går inn som erstatning for
Strategidokumentets innledning på side 3:

På terskelen til et nytt årtusen

Ved tusenårsskiftet blir vi på en særlig
måte minnet om det som er kirkens kår i
verden: Vi er kirke i tid og rom. Vår tid er
rik på det gode, men også på det onde.
Følsomhet og ufølsomhet for menneskets
verd går hånd i hånd. Vitenskapen som har
brakt oss så mange seire, har samtidig ført
oss til randen av en økologisk katastrofe.
Mobilitetens muligheter har også sin pris:
Aldri var belastningen større mot alt som
nettverk og fellesskap heter.

Slik sett er vår tid en tvetydig tid, skrem-
mende - men også utfordrende, en tid som
roper på det fellesskap og det nærvær som
hører med til kirkens kjennetegn i verden.
Vår tid er også Guds tid, han som har en
mening med at « vi bor der vi bor» og som
kaller oss til bønn og bot, lovsang og
tjeneste. Derfor legger vi dette strategi-
dokument fram for vår kirke med denne
bønnen i våre hjerter til den treenige Gud:

Dine løfter er mange, din trofasthet stor,

**vi vil takke, vi vil lovprise deg,
du, vår skaper, som elsker oss alle på
jord,
og vet nøye om vår vandring og vei.**

Omkved:

*Herre, led du oss frem, la oss bli til hjelp
for dem,
som du viser oss trenger en hånd!
Gi oss lys til å se, gi oss vilje til å be:
Herre Gud, fyll vårt liv med din ånd!*

**Sannhets ånd, vis oss klart hva som
hindrer ditt verk,
vis oss synden så vi ser den er vår!
Hjelp oss tro at Gud tilgir, at nåden er
sterk,
at den rettferd som vi får, den består!**

**Hellig Ånd, vis oss Jesus, hans godhet og
makt,
at han lever nå og er her i dag!
At hans død og oppstandelse, slik han
har sagt,
vil gi kraft og mot til den som er svak!**

**Dine gaver er mange, din nåde er rik.
Herre, velg for oss de gaver du vil!
Hjelp oss bruke dem rett og forvalte
dem slik
at det merkes vi er tent av din ild!**

**Lær oss elske hverandre og se hva det er
du har ment med at vi bor der vi bor!
Hjelp oss vitne om Jesus for fjern og for
nær.
La ditt ord nå ut til hele vår jord!***

* (Salmer 1997, nr.114, tekst og melodi
Sigurd Lunde)

2. Komiteen foreslår følgende nye over-
skrifter:

s. 9 «En kirke med plass for mangfoldet»
endres til « En kirke for alle».

(Komiteen frafaller forslag til å forandre overskrift «Utvikling innen bio- og genteknologi»)
s.17 «Integrering av samisk kirkeliv i det øvrige kirkeliv» endres til «Samisk kirkeliv som del av det øvrige kirkeliv».

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002 med de forandringer som er nevnt i komiteens innstilling.
2. På bakgrunn av de særskilte utfordringer som her beskrives skal Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd i 4-årsperioden i fellesskap utarbeide årlige virksomhetsplaner og budsjett som fanger opp disse anliggender og sikrer dem gjennomslag i rådernes prioriteringer.
3. På bakgrunn av en samlet vurdering av ressursbehov og en avveining av hvilke oppgaver som må ivaretas over det ordinære driftsbudsjettet, foreslås det at avkastningen fra Opplysningsvesenets Fond brukes til de prioriterte områder som er nevnt i Strategidokumentets kapittel V.

Kirkerådet gis fullmakt til å bruke noen midler til tiltak utenfor satsingsområdene.

Det tidligere satsingsområdet «Plan for dåpsopplæring» (gjeldende t.o.m. 2001) blir del av et nytt satsingsområde «Barn og unge» (gjeldende 1999 - 2002).
4. Kirkemøtet vedtar å prioritere følgende arbeidsfelt 1999 - 2002 og

foreslår samtidig at disse satsingsområder får midler tildelt fra Opplysningsvesenets Fond i denne perioden:

- Åndelig fornyelse
- Barn og unge
- Rekruttering og bemanning
- Prosjektorientert diakonal satsing (videreføring)

5. Kirkemøtet ber Kirkerådet sende ut et forenklet strategidokument til informasjon og inspirasjon i menighetene.

PLENUMBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordfører: Finn Wagle

Disse hadde ordet:
Finn Wagle, Elena Vivana Eika, Trond Skard Dokka, Gunnar Stålsett, Odd Bondevik, Peder Nustad, Tore Kopperud, Ole Chr. Kvarme, Kjell Aarseth

Endringsforslag

Fra Ole Chr. Kvarme:
Ad komiteens merknader:
Ad 1. Åndelig fornyelse, andre punkt, endres til: «Åndelig fornyelse handler om å følge Jesus og leder inn i alt Guds verk....»
Ad 2. Barn og unge:
I siste setning i første avsnitt, følgende endring:
Det handler ikke minst om et gudstjenesteliv som inkluderer barn og unge i møte med den treenige Gud.

Fra Gunnar Stålsett:
s. 3
punkt 6: Åndelig fornyelse gjelder alle i vår folkekirke...
tilretteleggelse av et enkelt fromhetsliv i åpne kirker, styrking av skriftemål og hjelp til alle ...

. nærmere troens kilde
punkt 3: Åndelig fornyelse er kirkelig fornyelse og åndelig fornyelse gjelder liturgi og gudstjenesteliv

Forslagene som ikke vedrørte vedtaket, ble vurdert av komiteen. Katinka Solli Schøiens forslag fremmet i 1. plenum ble vedtatt å oversende Kirkerådet.

KIRKEMØTET'S VEDTAK:

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte strategidokument for Den norske kirke 1999 - 2002 med de forandringer som er nevnt i komiteens innstilling.
2. På bakgrunn av de særskilte utfordringer som her beskrives skal Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd i 4-årsperioden i fellesskap utarbeide årlige virksomhetsplaner og budsjett som fanger opp disse anliggender og sikrer dem gjennomslag i rådernes prioriteringer.
3. På bakgrunn av en samlet vurdering av ressursbehov og en avveining av hvilke oppgaver som må ivaretas over det ordinære driftsbudsjettet, foreslås det at avkastningen fra Opplysningsvesenets Fond brukes til de prioriterte områder som er nevnt i Strategidokumentets kapittel V.

Kirkerådet gis fullmakt til å bruke noen midler til tiltak utenfor satsingsområdene.

Det tidligere satsingsområdet «Plan for dåpsopplæring» (gjeldende t.o.m. 2001) blir del av et nytt satsingsområde «Barn og unge» (gjeldende 1999 - 2002).

4. Kirkemøtet vedtar å prioritere følgende arbeidsfelt 1999 - 2002 og foreslår samtidig at disse satsingsområder får midler tildelt fra Opplysningsvesenets Fond i denne perioden:

- Åndelig fornyelse
- Barn og unge
- Rekruttering og bemanning
- Prosjektorientert diakonal satsing (videreføring)

5. Kirkemøtet ber Kirkerådet sende ut et forenklet strategidokument til informasjon og inspirasjon i menighetene.

*

Vedtaket var enstemmig.

**Sak KM 5/98:
STATSBUDSJETTET 1999 OG 2000**

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 5.1:
Saksorientering med vedlegg
Dokument 5.2:
St.prp. nr 1 (1998-99)
Dokument 5.3:
Kommentarer til statsbudsjettet
(st.prp.nr.1 (1998-99))
Dokument 5.4:
Sluttrapport om kirke, kommune og
økonomi etter kirkelovsreformen
(KA-rapport)

INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Kirkemøtets rolle i forbindelse med
statsbudsjettet

Kirkemøtet skal i henhold til vedtak i Kirkemøtet 1991 drøfte framlegg til statsbudsjett for kirken i sin helhet, dvs. både kapittel 0294 og 0295.

Kirkemøtet har hvert år kommet med merknader til det fremlagte forslag til statsbudsjett. På det tidspunktet da Kirkemøtet ordinært er samlet, ligger statsbudsjettet vanligvis til behandling i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. Kirkemøtets innflytelse til den endelige tildelingen til kirken vil derfor være avhengig av hvor langt Stortingskomiteen har kommet med sin innstilling. I de senere år har Kirkerådet, i kontakt med bl.a. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og Bispemøtet, fått anledning til å legge frem kirkens behov for Stortingskomiteen. Et slikt møte har vanligvis funnet sted kort tid

etter at statsbudsjettet er fremlagt, dvs. medio oktober. Møtet ble i år avholdt 15. oktober. Kommentarer til statsbudsjettet ble oversendt Stortingskomiteen 21. oktober, jf. Dokument 5.3.

Kirkemøtet har de senere år også lagt fram mål, strategier og prioriteringer for de fremtidige statlige bevilgninger til kirken. Siktemålet har vært å gi signaler og vurderinger som kan få anvendelse for departementets arbeid med de fremtidige statsbudsjetter. På bakgrunn av Kirkemøtets signaler fremmer Kirkerådet et samlet forslag til prioriteringer overfor departementet.

Det er lagt opp til at Kirkemøtet primært konsentrerer oppmerksomheten om de fremtidige og mer langsiktige bevilgninger til kirken.

Komiteens merknader

Komiteen har særlig vært opptatt av den vanskelige økonomiske situasjonen i kirken. Til tross for gode formuleringer i kirkelov, i Regjeringens forslag til statsbudsjett og i Stortingets tidligere vedtak, der statens ansvar for å gi kirken tilstrekkelige økonomiske og personalmessige ressurser er understreket, opplever kirken og ikke minst lokalmenighetene at situasjonen nå er meget vanskelig. Komiteen har funnet det nødvendig å synliggjøre denne situasjonen og komme med forslag til hvordan situasjonen kan avhjelpes både på kort og lengre sikt.

**A. Den aktuelle økonomiske
situasjonen i kirken.**

I løpet av høsten er den vanskelige økonomiske situasjonen i menighetene tydeliggjort. To områder skiller seg klart ut:

- Mange kommuner oppfyller ikke sine økonomiske forpliktelser etter KL § 15,

jf. økonomiutredningen fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, og

- Mangel på vikarmidler til presteskaper, jf. rapporter fra bispedømmerådene.

Kirkerådet, Bispemøtet, bispedømmerådene og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og partene på kirkelig sektor har gått ut med sterke oppfordringer til Stortinget om å bidra til å rette opp den vanskelige situasjonen. Om en ikke finner løsninger på disse akutte økonomiske problemene, vil det kunne få svært uheldige konsekvenser for kirken.

Kommunene oppfyller ikke sine forpliktelser

Komiteen er kjent med den vanskelige økonomiske situasjon som også mange kommuner befinner seg i. Komiteen ser med uro på at en rekke kommuner har gitt melding om at de ikke ser seg i stand til å kunne oppfylle sine klare forpliktelser etter kirkeloven § 15, og ikke ser seg i stand til å kompensere for lønnsoppgjøret. Mange kommuner ser seg heller ikke i stand til å bidra med tilstrekkelige bevilgninger til fellesrådet for oppgaver som tidligere ble ivaretatt som kommunal tjenesteyting. Det vil medføre store negative konsekvenser for kirken om ikke nødvendige tiltak blir satt iverk snarest. Dersom bevilgningen til kirken blir en salderingspost på kommunebudsjettene, slik signalene tydelig synes å gå i retning av, har kirkereformen fått et alvorlig skudd for baugen. Kommunenes utgiftsforpliktelser er forpliktelser som kommunene ikke kan løpe fra. Men det er store variasjoner mellom hvordan kommunene oppfatter dette ansvaret. En god del kommuner bevilger forholdsvis brukbart, slik at kirken kan ivareta sine lovpålagte oppgaver, men dessverre er det mange og det synes å bli flere, særlig i pressområdene, som mener at det ikke er så farlig å bryte denne loven når de også må gjøre det i forhold til en rekke andre

bestemmelser og pålegg, og spør seg om kirkeloven har forrang fremfor andre lover. Dette medfører en svært vanskelig situasjon for menighetene, ikke minst i de menighetene som har fått en forverret økonomi.

Det er særlig viktig at kirkeloven § 15 ikke uthules, og kirkedepartementet bør vurdere hva som kan gjøres i denne sammenheng. Komiteen er derfor glad for at statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet ga uttrykk for «at det ser ut til at det kan være behov for å tydeleggjere kommunane sitt ansvar på det kyrkjelege området».

Det er svært uheldig dersom kirkens engasjement først og fremst må konsentreres om å få endene til å møtes. Dette svekker kirkens mulighet til å fornye og utvikle virksomheten, til å møte mennesker som ber om kirkens omsorg og nærvær gjennom de kirkelige handlinger og i kriser og vanskelige livssituasjoner. Om kirkens tjenere ikke makter å være kirke for folket, fordi rammene og forutsetningene i forhold til behovet og forventningene blir for store, er dette ekstra vanskelig for en kirke som ønsker å være en tjenende og åpen folkekirke.

Mangel på vikarmidler

Komiteen ser videre med bekymring på prestetjenesten, dersom ikke vikarsituasjonen blir avhjulpet med nødvendige midler. Store innsparinger har medført merbelastninger på resten av staben og på presten(e) i nabosoknene med det resultat at en har fått nye sykemeldinger. En bør vurdere nærmere hva som er årsaken til at antall sykemeldinger har økt og hva som kan gjøres for å bedre situasjonen. Hovedverneombudet for statstilsatte prester og kateketer «er bekymret for helsesituasjonen til prester og kateketer dersom aktivitetsnivået skal holdes oppe til tross for at færre er i tjeneste». I den aktuelle situasjon må

det bevilges midler for å dekke overforbruket både for inneværende år og det må avsettes nødvendige midler for 1999. Bispedømmerådene har regnet ut at dette til sammen vil beløpe seg til 31 mill. kroner.

I denne sammenheng må det snarest legges til rette for bedre sykelønnsordninger. Dagens ordning har vist seg å være ekstra sårbar for kirken.

Oppsummering

Disse signalene er etter komiteens mening så urovekkende at staten som lovgiver og arbeidsgiver må ta dem svært alvorlig.

Det er således behov for en grundig gjennomgang av kirkens økonomi og finansiering. Komiteen gir derfor sin fulle støtte til det forslag som ble lagt frem for Storkomiteen fra Kirkerådet, Bispemøtet og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon:

- Statens **tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene** må videreføres og økes fra 100 til 150 mill. kroner i 1999.
- **Vikarbudsjettet til presteskapet** økes for å dekke overforbruket inneværende år og nødvendige vikarutgifter for 1999.
- Stortinget bør få seg forelagt en **økonomiproposisjon** våren 1999 som belyser utviklingen i kirkens økonomi. En bør her se på sammenhengen mellom den statlige og kommunale del av finansieringen av kirken, og drøfte virkemidler for å motvirke en uheldig utvikling for folkekirken finansieringsordning, herunder også vurdere forvaltningen av fonds. Komiteen mener en bør forsøke å legge dette frem i kommuneøkonomiproposisjonen.

Dette er etter komiteens mening de helt grunnleggende og nødvendige tiltak for å avhjelpe den umiddelbare krisen og finne

en mulig vei for en snarlig løsning av problemene.

Komiteen vil derfor si seg glad for at statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet, opplyste om at Regjeringen i nysalderingen av statsbudsjettet for inneværende år har gjort framlegg om en tilleggsbevilgning til presteskapet på vel 10 mill. kroner. Dette betyr - dersom Stortinget slutter seg til dette - at det ikke blir stilt krav om at overskridelsene i 1998 skal spares inn i 1999. Men komiteen anser at dette ikke vil være tilstrekkelig for å redde situasjonen i 1999, med mindre det minimum bevilges et tilsvarende beløp.

B. Kirkens fremtidige økonomi

Komiteen registrerer at det ikke foreligger en grundig utredning om kirkens økonomi og om kommunenes og statens økonomiske ansvar for kirken bl.a. i forhold til de oppgaver og forventninger staten har til kirken og hva dette vil kreve av ressurser. Stortinget har i kirkeloven fastsatt kommunenes utgiftsforpliktelser overfor kirken. Det vil være viktig for kirken å få sikret basisfunksjonen.

Veiledende kriterier

Komiteen mener at dersom de negative signalene om kirkens økonomi forstrekkes, bør det vurderes om det bør utarbeides noen veiledende kriterier for kommunenes utgiftsforpliktelser etter kirkeloven § 15. Dette bør f.eks. gjelde størrelsen på de lovpålagte stillinger f.eks. i forhold til innbyggertall, antall gudstjenester og kirkelige handlinger, avstander m.v. og kriterier for hva som er «tilstrekkelig administrativ hjelp». Budsjett og regnskapstall som foreligger fra fellerådene får ikke frem misforholdet mellom et nærmere definert behov og den faktiske bevilgning.

Dette berører både statens arbeidsgiveransvar for de statlige stillingene og statens ansvar som sektorstyre. Dette arbeidet bør skje i samarbeid med KA som arbeidsgiverorganisasjon for menighetsråd og fellesråd. Kirkemøtet vil ikke ha noen myndighet til å binde staten eller kommunene/fellessrådene mht. bemanning, men komiteen finner det tjenlig å utkrystallisere klare signaler til hva Kirkemøtet forventer at staten og kommunene bør forholde seg til når stillingsstruktur og stillingsstørrelse skal fastsettes.

Videre gjelder det utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker og kirkegårder og til lokaler og utstyr, samt ansvaret for vedlikehold av eldre kirker. Spesielt i sokn med stor tilflytting, tar det altfor lang tid å få bygd nye kirker. I denne sammenheng bør også størrelsen på sokn og deling av sokn vurderes for å få hensiktsmessige arbeidsenheter, jf. også nyorganiseringen av prestedtjenesten.

Utvikling

Utover disse basisfunksjonene har kommunene og staten et ansvar for at menighetene kan ivareta, fornye og videreutvikle kirken, slik at den kan møte utfordringene og kan «favne mennesker i ulike livssituasjoner», «opprettholde et stabilt gudstjenesteliv», «bygge opp en opplæringsvirksomhet», «nå alle dømte med opplæring i et levende trøsmiljø», «være en diakonalt arbeidende kirke», «engasjere frivillige medarbeidere» osv. Samtidig vil det være en sentral oppgave for Kirkemøtet å legge en plan for hvordan prioriterte arbeidsområder i kirken bør ivareta og hva dette vil kreve mht. til bevilgninger. Det gjelder dåpsopplæring, diakoni, kirkemusikk, barne- og ungdomsarbeid, m.v. Dette vil også kreve betydelig innsats fra kirkens side med grundig og pålitelig dokumentasjon både mht. økonomi, ressurser, stillinger osv.

Samarbeid og arbeidsfordeling

Skal de oppgaver som er nedfelt i Kirkemøtets strategidokument kunne ivaretas, vil en som oftest være avhengig av bevilgninger, men komiteen vil også understreke at kirkelige organer må etterstrebe å utnytte og effektivisere bruken av de bevilgninger som gis. Ikke minst vil det være nødvendig med et nært samarbeid og en god ansvars- og arbeidsfordeling mellom Kirkerådet og bispedømmerådene, men også mellom disse organene og andre organer, som f.eks. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, IKO, Stiftelsen Kirkeforskning, utdanningsinstitusjonene, de frivillige kristelige organisasjonene osv. Her ligger det en utfordring i å dra nytte av hverandres kompetanse og ressurser, slik at disse organene kan supplere og komplettere hverandre.

Dette fritar likevel ikke staten fra ansvaret for å gi kirken tilstrekkelige økonomiske og personalmessige ressurser.

Opplysningsvesenets Fond

Komiteen har registrert at det fra enkelte hold er kommet forslag om at midler fra Opplysningsvesenets Fond bør kunne brukes til andre formål enn det som er fastsatt i lov og retningslinjer. Komiteen finner i denne sammenheng grunn til å minne om at tilskuddet til disposisjon for felleskirkelige formål skal kun nyttes til kirkelige formål som ikke er en naturlig del av statens eller kommunenes økonomiske ansvar. Å bruke midler herfra til løpende driftsutgifter, vil være en særskilt dårlig løsning på sikt. Komiteen vil for øvrig sterkt understreke behovet for en sterkere forretningsmessig forvaltning av fondets eiendommer og skoger.

Sentrale utfordringer

Sentrale utfordringer i forhold til Strategidokument som vil kreve ressurser i årene fremover, vil være:

1. **Kirkens dåpsopplæring.** I samsvar med det som er nedfelt i Strategidokumentet vedr. kirkens dåpsopplæring, må det på dette felt utarbeides en opptrappingsplan. For å få styrket dåpsopplæringen vil dette, som Regjeringen understreker, i stor grad være avhengig av at en av kirkens ansatte gis et særskilt ansvar for dette. Det er vesentlig at det snarest mulig blir en lovfesting av dåpsopplæring i Den norske kirke. Komiteen støtter forslaget om å nedsette et utvalg som kan forestå dette arbeidet, jf. statsrådets hilsen til Kirkemøtet.
2. **Barne- og ungdomsarbeid.** I sammenheng med forrige punkt og den urovekkende nedgang som rapporteres mht. barne- og ungdomsarbeid, er arbeidet på disse sektorene av grunnleggende betydning for kirkens innsats i samfunnet, for rekruttering til kirkelige stillinger og frivillige medarbeidere. Dette bør være et viktig satsingsområde ikke bare for kirken, men også for staten. Et godt barne- og ungdomsarbeid har store positive konsekvenser for lokalsamfunnet. Komiteen mener det bør arbeides videre med å konkretisere nærmere hva som særlig bør vektlegges på dette viktige feltet.
3. **Rekruttering.** I tilknytning til mange av de utfordringene som kirken står overfor, vil spørsmålet om rekruttering på ulike områder og til ulike oppgaver måtte drøftes. Komiteen mener en bør avvente den bemannings- og rekrutteringsplan som nå er igangsatt, men anser at dette vil måtte bli en viktig oppgave inn i et nytt årtusen, og hvor staten også må ta sitt ansvar.
4. **Kompetanseoppbygging.** Den offentlige Etter- og videreutdanningsreformen bør også få konsekvenser for kirken. Noe midler er bevilget for å bygge opp og utarbeide en plan for dette. Dette arbeidet gjøres av Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon i samarbeid med Kirkerådet, og vil dessuten måtte sees i lys av hva som er arbeidsgivers ansvar. Fokus vil her være kirkens *tilsatte*. Et annet viktig område som krever økt oppmerksomhet, er kompetanseutvikling av menighetsrådenes og fellesrådenes *valgte* medlemmer. I stor grad ivaretar rådene selv evt. i samarbeid med andre f.eks. på kommune- eller prostiplan, viktige sider ved denne oppgaven. Midler til dette må således avsettes lokalt. Også staten som sektorstyre, har her et ansvar for at de valgte organer blir satt i stand til å ivareta de oppgaver de er tillagt etter kirkeloven. Staten bør bidra med midler til kurs, innføringsprogrammer osv. for valgte og *frivillige medarbeidere* i kirken. Det vil i fremtiden være viktig å legge til rette for en oppjustering og klargjøring av lekfolkets plass i kirken, slik at denne ressurs fornyes og aktiviseres.
5. **Diakoni.** Mennesker som lider både i vårt eget land og i andre land representerer en permanent utfordring for kirken. Det gjelder både kirkens solidaritet med de svakeste i samfunnet, kirkens kamp mot fattigdom, undertrykkelse og overgrep, kirkens nærvær i forbindelse med katastrofer, kirkens engasjement vedrørende menneskeverd og vern om livet, familiearbeid, nettverksbygging osv. Dette engasjementet må holdes levende i kirken. Viktige oppgaver ivaretas lokalt, men dette vil også til enhver tid være sentrale oppgaver for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. Hvilke oppgaver som til enhver tid skal prioriteres og hva som kan gjøres, vil i stor grad være avhengig

av de ressurser man rår over. I denne sammenheng vil offentlige bidrag og tilskudd være viktige, og komiteen mener dette vil være god investering som vil spare samfunnet for store kostnader på helse- og sosialbudsjettene.

6. **Folkekirkelige strategier.** En spesiell utfordring ligger i kirkens møte med mennesker ved de store overgangsfaser i livet, ved dåp, konfirmasjon, vielse og død. Her ligger store muligheter for å legge forholdene til rette for at folks tilhørighet til kirken kan utdypes og videreutvikles. I dag hemmes mulighetene for et slikt mer planmessig arbeid av stort arbeidspress og lav bemanning i menighetene. Ulike planer og strategier bør utarbeides og prøveprosjekter gjennomføres med sikte på å vinne erfaringer med hvordan slike muligheter kan utvikles. Slike prosjekter bør sees i sammenheng med organiseringen av prestetjenesten og en effektiv utnyttelse av prestenes og de øvrige ansattes kompetanse.

7. **Bemanningen ved bispedømmerådene og Kirkerådet.** Med den nye kirke-loven og de mange oppgaver som disse organene skal ivareta, vil en jevnlig måtte drøfte både stillingsbehovet, kompetansebehovet, organiseringen av virksomheten osv. Særlig er det behov for økte ressurser ved de store bispedømmene, jf. KM sak 14/97. Også skolering og kompetanseutvikling av rådernes medlemmer bør vektlegges.

Disse oppgaver anser komiteen som viktige satsingsområder i årene fremover. Også enkelte oppgaver som er nevnt nedenfor, under pkt. C, vil være tyngre og mer kontinuerlige oppgaver som må vurderes når kirken skal fremme forslag til fremtidige statsbudsjetter.

C. Statsbudsjettet 1999

Komiteen mener det først er grunn til å glede seg over de mange positive utsagn som finnes i forslaget til statsbudsjettet. Her understrekes den viktige rollen som kirken har i samfunnet og her formuleres mål og resultatmål som samsvarer godt med de utfordringer og mål som Kirke-møtet selv har uttrykt for Den norske kirke.

Komiteen vil spesielt fremheve følgende formuleringer i St.prp.nr.1:

Mål

- *Regjeringens målsetting er at Den norske kirke som trossamfunn skal ha frihet og et best mulig grunnlag for å kunne møte utfordringene som en bekjennende, misjonerende og diakonalt arbeidende kirke, slik at den kan formidle kristen tro og etikk, og det kristne verdigrunnlaget fremdeles kan prege samfunnet. (s. 5)*
- *Det er Regjeringens målsetting at dette reformarbeidet skal bidra til å fornye og utvikle den kirkelige virksomhet. (s. 5)*
- *Regjeringens mål for Den norske kirke er spesielt fremhevet: Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende og diakonal kirke. Som folkekirke skal den favne mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner, slik at alle - kvinner og menn, barn og unge - kan kjenne tilhørighet til kirken og få del i kirkens forkynnelse, opplæring, omsorg og fellesskap. Kirken skal gjennom sin kultur- og tradisjonsbærende rolle bidra til at det kristne verdigrunnlag og vår felles kulturarv holdes levende - i det enkelte lokalsamfunn og i stor-samfunnet. (s.282)*

Hovedutfordringer og strategier

Under kapitlet om Folk og kirke - hovedutfordringer og strategier skriver Regjeringen:

- *Kristen tro og bekjennelse er en levende arv. Den kan ikke overleveres gjennom*

generasjoner på annen måte enn ved at hvert nytt slektsledd tar den til seg og gjør den til sin... I denne trosarvens identitets- og overleveringsprosess ligger en av kirkens største utfordringer. Det ligger i særlig grad til kirkens valgte organer å utvikle strategier for hvordan denne utfordringen kan møtes... Et særlig avgjørende mål på kirkens liv er hvordan kirken er i stand til å være i gjensidig kommunikasjon med stadig nye generasjoner. Den norske kirkes evne til samhandling og samtale med unge mennesker fremstår i denne sammenheng som en særlig utfordring... Visjonen bak plan for dåpsopplæring, er å nå alle døpte med opplæring i et levende tros- miljø... (s. 285)

- Det er avgjørende for kirkens fremtid at medlemmene engasjerer seg... Skal kirken make å rekruttere en større andel av medlemmene til rådene, er det nødvendig med en langsiktig og helhetlig strategi. Engasjerte frivillige medarbeidere er en avgjørende forutsetning for å bevare folkekirken i dens bredde. (s. 285)
- En vurdering av utviklingen i fellestrådenes økonomi vil også stå sentralt i årene framover... (s. 285)
- Det vil være en utfordring å klargjøre nærmere hvordan prestenes samvirke med de valgte kirkelige organer skal ivaretas. (s. 285)
- Vedr. dåpsopplæringen heter det at «det vil være viktig å utløse frivillige ressurser, samtidig som framdrift og omfang også vil være avhengig av at det finnes ansatte i menighetene som har dåpsopplæringsarbeidet som et særskilt ansvarsområde. Departementet arbeider nå med å utrede mulighetene og vilkårene for at et dåpsopplæringstilbud kan gis en fast forankring i alle menigheter. (s. 288)

Prestetjenesten

Under kap. 0295 vedr. presteskabet, heter det:

- Et sentralt mål for prestatjenesten vil være som tidligere år å opprettholde et stabilt gudstjenesteliv i menighetene. Prestetjenesten skal ellers preges av tilgjengelig-

het og kvalitet, og utføres innenfor rammen av de mål og forutsetninger som gjelder for tjenesten... Departementet vil legge til rette for at det kan iverksettes forsøksprosjekter som sikter mot å prøve ut alternative modeller for organisering og ledelse av prestatjenesten. Det vil bli lagt vekt på å innhente erfaringer fra ulike deler av landet og fra menigheter som er forskjellige blant annet når det gjelder kommunikasjoner, bemanning og kirkelige forhold. (s. 294-295)

Oppsummering

Komiteen mener Regjeringen her har formulert utfordringer og mål som i stor grad bygger på Kirkemøtets mål- og strategidokument og komiteen konstaterer at det er foreslått enkelte gode og nødvendige tiltak, bl.a. når det gjelder dåpsopplæring, barne- og ungdomsarbeid, lokalkirkelige organer og organisering av prestatjenesten.

Komiteen beklager imidlertid at det er svært lite samsvar mellom de mål og prioriteringer som er nevnt og de ressurser som er foreslått. De fundamentale oppgaver kirken skal ivareta og de særlige utfordringer kirken forventes å gjøre noe med er ikke tilgodesett med økte midler. Kirkemøtet finner det derfor nødvendig også i år å påpeke dette misforholdet. Særlig synes dette nødvendig på bakgrunn av de signaler Stortingskomiteen tidligere har gitt. Stortingskomiteen uttalte innledningsvis i sin innstilling til statsbudsjettet i 1997 at:

Komiteen legger vekt på at vi fremdeles har en statskirke, og at staten derfor også har et ansvar for ressursituasjonen i kirken. Blant annet gjelder det ansvaret for å gi kirken tilstrekkelig økonomiske og personalmessige ressurser slik at den kan arbeide i tråd med intensjonene i kirkeloven. Videre er det viktig å sette kirken i stand til å være en god og

profesjonell arbeidsgiver for sine tilsatte.

Gjentatte ganger de senere år har Stortinget påpekt at kirken må sikres gode rammevilkår og tilstrekkelig økonomi. **Stortinget har da også hvert år funnet det nødvendig å øke bevilgningen til kirken, både til drift, stillinger og tilskudd, for å avhjelpe en vanskelig situasjon.** En slik usikker kirkeøkonomi er uholdbar.

Tidligere foreslåtte tiltak

I tillegg mener komiteen det er grunn til å etterlyse bevilgninger til ulike tiltak som er foreslått i statsbudsjettet eller som Kirkemøtet og også Stortinget tidligere har etterlyst, og som en hadde forventet ble ivare tatt i årets forslag til statsbudsjett. Dette gjelder bl.a. bevilgninger til samisk kirkeliv, til utredninger, til stillinger, tilskudd til undervisning, diakoni og kirkemusikk m.v. Hvis det ikke er plass til disse tiltakene i 1999-budsjettet, mener komiteen at de må komme med i budsjettet for år 2000. Disse bør også sees i sammenheng med Strategidokumentet for Den norske kirke 1999-2002.

Komiteen registrerer at det er lagt inn midler til enkelte tiltak, men er likevel usikker på hvor store de reelle påplussninger er når lønnsjusteringer m.v. er tatt med, eller om dette i virkeligheten medfører at andre oppgaver og tiltak blir svekket. Slike skjevheter vil først kunne oppdages i forbindelse med tildelingsbrevene til bispedømmerådene og Kirkerådet.

Prestetjenesten

Komiteen mener det er grunn til å komme med noen merknader til et satsingsområde som Regjeringen særlig har prioritert for 1999, nemlig **Organisering og ledelse av prestedtjenesten.** Komiteen tviler på

effekten av å prøve ut alternative modeller for organisering, dersom det ikke blir avsatt midler til dette og til prestedtjenesten. Komiteen vil i denne sammenheng understreke at slike prosjekter må kobles til de lokalkirkelige råd og sees i sammenheng med den grunnleggende organisering, ledelse og utvikling av menighetene. Komiteen mener det vil være uheldig dersom utviklingen av prestedtjenesten isoleres fra den øvrige menighetsorganisering og -utvikling. Midler til dette bør avsettes til hvert bispedømme senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

D. Statsbudsjettet 2000

På bakgrunn av de utfordringer og prioriteringer som komiteen har understreket overfor, foreslår komiteen at følgende oppgaver og prosjekter tas med i Kirkerådets forslag til statsbudsjett for 2000. En nærmere prioritering vil måtte foretas i lys av de prioriteringer som Kirkemøtet har vedtatt i Strategidokumentet.

1. **Samisk kirkeliv.** Det er behov for å utvikle og oversette litteratur innen dåpsopplæring m.v. til de samiske språk. I denne sammenheng er det behov for språkkonsulenter for sør- og lulesamisk område. Det er videre behov for økte driftsutgifter til Samisk kirkeråd og en stilling ved Kirkelig utdanningscenter i nord. Det bør bevilges midler til minimum en språkkonsulent hvert år i de neste to årene.
2. **Utredningsarbeid.** Komiteen finner grunn til å understreke behovet for økt utredningskapasitet i Kirkerådet, for å forestå eller kjøpe tjenester til større utredninger som ikke kan ivaretas innenfor de ordinære bevilgningsrammene. Det vil også være uheldig om tilskuddet fra Opplysningsvesenets Fond skal brukes til slike nødvendige og høyt prioriterte utredningsprosjekter. Kirkemøtet har

tidligere antydte midler tilsvarende 2 år-sverk, men ser at både **stat/kirke-utredningen** og utarbeidelsen av en samlet **bemanningsplan for Den norske kirke** vil beløpe seg til ca. 1 mill. kroner hver pr. år. Siden Stortinget har bedt om at en slik bemanningsplan utarbeides og departementet har bedt Kirkerådet forstå dette arbeidet, vil dette kreve nødvendige midler for at en kan få frem-skaftet dokumentasjon om bemannings-situasjonen, om rekrutteringssitua-sjonen, om fremtidig personalbehov, kriterier for opprettelse av stillinger osv. Det er viktig at dette arbeidet skjer i nær kontakt med lokalmenighetene. Departementet har foreløpig kun be-vilget midler til lønn til en prosjekt-leder.

- 3. Stillinger.** Stortingskomiteen har flere ganger påpekt behovet for en økt be-manning i kirken og etterlyst en opp-trappingsplan for den kirkelige be-manning. Dette ble bemerket både i 1996 og 1997 og komiteen ba «departe-mentet vie dette arbeidet spesiell opp-merksomhet». Kirkemøtet 1997 på-pekke at det er langt fram før vi har fått en forsvarlig prestedekning. Det ble på-pekt stor slitasje i presteskaper og at mange kirker står stengte på søndagene, og at det derfor er behov for flere nye stillinger. Kirkemøtet påpekke videre behovet for vikarmidler til presteskaper og behov for flere spesialiststillinger, bl.a studentpreststillinger og stillinger til å arbeide blant mennesker med psykisk utviklingshemming. Komiteen mener Kirkerådet bør vurdere nøye hvilke stillinger det særlig er behov for i de nærmeste årene før bemannings-planen foreligger.
- 4. Tilskudd til undervisning, diakoni og kirkemusikk.** Kirkemøtet 1997 foreslo en «foreløpig styrking av tilskuddet til dåpsopplæring uavhengig av spørsmålet

om lovfesting med 2 mill. kroner, for at dette viktige arbeidet ikke skal stoppe opp». Videre foreslo Kirkemøtet å styrke tilskuddet til diakoni med 3 mill. kroner og til kirkemusikk med 2 mill. kroner. Dette er svært viktige områder for kirken som ivaretar helt grunn-leggende funksjoner overfor kirkens medlemmer og det er viktig at dette til-skuddet videreføres og utvikles. I til-knytning til overføring av de statlige kateketstillingene til stillinger under fellesrådet, opplever fellesrådene at det ikke medfølger tilstrekkelig med midler for å kunne opprettholde stillingene. Disse menighetene kommer i en vanskelig situasjon dersom kommunen ikke er villig til å øke sin bevilgning. Dette vil kunne avhjelpest ved at det statlige tilskuddet øker, i hvert fall i en overgangsfase inntil samtlige statlige kateketstillinger blir overført.

- 5. Kirkelig medlemsregister.** Etablering og drift av medlemsregisteret skal ivare-tas av Kirkerådet. Årlige driftsutgifter vil beløpe seg til ca 1 mill. kroner bl.a. til personalutgifter, ajourføring/regi-streringer m.v. Utgifter i forbindelse med overføring og bruk av lokale med-lemmsregistre vil bli dekket av felles-rådene.
- 6. Midler til kirkeforskning.** Stortingskomiteen uttalte i sin forrige innstilling at «komiteen ser trongen for auka innsats innafor kyrkjeforskning». Kirkemøtet har uttalt at det bør settes av midler til forskning og dokumentasjon over statsbudsjettet. Det foreslåtte be-løpet som i 1996 ble stipulert til 2 mill. kroner bør være et minimum. KIFO har et høyt kvalifisert personale og har i løpet av kort tid bidratt med verdifull dokumentasjon og forskningsresultater som vil være av vesentlig betydning som grunnlagsmateriale for kirkelige organer. For kirkens ulike organer vil

det være av stor betydning at dette kan videreutvikles.

7. **Kirkelig statistikk og dokumentasjon.**

Kirkerådet har inngått avtale med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for å få etablert en kirkebase med opplysninger fra menighetenes årsstatistikk. Databasen er koblet til NSDs Kommunedatabase og vil være et viktig redskap for å hente ut informasjon om kirken og for analyse og planlegging. Midler til dette, tilsvarende ½ mill. kroner hvert år, bør ligge inne i statsbudsjettet. I samarbeid med KIFO er nå under utarbeidelse Kirkens statistiske årbok, der en vil presentere kirkelig statistikk, kommunale bevilgninger til kirken og oversikt over kirkelige stillinger presentert på kommunenivå.

8. **Tilskudd til Døvekirken** må videreføres i samsvar med de nylig fastsatte forskrifter og de oppgaver som Døvekirken er satt til å ivareta.

Ved siden av disse oppgavene må **Tilskudd til Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet** videreføres. Stortingskomiteen uttalte i sin innstilling til statsbudsjettet for 1998 «at budsjettforslaget fra Regjeringen fortsatt er langt fra målet for opptrappingen av statstilskuddet til organisasjonen. Komiteen mener det er viktig å oppfylle vedtaket i Stortinget våren 1997», jf. Innst.S.nr. 295 (1996/97). Komiteen anser det som svært vesentlig at denne opptrappingen videreføres.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Den norske kirke har omfattende og viktige oppgaver i det norske samfunn. Kirkemøtet viser til kirke-loven, gravferdsloven og mål og oppgaver vedtatt av Kirkemøtet, jf målformuleringer i St.prp.nr.1 (1998-99). Mye av virksom-

heten i kirken har vært og blir fortsatt drevet på ulønnet og frivillig basis. Dette har ført til at mange av utgiftene til drift av kirken tidligere ikke har vært synlige. Med de kravene som i dag stilles gjennom de nye kirke-lovene og den alminnelige lovgivning, viser det seg at de statlige og kommunale bevilgningene på langt nær dekker kirkens daglige driftsutgifter. Kirkemøtet ber Stortinget om å innrette bevilgningene over statsbudsjettene slik at Den norske kirke kan utføre de oppgavene den skal utføre etter lover og etter de vedtak og oppgaver som Storting, Regjering og Kirkemøte har fastsatt.

2. Kirkemøtet ser med bekymring på den økonomiske situasjonen i kirken og ber Stortinget gjøre hva det kan for å avhjelpe den umiddelbare krisen. Kirkemøtet vil be om at følgende felter spesielt tilgodesees i 1999:

- **Statens tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene** må videreføres og økes fra 100 til 150 mill. kroner.
- **Vikarbudsjetten til presteskaper** økes for å dekke nødvendige vikarutgifter.

3. Kirkemøtet ser det som svært nødvendig og ønskelig at Stortinget får seg forelagt en **økonomiproposisjon** våren 1999 som belyser utviklingen i kirkens økonomi, og ser på sammenhengen mellom den statlige og kommunale del av finansieringen av kirken og drøfter virkemidler for å motvirke en uheldig utvikling for folkekirkens finansieringsordning, herunder også vurdere forvaltningen av fonds. Om mulig bør utviklingen av den kirkelige økonomi innarbeides i den årlige kommuneøkonomiproposisjonen.

4. Kirkemøtet ber Kirkerådet innhente og systematisere data om kirkens grunnleggende oppgaver og behov relatert til hva som må anses å være statens og kommunenes ansvar og utarbeide mulige kriterier for opprettelse av stillinger m.v. langs de linjer som komiteen har antydnet. Arbeidet bør være en del av arbeidet med bemanningsplanen og utføres i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.
5. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide forslag til statsbudsjettet for 2000 på grunnlag av komiteens merknader og i henhold til det vedtatte Strategidokumentet for 1999-2002. Forslaget må dessuten sees i lys av det endelige resultatet av kirkebudsjettet for 1999.

PLENUMSBEHANDLING 1:

Dirigent: Anne Louise Tveter
Saksordfører: Alex Nordbakken

Disse hadde ordet:

Alex Nordbakken, Tor Egil Abrahamsen, Jan Otto Eek, Ola Steinholdt, Gunnar Stålsett, Liv Asdahl Solberg, Unni Leiros Pettersen, Jon Terje Ekeland, Hans Nic. Nilsen, Arne Grønningsæter, Edvard Grimstad, Gunnar Stålsett (til dagsorden), Tore Kopperud (til dagsorden)

Endringsforslag:

Fra Jan Otto Eek:

Nytt pkt. 6.« I tilknytning til Kirkemøtets arbeid med eutanasisaken vil Kirkemøtet understreke behovet for at overføringer til fylkeskommuner og kommuner får et slik omfang at ideene fra hospice-bevegelsen kan prege omsorgen for pasienter i livets slutfase ved alle sykehus/sykehjem også i hjemmebasert omsorg.»

Fra Liv A. Solberg:

Pkt. 1. Punktet deles. Punktet minus siste setning blir innledning. Punkt 1 skal lyde: «På bakgrunn av dette ber Kirkemøtet Stortinget ...»

Fra Jon Terje Ekeland:

Nytt pkt. 8 under Sentrale utfordringer om kirkebygging og renovering av kirkebygg.

Fra Hans Nic. Nilsen:

Tillegg til pkt. 4: Det samiske forvaltningsområde som er 6 kommuner, bør også i kirkelig sammenheng få muligheter til å bruke samisk språk slik språkløven krever for andre offentlige dokument.

Votering

Forslagene oversendes til komiteen.

NY INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Kirkemøtets rolle i forbindelse med statsbudsjettet

Kirkemøtet skal i henhold til vedtak i Kirkemøtet 1991 drøfte framlegg til statsbudsjett for kirken i sin helhet, dvs. både kapittel 0294 og 0295.

Kirkemøtet har hvert år kommet med merknader til det fremlagte forslag til statsbudsjett. På det tidspunktet da Kirkemøtet ordinært er samlet, ligger statsbudsjettet vanligvis til behandling i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen. Kirkemøtets innflytelse til den endelige tildelingen til kirken, vil derfor være avhengig av hvor langt Stortingskomiteen har kommet med sin innstilling. I de senere år har Kirkerådet i kontakt med bl.a. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og Bispemøtet, fått anledning til å legge frem kirkens behov for Stortingskomiteen. Et slikt møte

har vanligvis funnet sted kort tid etter at statsbudsjettet er fremlagt, dvs. medio oktober. Møtet ble i år avholdt 15. oktober. Kommentarer til statsbudsjettet ble oversendt Stortingskomiteen 21. oktober, jf. Dokument 5.3.

Kirkemøtet har de senere år også lagt fram mål, strategier og prioriteringer for de fremtidige statlige bevilgninger til kirken. Siktemålet har vært å gi signaler og vurderinger som kan få anvendelse for departementets arbeid med de fremtidige statsbudsjetter. På bakgrunn av Kirkemøtets signaler, fremmer Kirkerådet et samlet forslag til prioriteringer overfor departementet.

Det er lagt opp til at Kirkemøtet primært konsentrerer oppmerksomheten om de fremtidige og mer langsiktige bevilgninger til kirken.

Komiteens merknader

Den norske kirke har omfattende og viktige oppgaver i det norske samfunn. Kirkemøtet viser til kirkeloven, gravferdsloven og mål og oppgaver vedtatt av Kirkemøtet, jf. også Regjeringens målformuleringer i St.prp. nr. 1 (1998-99). Statens ansvar for å gi kirken tilstrekkelige økonomiske og personalmessige ressurser har vært understreket av Stortinget flere ganger, slik at kirken kan være en tjenende og åpen folkekirke som kan favne mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner.

Mye av virksomheten i kirken har vært og blir fortsatt drevet på ulønnet og frivillig basis. Dette har ført til at mange av utgiftene til drift av kirken tidligere ikke har vært synlige. Med de kravene som i dag stilles gjennom de nye kirkelovene og den alminnelige lovgivning, viser det seg at de statlige og kommunale bevilgningene på langt nær dekker kirkens daglige driftsutgifter.

Komiteen har særlig vært opptatt av den vanskelige økonomiske situasjonen i kirken. Ikke minst er situasjonen i mange lokalmenigheter meget vanskelig. Dette svekker kirkens muligheter til å fungere som en bekjennende, misjonerende og diakonalt arbeidende kirke i lokalsamfunnet. Komiteen har funnet det nødvendig å synliggjøre denne situasjonen og komme med forslag til hvordan situasjonen kan avhjelpes både på kort og lengre sikt. Komiteen foreslår for øvrig at denne saken i fremtiden bør hete «Den norske kirkes økonomi».

A. Den aktuelle økonomiske situasjonen i kirken

I løpet av høsten er den vanskelige økonomiske situasjonen i menighetene tydeliggjort. To områder skiller seg klart ut:

- Mange kommuner oppfyller ikke sine økonomiske forpliktelser etter KL § 15, jf. økonomiutredningen fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, og
- Mangel på vikarmidler til presteskapet, jf. rapporter fra bispedømmerådene.

Kirkerådet, Bispemøtet, bispedømmerådene og Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og partene på kirkelig sektor har gått ut med sterke oppfordringer til Stortinget om å bidra til å rette opp den vanskelige situasjonen. Om en ikke finner løsninger på disse akutte økonomiske problemene, vil det kunne få svært uheldige konsekvenser for kirken.

Kommunene oppfyller ikke sine forpliktelser

Komiteen er kjent med den vanskelige økonomiske situasjon som også mange kommuner befinner seg i. Komiteen ser med uro på at en rekke kommuner har gitt melding om at de ikke ser seg i stand til å oppfylle sine klare forpliktelser etter kirke-

loven § 15, og ikke ser seg i stand til å kompensere for lønnsoppgjøret. Mange kommuner ser seg heller ikke i stand til å bidra med tilstrekkelige bevilgninger til fellesrådet for oppgaver som tidligere ble ivaretatt som kommunal tjenesteyting.

Det vil medføre store negative konsekvenser for kirken om ikke nødvendige tiltak blir satt i verk snarest. Dersom bevilgningen til kirken blir en salderingspost på kommunebudsjettene, slik signalene tydelig synes å gå i retning av, har kirkereformen fått et alvorlig skudd for baugen. Kommunene kan ikke løpe fra sine utgiftsforpliktelser. Men det er store variasjoner mellom hvordan kommunene oppfatter dette ansvaret.

Noen kommunale bevilgninger holder forholdsvis rimelig nivå, slik at kirken kan ivareta sine lovpålagte oppgaver. Et økende antall kommuner, særlig i pressområder, mener imidlertid at det ikke er så farlig å bryte kirkeloven når de også må bryte andre bestemmelser og pålegg. Kommunene spør om kirkeloven har forrang fremfor andre lover. Dette medfører en svært vanskelig situasjon for menighetene, ikke minst i de menighetene som har fått en forverret økonomi.

Det er særlig viktig at kirkeloven § 15 ikke uthules, og kirke departementet bør vurdere hva som kan gjøres i denne sammenheng. Komiteen er derfor glad for at statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet ga uttrykk for «at det ser ut til at det kan være behov for å tydeleggjere kommunane sitt ansvar på det kyrkjelege området».

Det er svært uheldig dersom kirkens engasjement først og fremst må konsentreres om å få endene til å møtes. Dette svekker kirkens mulighet til å fornye og utvikle virksomheten, til å møte mennesker som ber om kirkens omsorg og nærvær gjennom de kirkelige handlinger og i kriser

og vanskelige livssituasjoner. Om kirkens tjenere ikke makter å være kirke for folket, fordi rammene og forutsetningene ikke står i forhold til behovet og forventningene, er dette ekstra vanskelig for en kirke som ønsker å være en tjenende og åpen folkekirke.

Mangel på vikarmidler

Komiteen ser videre med bekymring på prestatjenesten dersom ikke vikarsituasjonen blir forbedret. Store innsparinger har medført merbelastninger på resten av staben og på presten(e) i nabosoknene med det resultat at en har fått nye sykemeldinger. En bør vurdere nærmere hva som er årsaken til at antall sykemeldinger har økt og hva som kan gjøres for å bedre situasjonen. Hovedverneombudet for statstilsatte prester og kateketer «er bekymret for helsesituasjonen til prester og kateketer dersom aktivitetsnivået skal holdes oppe til tross for at «færre er i tjeneste». Selv ved svangerskapspermisjoner settes i flere tilfeller ikke inn vikarer, fordi situasjonen i andre prestegjeld er enda vanskeligere.

I den aktuelle situasjon må det både bevilges midler for å dekke overforbruket for inneværende år og det må avsettes nødvendige midler for 1999. Bispedømmerrådene har regnet ut at dette til sammen vil beløpe seg til 40 mill. kroner, mens Regjeringens forslag er 9 mill. kroner. I denne sammenheng bør det drøftes bedre ordninger som kan løse de problemer som er knyttet opp mot sykelønnsordningen. Dagens ordning har vist seg å slå ekstra uheldig ut for kirken.

Oppsummering

Disse signalene er etter komiteens mening så urovekkende at staten som lovgiver og arbeidsgiver må ta dem svært alvorlig. Det er således behov for en grundig

gjennomgang av kirkens økonomi og finansiering. Komiteen gir derfor sin fulle støtte til det forslag som ble lagt fram for Stortingskomiteen fra Kirkerådet, Bispe-møtet og Kirkens Arbeidsgiverorganisa-sjon:

- Statens **tilskudd til kirkelig virk-somhet i kommunene** må videreføres og økes fra 100 til 150 mill. kroner i 1999.
- **Vikarbudsjetten til presteskaper** økes for å dekke overforbruket inneværende år og nødvendige vikarutgifter for 1999.
- Stortinget bør få seg forelagt en **økonomiproposisjon** våren 1999 som belyser utviklingen i kirkens økonomi. En bør her se på sammenhengen mellom den statlige og kommunale del av finansieringen av kirken, og drøfte virkemidler for å motvirke en uheldig utvikling for folkekirken finansierings-ordning, herunder også vurdere for-valtningen av fonds.

Dette er etter komiteens mening de helt *grunnleggende og nødvendige tiltak* for å avhjelpe den umiddelbare krisen og finne en mulig vei for en snarlig løsning av problemene.

Komiteen vil derfor si seg glad for at statsråden i sin hilsen til Kirkemøtet opp-lyste om at Regjeringen i nysalderingen av statsbudsjettet for inneværende år har gjort framlegg om en tilleggsbevilgning til presteskaper på vel 10 mill. kroner. Men selv om dette blir vedtatt, mener komiteen at det ikke vil være tilstrekkelig for å redde situasjonen for 1999.

Komiteen mener for øvrig en bør forsøke å innarbeide en slik kirkeøkonomipropo-sisjon i den årlige kommuneøkonomipropo-sisjonen.

B. Kirkens fremtidige økonomi

Komiteen registrerer at det ikke foreligger en grundig utredning om kirkens økonomi og om kommunenes og statens økono-miske ansvar for kirken bl.a. i forhold til de oppgaver og forventninger staten har til kirken og hva dette vil kreve av ressurser. Stortinget har i kirkeloven fastsatt kommunenes utgiftsforpliktelser overfor kirken. Det vil være viktig for kirken å få sikret basisfunksjonene.

Veiledende kriterier

Komiteen mener at dersom de negative signalene om kirkens økonomi forsterkes, bør det vurderes om det bør utarbeides noen veiledende kriterier for kommunenes utgiftsforpliktelser etter kirkeloven § 15. Dette bør f.eks. gjelde størrelsen på de lov-pålagte stillinger i forhold til innbyggertall, antall gudstjenester og kirkelige hand-linger, avstander m.v. og kriterier for hva som er «tilstrekkelig administrativ hjelp». Budsjett og regnskapstall som foreligger fra fellelrådene får ikke frem misforholdet mellom et nærmere definert behov og den faktiske bevilgning.

Dette berører både statens arbeidsgiver-ansvar for de statlige stillingene og statens ansvar som sektorstyre. Dette arbeidet bør skje i samarbeid med Kirkens Arbeids-giverorganisasjon som arbeidsgiver-organisasjon for menighetsråd og fellelråd. Kirkemøtet vil ikke ha noen myndighet til å binde staten eller kommunene/felles-rådene mht. bemanning, men komiteen finner det tjenlig å utkrystallisere klare signaler til hva Kirkemøtet forventer at staten og kommunene bør forholde seg til når stillingsstruktur og stillingsstørrelse skal fastsettes.

Videre gjelder det utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker og kirkegårder og til lokaler, orgler og utstyr, samt ansvaret for vedlikehold av eldre kirker. Spesielt i sokn med stor tilflytting er det svært vans-

kelig å få bygd nye kirker etter bestemmelsene i kirkeloven § 21. Komiteen mener det er særs viktig at bygging av kirke tas med i planleggingen av nye utbyggingsområder, slik at kirken kan være nærstående når lokalsamfunnet etableres. I denne sammenheng bør også størrelsen på sokn og deling av sokn vurderes for å få hensiktsmessige arbeidsenheter, jf. også nyorganiseringen av prestetjenesten.

Utvikling

Utover disse basisfunksjonene har kommunene og staten et ansvar for at menighetene kan ivareta, fornye og videreutvikle kirken, slik at den kan møte utfordringene og kan «favne mennesker i ulike livssituasjoner», «opprettholde et stabilt gudstjenesteliv», «bygge opp en opplæringsvirksomhet», «nå alle dømte med opplæring i et levende trosmiljø», «være en diakonalt arbeidende kirke», «engasjere frivillige medarbeidere» osv. Samtidig vil det være en sentral oppgave for Kirkemøtet å legge en plan for hvordan prioriterte arbeidsområder i kirken bør ivaretas og hva dette vil kreve mht. til bevilgninger. Det gjelder dåpsopplæring, diakoni, kirkemusikk, barne- og ungdomsarbeid, m.v. Dette vil også kreve betydelig innsats fra kirkens side med grundig og pålitelig dokumentasjon både mht. økonomi, ressurser, stillinger osv.

Samarbeid og arbeidsfordeling

Skal de oppgaver som er nedfelt i Kirkemøtets Strategidokument kunne ivaretas, vil en som oftest være avhengig av bevilgninger, men komiteen vil også understreke at kirkelige organer må etterstrebe å utnytte og effektivisere bruken av de bevilgninger som gis. Ikke minst vil det være nødvendig med et nært samarbeid og en god ansvars- og arbeidsfordeling mellom Kirkerådet og bispedømmerådene, men også mellom disse organene og andre

organer, som f.eks. Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, IKO, Stiftelsen Kirkeforskning, utdanningsinstitusjonene, de frivillige kristelige organisasjonene osv. Her ligger det en utfordring i å dra nytte av hverandres kompetanse og ressurser, slik at disse organene kan supplere og komplette hverandre.

Dette fritar likevel ikke staten fra ansvaret for å gi kirken tilstrekkelige økonomiske og personalmessige ressurser.

Opplysningsvesenets Fond

Komiteen har registrert at det fra enkelte hold er kommet forslag om at midler fra Opplysningsvesenets Fond bør kunne brukes til andre formål enn det som er fastsatt i lov og retningslinjer. Komiteen finner i denne sammenheng grunn til å minne om at tilskuddet til disposisjon for felleskirkelige formål kun skal nyttes til kirkelige formål som ikke er en naturlig del av statens eller kommunenes økonomiske ansvar. Å bruke midler herfra til løpende driftsutgifter vil være en særs dårlig løsning på sikt.

Komiteen vil for øvrig sterkt understreke behovet for en sterkere forretningsmessig forvaltning av fondets eiendommer og skoger.

Sentrale utfordringer

Sentrale utfordringer i forhold til Strategidokument som vil kreve ressurser i årene fremover vil bl.a. være:

1. **Kirkens dåpsopplæring.** For å få styrket dåpsopplæringen vil dette, som Regjeringen understreker, i stor grad være avhengig av at en av kirkens ansatte gis et særskilt ansvar for dette. Det er vesentlig at det snarest mulig blir en lovfesting av dåpsopplæring i Den norske kirke. Komiteen støtter forslaget

- om å nedsette et utvalg som kan forestår dette arbeidet, jf. statsrådets hilsen til Kirkemøtet.
2. **Barne- og ungdomsarbeid.** Et godt barne- og ungdomsarbeid har store positive konsekvenser for lokalsamfunnet. Arbeidet på disse sektorene er av grunnleggende betydning for kirkens nærvær i samfunnet, for rekruttering til kirkelige stillinger og frivillige medarbeidere. Dette bør være et viktig satsingsområde ikke bare for kirken, men også for staten. Komiteen mener det bør arbeides videre med å konkretisere nærmere hva som særlig bør vektlegges på dette viktige feltet.
  3. **Rekruttering.** I tilknytning til mange av de utfordringene som kirken står overfor, vil spørsmålet om rekruttering på ulike områder og til ulike oppgaver måtte drøftes. Komiteen mener en bør avvente den bemannings- og rekrutteringsplan som nå er igangsatt, men anser at dette vil måtte bli en viktig oppgave inn i et nytt årtusen, og hvor staten også må ta sitt ansvar.
  4. **Kompetanseoppbygging.** For å sikre at Den norske kirke har kompetente medarbeidere i møte med dagens og fremtidens utfordringer, vil det til enhver tid være viktig å arbeide strategisk med kompetanseutviklingstiltak i kirken. Dette er et ansvar som særlig påligger de kirkelige arbeidsgiverne. Den offentlige Etter- og videreutdanningsreformen vil også få konsekvenser for kirken. Et annet viktig område som krever økt oppmerksomhet er kompetanseutvikling av menighetsrådenes og fellesrådenes *valgte* medlemmer. I stor grad ivaretar rådene selv evt. i samarbeid med andre, f.eks. på kommune- eller prostiplan, viktige sider ved denne oppgaven. Midler til dette må således avsettes lokalt. Også staten som sektorstyre har her et ansvar for at de valgte organer blir satt i stand til å ivareta de oppgaver de er tillagt etter kirkeloven. Staten bør bidra med midler til kurs, innføringsprogrammer osv. for valgte og *frivillige medarbeidere* i kirken. Det vil i fremtiden være viktig å legge til rette for en oppjustering og klargjøring av lekfolkets plass i kirken, slik at denne ressurs fornyes og aktiviseres.
  5. **Diakoni.** Mennesker som lider både i vårt eget land og i andre land representerer en permanent utfordring for kirken. Det gjelder både kirkens solidaritet med de svakeste i samfunnet, kirkens kamp mot fattigdom, undertrykkelse og overgrep, kirkens nærvær i forbindelse med katastrofer, kirkens engasjement vedrørende menneskeverd og vern om livet, familiearbeid, nettverksbygging osv. Dette engasjementet utfoldes og virkeliggjøres i menighetene og lokalsamfunn, men kirkens sentrale organer må sørge for nødvendige midler til viktige satsingsområder. Hvilke oppgaver som til enhver tid skal prioriteres og hva som kan gjøres, vil i stor grad være avhengig av de ressurser man rår over. I denne sammenheng vil offentlige bidrag og tilskudd være viktige, og komiteen mener dette vil være god investering som vil spare samfunnet for store kostnader på helse- og sosialbudsjettene.
  6. **Folkekirkelige strategier.** En spesiell utfordring ligger i kirkens møte med mennesker ved de store overgangsfaser i livet, ved dåp, konfirmasjon, vielse og død. Her ligger store muligheter for å legge forholdene til rette for at folks tilhørighet til kirken kan utdypes og videreutvikles. I dag hemmes mulighetene for et slikt mer planmessig arbeid av stort arbeidspress og lav bemanning i menighetene. Ulike planer

og strategier bør utarbeides og prøveprosjekter gjennomføres med sikte på å vinne erfaringer med hvordan slike muligheter kan utvikles. Slike prosjekter bør sees i sammenheng med organiseringen av prestatjenesten og en effektiv utnyttelse av prestenes og de øvrige ansattes kompetanse.

7. **Bemanningen ved bispedømmerådene og Kirkerådet.**

Med den nye kirke-loven og de mange oppgaver som disse organene skal ivareta, vil en jevnlig måtte drøfte både stillingsbehovet, kompetansebehovet, organiseringen av virksomheten osv. Særlig er det behov for økte ressurser ved de store bispedømmene, jf. KM sak 14/97, men også behovet for kirkemusikalsk kompetanse bør vurderes. Skolering og kompetanseutvikling av rådenes medlemmer bør også vektlegges.

8. **Kirkebygg.**

Dagens bestemmelser og vilkår gjør det ofte svært vanskelig for et lokalsamfunn å få bygd ny kirke. Komiteen mener det er aktuelt å vurdere alternative løsninger for finansiering av nye kirker, f.eks. med statlig tilskudd ut fra en prioriteringsliste.

9. **Personalforvaltning.**

Personalforvaltning i kirken er i første rekke et ansvar for arbeidsgiver, og det er derfor viktig at arbeidsgiverne har tid og ressurser til å ivareta denne oppgaven på en tilfredsstillende måte. En god personalforvaltning inkluderer også medarbeideromsorg i videre forstand overfor kirkens valgte og frivillige medarbeidere.

Disse oppgaver anser komiteen som viktige satsingsområder i årene fremover. Også enkelte oppgaver som er nevnt nedenfor, under pkt. C, vil være tyngre og mer kontinuerlige oppgaver som må

vurderes når kirken skal fremme forslag til fremtidige statsbudsjetter.

C. Statsbudsjettet 1999

Komiteen mener det først er grunn til å glede seg over de mange positive utsagn som finnes i forslaget til statsbudsjettet. Her understrekes den viktige rollen som kirken har i samfunnet og her formuleres mål og resultatmål som samsvarer godt med de utfordringer og mål som Kirke-møtet selv har uttrykt for Den norske kirke.

Komiteen vil spesielt fremheve følgende formuleringer i St.prp.nr. 1:

Mål

- *Regjeringens målsetting er at Den norske kirke som trossamfunn skal ha frihet og et best mulig grunnlag for å kunne møte utfordringene som en bekjennende, misjonerende og diakonalt arbeidende kirke, slik at den kan formidle kristen tro og etikk, og det kristne verdigrunnlaget fremdeles kan prege samfunnet. (s. 5)*
- *Det er Regjeringens målsetting at dette reformarbeidet skal bidra til å fornye og utvikle den kirkelige virksomhet. (s. 5)*
- *Regjeringens mål for Den norske kirke er spesielt fremhevet: Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende og diakonal kirke. Som folkekirke skal den favne mennesker i alle aldre og i ulike livssituasjoner, slik at alle - kvinner og menn, barn og unge - kan kjenne tilhørighet til kirken og få del i kirkens forkynnelse, opplæring, omsorg og fellesskap. Kirken skal gjennom sin kultur- og tradisjonsbærende rolle bidra til at det kristne verdigrunnlag og vår felles kulturarv holdes levende - i det enkelte lokalsamfunn og i storsamfunnet. (s. 282)*

Hovedutfordringer og strategier

Under kapitlet om Folk og kirke - hovedutfordringer og strategier skriver Regjeringen:

- *En vurdering av utviklingen i fellesrådenes økonomi vil også stå sentralt i årene framover... (s. 285)*
- *Vedr. dåpsopplæringen heter det at «det vil være viktig å utløse frivillige ressurser, samtidig som framdrift og omfang også vil være avhengig av at det finnes ansatte i menighetene som har dåpsopplæringsarbeidet som et særskilt ansvarsområde. Departementet arbeider nå med å utrede mulighetene og vilkårene for at et dåpsopplæringstilbud kan gis en fast forankring i alle menigheter. (s. 288)*

Prestetjenesten

Under kap. 0295 vedr. presteskaper, heter det:

- *Et sentralt mål for preste-tjenesten vil være som tidligere år å opprettholde et stabilt gudstjenesteliv i menighetene. Prestetjenesten skal ellers preges av tilgjengelighet og kvalitet, og utføres innenfor rammen av de mål og forutsetninger som gjelder for tjenesten... Departementet vil legge til rette for at det kan iverksettes forsøksprosjekter som sikter mot å prøve ut alternative modeller for organisering og ledelse av preste-tjenesten. Det vil bli lagt vekt på å innhente erfaringer fra ulike deler av landet og fra menigheter som er forskjellige blant annet når det gjelder kommunikasjoner, bemanning og kirkelige forhold. (s. 294-295)*

Oppsummering

Komiteen mener Regjeringen her har formulert utfordringer og mål som i stor grad bygger på Kirkemøtets mål- og strategidokument og komiteen konstaterer at det er foreslått enkelte gode og nødvendige tiltak, bl.a. når det gjelder dåpsopplæring, barne- og ungdomsarbeid, lokalkirkelige organer og organisering av preste-tjenesten. **Komiteen beklager imidlertid at det er svært lite samsvar mellom de mål og prioriteringer som er nevnt og de res-**

surser som er foreslått. De fundamentale oppgaver kirken skal ivareta og de særlige utfordringer kirken forventes å gjøre noe med er ikke tilgodesett med økte midler. Kirkemøtet finner det derfor nødvendig også i år å påpeke dette misforholdet. Særlig synes dette nødvendig på bakgrunn av de signaler Stortingskomiteen tidligere har gitt. Stortingskomiteen uttalte innledningsvis i sin innstilling til statsbudsjettet i 1997 at:

Komiteen legger vekt på at vi fremdeles har en statskirke, og at staten derfor også har et ansvar for ressurs-situasjonen i kirken. Blant annet gjelder det ansvaret for å gi kirken tilstrekkelig økonomiske og personalmessige ressurser slik at den kan arbeide i tråd med intensjonene i kirkeloven. Videre er det viktig å sette kirken i stand til å være en god og profesjonell arbeidsgiver for sine tilsatte.

Gjentatte ganger de senere år har Stortinget påpekt at kirken må sikres gode rammevilkår og tilstrekkelig økonomi. **Stortinget har da også hvert år funnet det nødvendig å øke bevilgningen til kirken, både til drift, stillinger og tilskudd, for å avhjelpe en vanskelig situasjon.** En slik usikker kirkeøkonomi er uholdbar.

Tidligere foreslåtte tiltak

I tillegg mener komiteen det er grunn til å etterlyse bevilgninger til ulike tiltak som er foreslått i statsbudsjettet eller som Kirke-møtet og også Stortinget tidligere har etterlyst, og som en hadde forventet ble ivare-tatt i årets forslag til statsbudsjett. Dette gjelder bl.a. bevilgninger til samisk kirke-liv, utredninger, stillinger, tilskudd til undervisning, diakoni og kirkemusikk m.v. Hvis det ikke er plass til disse tiltakene i 1999-budsjettet, mener komiteen at de må komme med i budsjettet for år 2000. Disse bør også sees i sammenheng med Strategi-dokumentet for Den norske kirke 1999-2002.

Komiteen registrerer at det er lagt inn midler til enkelte tiltak, men er likevel usikker på hvor store de reelle på- plusninger er når lønnsjusteringer m.v. er tatt med, eller om dette i virkeligheten medfører at andre oppgaver og tiltak blir svekket. Slike skjevheter vil først kunne oppdages i forbindelse med tildelings- brevene til bispedømmerådene og Kirke- rådet.

Prestetjenesten

Komiteen mener det er grunn til å komme med noen merknader til et satsingsområde som Regjeringen særlig har prioritert for 1999, nemlig **Organisering og ledelse av prestedtjenesten**. For å prøve ut de alterna- tive modeller må det avsettes midler til dette. Det er da naturlig å se dette i sammenheng med den tidligere under- strekning av å styrke prestedtjenesten. Komiteen vil i denne sammenheng under- streke at slike prosjekter må kobles til de lokalkirkelige råd og sees i sammenheng med den grunnleggende organisering, ledelse og utvikling av menighetene. Komiteen mener det vil være uheldig dersom utviklingen av prestedtjenesten isoleres fra den øvrige menighetsorgani- sering og -utvikling. Midler til dette bør avsettes til hvert bispedømme senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

D. Statsbudsjettet 2000

På bakgrunn av de utfordringer og prioriteringer som komiteen har under- streket ovenfor, foreslår komiteen at følgende oppgaver og prosjekter tas med i Kirkerådets forslag til statsbudsjett for 2000. En nærmere prioritering vil måtte foretas i lys av de prioriteringer som Kirke- møtet har vedtatt i strategidokumentet.

1. **Samisk kirkeliv.** Det er behov for å utvikle og oversette litteratur innen dåpsopplæring m.v. til de samiske språk. I denne sammenheng er det

behov for språkkonsulenter for sør- og lulesamisk område. Det er videre behov for økte driftsutgifter til Samisk kirke- råd og en stilling ved Kirkelig utdan- ningscenter i nord. Det bør bevilges midler til minimum en språkkonsulent hvert år i de neste to årene. Her må også midler til gjennomføring av samisk språklov innarbeides.

2. **Utredningsarbeid.** Komiteen finner grunn til å understreke behovet for økt utredningskapasitet i Kirkerådet, for å forestå eller kjøpe tjenester til større ut- redninger som ikke kan ivaretas innefor de ordinære bevilgningsrammene. Det vil også være uheldig om tilskuddet fra Opplysningsvesenets Fond skal brukes til slike nødvendige og høyt prioriterte utredningsprosjekter. Kirkemøtet har tidligere antydnet midler tilsvarende 2 årsverk, men ser at både **stat/kirke- utredningen** og utarbeidelsen av en samlet **bemanningsplan for Den norske kirke** vil beløpe seg til ca. 1 mill. kroner hver pr. år. Siden Stor- tinget har bedt om at en slik beman- ningsplan utarbeides og departementet har bedt Kirkerådet forestå dette arbeidet, vil dette kreve nødvendige midler for at en kan få fremskaffet dokumentasjon om bemannings- situasjonen, om rekrutteringssitua- sjonen, om fremtidig personalbehov, kriterier for opprettelse av stillinger osv. Det er viktig at dette arbeidet skjer i nær kontakt med lokalmenighetene. Departementet har foreløpig kun bevilget midler til lønn til en prosjekt- leder.

3. **Stillinger.** Stortingskomiteen har flere ganger påpekt behovet for en økt be- manning i kirken og etterlyst en opp- trappingsplan for den kirkelige beman- ning. Dette ble bemerket både i 1996 og 1997 og komiteen ba «departementet vie dette arbeidet spesiell oppmerksom-

het». Kirkemøtet 1997 påpekte at det er langt fram før vi har fått en forsvarlig prestedekning. Det ble påpekt stor slitasje i presteskapet og at det derfor er behov for flere nye stillinger. Kirkemøtet påpekte videre behovet for vikarmidler til presteskapet og behov for flere spesialiststillinger, bl.a studentpreststillinger og stillinger til å arbeide blant mennesker med psykisk utviklingshemming. Komiteen mener Kirkerådet bør vurdere nøye hvilke stillinger det særlig er behov for i de nærmeste årene før bemanningsplanen foreligger.

4. **Tilskudd til undervisning, diakoni og kirkemusikk.** Kirkemøtet 1997 foreslo en «foreløpig styrking av tilskuddet til dåpsopplæring uavhengig av spørsmålet om lovfesting med 2 mill. kroner, for at dette viktige arbeidet ikke skal stoppe opp». Videre foreslo Kirkemøtet å styrke tilskuddet til diakoni med 3 mill. kroner og til kirkemusikk med 2 mill. kroner. Dette er svært viktige områder for kirken som ivaretar helt grunnleggende funksjoner overfor kirkens medlemmer og det er viktig at dette tilskuddet videreføres og utvikles. I tilknytning til overføring av de statlige kateketstillingene til stillinger under fellesrådet, opplever fellesrådene at det ikke medfølger tilstrekkelig med midler for å kunne opprettholde stillingene. Disse menighetene kommer i en vanskelig situasjon dersom kommunen ikke er villig til å øke sin bevilgning. Dette vil kunne avhjelpest ved at det statlige tilskuddet øker.
5. **Tilskudd til Døvekirken** må gis i samsvar med de nylig fastsatte forskrifter og de oppgaver som Døvekirken er satt til å ivareta. Døvekirken er helt avhengig av statlige tilskudd. Statens utgiftsforpliktelser bør ligge på samme nivå og samsvare best mulig med det utgiftsnivå

som staten har pålagt kommunene overfor fellesrådene i henhold til kirke-loven § 15.

6. **Kirkelig medlemsregister.** Etablering og drift av medlemsregisteret skal ivaretas av Kirkerådet. Årlige driftsutgifter vil beløpe seg til ca 1 mill. kroner bl.a. til personalutgifter, ajourføring/registreringer m.v. Utgifter i forbindelse med overføring og bruk av lokale medlemsregistre vil bli dekket av fellesrådene.
7. **Midler til kirkeforskning.** Stortingskomiteen uttalte i sin forrige innstilling at «komiteen ser trongen for å auka innsats innafor kyrkjeforskning». Kirkemøtet har uttalt at det bør settes av midler til forskning og dokumentasjon over statsbudsjettet. Det foreslåtte beløpet som i 1996 ble stipulert til 2 mill. kroner bør være et minimum. KIFO har et høyt kvalifisert personale og har i løpet av kort tid bidratt med verdifull dokumentasjon og forskningsresultater som vil være av vesentlig betydning som grunnlagsmateriale for kirkelige organer. For kirkens ulike organer vil det være av stor betydning at dette kan videreutvikles.
8. **Kirkelig statistikk og dokumentasjon.** Kirkerådet har inngått avtale med Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) for å få etablert en kirke-database med opplysninger fra menighetenes årsstatistikk. Databasen er koblet til NSDs Kommunedatabase og vil være et viktig redskap for hente ut informasjon om kirken og for analyse og planlegging. Midler til dette tilsvarende ½ mill. kroner hvert år, bør ligge inne i statsbudsjettet. I samarbeid med KIFO er nå under utarbeidelse Kirkens statistiske årbok, der en vil presentere kirkelig statistikk, kommunale bevilgninger til

kirken og oversikt over kirkelige stillinger presentert på kommunenivå.

Ved siden av disse oppgavene må **Tilskudd til Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet** videreføres. Stortingskomiteen uttalte i sin innstilling til statsbudsjettet for 1998 «at budsjettforslaget fra Regjeringen fortsatt er langt fra målet for opptrappingen av statstilskuddet til organisasjonen. Komiteen mener det er viktig å oppfylle vedtaket i Stortinget våren 1997», jf. Innst.S.nr. 295 (1996/97). Komiteen anser det som svært vesentlig at denne opptrappingen videreføres.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kirkemøtet ser med bekymring på den økonomiske situasjonen i Den norske kirke. Kirkemøtet ber derfor Stortinget i statsbudsjettet for 1999 bevilge de nødvendige midler for å avhjelpe den vanskelige økonomiske situasjonen. Dette innebærer:

- Statens **tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene** må videreføres og økes fra 100 til 150 mill. kroner.
- **vikarbudsjetten til presteskaper** økes fra 9 til 40 mill. kroner.

2. Kirkemøtet ber om at Stortinget får seg forelagt en **økonomiproposisjon** våren 1999 som belyser utviklingen i kirkens økonomi, og ser på sammenhengen mellom den statlige og kommunale del av finansieringen av kirken og drøfter virkemidler for å motvirke en uheldig utvikling for folkekirkens finansieringsordning, herunder også vurdere forvaltningen av fonds. En slik gjennomgang av den kirkelige økonomi bør innarbeides i den årlige kommuneøkonomiproposisjonen.

3. Kirkemøtet ber Stortinget om å innrette bevilgningene over statsbudsjettene slik at Den norske kirke kan utføre de oppgaver den skal utføre etter lover og etter de vedtak og oppgaver som Storting, Regjering og Kirkemøte har fastsatt.

4. Kirkemøtet ber Kirkerådet innhente og systematisere data om kirkens grunnleggende oppgaver og behov relatert til hva som må ansees å være statens og kommunenes ansvar og utarbeide mulige kriterier for opprettelse av stillinger m.v. langs de linjer som komiteen har antydnet. Arbeidet bør være en del av arbeidet med bemanningsplanen og utføres i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.

5. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide forslag til statsbudsjettet for 2000 på grunnlag av komiteens merknader og i henhold til det vedtatte Strategidokumentet for 1999-2002. Forslaget må dessuten sees i lys av det endelige resultatet av kirkebudsjetten for 1999.

PLENUMSBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordfører: Alex Nordbakken

Disse hadde ordet: Alex Nordbakken, Gunnar Stålsett.

Endringsforslag

Fra Gunnar Stålsett:
Stryke siste setning i pkt. 5. (Forslaget fremmet muntlig - komiteen godtar forslaget.)

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

KIRKEMØTET'S VEDTAK:

1. Kirkemøtet ser med bekymring på den økonomiske situasjonen i Den norske

kirke. Kirkemøtet ber derfor Stortinget i statsbudsjettet for 1999 bevilge de nødvendige midler for å avhjelpe den vanskelige økonomiske situasjonen. Dette innebærer:

- Statens **tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene** må videreføres og økes fra 100 til 150 mill. kroner.
- **vikarbudsjetten til presteskapet** økes fra 9 til 40 mill. kroner.

2. Kirkemøtet ber om at Stortinget får seg forelagt en **økonomiproposisjon** våren 1999 som belyser utviklingen i kirkens økonomi, og ser på sammenhengen mellom den statlige og kommunale del av finansieringen av kirken og drøfter virkemidler for å motvirke en uheldig utvikling for folkekirkens finansieringsordning, herunder også vurdere forvaltningen av fonds. En slik gjennomgang av den kirkelige økonomi bør innarbeides i den årlige kommuneøkonomiproposisjonen.
3. Kirkemøtet ber Stortinget om å innrette bevilgningene over statsbudsjettene slik at Den norske kirke kan utføre de oppgaver den skal utføre etter lover og etter de vedtak og oppgaver som Storting, Regjering og Kirkemøte har fastsatt.
4. Kirkemøtet ber Kirkerådet innhente og systematisere data om kirkens grunnleggende oppgaver og behov relatert til hva som må ansees å være statens og kommunenes ansvar og utarbeide mulige kriterier for opprettelse av stillinger m.v. langs de linjer som komiteen har antydnet. Arbeidet bør være en del av arbeidet med bemanningsplanen og utføres i samarbeid med Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.
5. Kirkemøtet ber Kirkerådet utarbeide forslag til statsbudsjettet for 2000 på

grunnlag av komiteens merknader og i henhold til det vedtatte Strategidokumentet for 1999-2002.

*

Vedtaket var enstemmig.

**Sak KM 6/98:
TIDFESTING AV KYRKJEMØTET
2000**

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

Dokument 6.1 Saksutgreiing

INNSTILLING FRÅ KOMITE C:

Saksutgreiing

Kyrkjemøtet skal i følgje Møteføresegna for Kyrkjemøtet (§ 1-1) tidfeste Kyrkjemøtet dei neste 2 åra, etter framlegg frå Kyrkjerådet. Kyrkjemøtet 1998 skal derfor tidfeste Kyrkjemøtet 2000.

Møteføresegna rår til at «Kirkemøtet bør finne sted på noenlunde samme tid hvert år». Heilt frå 1984 har ein med gode røynsler lagt Kyrkjemøtet til november.

Ved tidlegare handsaming av Kyrkjemøtetidfesting er det kome fram ønske om at Kyrkjemøtet ikkje må falle saman med Helgemessesundag, som i 2000 fell på 5. november.

Komiteen sin merknad

Komiteen har ingen innvendingar mot det tilrådde tidspunktet for Kyrkjemøtet 2000.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

Kyrkjemøtet 2000 vert halde i veke 46, med start sundag 12. november og slutt fredag 17. november.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordfører: Else M. Olasveen

Desse hadde ordet: Else M. Olasveen.

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

Kyrkjemøtet 2000 vert halde i veke 46, med start sundag 12. november og slutt fredag 17. november.

*

Vedtaket var samrøystes.

**Sak KM 7/98:
SÆRSKILDE PREIKETEKSTAR
FOR KYRKJEÅRET 2000/2001**

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokument

Dokument 7.1:
Saksutgreiing

INNSTILLING FRÅ KOMITE A:

Saksutgreiing

1. *Tekstane i kyrkjeåret* inneheld for kvar sun- og helgedag i kyrkjeåret to alternerande rekkjer med tekstar til dei tre lesingane i høgmessa. I tillegg til desse ordinære rekkjene inneheld boka for kvar dag eit fyldig utval av tilleggstekstar.

Preiketeksten i høgmessa er til vanleg lesinga frå evangeliet. For å skapa større variasjon enn det den årlege alterneringa mellom fyrste og andre rekkja gjev, og for å syta for at jamvel andre delar av Guds ord enn avsnitta frå evangelia vert utlagde i preika, gjer Kyrkjemøtet vedtak om eit sett med særskilde preiketekstar for kvart kyrkjeår. I regelen har ein gjort dette for om lag tolv sun- og helgedagar i kvart kyrkjeår. Desse særskilde preiketekstane kan vera ein av dei andre lesetekstane for dagen eller dei kan vera henta frå dei tilleggstekstane som er sette opp.

Framlegg til særskilde preiketekstar vert utarbeidd av Nemnd for gudstenesteliv (NFG). Framlegget vert handsama av Bispemøtet, før Kyrkjerådet legg det fram til vedtak i Kyrkjemøtet.

2. NFG handsama saka Særskilde preiketekstar for kyrkjeåret 2000/2001 26. november 1997 (sjå NFG-sak 24/97) og gjorde framlegg om desse særskilde preiketekstane:
Kyrkjeåret 2000/2001 har evangelietekstane i 1. rekkja som preiketekst med desse unnataka:

2. søndag i advent (10. desember 2000):
Mark 1,14-15 (T-tekst)
Kristi openberringsdag (7. januar 2001):
Jes 60,1-6

Såmannssundagen (11. februar 2001):
Rom 10,13-17 (T-tekst)

5. søndag i faste (1. april 2001):
1 Mos 22,1-13 (T-tekst)

1. søndag etter påske (22. april 2001):
1 Kor 15,53-57

6. søndag etter påske (27. mai 2001):
1 Pet 4,7-11

Jonsok (= 3. s. e. pinse) (24. juni 2001):
Mal 4,5-6

Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Jonsok.

Olsok (= 8. s. e. pinse) (29. juli 2001):
Salme 33,12-22

Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Olsok.

11. søndag etter pinse (19. august 2001):
Jer 18,1-10

17. søndag etter pinse (30. september 2001):

1 Sam 2,1-6 (T-tekst)

Bots- og bededag (28. oktober 2001):

Matt 7,7-14 (T-tekst)

Siste søndagen i kyrkjeåret

(Domssøndag) (25. november 2001):

Matt 13,47-50 (T-tekst)

Teksten for Langfredag dette året er Matt 26,30-27,50.

NFG vil koma attende med den evalueringa av ordninga med særskilde preiketekstar som Kyrkjemøtet 1997 gjorde merknad om. Etter råd frå KIFO gjer ein ikkje dette som ei retrospektiv undersøking, men legg opp ei undersøking med eit sett av spørsmål knytt til komande kyrkjeår.

3. Kyrkjerådet sende framlegget frå NFG til Bispemøtet våren 1998, som handsama det som sak BM 9c/98. Denne gongen hadde Bispemøtet nokre kommentarar til framlegget.

Når det gjeld *Jonsok*, rår Bispemøtet til at ein held på teksten frå Joh 10,40-42 som preiketekst i staden for Mal 4,5-6. Det er sjeldan at *Jonsok* fell på ein søndag, og når det skjer, finn Bispemøtet det mest naturleg å la ein tekst om døyparen vera preiketekst. Dette vil seia at Bispemøtet for *Jonsok* held på den ordinære preiketeksten i staden for å nytta den fyrste av lesetekstane, som NFG hadde gjort framlegg om.

Vidare ønskjer Bispemøtet på 17. søndag etter pinse at ein nyttar Matt 9,18-26 i

staden for 1 Sam 2,1-6. Bispemøtet vel med dette ein annan av tilleggstekstane enn den NFG hadde gjort framlegg om. Grunngevinga er at 17. søndag etter pinse, er ein «høstens påskedag».

På *Bots- og bededag* gjer Bispemøtet framlegg om Dan 9,15-19 i staden for teksten frå Matt 7,7-14. Bispemøtet vel også her ein annan av tilleggstekstane enn den NFG hadde gjort framlegg om.

På *Siste søndag i kyrkjeåret* gjer Bispemøtet framlegg om Jes 65,17-19 i staden for Matt 13,47-50 - altså fyrste leseteksten i 1. rekkja i staden for ein av tilleggstekstane, som NFG hadde gjort framlegg om.

4. Kyrkjerådet handsama denne saka 4.-5. juni 1998 (sak KR 19/98) og fleirtalet slutta seg til framlegget frå NFG med dei endringane som Bispemøtet gjorde. Mindretallet slutta seg til framlegget frå NFG.

Komiteen sine merknader

1. Komiteen har merka seg at det dette året har vore usemje om preiketekstane for fire av sun- og helgedagane og har difor gjeve tekstane for desse dagane ei særskilt vurdering.

For *Jonsok* tilrår komiteen at ein nyttar den teksten NFG hadde gjort framlegg om, frå Mal 4,5-6. Det er eit poeng med ordninga med særskilde preiketekstar at ein får inn tekstar frå GT i forkynninga. Komiteen finn at denne gamaltestamentlege teksten gjev eit rikare ljøs over Johannes-skapnaden, av di han her er sett frå

profetisk synsstad. Denne teksten er grunnlaget for mykje av det som vert sagt om Johannes i evangelia.

Jamvel på *17. sundag etter pinse* vel komiteen å halda på ein GT-tekst. Denne teksten - Hannas lovsong - har store djupner. Dessutan fører denne teksten inn eit kvinneperspektiv. Hanna står her fram som forsongar med ein lovsong som høver særst godt på denne sundagen i kyrkjeåret.

Når det gjeld *Bots- og bededag*, legg komiteen vekt på at den teksten frå Daniel (9,15-19) som Bispemøtet gjer framlegg om, har vore nytta før på 90-talet. Her vil komiteen rå til at ein held på Matt 7,7-14. Denne teksten med motiva *bøn, den gylne regelen, den smale og den breie vegen* er heilt ute av dei to vanlege rekkjene. Den har nett det bøn- og botsperspektivet som høyrer dagen til, og er difor særskilt veleigna som preiketekst på dagen.

På *Siste sundag i kyrkjeåret* finn komiteen det mest naturleg å følgja Bispemøtet med Jes 65,17-19. Dette gjev nok ein GT-tekst, som trekk perspektivet på Domssundagen heilt fram til fullendinga.

Komiteen har med dette følgt tilrådinga frå NFG på tre punkt og frå Bispemøtet i det fjerde høvet.

2. Frå ulike hald mellom dei som er opptekne av preiketekstane og preika, har det vore teke til orde for å kunna gå djupare inn i eit bibelsk skrift eller eit tema, t.d. ved å gjera framhald neste sundag (*lectio continua*). Ein kan då anten henta tekstane (lesetekstar og preiketekst) frå eit særskilt bibelsk skrift eller tekstane

kan bindast saman av eit særskilt bibelsk emne. Komiteen finn at dette er ein interessant tanke som bør vurderast til neste års Kyrkjemøte.

Komiteen vil i denne samanhengen leggja stor vekt på at ein ikkje må skipla kyrkjeåret. Denne ordninga bør difor ikkje nyttast i det såkalla festhalvåret. På hausten er kyrkjeåret mindre profilert. Ein vil difor gjera framlegg om anten tre sundagar i september eller i oktober. Det måtte då vera dei tre fyrste sundagane i oktober, altså sundagane før Bots- og bededag.

Dersom vurderinga fell positivt ut, ser ein det ønskjeleg at det for framtida vert utarbeidd alternative opplegg for slike «seriepreiker». Desse framlegga vert gjort kjende for kyrkjelydane, som kan velja mellom desse, eller dei kan laga sine egne opplegg ut frå lokale behov og tilhøve.

Framlegget til ei slik ordning følgjer vanleg prosedyre for liturgisaker fram mot Kyrkjemøtet 1999.

3. Mange finn det ikkje alltid like lett å få tak i den indre samanhengen mellom tekstane på ein sundag. Like eins kan det stundom vera god grunn til å setja spørjeteikn ved avgrensinga av tekstane, noko ein òg har gjort i tidlegare Kyrkjemøte. Komiteen meiner difor at ein bør vurderast ein ny gjennomgang av tekstrekkjene med tilleggstekstar.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

1. Kyrkjeåret 2000/2001 har evangelietekstane i 1. rekkja som preiketekst med desse unnataka:
  2. søndag i advent (10. desember 2000): Mark 1,14-15 (T-tekst)
  - Kristi openberringsdag (7. januar 2001): Jes 60,1-6
  - Såmannssundagen (11. februar 2001): Rom 10,13-17 (T-tekst)
  5. søndag i faste (1. april 2001): 1 Mos 22,1-13 (T-tekst)
  1. søndag etter påske (22. april 2001): 1 Kor 15,53-57
  6. søndag etter påske (27. mai 2001): 1 Pet 4,7-11
  - Jonsok (= 3. s. e. pinse) (24. juni 2001): Mal 4,5-6
Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Jonsok.
  - Olsok (= 8. s. e. pinse) (29. juli 2001): Salme 33,12-22
Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Olsok.
  11. søndag etter pinse (19. august 2001): Jer 18,1-10
  17. søndag etter pinse (30. september 2001): 1 Sam 2,1-6 (T-tekst)

Bots- og bededag (28. oktober 2001):
Matt 7,7-14 (T-tekst)
Siste sundagen i kyrkjeåret
(Domssundag) (25. november 2001):
Jes 65,17-19

Teksten for Langfredag dette året er
Matt 26,30-27,50.

*

Kirkeåret 2000/2001 har evangelietekstene i 1. rekke som prekenter med disse unntakene:

2. søndag i advent (10. desember 2000): Mark 1,14-15 (T-tekst)

Kristi åpenbaringsdag (7. januar 2001): Jes 60,1-6

Såmannssøndagen (11. februar 2001):
Rom 10,13-17 (T-tekst)

5. søndag i faste (1. april 2001): 1
Mos 22,1-13 (T-tekst)

1. søndag etter påske (22. april 2001):
1 Kor 15,53-57

6. søndag etter påske (27. mai 2001):
1 Pet 4,7-11

Jonsok (= 3. s. e. pinse) (24. juni 2001):
Mal 4,5-6

Merknad: Det anbefales å lese de øvrige tekstene etter «Kirkeårets tekster» for Jonsok.

Olsok (= 8. s. e. pinse) (29. juli 2001):
Salme 33,12-22

Merknad: Det anbefales å lese de øvrige tekstene etter «Kirkeårets tekster» for Olsok.

11. søndag etter pinse (19. august 2001): Jer 18,1-10

17. søndag etter pinse (30. september 2001):

1 Sam 2,1-6 (T-tekst)

Bots- og bededag (28. oktober 2001):
Matt 7,7-14 (T-tekst)

Siste søndag i kirkeåret
(Domssøndag) (25. november 2001):
Jes 65,17-19

Teksten for Langfredag dette året er
Matt 26,30-27,50.

2. Kyrkjemøtet ser det som ønskjeleg å få vurdert til Kyrkjemøtet 1999 følgjande opplegg med bruk av preiketekstar:

I dei kyrkjelydane der soknerådet gjer vedtak om det, kan ein kopla saman preikene på tre sundagar etter kvarandre, anten ved å henta tekstane (lesetekstar og preiketekst) frå eit særskilt bibelsk skrift eller ved at tekstane bindast saman av eit særskilt bibelsk emne. Dette skal vera ei prøveordning, og ein treng ikkje særskilt godkjenning frå biskopen. Dei tre sundagane vert lagde til september eller til dei tre fyrste sundagane i oktober (dvs. *før* Bots- og bededag).

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordførar: Katinka Solli Schøien

Desse hadde ordet:

Katinka Solli Schøien, Trond Skard
Dokka, Ola Smeplass, Hans Voll, Ole Chr.
Kvarme.

Endringsframlegg

Fra Trond Skard Dokka:

Prekentekest for Jonsok kirkeåret 2000/2001
blir Joh. 10,40-42

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

1. Kyrkjeåret 2000/2001 har evangelie-tekstane i 1. rekkja som preiketekst med desse unnataka:

2. søndag i advent (10. desember 2000):
Mark 1,14-15 (T-tekst)

Kristi openberringsdag (7. januar 2001):
Jes 60,1-6

Såmannssundagen (11. februar 2001):
Rom 10,13-17 (T-tekst)

5. søndag i faste (1. april 2001): 1 Mos
22,1-13 (T-tekst)

1. søndag etter påske (22. april 2001):
1 Kor 15,53-57

6. søndag etter påske (27. mai 2001): 1
Pet 4,7-11

Jonsok (= 3. s. e. pinse) (24. juni 2001):
Joh 10,40-42

Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Jonsok.

Olsok (= 8. s. e. pinse) (29. juli 2001):
Salme 33,12-22

Merknad: Det vert rådd til å lesa dei andre tekstane etter «Tekstane i kyrkjeåret» for Olsok.

11. søndag etter pinse (19. august 2001): Jer 18,1-10

17. søndag etter pinse (30. september 2001):
1 Sam 2,1-6 (T-tekst)

Bots- og bededag (28. oktober 2001):
Matt 7,7-14 (T-tekst)
Siste sundagen i kyrkjeåret
(Domssundag) (25. november 2001):
Jes 65,17-19

Teksten for Langfredag dette året er
Matt 26,30-27,50.

*

Kirkeåret 2000/2001 har evangelie-
tekstene i 1. rekke som prekentelekster
med disse unntakene:

2. søndag i advent (10. desember 2000):
Mark 1,14-15 (T-tekst)

Kristi åpenbaringsdag (7. januar 2001):
Jes 60,1-6

Såmannssøndagen (11. februar 2001):
Rom 10,13-17 (T-tekst)

5. søndag i faste (1. april 2001): 1 Mos
22,1-13 (T-tekst)

1. søndag etter påske (22. april 2001):
1 Kor 15,53-57

6. søndag etter påske (27. mai 2001): 1
Pet 4,7-11

Jonsok (= 3. s. e. pinse) (24. juni 2001):
Joh 10,40-42

Merknad: Det anbefales å lese de øvrige
tekstene etter «Kirkeårets tekster» for
Jonsok.

Olsok (= 8. s. e. pinse) (29. juli 2001):
Salme 33,12-22

Merknad: Det anbefales å lese de øvrige
tekstene etter «Kirkeårets tekster» for
Olsok.

11. søndag etter pinse (19. august
2001): Jer 18,1-10

17. søndag etter pinse (30. september
2001): 1 Sam 2,1-6 (T-tekst)
Bots- og bededag (28. oktober 2001):
Matt 7,7-14 (T-tekst)

Siste søndag i kirkeåret (Domssøndag)
(25. november 2001): Jes 65,17-19

Teksten for Langfredag dette året er
Matt 26,30-27,50.

2. Kyrkjemøtet ser det som ønskjeleg å få vurdert til Kyrkjemøtet 1999 følgjande opplegg med bruk av preiketekstar: I dei kyrkjelydane der soknerådet gjer vedtak om det, kan ein kopla saman preikene på tre sundagar etter kvarandre, anten ved å henta tekstane (lesetekstar og preiketekst) frå eit særskilt bibelsk skrift eller ved at tekstane bindast saman av eit særskilt bibelsk emne. Dette skal vera ei prøveordning, og ein treng ikkje særskilt godkjenning frå biskopen. Dei tre sundagane vert lagde til september

eller til dei tre fyrste sundagane i oktober (dvs før Bots- og bededag).

*

Votering

Trond Skard Dokka sitt framlegg fekk 40 røyster og vart vedteke.

Resten av vedtaket var samrøystes.

Sak KM 8/98: ORIENTERINGSSAKER

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 8.1:

Saksorientering

Dokument 8.2:

Bispemøtet 1998

Dokument 8.3:

Årsrapport 1997 Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet

Dokument 8.4:

Melding om bispedømmerådernes tilsettinger 1.7.1997-30.6.1998

Dokument 8.5:

Stat/kirke-utvalget

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Brundtland

Sak KM 8.2

Bispemøtet 1998

Odd Bondevik orienterte.

Øvrige som hadde ordet:

Odd Bondevik, Trond Skard Dokka, Alex Nordbakken, Nils-Tore Andersen, Sigurd Osberg, Gunvor Heiene, Peder Nustad, Gunnleik Seierstad, Arne Dag Kvamsøe.

Sak KM 8.3:

Årsrapport 1997

Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet

Kjell Bertel Nyland orienterte.

Øvrige som hadde ordet:

Kjell Bertel Nyland, Ole D. Hagesæther, Claus Harald Jebsen, Berit Helgøy Kloster.

Sak KM 8.4:
*Melding om bispedømmerådenes
tilsettinger 1.7.1997-30.6.1998*

Dirigenten la frem saken. Ingen andre
hadde ordet.

Sak KM 8.5:
Stat/kirke-utvalget

Trond Bakkevig orienterte.

Øvrige som hadde ordet:
Gunnar Stålsett, Anne Louise Tveter, Terje
Mikalsen, Finn Wagle, Odd Bondevik,
Kjell Aarseth, Otto Strand, Per Halstein
Nielsen, Tore Kopperud, Jens Olav
Mæland, Trond Skard Dokka, Arne Dag
Kvamsøe, Edvard Grimstad.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet 1998 tar de fremlagte saker til
orientering

*

Vedtaket var enstemmig

Sak KM 9/98: REGELVERK VEDRØRENDE ORDINASJON OG TILSETTING AV PRESTER, HERUNDER ORDINASJON AV PERSONER UTEN TEOLOGISK EMBETSEKSAMEN

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 9.1:

Saksorientering

Dokument 9.2:

Regelverk vedrørende ordinasjon og
tilsetting av prester. Forslag til regelverk
fra kirke departementet for behandling på
Kirkemøtet. Brev av 14.9.1998

Øvrige dokumenter

Høringsuttalelsene

INNSTILLING FRA KOMITE E:

Saksorientering

Spørsmålet om å gi personer uten teologisk
embetseksamen adgang til å bli prest, har
vært reist av kirkelige organer flere ganger
i dette århundre.

Kirkemøtet 1989 fattet vedtak om at det
skulle tas nødvendige skritt for å etablere
lovlig adgang for personer uten teologisk
embetseksamen til å bli prest (sak KM
18/89). Kirkerådet utarbeidet forslag til
regler for hvordan ordningen skulle prakti-
seres og forslag til retningslinjer for en
evalueringsnemnd som man foreslo opp-
nevnt. Forslagene ble oversendt Kirke-
departementet i mars 1992.

I april 1998 sendte departementet et forslag
til nytt regelverk ut på høring. På bak-
grunn av de merknader som da kom inn,
justerte departementet regelverket og

oversendte i september 1998 saken til Kirkemøtet for uttalelse.

På bakgrunn av Kirkemøtets behandling, jf. kirkeloven § 24 tredje ledd, bokstav a, vil departementet utarbeide forslag til kongelig resolusjon om nytt regelverk.

Siden Kirkemøtet i 1989 fattet prinsippvedtak om at det skulle åpnes for en begrenset adgang for personer uten teologisk embetseksamen til stilling som prest i Den norske kirke, har det skjedd en god del både når det gjelder å avklare nødvendige teologiske, ordningsmessige, ordinasjonsmessige og rettslige spørsmål. Følgende saker har blant annet vært av vesentlig betydning:

- Ny kirkelov. Det er her lagt lovmessig til rette for de endringer i bestemmelsene som er foreslått, blant annet KL §§ 29, 31, 32, 34 med videre.
- Utredningen «Ordinasjon og tjenestefullmakter», jf. sak BM 1/93, som tar opp ulike sider ved ordinasjon og tap av ordinasjonsfullmakter.
- To økumeniske avtaler som er inngått: «Porvoo-erklæringen» og «Nådens Fellesskap».
- Regelverk for bruk av kirker (sak KM 14/91).
- Diverse tjenesteordninger blant annet for menighetsprest, biskop med videre
- Utredningen «Veien til prestatjeneste i Den norske kirke», jf. sak BM 16/97.

Det forslag som departementet sendte ut på høring i april 1998 har reflektert inn aktuelle momenter fra disse sakene. Dette medfører blant annet at Kirkemøtets forslag fra 1989 må sees i lys av de nye bestemmelsene og avtalene som nå foreligger og de endringene som kirkeloven har åpnet adgang for.

Etter høringsrunden har Kirkedepartementet sendt ut et nytt forslag til regelverk.

Komiteens merknader

Som det framgår av ovenstående historikk, ble det gjort et prinsippvedtak i denne saken på Kirkemøtet i 1989. Komiteen konstaterer med tilfredshet at denne saken igjen er lagt på Kirkemøtets bord, og nå ser ut til å kunne få sin konkrete løsning.

I likhet med de fleste høringsinstansene mener komiteen at det vil være til berikelse for Den norske kirke, når det åpnes en mulighet for at personer med en annen faglig bakgrunn på visse vilkår kan bli ordinert til prestatjeneste.

Komiteen vil imidlertid understreke at Den norske kirke må legge forholdene til rette for fortsatt å ha et presteskap med høy teologisk kompetanse. Den normale veien til prestatjeneste vil derfor stadig være det teologiske studium med fullført cand. theol. grad eller likeverdig utdanning (cand.philol. med kristendom hovedfag og tilleggseksamener). De foreslåtte nyordninger bør ikke brukes for å avhjelpe en vanskelig rekrutteringssituasjon, men skal gi kirken anledning til å ta i bruk personer med særlig utrustning og erfaring til prestatjeneste.

Nedenfor fokuseres det i første rekke på de områdene og bestemmelsene som det særlig vil være aktuelt for Kirkemøtet å uttale seg om, eller som departementet spesielt har bedt Kirkemøtet om å vurdere.

1. Unntak fra krav om teologisk gradsutdanning (jf. departementets brev pkt. 4.1.2)

A. *Annen gradsutdanning*

Som krav til alternativt utdanningsmessig grunnlag for ordinasjon foreslår departementet følgende: Grad på samme nivå som cand.theol. innen et relevant fagfelt, kristendomskunnskap mellomfag i eller

utenfor graden, fylte 35 år, samt 5 års avstand fra den tid graden ble oppnådd.

I forbindelse med forslaget er det reist spørsmål om aldersgrensen skal settes til 35 år eller 40 år. Siden denne ordningen vil gjelde et begrenset antall personer, mener komiteen at det ikke er grunn til å heve aldersgrensen til 40 år, eller legge inn andre krav enn de som er nedfelt i det framlagte regelverket. Når det gjelder personer som har avlagt eksamen etter fylte 50 år, mener komiteen at en bør kunne fra-vike kravet om at det må gå minimum 5 år etter avlagt eksamen før tilsetting kan skje.

Komiteen mener at personer som ønsker å få sin kompetanse vurdert, skal kunne henvende seg direkte til Kirkerådet som skal ha myndighet til å fatte vedtak om godkjenning av søkerkompetanse til prestestillinger.

Komiteen forutsetter at det etableres en faglig evalueringsnemnd som kan gi råd til Kirkerådet ved behandling av konkrete søknader. Før ordningen etableres, bør nemnda uttale seg om hvilke kriterier som skal brukes ved vurdering av andre fag, og hvilke prosedyrer som skal følges. Forslag til retningslinjer for en slik nemnd er utarbeidet av Kirkerådet (sak KR 8/92). Retningslinjene bør vurderes på nytt på bakgrunn av de nye bestemmelsene som blir gitt i den kongelige resolusjonen. Kirkerådet bør bestemme hvordan nemnda skal sammensettes. Komiteen anbefaler at det bør være lek representasjon, representasjon fra de teologiske fakultetene og fra Bispemøtet. Representasjon fra tjenestemannsorganisasjon vurderes også. Det må tilstrebes en balansert kjønnsfordeling.

Komiteen finner det viktig at den aktuelle tjenestemannsorganisasjons interesser blir ivaretatt. Dette kan enten skje gjennom den ordning som er foreslått i § 2, tredje ledd eller ved representasjon i evaluerings-

nemnda. Komiteen vil ikke ta stilling til hvilket alternativ som er mest tjenlig.

De som blir godkjent til å inneha teoretisk søkerkompetanse til prestestilling, må deretter avlegge praktisk-teologisk eksamen. Komiteen anser praktikumsutdanningen som en meget viktig forutsetning for at en person innen denne kategorien kan bli ordinert og tilsatt som prest.

Bispemøtet vil i samarbeid med de teologiske utdanningsinstitusjonene om kort tid etablere en egen «ordinasjonslinje» for teologiske studenter. Denne innebærer en fast tilknytning til et stift, deltakelse på tre stiftsvise ordinasjonssamlinger og 6 ukers stiftspraksis. I framtiden vil dette være et viktig element i den normale veien til prestatjenesten. Komiteen mener at det er viktig at denne ordningen i tilpasset form også gjøres gjeldende for kandidater med annen kompetanse enn gradsutdanning i teologi.

B. *Dispensasjonsadgang når det foreligger særlige grunner*

Departementet foreslår at Kirkerådet på bestemte vilkår bemyndiges til å dispensere fra begge formene for utdanningskrav. Vilåret gjelder at vedkommende skal ha særlige personlige forutsetninger, samtidig som det er et særlig behov for vedkommendes tjeneste.

En del av høringsinstansene har, med varierende styrke, fremmet kritikk mot denne dispensasjonsmuligheten. Andre har påpekt at personer i kraft av modenhet og erfaring kan inneha realkompetanse, selv om de mangler formalkompetanse.

Komiteen kan ikke se at denne dispensasjonsadgangen nødvendigvis vil undergrave profesjonsutdanningen som den normale veien til prestatjeneste. Den nye ordningen skal være en dispensasjonsmulighet som kirken kan benytte når det

foreligger særlige grunner for å kalle spesielt egnede personer til preste-tjeneste.

Det vil være opp til Kirkerådet og i siste instans til Kirkemøtet og Bispemøtet å avgjøre hvor begrenset denne ordningen skal praktiseres.

Også når det gjelder denne dispensasjonsmuligheten, forutsettes det at aktuelle kandidater vurderes av en evalueringsnemnd. Komiteen mener at dette bør være samme nemnd som er omtalt under del A. Komiteen vil framheve at dens funksjon overfor Kirkerådet skal være rådgivende. Nemndas mandat skal omfatte både evaluering av formelle faglige kvalifikasjoner og en helhetsmessig vurdering.

Komiteen mener et minimum av realkompetanse bør være omlag på høyde med kristendom mellomfag.

De som får dispensasjon må ha praktisk-teologisk eksamen eller tilsvarende før eventuell ordinasjon.

Når det gjelder spørsmålet om tjenestemannsrepresentasjon, vises det til del 1. A under komiteens merknader.

Komiteen har drøftet om det skal settes en nedre aldersgrense for dem som vurderes etter denne dispensasjonsordningen. Komiteen regner med at denne veien vil være aktuell først og fremst for dem som har nådd en alder på 40 - 45 år, men finner det ikke nødvendig å ta dette inn i forskriftene.

2. Konkurransesiennitet som hovedkriterium

Departementet foreslår følgende mindre endringer i Tilsettingsforskriften § 14 fjerde ledd:

- «...der det legges stor vekt på konkurranseansiennitet», endres til «der det legges vekt på konkurranseansiennitet)
- «Behov for forflytting skal også vektlegges» endres til «Behovet for forflytting og representasjon av begge kjønn i preste-kollegiet skal også vektlegges»

Flere av høringsinstansene mener tiden er moden for å foreta enkelte endringer i tilsettingsforskriftene. Blant annet bør det legges mindre vekt på konkurranseansiennitet, f.eks. når det er søkere av begge kjønn. Komiteen støtter dette. Dette vil gjøre det enklere for kvinner, ofte med kortere ansiennitet, å nå opp. Samtidig vil dette i sterkere grad åpne for å få rett prest på rett plass.

Komiteen anbefaler videre at det tas inn i forskriftene i § 14 at omsorg skal regnes som relevant praksis. Komiteen foreslår også at det bør vurderes om søkerlisten skal settes opp på en annen måte, f.eks. alfabetisk.

Flere av høringsinstansene har understreket at kjønnssammensetningen ikke bare bør relateres til preste-kollegiet, men til hele staben. Fordi tilsettingsorganet ikke er det samme for de ulike yrkesgruppene, støtter komiteen departementets forslag på dette punktet.

3. Dispensasjon fra krav om medlemskap i Den norske kirke

Departementet har foreslått å delegere til biskopene myndigheten til å dispensere fra kirkelovens krav i § 29 om medlemskap i Den norske kirke, når det gjelder stillinger der det ikke kreves ordinasjon eller vigsel. For stillinger som krever ordinasjon eller vigsel, skal vedtak om dispensasjon fortsatt treffes av departementet etter anbefaling fra biskopen. Dette innebærer at prest fra et annet kirkesamfunn, ved vedtak i

departementet, kan bli tilsatt som prest i Den norske kirke uten å måtte oppgi sitt kirkemedlemskap.

En slik mulighet er etter komiteens mening betimelig og nødvendig på bakgrunn av de økumeniske avtaler Den norske kirke nå har inngått, men dette er ingen fullgod løsning. I henhold til kirkeloven § 3, pkt. 7, og trosamfunnsloven § 8, kan en prest fra et annet trossamfunn i Norge få dispensasjon til å gjøre tjeneste i Den norske kirke uten å være medlem av Den norske kirke. En prest i en utenlandsk kirke kan opprettholde sitt medlemskap i sin kirke, og ved tilsetning i Norge enten melde seg inn i Den norske kirke eller bli medlem av den utenlandske kirke i Norge. En anglikansk prest kan således fortsatt evt. være medlem av den anglikanske kirken i England og samtidig melde seg inn i Den norske kirke når vedkommende skal gjøre tjeneste i Norge. Kirkeloven tillater imidlertid ikke at en kan være medlem av mer en ett trossamfunn i Norge samtidig. Komiteen mener at dette sakskomplekset bør drøftes nærmere med sikte på at en prest som gjør tjeneste i Den norske kirke, også kan opprettholde medlemskap i sin egen kirke og således slippe å gjøre tjeneste på dispensasjon.

4. Delegasjon av disiplinærmyndigheten

Kirkemøtet har flere ganger bedt om at disiplinærmyndigheten blir delegert til bispedømmerådene, bl.a. i Kirkemøtets uttalelse til ny kirkelov (sak KM 9/94).

Departementet har derfor innarbeidet forslag om dette i det justerte utkastet til regelverk i tilsetningsforskriften § 18 annet ledd. Bispedømmerådets disiplinærmyndighet vil kun omfatte tilsatte tjenestemenn.

Komiteen vil gå inn for dette. Det er imidlertid ingen som vet hvor stort ekstraarbeid dette vil medføre for bispedømmerådene. Men det vil være behov for juridisk kompetanse i bispedømmerådet, eventuelt i Kirkerådet. Dette synes særlig aktuelt siden det i brevet fra departementet heter at «departementet som klageinstans av hensyn til egen habilitet ikke vil ha anledning til å bidra under tilretteleggelsen av grunnlaget for bispedømmerådets vedtak». Det må i tilfelle kunne forventes at departementet forestår nødvendig kursing og kompetanseoppbygging av bispedømmerådet. På dette området vil en også forvente at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon i noen grad kan bistå bispedømmerådet.

Komiteen har merket seg synspunktet om at en eventuell oppsigelse burde skje i et sentralkirkelig organ for å sikre lik praksis i hele kirken. En mener imidlertid at lik praksis vil bli ivaretatt gjennom den klageadgangen som foreligger, og som en regner med at de fleste vil benytte seg av. Hovedprinsippet om å la oppsigelsesmyndigheten følge tilsettingsmyndigheten, bør følges.

5. Myndighet til å treffe vedtak om tap av prestefullmakter

Departementet har videre lagt opp til at myndigheten til å frata en prest retten til å utføre prestatjeneste etter kirkeloven § 32, delegeres til biskopen med departementet som klageinstans. Slik behandles også gjenerverv av presterettigheter.

Komiteen finner at de retningslinjer som departementet her har lagt opp til, er tilstrekkelig klargjørende for en forsvarlig behandling. Myndigheten på disse områdene kan delegeres i samsvar med forslaget uten nærmere utredning.

6. Godkjenning av eksamen som faglig jevn god med praktisk-teologisk eksamen

Komiteen mener at faglige vurderinger bør foretas av faglige instanser og slutter seg derfor til departementets forslag. Dette innebærer at et av de praktisk-teologiske seminarne skal fatte vedtak om godkjenning.

7. Prøvetid for prester

Prester er i henhold til tilsetningsforskriften § 18 unntatt fra tjenestemannslovens bestemmelser i § 8 om prøvetid.

Departementet understreker at prester aldri har vært omfattet av tjenestemannslovens bestemmelser om prøvetid. Dette har i hovedsak vært begrunnet i kravet om ordinasjon og boplikt.

Høringsinstansene er delt når det gjelder synet på prøvetid for prester.

Komiteen slutter seg på dette punktet til departementets forslag. En vil vise til at prosessen fram mot ordinasjon vil innebære elementer av veiledning og vurdering. Den planlagte «ordinasjonslinjen» for teologiske studenter vil dessuten styrke dette anliggendet i betydelig grad. Prøvetid på 6 måneder vil i det konkrete tilfellet ha en svært begrenset betydning både for den tilsatte og for tilsetningsorganet.

8. Menighetsrådets rolle i tilsetningsprosessen

Flere av høringsinstansene har understreket behovet for å få menighetene sterkere inn i tilsetningsprosessen. Enkelte går inn for at også menighetsrådene bør kunne innkalle søkere til intervju. Det er videre fremmet forslag om at det utarbeides sentrale prosedyrer for hvordan intervju skal gjennomføres.

Komiteen har også notert seg de forslag for å styrke menighetsrådets innflytelse i tilsetningsprosessen, som Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon har kommet med. Særlig gjelder dette forslaget om å gi en representant for menighetsrådene rett til å delta under intervju av aktuelle søkere.

Komiteen vil foreslå at en representant for menighetsrådet gis anledning til å legge frem sitt syn/sin prioritering av søkerne for bispedømmerrådet. En finner det imidlertid vanskelig å gå inn for at menighetsrådet skal være representert på lik linje med tjenestemannsorganisasjonene. Dette tilsier at menighetsrådets representant ikke deltar under rådets behandling i tilsetningsaker, men kan dersom menighetsrådet selv ønsker det, legge fram sitt syn i begynnelsen av møtet.

Komiteen er ikke innstilt på å foreslå endringer i gjeldende ordninger når det gjelder menighetsrådenes adgang til å foreta intervjuer. Grunnen til dette er at bispedømmerådene er tilsetningsmyndighet. Komiteen mener at menighetsrådene heller ikke skal være representert ved bispedømmerådets intervjuer.

Bispedømmerådene bør benytte intervju i større grad enn i dag, men dette bør ikke innføres som normalordning.

Når det gjelder forslaget om at innstillingsrådet skal være forpliktet til å innstille en av de tre prioriterte fra menighetsrådet, finner komiteen ut fra de erfaringene som foreligger, ikke å gå inn for en slik endring. Anliggendet vil i noen grad kunne bli ivaretatt ved at menighetsrådet gis anledning til å legge fram sitt syn for bispedømmerrådet.

9. Andre bestemmelser

Når det gjelder kandidater med kristendoms-kunnskap hovedfag og overgangs-

prøver, mener departementet at disse også innehar graden cand.theol. Dette beror på en tolkning av universitetsloven som bestrides på universitetshold, og som innebærer at det for samme studieenhet gis uttelling innen to grader. Etter komiteens mening bør det i forskriftens § 2 distingveres mellom teologer og kandidater med ekvivalent utdanning.

I dag kan praktikumskandidater tilsettes inntil 4 måneder før avlagt eksamen. Tilsetning kan imidlertid ikke skje dersom det er innstilt andre søkere som fyller kravene for tilsetning. Slike bestemmelser er nedfelt i et eget brev fra departementet av 25. mai 1995.

Komiteen anbefaler at ordningen med at praktikumskandidater kan søke og tilsettes i stillinger, videreføres. Har kandidatene allerede relevant praksis og erfaring, mener komiteen at de kan tilsettes, selv om det er søkere med bestått eksamen.

Oppfølging av de nye ordningene

Avslutningsvis vil komiteen påpeke at kirken til enhver tid må ha rett til å kalle sine tjenere/arbeidere og til å definere de vilkår som må være til stede for ordinasjon. Spørsmålet her må være hvilke vilkår som i kirkens daglige liv og i et lengre tidsperspektiv faktisk vil være mest tjenlig.

Komiteen mener det er ønskelig å evaluere de nye ordningene etter 5 - 10 år.

Komiteen har merket seg spørsmålsstillinger i høringsmaterialet og prosessen for øvrig som kan være verdt å vurdere:

- En mulig omlegging av kompetansekrav ut fra behovet for en større grad av tjenestedifferensiering i prestedtjenesten (jf. departementets saksframlegg, pkt. 4.2.1).

- Ikke-lønnet prestedtjeneste, f.eks. etter anglikansk modell.
- Hvorvidt utdanningskrav og kriterier for vurdering av kandidater til prestedtjeneste i samarbeidende kirker kan gi fruktbare perspektiv på norske forhold.

FORSLAG TIL VEDTAK:

Kirkemøtet legger til grunn for sin behandling av regelverk vedrørende ordinasjon og tilsetning av prester at hovedveien til prestedtjeneste fortsatt skal gå gjennom teologisk profesjonsstudium.

Kirkemøtet vil uttrykke tilfredshet med at en ordning med ordinasjon av personer uten teologisk profesjonsgrad i nær fremtid vil bli gitt ved kongelig resolusjon.

Det forutsettes at ordningen evalueres etter 5 - 10 år.

Kirkemøtet anbefaler overfor departementet at følgende endringer tas inn i det nye regelverket vedrørende ordinasjon og tilsetning av prester: (Endringer i forhold til departementets forslag er understreket. I forslaget er § 2 skrevet helt ut, de øvrige paragrafer bare der det er endringer.)

1 Forskrift om tilsetning av menighetsprest

- § 2:

Som menighetsprest kan tilsettes person som:

- a) Er medlem av Den norske kirke,
- b) har rett til å bruke tittelen *candidatus theologiae* etter norsk lov og regelverk eventuelt har utdanning som er kjent likeverdig med denne graden eller etter vedtak av Kirkerådet anses å inneha (.....) kompetanse på følgende grunnlag:

- Grad på samme nivå som candidata/us theologiae innen et fagfelt som er relevant for preste-tjenesten,
  - som del av eller tillegg til denne grad har avlagt eksamen kristendoms-kunnskap mellomfag, eller dokumentert kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendoms-kunnskap mellomfag,
  - har fylt 35 år og
  - minst 5 år har gått siden graden ble oppnådd,
- c) har avlagt godkjent norsk praktisk-teologisk eksamen, eller har avlagt eksamen som av et godkjent praktisk-teologisk seminar er vedtatt å være faglig jevn god med norsk praktisk-teologisk eksamen og
- d) behersker norsk språk slik det kreves etter lov av 11. april 1980 nr 5 om målbruk i offentlig tjeneste.

Kirkerådet kan dispensere fra kravet i denne paragrafs første ledd, fjerde strekpunkt, for personer som har oppnådd graden etter fylte 50 år, og som har minimum 10 års dokumentert kirkelig praksis.

Kandidat på avsluttende praktikum kan tilsettes i stilling som menighetsprest med forbehold om at dokumentasjon for bestått praktisk-teologisk eksamen fremlegges senest fire måneder etter at det er gjort vedtak om tilsetting.

Utover det som framgår av denne paragrafs første ledd, er Kirkerådet bemyndiget til, etter forslag fra vedkommende biskop og når det foreligger helt særlige grunner, å fravike kravet om teologisk eller kristendomsfaglig utdanning. Vilkår for slikt vedtak er at kandidaten har både personlige forutsetninger som gjør vedkommende

særlig kvalifisert for å utføre preste-tjeneste i Den norske kirke, faglig real-kompetanse tilsvarende kristendoms-kunnskap mellomfag og dessuten oppfyller kravet i denne paragrafs første ledd, pkt. c.

Før Kirkerådet treffer vedtak etter denne paragrafs første og fjerde ledd skal saken forelegges den tjenestemanns-organisasjon som organiserer flest prester for uttalelse.*

Vedtak i Kirkerådet etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kirkerådet skal hvert år oversende en melding til Kirkemøtet og departementet om de vedtak som er truffet etter denne paragraf.

- § 13, femte ledd, får følgende tilføyelse i siste setning:

Tjenestemannsrepresentant fra den/de tjenestemannsorganisasjoner hvor søkerne er organisert, har møte- og talerett i bispedømmerrådet under behandling av tilsettingssak. En representant fra det/de aktuelle menighetsråd gis anledning til å møte og legge frem sitt syn før bispedømmerrådet gjør vedtak.

- § 14, fjerde ledd, får følgende tilføyelse:

Behovet for forflytting og representasjon av begge kjønn i prestekollegiet vektlegges også. Omsorgsarbeid regnes som relevant praksis.

Kirkemøtet har ingen endringer i Tjenesteordning for biskoper eller i Tjenesteordning for menighetsprester.

***

- * Hvis denne ordning ikke blir vedtatt, bør representasjon fra tjenestemannsorganisasjon ivaretas ved sammensetningen av evalueringsnemnda. Det vises her til komiteens merknader.

PLENUMSBEHANDLING 1:

Dirigent: Oddmund Brundtland
Saksordfører: Gunvor Heiene

Disse hadde ordet:

Gunvor Heiene, Thor Egil Abrahamsen, Ole D. Hagesæther, Gunnleik Seierstad, Per Halstein Nielsen, Laila Riksaasen Dahl, Siren Eriksen, Trond Skard Dokka, Ola Smeplass, Johan Ersland Rein, Odd Bondevik, Liv Asdahl Solberg, Egil Brende, Jens Olav Mæland, Terje Mikalsen, Ole Martin Norderhaug, Ola M. Steinholt, Ole Mathis Hetta, Edvard Grimstad, Øystein Larsen.

Endringsforslag

Fra Per Halstein Nielsen:
Utgangspunkt i forskrift om tilsetting av menighetsprest.

§ 5 A: Som står

B: Som står i første setning, deretter:
Hovedfag i kristendom

C: Som står

D: Som står

Fra Laila Riksaasen Dahl:

(Dersom Per Halstein Nielsens forslag faller:) Nytt punkt 3 under § 2: - har avlagt eksamen i gresk for teologer. Neste punkt: 40 år (i stedet for 35 år). Punktet deretter strykes (- minst 50 år osv.)

(Uansett:) Øverst s. 9, to første linjer, erstattes av: Representasjon fra den tjenesteorganisasjon som organiserer flest prester bør ivaretas ved sammensetningen av evalueringsnemnda.

Fra Siren Eriksen:

Ad punkt 1, § 2 b strekpunkt 3, «har fylt 35 år og»: Foreslår punktet strøket.

Fra Ola Smeplass:

Tillegg til komiteens forslag til vedtak: Kirkemøtet vil oppfordre departementet og alle kirkelige organer til i fremtiden konsekvent å bruke begrepene «vigsling», evt «prestevigsling», i stedet for «ordinasjon» og å bruke «den som skal vigsles» i stedet for «ordinand».

Liv Asdahl Solberg:

Forslag til vedtak:

KM ber Kirkerådet ta initiativ til å vurdere:

- En mulig omlegging av kompetansekrav ut fra behovet for en større grad av tjenstedifferensiering i prestetjenesten
- Ikke lønnet prestetjeneste, f.eks. etter anglikansk modell
- Hvorvidt utdanningskrav og kriterier for vurdering av kandidaten til prestetjeneste i samarbeidende kirker kan gi fruktbare perspektiv på norske forhold

Fra Ole Martin Norderhaug:

s. 9, § 13, siste linje, endres:
ved innledningen til bispedømmerådets behandling av saken

Fra Ola M. Steinholt:

Tilføyelse til § 2 c)

(har avlagt godkjent norsk praktisk-teologisk eksamen) «i de disipliner hvor vedkommende mangler nødvendig kompetanse»

(eller .....)

Etter § 14, før «Kirkemøtet har ingen.....»: Kirkerådet må se til at tilsettingskriteriet «Behovet for forflytting» ikke bare blir en papirbestemmelse.

Votering

Forslag og kommentarer går med saken tilbake til komiteen.

NY INNSTILLING FRA KOMITE E:

Saksorientering

Spørsmålet om å gi personer uten teologisk embetseksamen adgang til å bli prest har vært reist av kirkelige organer flere ganger i dette århundre.

Kirkemøtet 1989 fattet vedtak om at det skulle tas nødvendige skritt for å etablere lovlig adgang for personer uten teologisk embetseksamen til å bli prest (sak KM 18/89). Kirkerådet utarbeidet forslag til regler for hvordan ordningen skulle praktiseres og forslag til retningslinjer for en evalueringsnemnd som man foreslo oppnevnt. Forslagene ble oversendt Kirkedepartementet i mars 1992.

I april 1998 sendte departementet et forslag til nytt regelverk ut på høring. På bakgrunn av de merknader som da kom inn, justerte departementet regelverket og oversendte i september 1998 saken til Kirkemøtet for uttalelse.

På bakgrunn av Kirkemøtets behandling, jf. kirkeloven § 24, tredje ledd, bokstav a, vil departementet utarbeide forslag til kongelig resolusjon om nytt regelverk.

Siden Kirkemøtet i 1989 fattet prinsippvedtak om at det skulle åpnes for en begrenset adgang for personer uten teologisk embetseksamen til stilling som prest i Den norske kirke, har det skjedd en god del både når det gjelder å avklare nødvendige teologiske, ordningsmessige, ordinasjonsmessige og rettslige spørsmål. Følgende saker har blant annet vært av vesentlig betydning:

- Ny kirkelov. Det er her lagt lovmessig til rette for de endringer i bestemmelsene som er foreslått, blant annet KL §§ 29, 31, 32, 34 m.v.

- Utredningen «Ordinasjon og tjenestefullmakter», jf. sak BM 1/93, som tar opp ulike sider ved ordinasjon og tap av ordinasjonsfullmakter
- To økumeniske avtaler som er inngått: «Porvoo-erklæringen» og «Nådens Fellesskap»
- Regelverk for bruk av kirker (sak KM 14/91)
- Diverse tjenesteordninger blant annet for menighetsprest, biskop m.v.
- Utredningen «Veien til prestatjeneste i Den norske kirke», jf. sak BM 16/97

Det forslag som departementet sendte ut på høring i april 1998, har reflektert inn aktuelle momenter fra disse sakene. Dette medfører blant annet at Kirkemøtets forslag fra 1989 må sees i lys av de nye bestemmelsene og avtalene som nå foreligger og de endringene som kirkeloven har åpnet adgang for.

Etter høringsrunden har Kirkedepartementet sendt ut et nytt forslag til regelverk.

Komiteens merknader

Som det framgår av ovenstående historikk, ble det gjort et prinsippvedtak i denne saken på Kirkemøtet i 1989. Komiteen konstaterer med tilfredshet at denne saken igjen er lagt på Kirkemøtets bord, og nå ser ut til å kunne få sin konkrete løsning.

I likhet med de fleste høringsinstansene mener komiteen at det vil være til berikelse for Den norske kirke, når det åpnes en mulighet for at personer med en annen faglig bakgrunn på visse vilkår kan bli ordinert til prestatjeneste.

Komiteen vil imidlertid understreke at Den norske kirke må legge forholdene til rette for fortsatt å ha et presteskap med høy teologisk kompetanse. Den normale veien til prestatjeneste vil derfor stadig være det teologiske studium med fullført cand.theol.

grad eller likeverdig utdanning (cand. philol. med kristendom hovedfag og tilleggseksamener). De foreslåtte nyordninger bør ikke brukes for å avhjelpe en vanskelig rekrutteringssituasjon, men skal gi kirken anledning til å ta i bruk personer med særlig utrustning og erfaring til prestetjeneste.

Nedenfor fokuseres det i første rekke på de områdene og bestemmelsene som det særlig vil være aktuelt for Kirkemøtet å uttale seg om, eller som departementet spesielt har bedt Kirkemøtet om å vurdere.

1. Unntak fra krav om teologisk gradsutdanning (jf. departementets brev pkt. 4.1.2)

A. Annen gradsutdanning

Som krav til alternativt utdanningsmessig grunnlag for ordinasjon foreslår departementet følgende: Grad på samme nivå som cand.theol. innen et relevant fagfelt, kristendomskunnskap mellomfag i eller utenfor graden, fylte 35 år, samt 5 års avstand fra den tid graden ble oppnådd.

I forbindelse med forslaget er det reist spørsmål om aldersgrensen skal settes til 35 år eller 40 år. Siden denne ordningen vil gjelde et begrenset antall personer, mener komiteen at det ikke er grunn til å heve aldersgrensen til 40 år, eller legge inn andre krav enn de som er nedfelt i det framlagte regelverket. Når det gjelder personer som har avlagt eksamen etter fylte 50 år, mener komiteen at en bør kunne fra-vike kravet om at det må gå minimum 5 år etter avlagt eksamen før tilsetting kan skje.

Komiteen mener at personer som ønsker å få sin kompetanse vurdert, skal kunne henvende seg direkte til Kirkerådet som skal ha myndighet til å fatte vedtak om godkjenning av søkerkompetanse til prestestillinger.

Komiteen forutsetter at det etableres en faglig evalueringsnemnd som kan gi råd til Kirkerådet ved behandling av konkrete søknader. Før ordningen etableres, bør nemnda uttale seg om hvilke kriterier som skal brukes ved vurdering av andre fag, og hvilke prosedyrer som skal følges. Forslag til retningslinjer for en slik nemnd er utarbeidet av Kirkerådet (sak KR 8/92). Retningslinjene bør vurderes på nytt på bakgrunn av de nye bestemmelsene som blir gitt i den kongelige resolusjonen. Kirkerådet bør bestemme hvordan nemnda skal sammensettes. Komiteen anbefaler at det bør være lek representasjon, representasjon fra de teologiske fakultetene, fra Bispemøtet og fra tjenestemannsorganisasjon. (.....) Det må tilstrebes en balansert kjønnsfordeling.

Komiteen finner det viktig at den aktuelle tjenestemannsorganisasjons interesser blir ivaretatt. Dette kan enten skje gjennom den ordning som er foreslått i § 2, tredje ledd, eller ved representasjon i evalueringsnemnda. (.....) *Dersom forslaget om representasjon i evalueringsnemnda ikke tas til følge, må departementets forslag om § 2, tredje ledd, gjelde.*

De som blir godkjent til å inneha teoretisk søkerkompetanse til prestestilling, må deretter avlegge praktisk-teologisk eksamen. Komiteen anser praktikumsutdanningen som en meget viktig forutsetning for at en person innen denne kategorien kan bli ordinert og tilsatt som prest. Bispemøtet vil i samarbeid med de teologiske utdanningsinstitusjonene om kort tid etablere en egen «ordinasjonslinje» for teologiske studenter. Denne innebærer en fast tilknytning til et stift, deltakelse på tre stiftsvisse ordinasjonssamlinger og 6 ukers stiftspraksis. I framtiden vil dette være et viktig element i den normale veien til prestetjenesten. Komiteen mener at det er viktig at denne ordningen er tilpasset form også gjøres gjeldende for kandidater

med annen kompetanse enn gradsutdanning i teologi.

B. Dispensasjonsadgang når det foreligger særlige grunner

Departementet foreslår at Kirkerådet på bestemte vilkår bemyndiges til å dispensere fra begge formene for utdanningskrav. Vilåret gjelder at vedkommende skal ha særlige personlige forutsetninger, samtidig som det er et særlig behov for vedkommendes tjeneste.

En del av høringsinstansene har, med varierende styrke, fremmet kritikk mot denne dispensasjonsmuligheten. Andre har påpekt at personer i kraft av modenhet og erfaring kan inneha realkompetanse, selv om de mangler formalkompetanse.

Komiteen kan ikke se at denne dispensasjonsadgangen nødvendigvis vil undergrave profesjonsutdanningen som den normale veien til prestatjeneste. Den nye ordningen skal være en dispensasjonsmulighet som kirken kan benytte når det foreligger særlige grunner for å kalle spesielt egnede personer til prestatjeneste.

Det vil være opp til Kirkerådet og i siste instans til Kirkemøtet og Bispemøtet å avgjøre hvor begrenset denne ordningen skal praktiseres.

Også når det gjelder denne dispensasjonsmuligheten, forutsettes det at aktuelle kandidater vurderes av enevalueringsnemnd. Komiteen mener at dette bør være samme nemnd som er omtalt under del A. Komiteen vil framheve at dens funksjon overfor Kirkerådet skal være rådgivende. Nemndas mandat skal omfatte både evaluering av formelle faglige kvalifikasjoner og en helhetsmessig vurdering.

Komiteen mener et minimum av realkompetanse bør være omlag på høyde med kristendom mellomfag.

De som får dispensasjon må ha praktisk-teologisk eksamen eller tilsvarende før eventuell ordinasjon.

Når det gjelder spørsmålet om tjenestemannsrepresentasjon vises det til del 1. A under komiteens merknader.

Komiteen har drøftet om det skal settes en nedre aldersgrense for dem som vurderes etter denne dispensasjonsordningen. Komiteen regner med at denne veien vil være aktuell først og fremst for dem som har nådd en alder på 40 - 45 år, men finner det ikke nødvendig å ta dette inn i forskriftene.

2. Konkurransensiennitet som hovedkriterium

Departementet foreslår følgende mindre endringer i Tilsetningsforskriften § 14, fjerde ledd:

- «...der det legges stor vekt på konkurranseansiennitet», endres til «der det legges vekt på konkurranseansiennitet»
- «Behov for forflytting skal også vektlegges» endres til «Behovet for forflytting og representasjon av begge kjønn i preste kollegiet skal også vektlegges»

Flere av høringsinstansene mener tiden er moden for å foreta enkelte endringer i tilsetningsforskriftene. Blant annet bør det legges mindre vekt på konkurranseansiennitet, f.eks. når det er søkere av begge kjønn. Komiteen støtter dette. Dette vil gjøre det enklere for kvinner, ofte med kortere ansiennitet, å nå opp. Samtidig vil dette i sterkere grad åpne for å få rett prest på rett plass.

Komiteen anbefaler videre at det tas inn i forskriftene i § 14 at omsorg skal regnes som relevant praksis. Komiteen foreslår også at det bør vurderes om søkerlisten

skal settes opp på en annen måte, f.eks. alfabetisk.

Flere av høringsinstansene har understreket at kjønns sammensetningen ikke bare bør relateres til prestekollegiet, men til hele staben. Fordi tilsettingsorganet ikke er det samme for de ulike yrkesgruppene, støtter komiteen departementets forslag på dette punktet.

3. Dispensasjon fra krav om medlemskap i Den norske kirke

Departementet har foreslått å delegere til biskopene myndigheten til å dispensere fra kirkelovens krav i § 29 om medlemskap i Den norske kirke, når det gjelder stillinger der det ikke kreves ordinasjon eller vigsel. For stillinger som krever ordinasjon eller vigsel, skal vedtak om dispensasjon fortsatt treffes av departementet etter anbefaling fra biskopen. Dette innebærer at prest fra et annet kirkesamfunn, ved vedtak i departementet, kan bli tilsatt som prest i Den norske kirke uten å måtte oppgi sitt kirke-medlemskap.

En slik mulighet er etter komiteens mening betimelig og nødvendig på bakgrunn av de økumeniske avtaler Den norske kirke nå har inngått, men dette er ingen fullgod løsning. I henhold til kirkeloven § 3, pkt. 7, og trosamfunnsloven § 8, kan en prest fra et annet trossamfunn i Norge få dispensasjon til å gjøre tjeneste i Den norske kirke uten å være medlem av Den norske kirke. En prest i en utenlandsk kirke kan opprettholde sitt medlemskap i sin kirke, og ved tilsetting i Norge enten melde seg inn i Den norske kirke eller bli medlem av den utenlandske kirke i Norge. En anglikansk prest kan således fortsatt evt. være medlem av den anglikanske kirken i England og samtidig melde seg inn i Den norske kirke når vedkommende skal gjøre tjeneste i Norge. Kirkeloven tillater imidlertid ikke at en kan være medlem av

mer en ett trossamfunn i Norge samtidig. Komiteen mener at dette sakskomplekset bør drøftes nærmere med sikte på at en prest som gjør tjeneste i Den norske kirke, også kan opprettholde medlemskap i sin egen kirke og således slippe å gjøre tjeneste på dispensasjon.

4. Delegasjon av disiplinærmyndigheten

Kirkemøtet har flere ganger bedt om at disiplinærmyndigheten blir delegert til bispedømmerådene, bl.a. i Kirkemøtets uttalelse til ny kirkelov (sak KM 9/94).

Departementet har derfor innarbeidet forslag om dette i det justerte utkastet til regelverk i tilsettingsforskriften § 18, annet ledd. Bispedømmerådets disiplinærmyndighet vil kun omfatte tilsatte tjenestemenn.

Komiteen vil gå inn for dette. Det er imidlertid ingen som vet hvor stort ekstraarbeid dette vil medføre for bispedømmerådene. Men det vil være behov for juridisk kompetanse i bispedømmerådet, eventuelt i Kirkerådet. Dette synes særlig aktuelt siden det i brevet fra departementet heter at «departementet som klageinstans av hensyn til egen habilitet ikke vil ha anledning til å bidra under tilretteleggelsen av grunnlaget for bispedømmerådets vedtak». Det må i tilfelle kunne forventes at departementet forestår nødvendig kursing og kompetanseoppbygging av bispedømmerådet. På dette området vil en også forvente at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon i noen grad kan bistå bispedømmerådet.

Komiteen har merket seg synspunktet om at en eventuell oppsigelse burde skje i et sentralkirkelig organ for å sikre lik praksis i hele kirken. En mener imidlertid at lik praksis vil bli ivaretatt gjennom den klageadgangen som foreligger, og som en regner med at de fleste vil benytte seg av. Hoved-

prinsippet om å la oppsigelsesmyndigheten følge tilsetningsmyndigheten, bør følges.

5. Myndighet til å treffe vedtak om tap av prestefullmakter

Departementet har videre lagt opp til at myndigheten til å frata en prest retten til å utføre prestatjeneste etter kirkeloven § 32, delegeres til biskopen med departementet som klageinstans. Slik behandles også gjenerverv av presterettigheter.

Komiteen finner at de retningslinjer som departementet her har lagt opp til, er tilstrekkelig klargjørende for en forsvarlig behandling. Myndigheten på disse områdene kan delegeres i samsvar med forslaget uten nærmere utredning.

6. Godkjenning av eksamen som faglig jevn god med praktisk-teologisk eksamen

Komiteen mener at faglige vurderinger bør foretas av faglige instanser og slutter seg derfor til departementets forslag. Dette innebærer at et av de praktisk-teologiske seminarene skal fatte vedtak om godkjenning.

7. Prøvetid for prester

Prester er i henhold til tilsetningsforskriften § 18 unntatt fra tjenestemannslovens bestemmelser i § 8 om prøvetid.

Departementet understreker at prester aldri har vært omfattet av tjenestemannslovens bestemmelser om prøvetid. Dette har i hovedsak vært begrunnet i kravet om ordinasjon og boplikt.

Høringsinstansene er delt når det gjelder synet på prøvetid for prester.

Komiteen slutter seg på dette punktet til departementets forslag. En vil vise til at

prosessen fram mot ordinasjon vil innebære elementer av veiledning og vurdering. Den planlagte «ordinasjonslinjen» for teologiske studenter vil dessuten styrke dette anliggendet i betydelig grad. Prøvetid på 6 måneder vil i det konkrete tilfellet ha en svært begrenset betydning både for den tilsatte og for tilsettingsorganet.

8. Menighetsrådets rolle i tilsettingsprosessen

Flere av høringsinstansene har understreket behovet for å få menighetene sterkere inn i tilsettingsprosessen. Enkelte går inn for at også menighetsrådene bør kunne innkalle søkere til intervju. Det er videre fremmet forslag om at det utarbeides sentrale prosedyrer for hvordan intervju skal gjennomføres.

Komiteen har også notert seg de forslag for å styrke menighetsrådets innflytelse i tilsettingsprosessen, som Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon har kommet med. Særlig gjelder dette forslaget om å gi en representant for menighetsrådene rett til å delta under intervju av aktuelle søkere.

Komiteen vil foreslå at en representant for menighetsrådet gis anledning til å legge frem sitt syn/sin prioritering av søkerne for bispedømmerrådet. En finner det imidlertid vanskelig å gå inn for at menighetsrådet skal være representert på lik linje med tjenestemannsorganisasjonene. Dette tilsier at menighetsrådets representant ikke deltar under rådets behandling i tilsettingssaker, men kan dersom menighetsrådet selv ønsker det, legge fram sitt syn i begynnelsen av møtet.

Komiteen er ikke innstilt på å foreslå endringer i gjeldende ordninger når det gjelder menighetsrådenes adgang til å foreta intervjuer. Grunnen til dette er at bispedømmerrådene er tilsettingsmyndighet. Komiteen mener at menighetsrådene heller

ikke skal være representert ved bispedømmerådets intervjuer.

Bispedømmerådene bør benytte intervju i større grad enn i dag, men dette bør ikke innføres som normalordning.

Når det gjelder forslaget om at innstillingsrådet skal være forpliktet til å innstille en av de tre prioriterte fra menighetsrådet, finner komiteen ut fra de erfaringene som foreligger, ikke å gå inn for en slik endring. Anliggendet vil i noen grad kunne bli ivaretatt ved at menighetsrådet gis anledning til å legge fram sitt syn for bispedømmerådet.

9. Andre bestemmelser

Når det gjelder kandidater med kristendoms-kunnskap hovedfag og overgangs-prøver, mener departementet at disse også innehar graden cand. theol. Dette beror på en tolkning av universitetsloven som bestrides på universitetshold, og som innebærer at det for samme studieenhet gis uttelling innen to grader. Etter komiteens mening bør det i forskriftens § 2 distingveres mellom teologer og kandidater med ekvivalent utdanning.

I dag kan praktikumskandidater tilsettes inntil 4 måneder før avlagt eksamen. Tilsetting kan imidlertid ikke skje dersom det er innstilt andre søkere som fyller kravene for tilsetting. Slike bestemmelser er nedfelt i et eget brev fra departementet av 25. mai 1995.

Komiteen anbefaler at ordningen med at praktikumskandidater kan søke og tilsettes i stillinger, videreføres. Har kandidatene allerede relevant praksis og erfaring, mener komiteen at de kan tilsettes, selv om det er søkere med bestått eksamen.

Oppfølging av de nye ordningene

Avslutningsvis vil komiteen påpeke at kirken til enhver tid må ha rett til å kalle sine tjenere/arbeidere og til å definere de vilkår som må være til stede for ordinasjon. Spørsmålet her må være hvilke vilkår som i kirkens daglige liv og i et lengre tidsperspektiv faktisk vil være mest tjenlig.

Komiteen mener det er ønskelig å evaluere de nye ordningene etter 5 - 10 år.

Komiteen har merket seg spørsmålsstillinger i høringsmaterialet og prosessen forøvrig som kan være verdt å vurdere:

- en mulig omlegging av kompetansekrav ut fra behovet for en større grad av tjenestedifferensiering i prestatjenesten (jf. departementets saksframlegg pkt. 4.2.1)
- ikke-lønnet prestatjeneste, for eksempel etter anglikansk modell
- hvorvidt utdanningskrav og kriterier for vurdering av kandidater til prestatjeneste i samarbeidende kirker kan gi fruktbare perspektiv på norske forhold.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1.
Kirkemøtet legger til grunn for sin behandling av regelverk vedrørende ordinasjon og tilsetting av prester at hovedveien til prestatjeneste fortsatt skal gå gjennom teologisk profesjonsstudium.

Kirkemøtet vil uttrykke tilfredshet med at en ordning med ordinasjon av personer uten teologisk profesjonsgrad i nær fremtid vil bli gitt ved kongelig resolusjon.

Det forutsettes at ordningen evalueres etter 5 - 10 år.

Kirkemøtet anbefaler overfor departementet at følgende endringer tas inn i det nye regelverket vedrørende ordinasjon og tilsetting av prester: (Endringer i forhold til

departementets forslag er understreket. I forslaget er § 2 skrevet helt ut, de øvrige paragrafer bare der det er endringer.)

Forskrift om tilsetting av menighetsprest

- § 2:

Som menighetsprest kan tilsettes person som:

- a) er medlem av Den norske kirke,
- b) har rett til å bruke tittelen *candidata/us theologiae* etter norsk lov og regelverk eventuelt har utdanning som er kjent likeverdig med denne graden eller etter vedtak av Kirkerådet anses å inneha (.....) kompetanse på følgende grunnlag:
  - Grad på samme nivå som *candidata/us theologiae* innen et fagfelt som er relevant for preste-tjenesten,
  - som del av eller tillegg til denne grad har avlagt eksamen kristendoms-kunnskap mellomfag, eller dokumentert kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoved-disipliner tilsvarende kristendomskunnskap mellomfag,
  - har fylt 35 år og
  - minst 5 år har gått siden graden ble oppnådd,
- c) har avlagt godkjent norsk praktisk-teologisk eksamen, eller har avlagt eksamen som av et godkjent praktisk-teologisk seminar er vedtatt å være faglig jevn god med norsk praktisk-teologisk eksamen og
- d) behersker norsk språk slik det kreves etter lov av 11. april 1980 nr 5 om målbruk i offentlig tjeneste.

Kirkerådet kan dispensere fra kravet i denne paragrafs første ledd, fjerde strek-

punkt for personer som har oppnådd graden etter fylte 50 år. ....
Kandidat på avsluttende praktikum kan tilsettes i stilling som menighetsprest med forbehold om at dokumentasjon for bestått praktisk-teologisk eksamen fremlegges senest fire måneder etter at det er gjort vedtak om tilsetting.

Utover det som framgår av denne paragrafs første ledd er Kirkerådet bemyndiget til, etter forslag fra vedkommende biskop og når det foreligger helt særlige grunner, å fravike *kompetansekravene under begge alternativ i § 2, 1.ledd, b*. Vilkår for slikt vedtak er at kandidaten har både personlige forutsetninger som gjør vedkommende særlig kvalifisert for å utføre preste-tjeneste i Den norske kirke, faglig realkompetanse tilsvarende kristendoms-kunnskap mellomfag og dessuten oppfyller kravet i denne paragrafs første ledd, pkt. c.

.....
Vedtak i Kirkerådet etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kirkerådet skal hvert år oversende en melding til Kirkemøtet og departementet om de vedtak som er truffet etter denne paragraf.

- § 13, femte ledd, får følgende tilføyelse i siste setning:

Tjenestemannsrepresentant fra den/de tjenestemannsorganisasjoner hvor søkerne er organisert, har møte- og talerett i bispedømmerrådet under behandling av tilsettingssak. En representant fra det/de aktuelle menighetsråd gis anledning til å møte og legge frem sitt syn *ved innledningen til bispedømmerrådets behandling av saken*. .....

- § 14 fjerde ledd får følgende tilføyelse:

Behovet for forflytting og representasjon av begge kjønn i prestekollegiet vektlegges også. Omsorgsarbeid regnes som relevant praksis.

Kirkemøtet har ingen endringer i Tjenesteordning for biskoper eller i Tjenesteordning for menighetsprester.

Dette forslaget til forskrifter forutsetter at den tjenestemannsorganisasjon som organiserer flest prester, blir representert i evalueringsnemnda.

2.

Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til å vurdere:

- En mulig omlegging av kompetansekrav ut fra behovet for en større grad av tjenstedifferensiering i prestatjenesten
- Ikke-lønnet prestatjeneste, f.eks. etter anglikansk modell
- Hvorvidt utdanningskrav og kriterier for vurdering av kandidater til prestatjeneste i samarbeidende kirker kan gi fruktbare perspektiv på norske forhold.

PLENUMSBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordfører: Gunvor Heiene

Disse hadde ordet:
Gunvor Heiene, Peder Nustad, Laila Riksaasen Dahl, Ola Steinholt, Jon Terje Ekeland

Endringsforslag

Fra Peder Nustad:
Pkt. 2 strykes.

Fra Laila Riksaasen Dahl og Per Halstein Nielsen:
Nytt pkt. 3 i § 2 b) har avlagt eksamen i gresk for teologer (øvrige punkter forskyves nedover).

Fra Ola Steinholt:
Opprettholder sitt forrige forslag:
Tilføyelse til § 2 c):
(har avlagt godkjent norsk praktisk-teologisk eksamen) «i de disipliner hvor vedkommende mangler nødvendig kompetanse»
(eller .....)
Etter § 14, før «Kirkemøtet har ingen.....»:
Kirkerådet må se til at tilsetningskriteriet «Behovet for forflytting» ikke bare blir en papirbestemmelse.

KIRKEMØTE'S VEDTAK:

1.

Kirkemøtet legger til grunn for sin behandling av regelverk vedrørende ordinasjon og tilsetting av prester at hovedveien til prestatjeneste fortsatt skal gå gjennom teologisk profesjonsstudium.

Kirkemøtet vil uttrykke tilfredshet med at en ordning med ordinasjon av personer uten teologisk profesjonsgrad i nær fremtid vil bli gitt ved kongelig resolusjon.

Det forutsettes at ordningen evalueres etter 5 - 10 år.

Kirkemøtet anbefaler overfor departementet at følgende endringer tas inn i det nye regelverket vedrørende ordinasjon og tilsetting av prester: (Endringer i forhold til departementets forslag er understreket. I forslaget er § 2 skrevet helt ut, de øvrige paragrafer bare der det er endringer.)

Forskrift om tilsetting av menighetsprest

• § 2:

Som menighetsprest kan tilsettes person som:

- a) er medlem av Den norske kirke,
- b) har rett til å bruke tittelen *candidatus theologiae* etter norsk lov og regelverk eventuelt har utdanning

som er kjent likeverdig med denne graden eller

etter vedtak av Kirkerådet anses å inneha (.....) kompetanse på følgende grunnlag:

- Grad på samme nivå som kandidata/ us theologiae innen et fagfelt som er relevant for prestedtjenesten,
  - som del av eller tillegg til denne grad har avlagt eksamen kristendoms-kunnskap mellomfag, eller dokumentert kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendoms-kunnskap mellomfag,
  - har fylt 35 år og
  - minst 5 år har gått siden graden ble oppnådd.
- c) har avlagt godkjent norsk praktisk-teologisk eksamen, eller har avlagt eksamen som av et godkjent praktisk-teologisk seminar er vedtatt å være faglig jevn god med norsk praktisk-teologisk eksamen og
- d) behersker norsk språk slik det kreves etter lov av 11. april 1980, nr. 5, om målbruk i offentlig tjeneste.

Kirkerådet kan dispensere fra kravet i denne paragrafs første ledd, fjerde strekpunkt, for personer som har oppnådd graden etter fylte 50 år. ....

Kandidat på avsluttende praktikum kan tilsettes i stilling som menighetsprest med forbehold om at dokumentasjon for bestått praktisk-teologisk eksamen fremlegges senest fire måneder etter at det er gjort vedtak om tilsetting.

Utover det som framgår av denne paragrafs første ledd er Kirkerådet be- myndiget til, etter forslag fra vedkom- mende biskop og når det foreligger helt særlige grunner, å fravike kompetanse- kravene under begge alternativ i § 2,

1. ledd, b. Vilkår for slikt vedtak er at kandidaten har både personlige forut- setninger som gjør vedkommende særlig kvalifisert for å utføre preste- tjeneste i Den norske kirke, faglig real- kompetanse tilsvarende kristendoms- kunnskap mellomfag og dessuten opp- fyller kravet i denne paragrafs første ledd, pkt. c.

.....

Vedtak i Kirkerådet etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kirkerådet skal hvert år oversende en melding til Kirkemøtet og departe- mentet om de vedtak som er truffet etter denne paragraf.

- § 13, femte ledd får følgende tilføyelse i siste setning:

Tjenestemannsrepresentant fra den/de tjenestemannsorganisasjoner hvor søkerne er organisert, har møte- og talerett i bispedømmerrådet under behandling av tilsettingssak. En representant fra det/de aktuelle menig- hetsråd gis anledning til å møte og legge frem sitt syn *ved innledningen til bise- ppedømmerrådets behandling av saken.* .....

- § 14, fjerde ledd får følgende tilføyelse:

Behovet for forflytting og representa- sjon av begge kjønn i prestekollegiet vektlegges også. Omsorgsarbeid regnes som relevant praksis.

Kirkemøtet har ingen endringer i Tjeneste- ordning for biskoper eller i Tjeneste- ordning for menighetsprester.

Dette forslaget til forskrifter forutsetter at den tjenestemannsorganisasjon som organiserer flest prester, blir representert i evalueringsnemnda.

2.

Kirkemøtet ber Kirkerådet ta initiativ til å vurdere:

- En mulig omlegging av kompetansekrav ut fra behovet for en større grad av tjenstedifferensiering i prestatjenesten
- Ikke-lønnet prestatjeneste, f.eks. etter anglikansk modell
- Hvorvidt utdanningskrav og kriterier for vurdering av kandidater til prestatjeneste i samarbeidende kirker kan gi fruktbare perspektiv på norske forhold

Votering

Laila Riksaasen Dahls forslag ble avvist med 67 stemmer.

Peder Nustads forslag fikk 3 stemmer og falt.

Ola Steinholt's forslag ble avvist med 50 stemmer.

Pkt. 1: Vedtatt mot en stemme.

Pkt. 2: Enstemmig vedtatt.

Sak KM 10/98:

VIGSLING AV KANTOR

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 10.1:

Saksorientering

Dokument 10.2:

Vigsling av kantor. Forslag til ordning for vigsling av kantor

Øvrige dokumenter

Vigsling av kantorer - Innstilling fra et utvalg oppnevnt av Kirkerådet for Den norske kirke

INNSTILLING FRA KOMITE A

Saksfremstilling

Kirkemøtet 1993 gjorde i tilknytning til behandlingen av sak KM 13/93 - KIRKEMUSIKALSKE UTFORDRINGER følgende enstemmige vedtak:

Kirkemøtet ser det som ønskelig at kirke-musikere vigsles til tjeneste. Det bør derfor arbeides videre med en egen ordning for vigsling av kirkemusiker. Forslag til en slik ordning utformes etter de vedtatte prosedyrer for behandling av liturgispørsmål, og fremmes for Kirkemøtet (sak KM 13/93, pkt. 3).

Saken Vigsling av kantor har sammenheng med den omfattende problematikken som er knyttet til stikkordet *embetssynet* i Den norske kirke. Dette er et sakskompleks som rommer flere uavklarte områder, noe som har virket inn på behandlingen. Når saken VIGSLING AV KANTORER (VAK) nå legges frem for Kirkemøtet 1998, skjer det etter en lang og komplisert saksbehandling i mange faser.

På bakgrunn av Kirkemøtets vedtak utarbeidet Kirkens gudstjenesteråd (KGR, det samme som den nåværende Nemnd for gudstjenesteliv, NFG) et forslag til vigslingsordning som ble sendt til høring tidlig nok til at det ville ha vært mulig å fremme saken for Kirkemøtet 1994. Denne vigslingsordningen var utarbeidet med ordningene for vigsling av kateket og diakon som mønster.

Resultatet av høringsprosessen ble imidlertid helt annerledes enn en kunne ha tenkt på bakgrunn av det enstemmige Kirkemøtevedtaket. KGR trakk den konklusjon at høringen ikke gav grunnlag for å fremme saken for Kirkemøtet 1994. Dette førte til en komitemerknad under behandlingen av Årsmeldingen for Kirkerådet (sak KM 3/94):

Vigsling av kantorer

Komiteen har merket seg at Kirkerådet ikke har fremmet forslag om en egen ordning for vigsling av kirkemusiker for Kirkemøtet 1994 (vedtak sak KM 13/93, pkt. 3).

Kirkerådet har i Melding om virksomheten januar-september 1994 gjort rede for grunnen til dette.

Komiteen ber Kirkerådet følge opp pkt. 2 i Kirkens gudstjenesteråds vedtak av 5.-6. september 1994 og gjøre det utredningsarbeid som er nødvendig for at saken kan fremmes for Kirkemøtet.

En rekke av de mest kritiske høringsinstansene hadde altså fremholdt at saken ikke var tilstrekkelig utredet og begrunnet. Dette førte til at det på Kirkerådets møte 18.-19. januar 1995 ble gjort vedtak om å nedsette et bredt sammensatt utredningsutvalg (sak KR 7/95). Utvalget har fått betegnelsen VAK (Vigsling av kantorer).

Kirkerådet gav arbeidsgruppen følgende mandat:

Arbeidsgruppen skal legge fram forslag til ordning for vigsling av kirkemusiker og i den sammenheng ha vurdert følgende spørsmål:

- Vigsling som grunnlag og forutsetning for kirkelig tjeneste generelt og for kirkemusiker spesielt
- Kirkemusikertjenesten i bibelsk, historisk, systematisk-teologisk og økumenisk perspektiv
- Kirkemusikertjenesten og forholdet til det kirkelige embete
- Vigsling av kirkemusiker vurdert i forhold til gjeldende ordninger for vigsling av diakon og kateket

I tillegg til det som er nevnt i mandatet, kom arbeidet med ny kirkelov inn som et viktig moment i arbeidsgruppens overveielser. Innføringen av ny kirkelov gjorde det nødvendig for Kirkemøtet å ha klar nye tjenesteordninger til det tidspunkt da den nye loven skulle tre i kraft. Kirkemøtet vedtok derfor i 1996 tjenesteordninger for kateketer, diakoner og kantorer (jf. Kirke-lovens § 24, tredje ledd, bokstav c).

VAK-gruppen utarbeidet innstillingen VIGSLING AV KANTORER, som ble sendt på høring i november 1997. Hovedtesen i denne innstillingen er at kantorer bør vigsles til sin tjeneste etter en egen vigslingsordning, som hverken er en variasjon av kateket- og diakonvigslingen eller av vigsling til fast kirkelig tjeneste. Vigslingen er ikke en vigsling til det kirkelige embete (*ministerium ecclesiasticum*).

Når det gjelder disse hovedsynspunktene, fikk innstillingen denne gangen bred tilslutning i høringsmaterialet. Slik det

avtegnet seg, var det rimelig å trekke den konklusjon at saken burde fremmes videre etter de prosedyrer som gjelder for slike saker.

Derimot var resultatet av høringen temmelig uklart både når det gjelder spørsmålet om hvorvidt vigsling bør være *obligatorisk* og når det gjelder *hvem* som bør vigsle. Når det gjelder den siste problemstillingen, er det ikke bare den antallsmessige fordeling som gir et bilde som er litt vanskelig å fortolke, men også det faktum at man tar standpunkt for vigsling av biskopen eller av prosten ut fra nokså ulike motiver.

Høringsmaterialet var helt entydig når det gjelder behovet for å supplere utdanningen med en eller annen form for «kantorpraktikum». Det samme kan sies om nødvendigheten av snarest å komme videre med en avklaring av embetssynet i Den norske kirke med særlig henblikk på kateket- og diakontjenesten.

Bispemøtet behandlet saken på bakgrunn av administrasjonens oppsummering av høringsresultatet på sitt vårmøte 1998 (sak BM 09b/98, se vedlegg). Bispemøtet delte seg i denne saken i et flertall (biskopene i Borg, Hamar, Tunsberg, Agder, Stavanger, Bjørgvin, Nidaros, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland) og et mindretall (biskopene i Oslo og Møre).

Flertallet slutter seg til innstillingen, men anbefaler at vigslingen innføres som en frivillig sak i det de kaller en *prøveperiode* på ti år. Før ordningen eventuelt gjøres obligatorisk, må det utformes nærmere bestemmelser om hvilke krav som må stilles til stillingsstørrelse for at vigsling skal være nødvendig. Flertallet «godtar at biskopen skal forestå vigsling av kantorer», slik som foreslått i VAK-innstillingen, men her føyes det til: «under den klare forut-

setning at dette oppdrag om ønskelig kan delegeres til prosten.»

Flertallet leser imidlertid utredningen slik at VAK-gruppen «har begrenset seg til å utforme en vigslingsliturgi som ikke tar endelig stilling til kantortjenestens tilordning til det kirkelige embete». Bispemøtets flertall finner at dette reflekterer en embesteologisk uklarhet som det blir nødvendig å ta opp til fornyet behandling med sikte på å nå frem til større klarhet. «Dette må Bispemøtet derfor arbeide videre med.»

Mindretallet begrunner sin avvisning av VAK-innstillingen med at det utkastet til vigslingshandling som er lagt frem, «etterlater betydelig uklarhet om kantorstillingens tilordning til det kirkelige embete». Videre innebærer det «en ny liturgisk struktur som bryter med den plassering i en ordinær høymesses ramme, som både diakon- og kateketvigslingen bygger på». Mindretallet fremholder at «en vigslingsakt med en slik utforming er ukjent i de lutherske og andre samarbeidskirker vi kan sammenligne oss med,» noe som vil gjøre det vanskelig å begrunne en slik type vigsling i en økumenisk kontekst.

Endelig peker mindretallet på at da forslaget etter deres oppfatning etterlater en i uklarhet både om hvem som skal vigsle og hvorvidt vigsling skal være obligatorisk eller ikke, vil det bli «vanskelig å praktisere kantorvigslingen som en generell kirkelig ordning».

Kirkerådet behandlet saken Vigsling av kantor på sitt junimøte 1998 (sak KR 20/98). Kirkerådet er ikke uenig i at en behandling på det nåværende grunnlag er *mulig*, og har derfor ikke unnlatt å fremme saken for Kirkemøtet. Likevel er det Kirkerådets prinsipale mening at saken bør utsettes, fordi høringsresultatet og Bispemøtets behandling viser at kateket- og diakontjenestens forhold til det kirkelige

embete helt åpenbart bør gis en grundig utredning. Kirkerådet finner det tjenlig å se disse tre tjenestene i sammenheng. Da vil etter Kirkerådets mening den *naturlige* orden være først å gi kateket- og diakontjenesten den avklaring i forhold til det kirkelige embete som er nødvendig, for så å komme tilbake til kantortjenesten. Kirkerådet kan heller ikke se at saken har en slik hast at den vil tape på at tingene tas i en slik rekkefølge. Dette synet ligger til grunn for Kirkerådets forslag til vedtak:

1. Kantortjenesten er en menighetsbyggende tjeneste som med utgangspunkt i gudstjenestelivets musikalske element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten, slik dette kommer til uttrykk i Tjenesteordning for kantorer.
2. Til denne tjenesten er det ønskelig at kantorene vigsles. Vigslingen foretas av biskopen eller den biskopen bemyndiger, etter den ordning som er lagt frem her.
3. Denne vigslingen er ikke å forstå som en vigsling til det kirkelige embete - hverken helt eller delvis.
4. En ordning med obligatorisk vigsling til tjenesten for kantorer bør praktiseres i likhet med tilsvarende ordninger for kateket og diakon. Det vil si at vigsling normalt er knyttet til stillinger som er på 50% eller mer. Ordningen suppleres med muligheten til at kantorer i mindre stillinger kan be om å bli vigslet. Spørsmålet om vigsling avgjøres av biskopen i hvert enkelt tilfelle.
5. På bakgrunn av den dyptgående uenighet om de ulike tjenesters forhold til det kirkelige embete som arbeidet med vigsling av kantorer har avdekket og dokumentert, vil Kirkemøtet be Kirkerådet nedsette et eget utvalg som kan gjennomføre den embetsteologiske

avklaring som et stort antall av høringsinstansene ber om og som Bispemøtet anbefaler. Det forutsettes at arbeidet tar hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i, og at utvalget har avsluttet sitt arbeid slik at saken kan komme opp senest på Kirkemøtet 2000.

6. Slutføringen av arbeidet med vigsling av kantorer stilles i bero til det utredningsarbeidet som er nevnt i punkt 5, er gjennomført.
7. Kirkerådet bes om å utrede de utdanningsmessige konsekvenser av å innføre vigsling, samt kantortjenestens behov og muligheter for veiledning og faglig oppfølging sentralt og regionalt, eventuelt ved opprettelse av konsulentstillinger.

Komiteens merknader

Under behandlingen av denne saken har komiteen innkalt leder i Norsk Kantor og Organistforbund (NKOF), Arnfinn Bjerkestrand.

Innledningsvis finner komiteen grunn til å minne om at saken gjelder vigsling av *kantorer*. Dette har stor betydning for vurderingen av saken. Reglementet *Kvalifikasjonskrav og tjenesteordning for kantorer* (1996) distingverer mellom *kantorer* og *organister* ut fra utdannelsens lengde og karakter (§§ 1 og 3). Det betyr at man etter innføring av vigsling for kantorer, fremdeles kan ansettes som organist uten vigsling.

For det andre vurderer komiteen saken slik at det avgjørende veivalg er tatt i og med den profilering av kantortjenesten som allerede ligger nedfelt i tjenesteordningen. Når Kirkerådet i sin anbefaling karakteriserer kantortjenesten som «en *menighetsbyggende tjeneste* som med utgangspunkt i gudstjenestelivets musikalske

element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten», ligger basis for denne vurdering i tjenesteordningen. Det heter her at «kantortjenestens hovedoppgave er knyttet til planlegging og gjennomføring av gudstjenester og kirkelige handlinger og omfatter menighetssang, orgelspill, korarbeid, konserter, musikkformidling, undervisning og rådgivning». Når det gjelder undervisning, utdypes det til også å omfatte «undervisning av konfirmanter o.a. i salmesang og liturgi».

Denne profileringen gjør etter komiteens mening at vigsling til tjenesten - slik denne vigslingen er utformet i det fremlagte forslag - blir en naturlig konsekvens.

Kirkemusikerne har gjennom sitt forbund NOKF fulgt hele utredningsarbeidet på nært hold. På denne måten har de også kunnet påvirke prosessen. Komiteen er kjent med at spørsmålet om vigsling til tjenesten likevel vurderes ulikt blant kantorene. Hvor utbredt en kritisk holdning til vigsling er, og hvilke argumenter som da vektlegges, er uklart for komiteen. På spørsmål om dette kunne Bjerkestrand opplyse at forbundet har en rekke landsmøtevedtak som går inn for at det innføres en vigslingsordning for kantorer, det siste fra fjorårets landsmøte i Arendal. Dette synspunktet er også nedfelt i forbundets handlingsprogram.

Når det gjelder det økumeniske perspektiv legger komiteen vekt på at en lignende ordning allerede finnes i Den evangelisk-lutherske kirke i Tyskland. Også Den evangelisk-lutherske kirke i USA har innført ordninger som det riktignok ikke er helt enkelt å parallellføre med norsk kirkeliv, men som ser ut til å gå i samme retning: En vigslet musikertjeneste som tilhører det leke område.

Komiteen finner det på dette grunnlag uheldig om denne saken nok en gang

skulle utsettes. Det vil virke utmattende på et arbeid i våre menigheter som heller burde styrkes med alle midler, ikke bare av hensyn til den tjenestegruppen det gjelder, men også fordi det kirkemusikalske arbeidet i tilknytning til gudstjenestelivet er et av de mest strategiske satsingsområdene i vår tid.

På bakgrunn av høringsresultatet og Bispemøtets vedtak finner komiteen derfor å ville fravike Kirkerådets anbefaling om utsettelse. Den fremlagte ordning foreslås gjennomført fra 1/6-1999, da ordningen forutsettes å foreligge i trykt utgave i begge målformer i Tillegget til Gudstjenesteboken.

Komiteen peker på at i forlengelsen av dette standpunktet blir det nødvendig å ajourføre tjenesteordningen, som er vedtatt med to tomme paragrafer (§§ 4 og 5). Videre må det utarbeides retningslinjer for kantorens gudstjenestelige funksjoner.

Det følgende forslag til vedtak skiller seg fra Kirkerådets anbefaling ved at a) tidsangivelsen i punkt 7 (opprinnelig 5) er justert, b) det opprinnelige punkt 6 er erstattet av et nytt punkt 3 og c) rekkefølgen på de to siste punktene er byttet.

Når det gjelder utformingen av selve vigslingsordningen, slutter komiteen seg fullt ut til det forslaget som er lagt frem av Kirkerådet.

Vigslingsordning for kantorer

Veiledning

1. Handlingen *Vigsling av kantor* foretas av biskopen eller den biskopen bemyndiger. Liturg er vanligvis soknepresten i den kirken der handlingen finner sted.

2. De som medvirker ved vigslingen, utpekes av biskopen. Det bør utpekes en kantor som kan gjøre tjeneste i første del av vigslingsgudstjenesten. Vedkommende tjenestegjør som kantor inntil den nye kantoren er vigslet og trer i funksjon. Om mulig, bør det også medvirke kor og eventuelt instrumentalister.

3. Vigsling av kantor kan legges til høymessen eller til en særskilt gudstjeneste på kveldstid. Legges vigslingen til høymessen, innpasses de aktuelle ledd fra ordningen Vigsling av kantor etter leddet **Kunngjøringer** (jf. Gudstjenestebok for Den norske kirke II). Legges vigslingen til en særskilt gudstjeneste, kan ordningen **Vigsling av kantor** brukes i sin helhet. Det holdes da en kort preken/tale til menigheten med forutgående og påfølgende salme.

4. Gudstjenesten finner normalt sted i en av de kirker hvor kantoren skal gjøre tjeneste.

5. I god tid i forveien skal den som forestår vigslingen, ha en samtale med den som skal vigsles.

6. Når det er ringt sammen, går prosesjonen inn i kirken. I prosesjonen går alle som medvirker ved vigslingshandlingen.

7. Den som skal vigsles, kan innlede lovprisningen i ledd 1.

8. Liturgisk farge: rødt.

Enten A

1 PRELUDIUM

Under preludiet går prosesjonen frem til kirkens kor.

2 INNGANGSSALME

Her synges en lovprisningssalme, eventuelt en salme som velges etter kirkeårstiden.

Eller B

1 INNLEDENDE VEKSELSANG

Prosesjonen tar oppstilling ved kirkens inngang.

Ka Halleluja! Syng lovsang, Herrens tjenere,
M ja, lovsyng Herrens navn!

Ka Herrens navn være lovet fra nå av og til evig tid!

M Fra soloppgang til solnedgang skal Herrens navn være lovet.

Salme 113,1-3

A Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd,
som det var i begynnelsen, så nå og alltid og i all evighet.
Amen. Halleluja.

2 INNGANGSSALME

Her synges en lovprisningssalme, f.eks. Te Deum, enten som i NoS 261/262 eller etter Norsk Kantoribok.

Under inngangssalmen går prosesjonen fram til kirkens kor.

3 INNGANGSORD MED FREMSTILLING

En av kirkens prester, eventuelt lederen i menighetsrådet, ved lesepulten

Kjære menighet.

Nåde være med dere og fred fra Gud, vår Far og Herren Jesus Kristus.

En ny arbeider i vår kirke fremstilles for oss i dag. Tittel etter utdannelse og navn er

kalt til tjeneste som kantor i/ved Tjenestestedet nevnes.

Den som skal vigsles, reiser seg når navnet nevnes.

I dåpen ble vi innlemmet i Guds folk, og vi ble alle vigslet til å være tjenere for Gud. For Skriften vitner om at hele Guds folk er et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk som er Guds eiendom, for at vi skal fornyne hans storverk, han som kalte oss fra mørket til sitt underfulle lys.

Til det kall og de nådegaver Gud har gitt sin menighet, hører også tjenesten med å bære fram lovprisningsofferet, så Guds navn kan bli opphøyet og hans herlighet fylle jorden. Under håndspåleggelse og bønn vil vi i dag kalle og vigsle Navnet nevnes til kantor og leder av sangen og musikken i Herrens hus, til Guds ære og Kristi legemes oppbyggelse.

4 BØNN

B La oss vende oss til Gud i bønn.

B Evige, allmektige Gud, ved din trone priser de himmelske hærskarer ditt hellige navn. Vi takker deg for at vi sammen med dem får istemme din pris gjennom salmer, hymner og åndelige sanger, og at vi får bære fram for deg glede og sorg, klage og lovsang.

M Deg være ære i evighet.

B Treenige Gud, vi takker deg for at du har latt ditt evangelium lyde også her hos oss. Fyll dette hus med din herlighet, og hellige ditt folk, så sangen og musikken kan lyde fulltonende til din ære. Gi oss å tjene deg med glede og bære fram din pris i jublende sang.

M Herre, hør vår bønn.

B Gode Gud, la den hellige handling vi skal utføre i dag, bli til ære for ditt navn, til Guds rikes fremme og til velsignelse for *denne din tjener*, så din menighet kan bygges på Kristus, den eneste sanne grunnvoll.

M Herre, hør vår bønn. Amen.

5 PÅKALLELSE AV DEN HELLIGE ÅND

NoS 217 *Ånd over ånder, kom ned fra det høye* eller en annen salme med epikletisk karakter

6 SKRIFTLESNING

Mellom tekstlesningene i det følgende kan en synge f.eks. NoS 363 (v.1-2, v. 3, v. 4, v. 5-6) eller 12.

B vendt mot menigheten

La oss høre hva Guds ord vitner om den lovprisningens tjeneste Herren kaller til i sin kirke.

Det følgende leses fra lesepulten av dem som assisterer.

Menigheten sitter under tekstlesningene.

FØRSTE LESNING

Det står skrevet i Salmenes bok i Salme 147:

Halleluja! - Ja, det er godt å prise vår Gud, det sømmer seg med vakker lovsang.

Herren bygger Jerusalem,
de bortdrevne av Israel samler han.

Han leger dem som har et knust hjerte,
og forbinder deres sår.

Han fastsetter stjernenes tall
og gir navn til dem alle.

Stor er vår Herre og rik på kraft,
hans innsikt er uten grense.

De hjelpeløse holder han oppe,
de onde bøyer han til jorden.

Syng takkesang for Herren,
spill på lyren for vår Gud. Salme 147,1-7

ANDRE LESNING

Det står skrevet i apostelen Paulus' brev til kolosserne i det 3. kapittel:

Kle dere i kjærlighet, som er det bånd som binder sammen og fullender. La Kristi fred råde i hjertene, for til det ble dere kalt da dere ble ett legeme. Og vær takknemlige! La Kristi ord få rikelig plass hos dere, så dere med visdom kan lære og rettlede hverandre, med salmer, hymner og åndelige sanger; syng for Gud av et takknemlig hjerte. Og la alt dere sier og gjør, skje i Herren Jesu navn, med takk til Gud Fader ved ham. Kol 3,14-17

TREDJE LESNING

Det står skrevet i brevet til hebreerne i det 13. kapittel:

Her på jorden har vi ingen by som består, men vi lengter etter den som skal komme. La oss ved Kristus stadig bære fram for Gud vårt lovprisningsoffer, det vil si frukt av lepper som priser hans navn. Men glem ikke å gjøre godt og dele med andre; for slike offer er til Guds behag. Hebr 13,14-16

FJERDE LESNING

Det står skrevet hos evangelisten Lukas i det 24. kapittel:

Så førte Jesus dem ut mot Betania, og han løftet sine hender og velsignet dem. Og mens han velsignet dem, skiltes han fra dem og ble tatt opp til himmelen. De falt på kne og tilbad ham og vendte så tilbake til Jerusalem i stor glede. Siden var de stadig i templet og lovpriste Gud. Luk 24,50-53

7 MOTETT

Det synges en motett eller en bibelsk salme.

8 VIGSLINGSTALE

Den som vigsler, holder en tale over dagens tekst eller en annen høvelig tekst.
Etter talen går den som skal vigsles, fram og stiller seg foran alterringen.
De som assisterer, reiser seg.

9 FORMANING OG LØFTEAVLEGGELSE

B Når Herren nå betror *deg* tjenesten som kantor, pålegger og formaner jeg *deg*

- at *du* leder sangen og musikken i Guds hus, slik at menigheten i ånd og sannhet kan bære fram sitt lovprisningsoffer til Herren,

- at *du* gjennom salmer, hymner og åndelige sanger lar Guds ord lyde klart og rent, som det er gitt oss i Den hellige skrift, og som vår kirke vitner om det i sin bekjennelse,

- at *du* også selv av hjertet legger vinn på å leve etter Guds ord, og i studium og bønn trenger dypere inn i de hellige skrifter og den kristne tros sannheter.

B spør hver enkelt som skal vigsles

Navnet nevnes, lover du for Guds åsyn og i denne menighets nærvær at du vil gjøre dette med troskap, ved den nåde Gud vil gi deg?

Ka Ja.

B Så gi meg hånden på det.

Den som skal vigsles, bekrefter sitt løfte med håndslag til den som vigsler.

10 HÅNDSPÅLEGGELSE OG BØNN

B Under håndspåleggelse og bønn vil vi overgi *deg* til Gud og be om at han ved sin Ånd må hellige og utruste *deg* til tjenesten.

Den som skal vigsles, kneler.

Biskopen og de som assisterer, legger hånden på hodet til den som skal vigsles. Når det er flere som vigsles, flytter biskopen hånden fra den ene til den andre under den følgende bønne.

B Barmhjertige Gud, himmelske Far, du har ved din Sønn Jesus Kristus sagt at høsten er stor, men arbeiderne få, og at vi skal be deg, høstens Herre, sende ut arbeidere for å høste inn din grøde.

Hør da vår bønn for *henne* som i dag blir vigslet til kantortjenesten. Styrk *henne* i troen og dyktiggjør *henne* til den gjerning som blir *henne* betrodd. Send *henne* din Ånd med tjenestens gaver, så *hun* kan bli *en rett arbeider* i din høst.

Gi *henne* å utføre sin tjeneste med frimodighet og troskap, som for Herren og ikke for mennesker, og i alle ting vise seg som *en god forvalter* over din mangfoldige nåde.

Vær med *henne* i motgang og prøvelser, og gjør *henne* *tålmodig* og *ydmyk* av hjertet, så din kraft må kjennes i *hennes* svakhet. Gi at *hennes* gjerning må bære frukt etter din vilje. Og når arbeidsdagen er til ende, la *henne* komme inn til gleden hos deg og få del i arven med alle de hellige.

A Fader vår, du som er i himmelen.

La ditt navn holdes hellig.

La ditt rike komme.

La din vilje skje på jorden som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød.

Forlat oss vår skyld,

som vi òg forlater våre skyldnere.

Led oss ikke inn i fristelse,

men frels oss fra det onde.

For riket er ditt,

og makten og æren i evighet.

Amen.

Biskopen og de som assisterer, kneler, mens bønne avsluttes med at menigheten synger første vers av «Nå ber vi Gud, Den Hellige Ånd» (NoS 210,1/211,1).

Deretter reiser biskopen seg, like ens den nye kantoren og de som assisterer.

B vendt mot *den* som er vigslet

Du er i dag kalt og vigslet til tjenesten som kantor i vår kirke, med den myndighet og det ansvar som etter vår kirkes ordninger hører til dette kall.

Kantoren og de som assisterer, går til sine plasser.

11 PÅMINNELSE OM MENIGHETENS MEDANSVAR

B vendt mot menigheten

Kjære menighet.

Sammen har vi overgitt *denne vår* medkristne til Gud og bedt om velsignelse over *hennes* gjerning. La oss ta imot *henne* i kjærlighet, fortsatt bære *henne* fram for Gud i våre bønner og stå sammen med *henne* i tilbedelsens og lovprisningens tjeneste.

12 TROSBEKJENNELSE (CREDO)

Trosbekjennelsen synges eller fremsies.

B intonerer/sier

La oss bekjenne vår hellige tro.

Menigheten reiser seg.

A Jeg tror på Gud Fader, den allmektige,
himmelens og jordens skaper.

Jeg tror på Jesus Kristus,
Guds enbårne Sønn, vår Herre,
som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd,
født av jomfru Maria,
pint under Pontius Pilatus,
korsfestet, død og begravet,
før ned til dødsriket,
stod opp fra de døde tredje dag,
før opp til himmelen,
sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre
hånd,
skal derfra komme igjen
for å dømme levende og døde.

Jeg tror på Den Hellige Ånd,
en hellig, allmenn kirke,
de helliges samfunn,
syndenes forlatelse,
legemets oppstandelse
og det evige liv.

Amen. Den apostoliske trosbekjennelse

Deretter trer den nye kantoren i tjeneste, og
gudstjenesten fortsetter med

13 SALME FØR PREKENEN

14 PREKEN

15 SALME ETTER PREKENEN

Gudstjenesten fortsetter med leddene Forbønn,
Menighetens takkoffer, Nattverd og Velsignelse og
utsendelse.

Som forbønn brukes Fredslitaniet (NoS 952),
eventuelt med den nye kantoren som forsanger,

eller en av de andre forbønnene i
Gudstjenesteboken.

Mens offringen finner sted, kan det utføres egnet
instrumental- eller vokalmusikk, eventuelt synges
en salme.

Nattverd forrettes etter høymessens ordning eller
etter en annen av Gudstjenestebokens ordninger.

Leddet **Velsignelse og utsendelse** gis følgende
form:

VELSIGNELSE OG UTSENDELSE

B ved alteret, vendt mot menigheten
La oss prise Herren.

Menigheten reiser seg.

M Gud være lovet. Halleluja. Halleluja.
Halleluja.

B Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være
deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred.
✠

M Amen. Amen. Amen.

Under den følgende stille bønn blir det slått tre
ganger tre slag med en av kirkens klokker.

B vendt mot menigheten
Kristus sier: Dere har ikke utvalgt meg, men
jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og
bære frukt, frukt som varer.

Gå i fred. Tjen Herren med glede.

POSTLUDIUM/UTGANGSSALME

Under postludiet/utgangssalmen går prosesjonen ut
av kirken.

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kantortjenesten er en menighetsbyggende tjeneste som med utgangspunkt i gudstjenestelivets musikalske element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten, slik dette kommer til uttrykk i Tjenesteordning for kantorer.
2. Kantorer vigsles til tjenesten etter den her vedtatte liturgi. Vigslingen foretas av biskopen eller den biskopen bemyndiger.
3. Vigsling til kantortjenesten innføres som ordning fra 1/6-1999. Ordningen gjøres ikke gjeldende for dem som er i stilling eller har påbegynt utdannelsen på det angitte tidspunkt, medmindre de selv skulle ønske det og biskopen godkjenner det.
4. Denne vigslingen er ikke å forstå som en vigsling til det kirkelige embete - hverken helt eller delvis.
5. Vigsling til tjenesten for kantorer praktiseres i likhet med tilsvarende ordninger for kateket og diakon. Det vil si at vigsling normalt er knyttet til stillinger som er på 50% eller mer. Ordningen suppleres med muligheten til at kantorer i mindre stillinger kan be om å bli vigslet. Spørsmålet om vigsling avgjøres av biskopen i hvert enkelt tilfelle.
6. Kirkerådet bes om å utrede de utdanningsmessige konsekvenser av å innføre vigsling, samt kantortjenestens behov og muligheter for veiledning og faglig oppfølging sentralt og regionalt, eventuelt ved opprettelse av konsulentstillinger.
7. På bakgrunn av den dyptgående uenighet om de ulike tjenesters forhold til det kirkelige embete som arbeidet med vigsling av kantorer har avdekket

og dokumentert, vil Kirkemøtet be Kirkerådet nedsette et eget utvalg som kan gjennomføre den embetsteologiske avklaring som et stort antall av høringsinstansene ber om og som Bispemøtet anbefaler. Det forutsettes at arbeidet tar hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i, og at utvalget har avsluttet sitt arbeid slik at saken kan komme opp innenfor rammen av innværende kirkemøteperiode.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Edvard Grimstad/Oddmund Brundtland

Saksordfører: Tore Kopperud

Disse hadde ordet:

Tore Kopperud, Knut Sellevold, Øystein J. Larsen, Ivar Jarle Eliassen, Lindy Eidem, Odd Bondevik, Peder Nustad, Helge Aarseth, Jan Otto Eek, Sigurd Osberg, Peder Nustad (replik), Katinka Solli Schøien, Anne Louise Tveter, Unni Leiros Pettersen, Knut Sellevold.

Endringsforslag

Fra Øystein Larsen:

Forslagene er ikke levert skriftlig. Begge forslag tatt til følge av komiteen.

Fra Peder Nustad:

Vedtak: Pkt. 4 strykes. For øvrig som komiteens forslag.

Katinka Solli Schøien:

Benytte anledningen til å rydde opp i kantor og organist titlene.

Kantor knyttes til vigsling. Utdannelsen blir dermed ikke det avgjørende i bruk av tittel og alle vil vite hvem som er vigslet eller ikke.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

1. Kantortjenesten er en menighetsbyggende tjeneste som med utgangspunkt i gudstjenestelivets musikalske element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten, slik dette kommer til uttrykk i Tjenesteordning for kantorer.
2. Kantorer vigsles til tjenesten etter den her vedtatte liturgi. Vigslingen foretas av biskopen eller den biskopen bemyndiger.
3. Vigsling til kantortjenesten innføres som ordning fra 1/6-1999. Ordningen gjøres ikke gjeldende for dem som er i stilling eller har påbegynt utdannelsen på det angitte tidspunkt, medmindre de selv skulle ønske det og biskopen godkjenner det.
4. Denne vigslingen er ikke å forstå som en vigsling til det kirkelige embete - hverken helt eller delvis.
5. Vigsling til tjenesten for kantorer praktiseres i likhet med tilsvarende ordninger for kateket og diakon. Det vil si at vigsling normalt er knyttet til stillinger som er på 50% eller mer. Ordningen suppleres med muligheten til at kantorer i mindre stillinger kan be om å bli vigslet. Spørsmålet om vigsling avgjøres av biskopen i hvert enkelt tilfelle.
6. Kirkerådet bes om å utrede de utdanningsmessige konsekvenser av å innføre vigsling, samt kantortjenestens behov og muligheter for veiledning og faglig oppfølging sentralt og regionalt, eventuelt ved opprettelse av konsulentstillinger.
7. På bakgrunn av den dyptgående uenighet om de ulike tjenesters forhold til det kirkelige embete som arbeidet med vigsling av kantorer på ny har

avdekket og dokumentert, vil Kirkemøtet be Kirkerådet nedsette et eget utvalg som kan gjennomføre den embetsteologiske avklaring som et stort antall av høringsinstansene ber om og som Bispemøtet anbefaler. Det forutsettes at arbeidet tar hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i, og at utvalget har avsluttet sitt arbeid slik at saken kan komme opp innenfor rammen av inneværende kirkemøteperiode.

*

Forslaget fra Peder Nustad fikk 12 stemmer og falt.

Forslaget enstemmig vedtatt.

D.
H
M
O. H. B
D. G
M. H. H. H.
G. I. H. H. H.
L. H. H.
T. H. H.

Sak KM 11/98:
FELLES TIDSPUNKT FOR
PÅSKEFEIRING

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

Dokument 11.1:
Saksutgreiing

INNSTILLING FRÅ KOMITE A:

Saksutgreiing

I 1997 fekk Mellomkyrkjeleg råd i Den norske kyrkja eit spørsmål frå Kyrkje-
verdsrådet om å ta stilling til ei utgreiing
om felles måte å rekna ut tidspunkt for
påskefeiring i kyrkjene på. Bakgrunnen er
at måten for å rekna ut datoen for påske-
feiringa i aust- og vestkyrkjene er ulike.

Usemjja om tidspunktet for påskefeiring er
eit negativt vitnesbyrd for verda. Kyrkjene
er samstemmige om at dersom det er
mogeleg å einast om datoen for påske-
feiring, så vil det kunna ha ein stor signal-
verknad, både til kyrkjene og til verda.

Nokre gonger vil tidspunktet for påske-
feiringa falla saman ut frå begge kalen-
drane si utrekning. Dette vil vere tilfelle i
år 2001.

Det er utgreiinga frå konsultasjonen i
Aleppo, Syria, 5.-10. mars 1997 «**Towards
a Common Date for Easter**» som ligg til
grunn for initiativet som Den norske kyrkja
skal ta stilling til. I Aleppo-dokumentet
blir det lagt vekt på kor viktig eit felles
tidspunkt for påskefeiring er ut frå
teologiske grunnar. Påskebodskapen er
den sentrale bodskapen i trua vår. Trua på
Kristi oppstode er det største teiknet på
einskap og forsoning som gjeld heile
skaparverket. Påskehendinga var utgangs-
punktet for at dei kristne tok til å feire kvar

1. dag i veka for å markere trua på opp-
stoda. Dette er grunnen til at det er viktig
å bli samde om eit felles tidspunkt.

Bakgrunnen: Usemjja omkring tids-
punktet for påskefeiringa har vore til stades
sidan det andre hundreåret etter Kristus.
Det uklære rundt tidspunktet for Jesu død
og oppstode ligg alt grunnlagt i forskjellen
mellom synoptikarane og Johannes-
evangeliet. Konsilet i Nikea 325 avgjorde
derfor at påske/passa skulle feirast på den
søndagen som følgjer den første fullmånen
etter vårjamdøgn. Vårjamdøgn blei tid-
festa (ikkje utrekna nytt frå år til år) i for-
hold til den julianske kalenderen. Omkring
det 6. hundreåret hadde utrekningane som
baserte seg på alexandrinsk astronomi og
vitskap fått universalt gjennomslag. Men i
det 16. hundreåret blei diskrepansen
mellom denne reknemåten og dei faktiske
astronomiske data tydeleg. Dette gav
støyten til innføringa av den gregorianske
kalenderen i vestkyrkjene gjennom pave
Gregor XIII i 1582, medan austkyrkjene
heldt fast ved den julianske kalenderen.
Viktig er det i denne samanhengen at ein
heldt fast at differansen i fastsetjinga av
tidspunktet har kalendariske, og ikkje
teologiske årsaker. Det springande punktet
er at verken den gregorianske eller den
julianske kalenderen er heilt nøyaktige i
forhold til dei astronomiske data, begge
divergerer. Den julianske divergerer for
augneblinken med 13 dagar, medan den
gregorianske ikkje divergerer i nemnande
grad no, men vil gjere det i liten grad om
nokre år. Ved møtet i Aleppo heldt ein fast
ved avgjerdene frå Nikeakonsilet som av-
gjerande utgangspunkt for fastsetjing av
påsketidspunktet. Ei slik vektlegging av
Nikeakonsilets avgjerder gjer det mogeleg
at også dei ortodokse kyrkjene vil kunne
opne seg for ei tilslutning til den løysinga
som er foreslått. Utgangspunktet i den
oldkyrkjelege tradisjonen er eit viktig og
nødvendig trekk i arbeidet for ei einsarta
fastsetjing av påsketidspunktet.

Først i vårt hundreår har ein begynt å ta fatt i problemstillinga for alvor: Som eit ledd i det økumeniske arbeidet for einskap og eit felles vitnesbyrd for verda har ein også begynt å drøfte korleis ein kunne kome fram til eit felles tidspunkt for påskefeiring. Når kyrkjene ikkje feirar den største kristne høgtida samstundes, så gir det signal om ei splitta kyrkje som gjer skade i forhold til oppdraget hennar i verda, å nå ut med evangeliet.

Dette er ei felles sak for alle kristne, men det blir endå meir brennbart i dei områda der mange små forskjellige kristne kyrkjer lever side om side, som i **Midtausten**. Det er derfor spesielt viktig for desse små kristne kyrkjene, som lever side om side som minoritetskyrkjer, å komme fram til ei semje omkring tidspunktet for påskefeiringa. Middle East Council of Churches (MECC) og Kyrkjeverdsrådet har samarbeidd om dette prosjektet.

Initiativet til arbeidet for ei etablering av eit felles tidspunkt for påske kom i utgangspunktet frå dei ortodokse kyrkjene, som også har forskjellig praksis seg imellom. Også Den katolske kyrkja har vore interessert i arbeidet etter 2. Vatikanum. Sidan 1965 har Kyrkjeverdsrådet teke opp problemstillinga ved fleire høve. Gjennom to konsultasjonar i 1994 og 1997 har ein freista å komme fram til ei løysing som er tilfredsstillande for alle partar.

Tilrådingane til kyrkjene er:

- 1) Å halde fast ved Nikeavedtaket, nemleg at påskedag skal falle på første søndag etter første fullmåne etter vårjamdøgn. Her legg ein også vekt på at ei slik tidfesting på grunnlag av astronomiske utrekningar svarer til den kosmiske dimensjonen for Guds openberring og er derfor meir adekvat enn ein fast dato.
- 2) Etter førebilete av vedtaka i Nikea 325 rår ein til at vårjamdøgn heretter blir

rekna ut reint astronomisk med dei mest eksakte vitskaplege midlane som finst. Her blir vekta lagd på forpliktinga på "Nikeaånden" som har stor verdi, ikkje minst for dei ortodokse.

- 3) Sant astronomisk vårjamdøgn bør fastsetjast i forhold til den meridianen Jerusalem ligg på, fordi Jerusalem er staden for Jesu død og oppstode. Dette er eit viktig trekk ved argumentasjonen i Aleppodokumentet: Påsketidspunktet blir rekna ut uavhengig av nokon kalender, men ut frå den staden som er sentral i forhold til påskehendingane. Det er ikkje ein "kalender" som er rett, men ein astronomisk reknemåte i forhold til ein stad.

Konsultasjonen gjer merksam på at ei forandring av påsketidspunktet ikkje berre har samband med praktiske og teologiske refleksjonar, men har også store kjenslemessige konsekvensar for dei involverte, ikkje minst for minoritetskyrkjene i Midtausten og Aust Europa, der lojaliteten til den "gamle kalenderen" har stått sentralt. Overfor dei er det viktig å peike på at det ikkje er ein kalender, men ein reknemåte som er mest adekvat, uavhengig av kalenderen.

Etter desse tilrådingane kan aust- og vestkyrkjene halde fast på respektive den julianske og den gregorianske kalenderen utan forandringar, fordi påsketidspunktet blir utrekna uavhengig av nokon kalender. Følgjene er likevel mykje større for den austlege kyrkja enn for den vestlege kyrkja. For den vestlege kyrkja, d.v.s. også for Den norske kyrkja, tyder den nye reknemåten ingen forskjell i forhold til dagens praksis unnateke i år 2019, då påskedag vil bli forskuva frå 21. april til 24. mars, medan det for austkyrkjene vil medføre større forandringar i forhold til tidlegare måte å rekna ut på.

Likevel kan innføringa av den nye reknemåten vere ei påminning for oss at Den norske kyrkja står i den same tradisjonen som kyrkjene i heile verda, at vi vedkjenner oss den same truvedkjenninga og at vi er kalla til eit felles vitnesbyrd på Jesu død og oppstode.

Argumentasjonen i dokumentet frå Aleppo kan seiast å vere svært overbevisande og kan, dersom han får gjennomslag i kyrkjene, bli til eit oppsiktsvekkjande økumenisk gjennombrutt med positiv signalverknad. I konsultasjonen gjorde ein framlegg om at kyrkjene skulle bruke tida fram til år 2001 til vidare studiar og refleksjonar med det målet å kunne einast om eit felles tidspunkt for påskefeiring. År 2001, der begge tidsrekningane fell saman, kan så brukast til å markere semja som er oppnådd. Felles påskefeiring i år 2001 vil kunne hjelpe til å markere det kristne håp og vitnesbyrd for verda, også inn i eit nytt millenium.

År 2001 skal Kyrkjevevdrådet arrangere ein konsultasjon der resultatane av kyrkjene sine studiar kan bli offentleggjorde. Eit felles vitnesbyrd om einskapen vil også vere eit vitnesbyrd om Kristi død og oppstode og sigeren hans over synd, lidning og død. Tida fram til då kan brukast av kyrkjene til å utgreie dei meir praktiske konsekvensane av ei slik avgjerd, også i forhold til samfunnet.

Den anglikanske kyrkja har behandla saka på Lambeth-konferansen i år og kome med ein positiv vurdering av Aleppo-dokumentets konklusjon. (Lambeth-resolution 4.8). Den rår til at enkeltkyrkjene støttar Kyrkjevevdrådet si utgreiing og sender saka vidare til drøfting i kyrkjedistrikta (province).

Saka har vore behandla i TN (sak TN 6/98), i MKR (sak MKR21/98) og i KR (sak KR 46/98).

Alle desse instansane har gitt uttrykk for ei einstemmig positiv vurdering av den konklusjonen som blir foreslått i Aleppo-rapporten og rår til at Kyrkjemøtet støtter vedtaket.

Komiteen sine merknader

Komiteen understrekar at det er viktig at Kyrkjemøtet gir ei positiv vurdering av forslaget som blir lagt fram. Komiteen legg spesielt vekt på den store økumeniske rekkevidda ein felles dato for påskefeiring vil ha.

Gjennom ei fastsetjing av ein felles dato for påskefeiring som blir foreslått i Aleppo-dokumentet blir mange omsyn som komiteen ser som spesielt viktige, tekne vare på:

- Komiteen understrekar verdien av at den nye reknemåten tar omsyn til den ortodokse tradisjonen si vektlegging av dei oldkyrkjelege vedtaka og «Nicea-ånden».
- Komiteen vil seie seg nøgd med at den reknemåten som er foreslått tar vare på både den ortodokse og den vestlege tradisjonen og på denne måten gjer vår einskap i trua på den oppstandne Kristus synleg.
- Komiteen har merka seg valet av den meridianen Jerusalem ligg på og ønskjer å understreke at ein ser på dette valet som eit godt val som er med på å fremme einskapen og til å gjere den historiske staden for Jesu død og oppstode synleg.

Komiteen har merka seg at det har vakse fram aukande spenningar i det økumeniske klimaet mellom kyrkjene frå den austlege og den vestlege tradisjonen. Også i denne samanhengen kan semja kring tidspunktet for påskefeiringa ha positiv signalverknad

for det vidare økumeniske arbeidet for ein større einskap inn mot et nytt årtusen.

Komiteen er glad for at Den norske kyrkja, gjennom å støtte dette vedtaket, kan bidra til å bevisstgjere dei kristne kyrkjene i sitt arbeid for einskap.

Komiteen vil peike på at det som i vår samanheng kan sjå ut som ei lita sak, har stor verdi i verdssamanheng, og at semja kring tidspunktet for påskefeiringa vi vere et sterkt vitnesbyrd om vår felles tru på Jesu død og oppstode.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

1. Kyrkjemøtet meiner at det er av stor økumenisk verdi å finne ei løysing på spørsmålet om felles tidfesting for påskefeiring innan kristenverda.
2. Kyrkjemøtet gir ei positiv vurdering av forslaget til måte å rekna ut tidfesting av påske på, slik det er foreslått i dokumentet "Towards a common date of Easter" frå mars 1997.
3. Kyrkjemøtet ber om at dei praktiske konsekvensane av ei eventuell omlegging av reknemåten - for kyrkja sitt liturgiske liv så vel som for det sekulære livet - blir utgreidd.
4. Kyrkjemøtet gir til kjenne ein vilje til å tilpasse Den norske kyrkja sin liturgiske kalender i samsvar med ein økumenisk konsensus om ein ny reknemåte etter år 2001.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordførar: Gunnleik Seierstad

Desse hadde ordet: Gunnleik Seierstad.

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

1. Kyrkjemøtet meiner at det er av stor økumenisk verdi å finne ei løysing på spørsmålet om felles tidfesting for påskefeiring innan kristenverda.
2. Kyrkjemøtet gir ei positiv vurdering av forslaget til måte å rekna ut tidfesting av påske på, slik det er foreslått i dokumentet "Towards a common date of Easter" frå mars 1997.
3. Kyrkjemøtet ber om at dei praktiske konsekvensane av ei eventuell omlegging av reknemåten - for kyrkja sitt liturgiske liv så vel som for det sekulære livet - blir utgreidd.
4. Kyrkjemøtet gir til kjenne ein vilje til å tilpasse Den norske kyrkja sin liturgiske kalender i samsvar med ein økumenisk konsensus om ein ny reknemåte etter år 2001.

*

Vedtaket var samrøystes

**Sak KM 12/98:
ARBEID MED MENNESKERETTAR I
DEN NORSKE KYRKJA**

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

Dokument 12.1:

Saksutgreiing

Dokument 12.2:

Bakgrunn for dei aktuelle sakene

Dokument 12.3:

Verdenserklæringen om menneske-
rettighetene

Dokument 12.4:

De viktigste FN-dokumentene om
menneskerettighetene

Dokument 12.5:

Boken «Håp for verden - kirken og
menneskerettighetene»

Dokument 12.6:

Oslo-erklæringen om religions- og
livssynsfrihet

Andre dokument

Dokument 12.7:

«Sjå det menneske!» Arbeid med
menneskerettar i Den norske kyrkja

Dokument 12.8:

Overgrep mot taterane eller dei reisande

INNSTILLING FRÅ KOMITE F

Saksutgreiing

Dei ulike saksdokumenta som vart sende ut før Kyrkjemøtet er nytta av Komite F i utarbeiding av dette dokumentet. Vi har valt å forsterke nokre av dei utfordringane som er gjevne, i all hovudsak frå dei internasjonale økumeniske organa. Ei sak krev ei særleg tydeleggjing, og er difor teken ut i eit eige dokument (12.8). Dessutan er det bygd på bakgrunnsdokumenta, plenumsdebatten og innspel frå andre komitear. Formidlinga av dokumentet i

ettertid, både til grupper innanfor og utanfor kyrkja, har vore avgjerande for den forma dokumentet har fått.

SJÅ DET MENNESKET!

Arbeid med menneskerettar i Den norske kyrkja

I. INNLEIING

10. desember i år er det 50 år sidan Verds-
erklæringa om menneskerettane vart ved-
teken. Denne erklæringa som er det
fremste av det verdssamfunnet har fram-
skaffa i vårt århundre til vern om
menneskeverdet og menneskerettane, slår
fast at det eksisterer ein grunnleggjande
felleskap mellom alle menneske: «Alle
menneske er fødte frie og med same
menneskeverd og menneskerettar» (Art. 1).
Ei slik forståing representerer eit radikalt
brot med tidlegare tenking om menneska,
basert på rang.

Saman med kyrkjer over heile verda, av
alle konfesjonar, feirar vi i år også 50 års
jubileum for Verdskyrkjerådet. Det er ikkje
tilfeldig at desse jubilea fell saman i tid.
Begge er fødte gjennom dei smerter og
den liding som menneske i vårt århundre
har påført kvarandre i to verdskrigar.
Begge er uttrykk for eit ynskje og ei bøn
om at menneskelivet og vona må sigre.

Kyrkjemøtet vert ikkje bede om å ta
stilling til nokon ny menneskerettsstrategi
for Den norske kyrkja. Arbeid for
menneskeverd og menneskerettar er i dag i
mange kyrkjelydar og på det sentralkyrkje-
lege plan ein integrert del av verksemda i
kyrkja. Likevel må vi stadig understreke
samanhengen mellom evangeliet og
kampen for menneskerettane lokalt og
internasjonalt. Målet er at Kyrkjemøtet
forsterkar, tydeleggjer og aktualiserer
menneskerettane si utfordring til kyrkje-

lydene, bispedøma og dei sentralkyrkjelege organa inn i eit nytt årtusen.

Korkje saksframlegget eller bakgrunnsnotatet til Kyrkjemøtet gjer fullt ut greie for breidda i menneskerettsarbeidet i Den norske kyrkja slik det har vakse fram og utfalda seg dei siste 20-25 åra. Kristne er også aktive i arbeidet for menneskerettar i mange organisasjonar utanfor Den norske kyrkja. Gjennom forkynning vart det også skapt auka medvit. I venskapssamarbeid mellom norske kyrkjelydar og hardt prøvde kyrkjer i Aust og Sør, står også menneskerettane sentralt. Den norske kyrkja støttar årleg over 60 organisasjonar gjennom Det norske menneskerettsfondet. Mellomkyrkjeleg råd og Kirkens Nødhjelp gjev i tillegg støtte til arbeid med menneskerettar hos systerkyrkjene våre. Og når vi no går mot eit nytt årtusen, der også misjonsengasjementet treng fornying, kan menneskerettane også gje inspirasjon til dette arbeidet.

II. TEOLOGISK GRUNNLAG FOR KAMPEN FOR MENNESKERETTANE

Vi må vedgå at kyrkja sitt tilhøve til det som i dag vert uttrykt gjennom menneskerettskonvensjonane på ingen måte har vore uproblematisk opp igjennom historia. Kyrkja kan heller ikkje gjere hevd på noka form for eksklusivt eigarskap eller opphavsrett til desse rettane. Likevel er det i dag få - om nokon i det heile - som vil hevde at kampen for å verne om menneskerettane ikkje er ei kristen plikt. Kanskje kan vi seie at det ikkje lenger er naudsynt å argumentere *for* eit menneskerettsengasjement. Det er dei som eventuelt vil påstå at menneskerettsarbeid *ikkje* er ei kristen oppgåve som skuldar å grunnge sitt syn ut frå evangeliet og Guds Ord.

Menneskerettane er i sitt vesen universelle, og kan ikkje vere eksklusivt knytt til ei

bestemt tru- eller tankeretning. Verds-erklæringa om menneskerettane byggjer i hovudsak på vest-europeisk filosofi og rettstradisjonar. Innhaldet har likevel forankring i tradisjonar som ligg langt frå det historiske opphavet i tid og geografi. Når vi no i år kan syne takksemnd over det som vi har oppnådd dei siste femti åra, er det viktig å understreke at dei universelle menneskerettane nettopp ikkje er knytt til ei bestemt kulturell, idéhistorisk og religiøs ramme. Ikkje minst er det viktig å tone ned ein vestleg triumfalisme knytt til menneskerettsideala. Ingen må ta monopol på grunnlaget for menneskerettane. Berre slik kan dei bli det dei er tenkt å vere: Menneskeleg felleseigedom.

Dermed er det ikkje sagt at refleksjon over eit kristent teologisk grunnlag for kampen for menneskerettane er uvesentleg. I den kristne trua finst eit fundament for dette arbeidet, samstundes som Bibelen gjev motivasjon og inspirasjon. Som kristne i verda hentar vi kraft frå våre eigne kjelder og førebilete; vi ser identiteten og oppgåva her på jorda forankra i vitnemålet om Guds frelsesverk i Kristus.

Ein slik refleksjon er ikkje berre interessant i ein kyrkjeleg kontekst. Tvert om vil ei nytolking og vidareutvikling av dei ideala som er uttrykte i menneskerettskonvensjonane, gjorde i lys av ein kristen tradisjon, vere eit vesentleg bidrag, også langt utanfor kyrkjene.

Ein teologisk refleksjon over arbeidet for menneskerettane, kan uttrykkjast med utgangspunkt i trua på den treeinige Gud: Menneska er skapte i Guds bilete. Det gjev kvart menneske ein verdi som er der før vår refleksjon over dette. Slik sett kan ingen ta menneskeverdet frå eit menneske, men berre oversjå det eller krenkje det. Samtidig er det sentralt at menneska er skapte av Gud til fellesskap. Eit slikt fellesskap gjeld alle, utan omsyn til eiga

deltaking og bidrag. Slik den treeinige Gud er fellesskap og inviterer til fellesskap, slik er også menneska avhengige av fellesskapet med andre menneske. Menneskerettane kan i kristen tyding sjåast som eit historisk og politisk uttrykk for intensjonen om å verne om det likeverdet som er gjeve alle menneske.

Dette fellesskapssynet vert utfordra i møtet med sjølvoppteke menneske som er blitt sitt eige mål i alle ting. Fellesskapets goder er berre ei jaktmark som kan utbyttast og utplyndrast for eige velvære. For mange er eiga nyting, rikdom og forbruk det sentrale. Dette er det kyniske menneske, som manglar kjærleik for medmenneske og ansvar for fellesskapet.

Det verkeleg nye menneske for eit nytt årtusen er han som vert kalla Menneskesonen, Gud sjølv som vart menneske. Ei større stadfesting av mennesket kan ikkje tenkjast enn at Skaparen heilt og fullt identifiserer seg med det skapte - ikkje som kunstnaren med sitt kunstverk, men som person med person, som Skapar med skapar. Dette er inkarnasjonens store mysterium: Gud skapte mennesket i sitt bilete, og så kom han sjølv i dette biletet.

Dermed ligg det i kjernen av den kristne trua ei uendeleg oppvurdering av det menneskelege. Det menneskelege kan, slik vi sannar det i Kristus, romme Gud sjølv. Inkarnasjonen grunnleggjer eit utrøyttelig kristent engasjement for rettane til alle menneske.

Vår deltaking i kampen for menneskerettane er viktigast for dei som har det svakaste rettslege vernet, liksom vår forkynning alltid vil tale til dei som treng evangeliet om sitt store verd aller mest. Jesu møte med menneske som andre ynskjer å halde utanfor samfunnet, er ei utfordring for oss å praktisere. Like utfordrande er det å leve i pakt med hans

store tenarideal, som bryt radikalt med vanlege oppfatningar om rang og makt (Mark 10, 43-45; Joh 13, 12-16).

Det som hende på krossen er også eit kraftfullt symbol for verdet til alle som har vorte krenka. Når Gud sjølv i Kristus syner sin kjærleik gjennom å fornedre seg til ein pinefull og skamfull død på krossen, er dette også eit uttrykk for at Gud lyfter opp dei såra og krenka. Eit bibelsk uttrykk for dette finst i Sæleropa i Matt 5. Gud sigrar over synda og vondskapen, stiller seg på sida til dei som er undertrykte, og stadfester deira verde.

Den Heilage Ande er Guds nærvær i historia. Midt i vår menneskelege veikskap kjem Gud oss i møte med sin Ande. I arbeidet med menneskerettar kan også dette gje ny kraft og ny inspirasjon. Den Heilage Ande ber også i seg ei framtid som den kristne vona strekkjer seg mot; ei gjenreising for heile Guds skapning (Rom 8, 18-27).

III. MENNESKERETTANE I EI GLOBALISERT VERD

Markeringa av 50 års jubileet for Verdserklæringa om menneskerettane skjer i ein ny global kontekst. Denne nye konteksten skaper nye utfordringar for kyrkja sitt arbeid med menneskerettar, og gir dette arbeidet ny tyngde.

Det auka fokus vi nå ser på menneskerettane, representerer på mange måtar eit teikn på håp. Trua på at menneskerettane kan byggje einskap på tvers av skilnader og splittingar vert stadig stadfesta. Trass i ulikt menneskesyn og samfunnssyn kan menneskrettstenking skape ei felles referanseramme for kva som er eit godt, rettferdig og menneskeverdig liv, og dermed byggje bru mellom røynsler og verdisett.

Mykje står att for å kunne bruka menneskerettane som grunnlag for felles haldning mellom ulike interessegrupper og samarbeid mellom land. Ikkje minst er det framleis mykje som er ulikt i synet på tilhøvet mellom individuelle og kollektive rettar. Landa har ulik vektlegging på dei sivile og politiske rettane på den eine sida og dei sosiale, økonomiske og kulturelle rettane på den andre sida. Ofte vil også rettar for *ei* gruppe stå i konflikt med rettar for *ei* anna gruppe.

For kyrkja er det difor sær viktig å identifisere kva som er det spesifikke kristne bidrag i kampen for menneskerettane. Kyrkjemøtet vil hevda at kyrkja har eit ansvar for å

■ formidle sitt bidrag til ei felles forankring av verdiar for menneskerettane. Dette dokumentet vil grunngje at det kristne grunnsynet er det beste vi som kristne kan byggje på for å fremja menneskerettane, samtidig som vi kan innsjå at det og finst andre grunngevingar som og skaper dette engasjementet. Vi treng både meir kunnskap om og meir respekt for desse tradisjonane.

■ vere pådrivar og korrektiv overfor styresmaktene. Saman med den internasjonale kyrkjefellesskapen har Den norske kyrkja teke på seg oppgåva å skape medvit om menneskerettane hos styresmaktene og samstundes halde desse ansvarlege for at menneskerettane verkeleg vert fremja.

■ tydeleg definere sin ståstad på dei svakaste si side. Kyrkja har vern om rettane til dei svakaste som eit grunnleggjande sikte ut frå trua på at Gud har valt seg ut dei fattige og marginaliserte i denne verda. Det er ikkje minst i situasjonar der

menneskerettar står i konflikt med kvarandre at kyrkja vil lyfte fram menneskerettane til dei svakaste og mest sårbare.

■ arbeide med sitt eige høve til dei som tenkjer annleis. Sjølv om menneskerettane primært handlar om staten sitt ansvar, retter dei og søkjelyset på mekanismar, haldningar og ein praksis hos oss som marginaliserer andre og krenkjer menneskeverdet deira. Når vi som kyrkje skal tale om menneskeverd, må vi fyrst tale til oss sjølve. Kyrkja treng sjølv korrektiv og sjølvverkjenning, og har ei særleg oppgåve når det gjeld vern av dei som tenkjer annleis og dei som er framande blant oss. Trygging av retten til å vere kyrkje må til dømes og tyde eit engasjement for å møte andre med respekt og tryggje deira tru- og livssynsfridom.

■ arbeide med tilhøve til natur og økologi i eit rettsperspektiv Perspektivet for menneskerettane kan ikkje berre omfatte det nære, men må utvidast i tid og rom. Fordi nokre ressursar og tolegrensar er endelege, må ein vurdere konsekvensen av handlingar og val i høve til retten til livsutfolding for menneske og artar som lever marginalt, i dag og for dei komande generasjonar.

Kampen for menneskerettane er såleis både ein teologisk, politisk og kyrkjeleg kamp. Arenaene dekkjer kvarandre, metodane er ulike, men mennesket er det same.

IV. MENNESKERETTAR - ETISKE OG POLITISKE UTFORDRINGAR

Menneskerettane set grenser for statleg maktutøving. Når menneskerettane i kjølvatnet av dei grusomme hendingane

etter Den andre verdskrigen fekk ei internasjonal erklæring, varsla dette ei ny tid, der verdssamfunnet vart gjeve ansvar for tilhøvet for borgarane i den einskilde staten. Menneskerettane vart med andre ord ein del av folkeretten.

Folkeretten har tradisjonelt regulert tilhøva mellom stater. Prinsippet om ikkje-innblanding i dei indre tilhøva i statane, kan fråvikast dersom overgrepa mot sivilbefolkninga er omfattande. Særleg gjeld dette dersom overgrepa også er eit trugsmål mot fred og tryggleik utanfor landets grenser. Alt for ofte har vi sett konsekvensane av at det internasjonale samfunnet passivt har observert dei overgrepa som har skjedd, eller late urett halde fram.

Statane har ansvar for å respektere, sikre og fremje menneskerettane. Det er statane som står ansvarlege for internasjonale overvakingsorgan. Desse ser etter oppfølginga av dei ulike konvensjonane som byggjer på Verdserklæringa om menneskerettane. Ein konvensjon er eit folkerettsleg instrument som nasjonalforsamlinga har vedteke å slutte seg til, og på internasjonalt nivå finst i dag seks viktige konvensjonar. I tillegg til dei to generelle konvensjonane frå 1966, finst menneskerettskonvensjonar for barn og kvinner, mot tortur og rasediskriminering.

Kyrkjemøtet ser at menneskerettstenkinga er i stadig utvikling, og meiner at det i dei konvensjonane som i dag finst, er store manglar. Til dømes er dei funksjonshemma ikkje nemnde i nokon av konvensjonane før Barnekonvensjonen kom i 1989. Ein eigen konvensjon om dei funksjonshemma sine menneskerettar ville skape eit høgare medvit.

I pakt med Den norske kyrkja si grunnhaldning er det naturleg å gje støtte til arbeidet for at funksjonshemma skal få eit sterkare menneskerettsleg vern gjennom

ein eigen konvensjon. Samtidig er det viktig å bruke dei eksisterande ordningane meir effektivt. Ei utvikling i retning av større integrering mellom dei ulike menneskerettane, og ei større vekt på det tydelege diskrimineringsforbodet er i seg sjølv eit viktig steg i rett retning.

Mellomkyrkjeleg råd har - saman med ei rad andre organisasjonar - i lang tid etterlyst inkorporering av internasjonale menneskerettskonvensjonar i norsk lov. Nær alle statar som er med i Europarådet har teke Den europeiske konvensjonen om vern av rettar og grunnleggjande fridomar direkte inn i eige lovverk. Det er difor med glede Kyrkjemøtet konstaterer at Regjeringa har fremja «Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett» som no endeleg ligg til handsaming i Stortinget. Kyrkjemøtet seier seg glad for at ei lenge etterlengta lov no er fremja, og vil oppfordre Stortinget til å vedta lovforslaget så raskt som mogleg.

Lovforslaget markerer eit stort steg framover for Noreg i rettsleg forplikting på dei internasjonale menneskerettskonvensjonane. Likevel står det framleis att å inkorporere dei såkalle særkonvensjonane som Barnekonvensjonen, Konvensjonen mot kvinnekjønndiskriminering, Rasismekonvensjonen, Torturkonvensjonen og Urfolkskonvensjonen i norsk lov. Kyrkjemøtet vil tilrå at Mellomkyrkjeleg råd stiller seg bak eit framlegg om at Stortinget tek inn ein generell paragraf i Grunnlova som vil medføre at ei norsk ratifisering av ein internasjonal konvensjon automatisk blir norsk lov.

V. NÅR MAKTA TALAR OG IKKJE RETTEN

Ikkje berre i andre delar av verda, men også i Noreg ser vi ei valdeleggjering av samfunnet. Mange forklarar vald med ynsket om å oppnå økonomisk vinning.

Nokre meiner at det er dei som ikkje har lært å nytte andre middel som lettast tyr til vald. Andre hevdar at det er ein del av den menneskelege natur å ynskje å herske over andre. Mangel på tilhøyring og opplevd meining, saman med svak tillit til at konflikhtar kan løysast gjennom dialog og samhandling, ser i alle fall ut til å vere sentralt. Der menneske ikkje gjev kvarandre respekt og tillit, er det ikkje lenger råd for plikter og rettar å skape sosiale kontrakter og samhald.

Det er ikkje mogleg å gje eit fullgodt svar på spørsmålet om kva som skaper vald. I dette dokumentet er siktemålet meir å finne løysingsforslag for å demme opp for valden. Sjølv om løysingsforslaga er ulike for ulike typer av vald, er det sentralt å understreke at vi må møte alle våre medmenneske med grunnhaldninga at dei alle speglar Gud av di dei er skapte i Guds bilete.

Vald er ofte noko ein vert opplærd til. I mange familiar føregår det overgrep, både fysisk, psykisk og seksuelt. Når nokon på denne måten krenkjer liv, er dette ein urett som kyrkja gjennom sjelesorg, rådgjeving og diakoni må arbeide med.

Vald og drap på uskuldige er eit overgrep mot den mest grunnleggjande retten av alle, retten til liv. Den hemntanken som ligg til grunn for dødsstraffordninga i alle land der ho vert praktisert, er med å redusere respekten for menneskeverdet. Den kyrkjelege avvisninga av dødsstraff står fast.

Kyrkjemøtet vil stadfeste Den norske kyrkja sitt engasjement for livet frå unnfanging til naturleg død, og viser til Artikkel 3 i Verdserklæringa som talar om den mest grunnleggjande av alle menneskerettar - retten til liv. Kyrkjemøtet bed kyrkjelydane intensivere sitt

haldningsskapande arbeid med sikte på å redusere talet på abortar i Noreg.

Den norske kyrkja må langt meir aktivt søkje å ivareta interessene til dei som er ekstra sårbare for overgrep frå andre. Barn er mellom dei som er mest utsette og som ikkje har sterkt nok rettsleg vern. Vi ser også at dei gamle blant oss kan få redusert livskvalitet ved at dei opplever seg forlatne eller vert utsette for innblanding i heim eller privatliv.

Forsøk på nattopne kyrkjer i store byar har vore eit tiltak for å søkje å redusere denne valden og skape eit fredeleg rom i eit brutalt bybilete. Ved sida av aktivt oppsøkjande verksemd i utsette miljø, saman med andre organisasjonar, kan kyrkja i visse byar og tettstader aktivt bidra til å hindre at denne valdeleggjeringa grip om seg. Knytt til ungdomsvalden finst gjerne rusmiddel, pengekrav og ein kamp om «territorier». Løysingane ligg også i det å tilby nok spenning i eit liv som av mange opplevest som kjedeleg. Her har dei kristne ungdomsorganisasjonane ei stor utfordring.

Kyrkjemøtet konstaterer at det i vår kyrkje er arbeid lite for å reflektere kring kva som kan vere ein robust teologi mot vald. Arbeidet i Verdskyrkjerådet gjennom Programmet for å kjempe mot vald (Program to Overcome Violence) er derfor svært viktig. Ei rekkje av systerkyrkjene våre lever i ein svært pressa situasjon, der t.d. sosialt arbeid mot vald blir oppfatta politisk. Dei som vel å ta del i dette arbeidet, veit at dei gjer det med ein risiko for å bli fordrevne eller drepne. Desse lidingane må vi tore å ta inn over oss.

Kyrkjene blir gjennom sitt sosiale arbeid konfronterte med konsekvensane av fri flyt av handvåpen og ei valdeleggjering av samfunnet. Av og til er det også viktig å gå inn i politiske prosessar, slik Kirkens

Nødhjelp har gjort gjennom si deltaking i det norske initiativet for å avgrense sal av handvåpen, kalt NISAT (Norwegian Initiative on Small Arms Transfer). I dette initiativet er kyrkjene blant dei som kjempar hardast for å gjere tilgangen på handvåpen meir avgrensa. I Noreg er dette problemet langt mindre enn i andre land, men det er ingen tvil om at dei som vil, lett får tak i dei fleste slags våpen.

VI. KORLEIS KAN VI SIKRE RELIGIONSFRIDOMEN?

Å leve i eit internasjonalt kyrkjefellesskap der nokre lever i overflod og andre må kjempe for å overleve, er ei stor utfordring for oss alle. Også møtet med menneske som på grunn av si tru blir trakasserte, diskriminerte og som i mange tilfelle ottast for sitt eige liv, krev handling. Difor er religionsfridom, slik han er uttrykt i Artikkel 18 i Verdserklæringa om menneskerettane så sentral for kyrkjene. Som kristne må vi vere budde på å forsvare religionsfridomen, også for dei som ikkje deler trua vår.

I møte med andre religionar har Den norske kyrkja framleis ein lang veg att for å sikre ei utøving av alle menneske sin rett til religionsfridom og kulturelle rettar generelt. Å balansere mellom ynsket om å spreie evangeliet og å syne toleranse for dei som vil tru og handle på andre måtar, har aldri vore enkelt. Mange urfolk har lært oss at dei ikkje ynskjer at vi skal definere for dei kva som er «rett» religionsutøving.

Grunnleggjande sett er det likevel ei plikt å reagere på religionsutøving som krenkjer menneskerettane til andre. Vi treng auka kunnskap om kva som er religion, kva som er tradisjon og kva som er menneskelege ugjerningar. Likevel må vi halde fast på at ein ikkje skal nytte religionsfridomen til å utøve vald mot andre.

Ei viktig presisering av menneskerettane står i Artikkel 29 i Verdserklæringa om menneskerettane. Ein skal sikre rettane og fridomen til andre når ein sjølv utøver sine eigne rettar. Ikkje minst i høve til religionsfridom er dette heilt sentralt. Vi ser ein tiltakande religiøs ekstremisme i mange område av verda, noko som klart rammar kvinner hardast. Medan kvinnene er offer, er det mennene som er ideologiske leiarar og samstundes aktive utøvarar av vald. Bispemøtet etterlyste i sak 3/98 meir initiativ frå styresmaktene, særleg i muslimske land, for å sikre religionsfridomen for alle. Her har særleg religiøse minoritetar eit svakt rettsvern.

Historia syner mange døme på at religion har vorte brukt til å tvinga andre i kne eller utøve vald mot andre. Slik vi no ser det, fører mange skam over evangeliet spesielt og religionane generelt ved ei slik framferd. Ekstremismen oppstår når ulikskapen mellom sosiale, etniske eller religiøse grupper blir konstruert til å vere så stor at det ikkje lenger er mogleg for visse grupper å leve saman.

Kyrkjemøtet har merka seg Oslo-konferansen om tru- og livssynsfridom som vart arrangert i august i år av Samarbeidsrådet for tru- og livssynsorganisasjonar. Den norske kyrkja er med i dette samarbeidsorganet gjennom Mellomkyrkjeleg råd. Osloerklæringa som vart vedteken fordømte overgrep i religionens namn, og la såleis grunnlaget for å etablere ein koalisjon på tvers av religionar og livssynssamfunn for å styrke arbeidet med religionsfridom. Det trengst ei auka indre sjølvransaking innan alle religionar og livssyn for at våre nasjonar i større grad vil respektere trufridomen, noko som er ein føresetnad for fred mellom folkegrupper og nasjonar i tida som kjem.

Religionsfridom har vore meir diskutert i Noreg dei seinare åra. Debatten om

statskyrkjeordninga og det nye faget «Kristendomskunnskap med religions- og livssynskunnskap» er dei kanskje viktigaste forklaringane på eit slikt auka medvit. Debatten om statskyrkja blir følgd opp gjennom Kyrkje/stat-kommisjonen som Kyrkjerådet har utpeika.

KRL-faget i Grunnskulen er også stilt overfor store utfordringar. Foreldra sin rett til å velje kva religion borna deira skal undervisast i, er understreka i fleire av konvensjonane. Denne foreldreretten må også balanserast mot viktige samfunnsomsyn. Vi må i denne saka gje oss tid til å lytte både til representantar for minoritetane, til dei lærarane som no skal formidle faget, og til elevane som skal forstå og bruke faget.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

Komiteen rår Kyrkjemøtet til å gjere eit slikt vedtak:

Kyrkjemøtet understrekar at menneskerettane er udelelege, og at ein ikkje kan sjå dei einskilde menneskerettane isolert. Vidare er menneskerettane universelle, og gjeld for alle menneske på alle stader til alle tider. I kyrkjelydane våre har arbeid med heilskapen av menneskerettane ei sterk forankring. Likevel har Kyrkjemøtet vald å lyfte fram nokre utfordringar som særleg møter oss:

1. Kyrkjemøtet er glade for det arbeidet som er gjort i Den norske kyrkja for å grunnge eit kristent menneskerettsengasjement, og ynskjer at kyrkjelydane får auka innsikt i og gjer seg meir nytte av dette arbeidet.
2. Kyrkjemøtet vil uttrykke takk til Regjeringa for at forslaget til «Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett» no er ferdig og er lagt fram for Stortinget. Kyrkjemøtet

oppmodar Stortinget til å vedta forslaget snarast råd. Samstundes vil Kyrkjemøtet minne om at det står att eit viktig arbeid med å førebu også inkorporeringa av særkonvensjonane i norsk lov: Barnekonvensjonen, Kvinnekonvensjonen, Torturkonvensjonen, Rasediskrimineringskonvensjonen og Urfolkskonvensjonen. Kyrkjemøtet stiller seg bak ideen om at det vert sett i gang eit arbeid med å førebu ein prinsipp-paragraf i Grunnlova som automatisk inneber at internasjonale konvensjonar om menneskerettar blir ein del av norsk lov.

3. Kyrkjemøtet ser med uro på at bruk av vald breier seg meir og meir i det norske samfunnet og ber om at arbeid mot vald blir gjeven prioritet i kyrkjeleg arbeid. Dette må gjerne sjåast i samanheng med det arbeidet Kyrkjeverdsrådet gjer innanfor «Program for å kjempe mot vald». Kyrkja må arbeide med dei prosessar som ligg bak den aukande valden i samfunnet og særleg verne menneskerettane til barn, eldre og menneske med funksjonshemmingar og psykiske lidingar. Kyrkjemøtet meiner at all offentleg politikk overfor desse gruppene må ha som siktemål å styrke deira menneskerettsvern.
4. Kyrkjemøtet vil stadfeste Den norske kyrkja sitt engasjement for livet frå unnfanging til naturleg død, og viser til Artikkel 3 i Verdserklæringa som talar om den mest grunnleggjande av alle menneskerettar - retten til liv. Kyrkjemøtet bed kyrkjelydane intensivere sitt haldningsskapande arbeid med sikte på å redusere talet på abortar i Noreg.
5. Dei utfordringane som genteknologien representerer, bør leggjast fram for eit seinare Kyrkjemøte for grundig gjennomgang. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet

leggje til rette for dette.

6. Kyrkjemøtet ber om at Mellom-kyrkjeleg råd i samarbeid med Kyrkjerådet søkjer å følgje opp tilrådingane frå Oslo-konferansen om religions-og livs-synsfridom innanfor ramma av del-taking i Oslo-koalisjonen. Dette skjer i tett samarbeid med norske styresmakter og relvante trussamfunn og inter-nasjonale organisasjonar. Arbeidet med å motverke framandfrykt og skape meir sannferdige bilete av andre religionar i Noreg må styrkjast innover i Den norske kyrkja.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Anne Louise Tveter
Saksordførar: Alf Rolin

Desse hadde ordet:

Alf Rolin, Odd Bondevik, Einy Rendal Elgsæther, Per Halstein Nielsen, Jan Otto Eek, Finn Wagle, Jens Olav Mæland, Gunnar Stålsett, Peder Nustad, Per L. Kjos, Ingmar Areklett.

Endringsframlegg

Frå Einy Rendal Elgsæther:

I vedtakets punkt 4 (mellom første og andre setning): I samsvar med dette og Guds ord oppmodar Kyrkjemøtet Storting og Regjering å arbeide for rettsvern for det ufødde menneskeliv frå unnfanginga.

Frå Per Halstein Nielsen:

Som nest siste setning i pkt. 2 i forslaget til vedtak: «Kirkemøtet ønsker dessuten at det arbeides for å få en egen konvensjon for de funksjonshemmedes menneskerettigheter.»

Dette medfører også en omarbeidelse av pkt. 3. Jf. IV, avsnitt 4 og 5 på side 5.

Frå Jens Olav Mæland:

Tillegg etter setningen i forslag til vedtak s. 8 «.... til alle tider.» [Verdserklæringa frå 1948 er grunnleggjande.] «I kyrkjelydane ....

Frå Per L. Kjos:

Pkt. 1: Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet leggje til rette for dette

Frå Ingmar Areklett:

Til VII, sak 2:

Siste tre linjer tas ut av forslag til vedtak.

Frå Odd Bondevik:

Til pkt. 4 i forslag til vedtak: Kyrkjemøtet bed styresmaktene og kyrkjelydane intensivere ...

Til pkt 6: Arbeidet med å motverke ..... må styrkast i kyrkjelydane og i samfunnet.

Votering

Framlegga går tilbake til komiteen.

NY INNSTILLING FRÅ KOMITE F:

Saksutgreiing

Dei ulike saksdokumenta som vart sende ut før Kyrkjemøtet er nytta av Komité F i utarbeiding av dette dokumentet. Vi har valt å forsterke nokre av dei utfordringane som er gjevne, i all hovudsak frå dei inter-nasjonale økumeniske organa. Ei sak krev ei særleg tydeleggjering, og er difor teken ut i eit eige dokument (12.10). Dessutan er det bygd på bakgrunnsdokumenta, plenumsdebatten og innspel frå andre komitear. Formidlinga av dokumentet i ettertid, både til grupper innanfor og utanfor kyrkja, har vore avgjerande for den forma dokumentet har fått.

KVA ER DÅ EIT MENNESKE ?

Arbeid med menneskerettar i Den norske kyrkja

I. INNLEIING

10. desember i år er det 50 år sidan Verds-erklæringa om menneskerettane vart vedteken. Denne erklæringa som er det fremste av det verdssamfunnet har framskaffa i vårt århundre til vern om menneskeverdet og menneskerettane, slår fast at det eksisterer ein grunnleggjande fellesskap mellom alle menneske: «Alle menneske er fødte frie og med same menneskeverd og menneskerettar» (Art.1). Ei slik forståing representerer eit radikalt brot med tidlegare tenking om menneska, basert på rang.

Saman med kyrkjer over heile verda, av alle konfesjonar, feirar vi i år også 50 års jubileum for Verdskyrkjerådet. Det er ikkje tilfeldig at desse jubilea fell saman i tid. Begge er fødte gjennom dei smerter og den liding som menneske i vårt århundre har påført kvarandre i to verds-krigar. Begge er uttrykk for eit ynskje og ei bøn om at menneskelivet og vona må sigre.

Kyrkjemøtet vert ikkje bede om å ta stilling til nokon ny menneskerettsstrategi for Den norske kyrkja. Arbeid for menneskeverd og menneskerettar er i dag i mange kyrkjelydar og på det sentral-kyrkjelege plan ein integrert del av verksamda i kyrkja. Likevel må vi stadig understreke samanhengen mellom evangeliet og kampen for menneskerettane lokalt og internasjonalt. Målet er at Kyrkjemøtet forsterkar, tydeleggjer og aktualiserer menneskerettane si utfordring til kyrkjelydene, bispedøma og dei sentral-kyrkjelege organa inn i eit nytt årtusen.

Korkje saksframlegget eller bakgrunnsnotatet til Kyrkjemøtet gjer fullt ut greie for breidda i menneskerettsarbeidet i Den norske kyrkja slik det har vakse fram og utfalda seg dei siste 20-25 åra. Kristne er også aktive i arbeidet for menneskerettar i

mange organisasjonar utanfor Den norske kyrkja. Gjennom forkynning vart det også skapt auka medvit. I venskapssamarbeid mellom norske kyrkjelydar og hardt prøvde kyrkjer i Aust og Sør står også menneskerettane sentralt. Den norske kyrkja støttar årleg over 60 organisasjonar gjennom Det norske menneskerettsfondet. Mellom-kyrkjeleg råd og Kirkens Nødhjelp gjev i tillegg støtte til arbeid med menneskerettar hos systerkyrkjene våre. Og når vi no går mot eit nytt årtusen, der også misjonsengasjementet treng fornying, kan menneskerettane også gje inspirasjon til dette arbeidet.

II. TEOLOGISK GRUNNLAG FOR KAMPEN FOR MENNESKERETTANE

Vi må vedgå at kyrkja sitt tilhøve til det som i dag vert uttrykt gjennom menneskerettskonvensjonane på ingen måte har vore uproblematisk opp igjennom historia. Kyrkja kan heller ikkje gjere hevd på noka form for eksklusivt eigarskap eller opphavsrett til desse rettane.

Når vi i år kan syne takksemnd over det som vi har oppnådd dei siste femti åra, er det viktig å understreke at dei universelle menneskerettane ikkje er knytt til ei bestemt kulturell, idéhistorisk eller religiøs ramme. Ikkje minst er det viktig å tone ned ein vestleg triumfalisme knytt til menneskerettsideala. Ingen må ta monopol på grunnlaget for menneskerettane. Berre slik kan dei bli det dei er tenkt å vere: Menneskeleg felleseigedom.

Dermed er det ikkje sagt at refleksjon over eit kristent teologisk grunnlag for kampen for menneskerettane er uvesentleg. I den kristne trua finst eit fundament for dette arbeidet, samstundes som Bibelen gjev motivasjon og inspirasjon. Som kristne i verda hentar vi kraft frå våre kristne kjelder og førebilete; vi ser identiteten og oppgåva

her på jorda forankra i vitnemålet om Guds frelsesverk i Kristus.

Ein slik refleksjon er ikkje berre interessant i ein kyrkjeleg kontekst. Tvert om vil ei nytolking og vidareutvikling av dei ideala som er uttrykte i menneskerettskonvensjonane, gjorde i lys av ein kristen tradisjon, vere eit vesentleg bidrag, også langt utanfor kyrkjene.

Ein teologisk refleksjon over arbeidet for menneskerettane, kan uttrykkjast med utgangspunkt i trua på den treeinige Gud: Menneska er skapte i Guds bilete. Det gjev kvart menneske ein verdi som er der før vår refleksjon over dette. Slik sett kan ingen ta menneskeverdet frå eit menneske, men berre oversjå det eller krenkje det. Samtidig er det sentralt at menneska er skapte av Gud til fellesskap. Eit slikt fellesskap gjeld alle, utan omsyn til eiga deltaking og bidrag. Slik den treeinige Gud er fellesskap og inviterer til fellesskap, slik er også menneska avhengige av fellesskapet med andre menneske.

Menneskerettane kan i kristen tyding sjåast som eit historisk og politisk uttrykk for intensjonen om å verne om det likeverdet som er gjeve alle menneske.

Dette fellesskapssynet vert utfordra i møtet med sjølvoppteke menneske som er blitt sitt eige mål i alle ting. Fellesskapets goder er berre ei jaktmark som kan utbyttast og utplyndrast for eige velvære. For mange er eiga nyting, rikdom og forbruk det sentrale. Dette er det kyniske menneske, som manglar kjensle for medmenneske og ansvar for fellesskapet.

Det verkeleg nye menneske for eit nytt årtusen er han som vert kalla Menneskesonen, Gud sjølv som vart menneske. Ei større stadfesting av mennesket kan ikkje tenkjast enn at Skaparen heilt og fullt identifiserer seg med det skapte - ikkje som kunstnaren med sitt kunstverk, men som

person med person, som Skapar med skapar. Dette er inkarnasjonens store mysterium: Gud skapte mennesket i sitt bilete, og så kom han sjølv i dette biletet.

Dermed ligg det i kjernen av den kristne trua ei uendeleg oppvurdering av det menneskelege. Det menneskelege kan, slik vi sannar det i Kristus, romme Gud sjølv. Inkarnasjonen grunnleggjer eit utrøyttelig kristent engasjement for rettane til alle menneske.

Vår deltaking i kampen for menneskerettane er viktigast for dei som har det svakaste rettslege vernet, liksom vår forkynning alltid vil tale til dei som treng evangeliet om sitt store verd aller mest. Jesu møte med menneske som andre ynskjer å halde utanfor samfunnet, er ei utfordring for oss å praktisere. Like utfordrande er det å leve i pakt med hans store tenarideal, som bryt radikalt med vanlege oppfatningar om rang og makt (Mark 10, 43-45; Joh 13, 12-16).

Det som hende på krossen er også eit kraftfullt symbol for verdet til alle som har vorte krenka. Når Gud sjølv i Kristus syner sin kjærleik gjennom å fornedre seg til ein pinefull og skamfull død på krossen, er dette også eit uttrykk for at Gud lyfter opp dei såra og krenka. Eit bibelsk uttrykk for dette finst i Sæleropa i Matt 5. Gud sigrar over synda og vondskapen, stiller seg på sida til dei som er undertrykte, og stadfester deira verde.

Den Heilage Ande er Guds nærvær i historia. Midt i vår menneskelege veikskap kjem Gud oss i møte med sin Ande. I arbeidet med menneskerettar kan også dette gje ny kraft og ny inspirasjon. Den Heilage Ande ber også i seg ei framtid som den kristne vona strekkjer seg mot; ei gjenreising for heile Guds skapning (Rom 8, 18-27).

III. MENNESKERETTANE I EI GLOBALISERT VERD

Det auka fokus vi nå ser på menneskerettane, representerer på mange måtar eit teikn på håp. Trua på at menneskerettane kan byggje einskap på tvers av skilnader og splittingar vert stadig stadfesta. Trass i ulikt menneskesyn og samfunnssyn kan menneskrettstenking skape ei felles referanseramme for kva som er eit godt, rettferdig og menneskeverdig liv, og dermed byggje bru mellom røynsler og verdisett.

Mykje står att for å kunne bruka menneskerettane som grunnlag for felles haldning mellom ulike interessegrupper og samarbeid mellom land. Ikkje minst er det framleis mykje som er ulikt i synet på tilhøvet mellom individuelle og kollektive rettar. Landa har ulik vektlegging på dei sivile og politiske rettane på den eine sida og dei sosiale, økonomiske og kulturelle rettane på den andre sida. Ofte vil også rettar for *ei* gruppe stå i konflikt med rettar for ei anna gruppe.

For kyrkja er det difor sær viktig å identifisere kva som er det spesifikke kristne bidrag i kampen for menneskerettane. Kyrkjemøtet vil hevda at kyrkja har eit ansvar for å

- * *formidle sitt bidrag til ei felles forankring av verdiar for menneskerettane.*

Dette dokumentet vil grunngje at det kristne grunnsynet er det beste vi som kristne kan byggje på for å fremja menneskerettane, samtidig som vi kan innsjå at det òg finst andre grunngevingar som òg skaper dette engasjementet. Vi treng både meir kunnskap om og meir respekt for desse tradisjonane.

- * *vere pådrivar og korrektiv overfor styresmaktene.*

Saman med den internasjonale kyrkje-fellesskapen har Den norske kyrkja teke på seg oppgåva å skape medvit om menneskerettane hos styresmaktene og samstundes halde desse ansvarlege for at menneskerettane verkeleg vert fremja.

- * *tydeleg definere sin ståstad på dei svakaste si side.*

Kyrkja har vern om rettane til dei svakaste som eit grunnleggjande sikte ut frå trua på at Gud har valt seg ut dei fattige og marginaliserte i denne verda. Det er ikkje minst i situasjonar der menneskerettar står i konflikt med kvarandre at kyrkja vil lyfte fram menneskerettane til dei svakaste og mest sårbare.

- * *arbeide med sitt eige høve til dei som tenkjer annleis.*

Sjølv om menneskerettane primært handlar om staten sitt ansvar, retter dei og søkjelyset på mekanismar, haldningar og ein praksis hos oss som marginaliserer andre og krenkjer menneskeverdet deira. Når vi som kyrkje skal tale om menneskeverd, må vi fyrst tale til oss sjølve. Kyrkja treng sjølv korrektiv og sjølvverkjenning, og har ei særleg oppgåve når det gjeld vern av dei som tenkjer annleis og dei som er framande blant oss. Trygging av retten til å vere kyrkje må til dømes og tyde eit engasjement for å møte andre med respekt og tryggje deira tru- og livssyns-fri-dom.

- * *arbeide med tilhøve til natur og økologi i eit rettsperspektiv.*

Perspektivet for menneskerettane kan ikkje berre omfatte det nære, men må utvidast i tid og rom. Fordi nokre ressursar og tolegrensar er endelege, må ein vurdere konsekvensen av handlingar

og val i høve til retten til livsutfolding for menneske og artar som lever marginalt, i dag og for dei komande generasjonar.

Kampen for menneskerettane er såleis både ein teologisk, politisk og kyrkjeleg kamp. Arenaene dekkjer kvarandre, metodane er ulike, men mennesket er det same.

IV. MENNESKERETTAR - ETISKE OG POLITISKE UTFORDRINGAR

Menneskerettane set grenser for statleg maktutøving. Når menneskerettane i kjølvatnet av dei grusomme hendingane etter Den andre verdskrigen fekk ei internasjonal erklæring, varsla dette ei ny tid, der verdssamfunnet vart gjeve ansvar for tilhøvet for borgarane i den einskilde staten. Menneskerettane vart med andre ord ein del av folkeretten.

Folkeretten har tradisjonelt regulert tilhøva mellom stater. Prinsippet om ikkje-innblanding i dei indre tilhøva i statane, kan fråvikast dersom overgrepa mot sivilbefolkninga er omfattande. Særleg gjeld dette dersom overgrepa også er eit trugsmål mot fred og tryggleik utanfor landets grenser. Alt for ofte har vi sett konsekvensane av at det internasjonale samfunnet passivt har observert dei overgrepa som har skjedd, eller late urett halde fram.

Statane har ansvar for å respektere, sikre og fremje menneskerettane. Det er statane som står ansvarlege for internasjonale overvakingsorgan. Desse ser etter oppfølginga av dei ulike konvensjonane som byggjer på Verdserklæringa om menneskerettane. Ein konvensjon er eit folkerettsleg instrument som nasjonalforsamlinga har vedteke å slutte seg til, og på internasjonalt

nivå finst i dag seks viktige konvensjonar som Sameinte Nasjonar har vedteke:

- * Internasjonal konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering fra 1966
- * Internasjonal konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner fra 1979
- * Konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff fra 1984
- * Konvensjon om barnets rettigheter fra 1989

I tillegg vil Kyrkjemøtet lyfte fram ILO-konvensjon 169 fra 1989 om Urbe-folkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Komiteen ser at menneskerettstenkinga er i stadig utvikling, og meiner at det i dei konvensjonane som i dag finst, er store manglar. Til dømes er dei funksjonshemma ikkje nemnde i nokon av konvensjonane før Barnekonvensjonen kom i 1989. Ein eigen konvensjon om dei funksjonshemma sine menneskerettar, ville skape eit høgare medvit.

I pakt med Den norske kyrkja si grunnhaldning er det naturleg å gje støtte til arbeidet for at funksjonshemma skal få eit sterkare menneskerettsleg vern gjennom ein eigen konvensjon. Samtidig er det viktig å bruke dei eksisterande ordningane meir effektivt. Ei utvikling i retning av større integrering mellom dei ulike menneskerettane, og ei større vekt på det tydelege diskrimineringsforbodet, er i seg sjølv eit viktig steg i rett retning.

Mellomkyrkjeleg råd har - saman med ei rad andre organisasjonar - i lang tid etterlyst inkorporering av internasjonale

menneskerettskonvensjonar i norsk lov. Nær alle statar som er med i Europarådet har teke Den europeiske konvensjonen om vern av rettar og grunnleggjande fridomar direkte inn i eige lovverk. Det er difor med glede Kyrkjemøtet konstaterer at Regjeringa har fremja «Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett» som no endeleg ligg til handsaming i Stortinget. Komiteen seier seg glad for at ei lenge etterlengta lov no er fremja, og vil oppfordre Stortinget til å vedta lovforslaget så raskt som mogleg.

Lovforslaget markerer eit stort steg framover for Noreg i rettsleg forplikting på dei internasjonale menneskerettskonvensjonane. Likevel står det framleis att å inkorporere dei såkalle særkonvensjonane som Barnekonvensjonen, Konvensjonen mot kvinnediskriminering, Rasismekonvensjonen, Torturkonvensjonen og Urfolkskonvensjonen i norsk lov.

Komiteen vil tilrå at Mellomkyrkjeleg råd stiller seg bak eit arbeid med å førebu ein prinsipp-paragraf i Grunnlova som inneber at internasjonale konvensjonar om menneskerettar som Noreg er bunden av, blir ein del av norsk lov.

V. NÅR MAKTA TALAR OG IKKJE RETTEN

Vald og drap på uskuldege er eit overgrep mot den mest grunnleggjande retten av alle, retten til liv. Ikkje berre i andre delar av verda, men også i Noreg ser vi ei valdeleggjering av samfunnet. Mange forklarar vald med ynsket om å oppnå økonomisk vinning. Nokre meiner at det er dei som ikkje har lært å nytte andre middel som lettast tyr til vald. Andre hevdar at det er ein del av den menneskelege natur å ynskje å herske over andre. Mangel på tilhøyring og opplevd meining, saman med svak tillit til at konflikhtar kan løysast gjennom dialog og samhandling, ser i alle fall ut til å vere

sentralt. Der menneske ikkje gjev kvarandre respekt og tillit, er det ikkje lenger råd for plikter og rettar å skape sosiale kontrakter og samhold.

Vald er ofte noko ein vert opplærd til. I mange familiar føregår det overgrep, både fysisk, psykisk og seksuelt. Når nokon på denne måten krenkjer liv, er dette ein urett som kyrkja gjennom sjelesorg, rådgeving og diakoni må arbeide med.

Den norske kyrkja har i lang tid arbeid for å auke medvitet om livsrett og menneskeverd frå unnfanging og til naturleg død. Dette engasjementet må halde fram, i kyrkja og på det politiske planet. Samtidig må abort sjåast i samheng med problemområde som genteknologi og eutanasi. Komiteen ynskjer at Kyrkjemøtet ber styresmaktene og kyrkjelydane intensivere sitt haldningsskapande arbeid med sikte på å redusere talet på abortar i Noreg.

Den norske kyrkja må langt meir aktivt søkje å ivareta interessene til dei som er ekstra sårbare for overgrep frå andre. Barn er mellom dei som er mest utsette og som ikkje har sterkt nok rettsleg vern. Vi ser også at dei gamle blant oss kan få redusert livskvalitet ved at dei opplever seg forlatne eller vert utsette for innblanding i heim eller privatliv.

Vi ser i dag ein sterk auke av blind vald. Ofte ligg det djupe årsaker til frustrasjon og aggresjon bak slike handlinger. Forsøk på nattoptne kyrkjer i store byar har vore eit tiltak for å søkje å redusere denne valden og skape eit fredeleg rom i eit brutalt bybilete. Ved sida av aktivt oppsøkjande verksemd i utsette miljø, saman med andre organisasjonar, kan kyrkja i visse byar og tettstader aktivt bidra til å hindre at denne valdeleggjeringa grip om seg. Knytt til ungdomsvalden finst gjerne rusmiddel, pengekrav og ein kamp om «territorier». Løysingane ligg også i det å tilby nok

spenning i eit liv som av mange opplevest som kjedeleg. Her har dei kristne ungdomsorganisasjonane ei stor utfordring.

Komiteen konstaterer at det i vår kyrkje er arbeidd lite for å reflektere kring kva som kan vere ein robust teologi mot vald. Arbeidet i Verds kyrkerådet gjennom Programmet for å kjempe mot vald (Program to Overcome Violence) er derfor svært viktig. Ei rekkje av systerkyrkjene våre lever i ein svært pressa situasjon, der t.d. sosialt arbeid mot vald blir oppfatta politisk. Dei som vel å ta del i dette arbeidet, veit at dei gjer det med ein risiko for å bli fordrivne eller drepne. Desse lidningane må vi tore å ta inn over oss.

Kyrkjene blir gjennom sitt sosiale arbeid konfronterte med konsekvensane av fri flyt av handvåpen og ei valdeleggjering av samfunnet. Av og til er det også viktig å gå inn i politiske prosessar, slik Kirkens Nødhjelp har gjort gjennom si deltaking i det norske initiativet for å avgrense sal av handvåpen, kalt NISAT (Norwegian Initiative on Small Arms Transfer). I dette initiativet er kyrkjene blant dei som kjempar hardast for å gjere tilgangen på handvåpen meir avgrensa. I Noreg er dette problemet langt mindre enn i andre land, men det er ingen tvil om at dei som vil, lett får tak i dei fleste slags våpen.

Den hemntanken som ligg til grunn for dødsstraffordninga i alle land der ho vert praktisert, er med å redusere respekten for menneskeverdet. Den kyrkjelege avvisinga av dødsstraff står fast.

VI. KORLEIS KAN VI SIKRE RELIGIONSFRIDOMEN?

Å leve i eit internasjonalt kyrkjefellesskap der nokre lever i overflod og andre må kjempe for å overleve, er ei stor utfordring for oss alle. Også møtet med menneske som på grunn av si tru blir trakasserte,

diskriminerte og som i mange tilfelle ottast for sitt eige liv, krev handling. Difor er religionsfridom, slik han er uttrykt i Artikkel 18 i Verds erklæringa om menneskerettane så sentral for kyrkjene. Som kristne må vi vere budde på å forsvare religionsfridomen, også for dei som ikkje deler trua vår.

I møte med andre religionar har Den norske kyrkja framleis ein lang veg att for å sikre ei utøving av alle menneske sin rett til religionsfridom og kulturelle rettar generelt. Å balansere mellom ynsket om å spreie evangeliet og å syne toleranse for dei som vil tru og handle på andre måtar, har aldri vore enkelt. Mange urfolk har lært oss at dei ikkje ynskjer at vi skal definere for dei kva som er «rett» religionsutøving.

Grunnleggjande sett er det likevel ei plikt å reagere på religionsutøving som krenkjer menneskerettane til andre. Vi treng auka kunnskap om kva som er religion, kva som er tradisjon og kva som er menneskelege ugjerningar. Likevel må vi halde fast på at ein ikkje skal nytte religionsfridomen til å utøve vald mot andre.

Ei viktig presisering av menneskerettane står i Artikkel 29 i Verds erklæringa om menneskerettane. Ein skal sikre rettane og fridomen til andre når ein sjølv utøver sine eigne rettar. Ikkje minst i høve til religionsfridom er dette heilt sentralt. Vi ser ein tiltakande religiøs ekstremisme i mange område av verda, noko som klart rammar kvinner hardast. Medan kvinnene er offer, er det mennene som er ideologiske leiarar og samstundes aktive utøvarar av vald. Bispemøtet etterlyste i sak 3/98 meir initiativ frå styresmaktene, særleg i muslimske land, for å sikre religionsfridomen for alle. Her har særleg religiøse minoritetar eit svakt rettsvern.

Historia syner mange døme på at religion har vorte brukt til å tvinga andre i kne eller utøve vald mot andre. Slik vi no ser det, fører mange skam over evangeliet spesielt og religionane generelt ved ei slik framferd. Ekstremismen oppstår når ulikskapen mellom sosiale, etniske eller religiøse grupper blir konstruert til å vere så stor at det ikkje lenger er mogleg for visse grupper å leve saman.

Komiteen har merka seg Oslo-konferansen om tru- og livssynsfridom som vart arrangert i august i år av Samarbeidsrådet for tru- og livssynsorganisasjonar. Den norske kyrkja er med i dette samarbeidsorganet gjennom Mellomkyrkjeleg råd. Oslo-erklæringa som vart vedteken, fordømte overgrep i religionens namn, og la såleis grunnlaget for å etablere ein koalisjon på tvers av religionar og livssynssamfunn for å styrke arbeidet med religionsfridom. Det trengst ei auka indre sjølvransaking innan alle religionar og livssyn for at våre nasjonar i større grad vil respektere trufridomen, noko som er ein føresetnad for fred mellom folkegrupper og nasjonar i tida som kjem.

Religionsfridom har vore meir diskutert i Noreg dei seinare åra. Debatten om statskyrkjeordninga og det nye faget «Kristendoms-kunnskap med religions- og livssyns-kunnskap» er dei kanskje viktigaste forklaringane på eit slikt auka medvit. Debatten om statskyrkja blir følgd opp gjennom Kyrkje/stat-kommisjonen som Kyrkjerådet har utpeika.

KRL-faget i Grunnskulen er også stilt overfor store utfordringar. Foreldra sin rett til å velje kva religion borna deira skal undervisast i, er understreka i fleire av konvensjonane. Denne foreldre retten må også balanserast mot viktige samfunnsomsyn. Vi må i denne saka gje oss tid til å lytte både til representantar for minoritetane, til dei lærarane som no skal for-

midle faget, og til elevane som skal forstå og bruke faget.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

Komiteen rår Kyrkjemøtet til å gjere eit slikt vedtak:

Kyrkjemøtet understrekar at menneskerettane er udelelege, og at ein ikkje kan sjå dei einskilde menneskerettane isolert. Vidare er menneskerettane universelle, og gjeld for alle menneske på alle stader til alle tider. Verdserklæringa frå 1948 er grunnleggjande. I kyrkjelydane våre har arbeid med heilskapen av menneskerettane ei sterk forankring. Likevel har Kyrkjemøtet valt å lyfte fram nokre utfordringar som særleg møter oss:

1. Kyrkjemøtet er glade for det arbeidet som er gjort i Den norske kyrkja for å grunnge eit kristent menneskerettsengasjement, og ynskjer at kyrkjelydane får auka innsikt i og gjer seg meir nytte av dette arbeidet. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet leggje til rette for dette.
2. Kyrkjemøtet vil uttrykkje takk til Regjeringa for at forslaget til «Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett» no er ferdig og er lagt fram for Stortinget. Kyrkjemøtet oppmodar Stortinget til å vedta forslaget snarast råd. Samstundes vil Kyrkjemøtet minne om at det står att eit viktig arbeid med å førebu også inkorporeringa av særkonvensjonane i norsk lov:
  - * Internasjonal konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966
  - * Internasjonal konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966

- * Internasjonal konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering fra 1966
- * Internasjonal konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner fra 1979
- * Konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskeleg eller nedverdiggande behandling eller straff fra 1984
- * Konvensjon om barnets rettigheter fra 1989

I tillegg vil Kyrkjemøtet lyfte fram ILO-konvensjon 169 frå 1989 om «Urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater».

Kyrkjemøtet ynskjer dessutan at Noreg kjem med framlegg i Sameinte Nasjonar for å få ein eigen konvensjon om funksjonshemma sine rettar.

Kyrkjemøtet stiller seg bak ideen om at det vert sett i gang eit arbeid med å førebu ein prinsipp-paragraf i Grunnlova som automatisk inneber at internasjonale konvensjonar om menneskerettar som Stortinget vedtek, blir ein del av norsk lov.

3. Kyrkjemøtet ser med uro på at bruk av vald breier seg meir og meir i det norske samfunnet og ber om at arbeid mot vald, særleg mot svake grupper, blir gjeven prioritet i kyrkjeleg arbeid. Dette må gjerne sjåast i samanheng med det arbeidet Verdskyrkjerådet gjer innanfor «Program for å kjempe mot vald». Kyrkja må arbeide med dei prosessar som ligg bak den aukande valden i samfunnet og særleg verne menneskerettane til barn, eldre og menneske med funksjonshemmingar og psykiske lidingar. Kyrkjemøtet meiner at all offentleg politikk overfor desse

gruppene må ha som siktemål å styrke deira menneskerettsvern.

4. Spørsmålet om menneskeverdet vert godt nok verna ved livets slutt er til debatt i kyrkje og samfunn. Dette har og skjerpa spørsmålet om det ufødde liv har godt nok vern i lovgjeving og praksis. I denne samanheng vil Kyrkjemøtet stadfeste det engasjementet kyrkja har hatt gjennom mange år for vern om ufødd liv.

Kyrkjemøtet meiner at den nye medisinske og genteknologiske utviklinga på dette feltet saman med abortpraksis etter gjeldande lov gjer det naudsynt med ei ny gjennomtenking i kyrkje og samfunn, for å sikre at menneskeverdet skal bli teke vare på som heilag og ukrenkeleg.

Kyrkjerådet vert bede om å førebu ei sak for Kyrkjemøtet, der desse spørsmåla blir utgreidde. Arbeidet må vere så grundig og breidt at det kunne danne grunnlag for å gå til Regjering og Storting og be om lovendring, og for å fremje nye haldningsskapande tiltak.

5. Kyrkjemøtet ber om at Mellomkyrkjeleg råd i samarbeid med Kyrkjerådet søkjer å følgje opp tilrådingane frå Oslo-konferansen om religions- og livssynsfridom innanfor ramma av deltaking i Oslo-koalisjonen. Dette skjer i tett samarbeid med norske styresmakter og relevante trussamfunn og internasjonale organisasjonar. Arbeidet med å motverke framandfrykt og skape meir sannferdige bilete av andre religionar i Noreg må styrkast i kyrkje-lydane og i samfunnet. Retten til å halde på kulturelle særdrag må også Den norske kyrkja bidra til å sikre.

PLENUMSBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad

Saksordfører: Alf Rolin

Desse hadde ordet:

Alf Rolin, Einy Rendal Elgsæther, Knut Sellevoll, Arne Dag Kvamsøe, Finn Wagle, Alex Norbakken, Lise Vislie, Arne Grønningsæter, Gunnar Stålsett, Peder Nustad, Ragnhild Hellemo, Ola Steinholt, Torgils Aurdal.

Endringsframlegg

Frå Arne Grønningsæter:

Side 8: pkt VII, 2: De to første «stjernepunktene» strykes.

Side 9: «som Stortinget vedtek» endres til «som Norge er bundet av»

Frå Peder Nustad:

Pkt. 4 i vedtaket, 2. avsnitt, siste ledd av siste setning: «for å sikre at menneskeverdet skal bli respektert som heilag og ukrenkeleg».

Frå Ola Steinholt:

Endring av 2. setning under pkt. 4: «Dette har og skjerpa spørsmålet om vernet av det ufødde liv i lovgjeving og praksis.»

Votering

Framlegga frå Arne Grønningsæter og Ola Steinholt vart teke inn i komiteen sitt framlegg til vedtak.

Peder Nustad sitt framlegg fekk 12 stemmer og falt.

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

Kyrkjemøtet understrekar at menneskerettane er udelelege, og at ein ikkje kan sjå dei einskilde menneskerettane isolert. Vidare er menneskerettane universelle, og gjeld for alle menneske på alle stader til

alle tider. Verdserklæringa frå 1948 er grunnleggjande. I kyrkjelydane våre har arbeid med heilskapen av menneskerettane ei sterk forankring. Likevel har Kyrkjemøtet valt å lyfte fram nokre utfordringar som særleg møter oss:

1. Kyrkjemøtet er glade for det arbeidet som er gjort i Den norske kyrkja for å grunngje eit kristent menneskerettsengasjement, og ynskjer at kyrkjelydane får auka innsikt i og gjer seg meir nytte av dette arbeidet. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet leggje til rette for dette.

2. Kyrkjemøtet vil uttrykke takk til Regjeringa for at forslaget til «Lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett» no er ferdig og er lagt fram for Stortinget. Kyrkjemøtet oppmodar Stortinget til å vedta forslaget snarast råd. Samstundes vil Kyrkjemøtet minne om at det står att eit viktig arbeid med å førebu også inkorporeringa av særkonvensjonane i norsk lov:

- * Internasjonal konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering fra 1966
- * Internasjonal konvensjon om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner fra 1979
- * Konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff fra 1984
- * Konvensjon om barnets rettigheter fra 1989

I tillegg vil Kyrkjemøtet lyfte fram ILO-konvensjon 169 fra 1989 om Urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater.

Kyrkjemøtet ynskjer dessutan at Noreg kjem med framlegg i Dei Sameinte

Nasjonar for å få ein eigen konvensjon om funksjonshemma sine rettar.

Kyrkjemøtet stiller seg bak ideen om at det vert sett i gang eit arbeid med å førebu ein prinsipp-paragraf i Grunnlova som inneber at internasjonale konvensjonar om menneskerettar som Noreg er bunden av, blir ein del av norsk lov.

3. Kyrkjemøtet ser med uro på at bruk av vald breier seg meir og meir i det norske samfunnet og ber om at arbeid mot vald, særleg mot svake grupper, blir gjeven prioritet i kyrkjeleg arbeid. Dette må gjerne sjåast i samheng med det arbeidet Verdskyrkjerådet gjer innanfor «Program for å kjempe mot vald». Kyrkja må arbeide med dei prosessar som ligg bak den aukande valden i samfunnet og særleg verne menneskerettane til barn, eldre og menneske med funksjonshemmingar og psykiske lidingar. Kyrkjemøtet meiner at all offentleg politikk overfor desse gruppene må ha som siktemål å styrke deira menneskerettsvern.

4. Spørsmålet om menneskeverdet ved livets slutt er til debatt i kyrkje og samfunn. Dette har og skjerpå spørsmålet om vernet av det ufødde liv i lovgjeving og praksis. I denne samanheng vil Kyrkjemøtet stadfeste det engasjementet kyrkja har hatt gjennom mange år for vern om ufødd liv.

Kyrkjemøtet meiner at den nye medisinske og genteknologiske utviklinga på dette feltet saman med abortpraksis etter gjeldande lov, gjer det naudsynt med ei ny gjennomtenking i kyrkje og samfunn, for å sikre at menneskeverdet skal bli teke vare på som heilag og ukrenkeleg.

Kyrkjerådet vert bede om å førebu ei sak for Kyrkjemøtet, der desse spørs-

måla blir utgreidde. Arbeidet må vere så grundig og breidt at det kunne danne grunnlag for å gå til Regjering og Storting og be om lovendring, og for å fremje nye haldningsskapande tiltak.

5. Kyrkjemøtet ber om at Mellomkyrkjeleg råd i samarbeid med Kyrkjerådet søkjer å følgje opp tilrådingane frå Oslo-konferansen om religions- og livssynsfridom innanfor ramma av deltaking i Oslo-koalisjonen. Dette skjer i tett samarbeid med norske styresmakter og relevante trussamfunn og internasjonale organisasjonar. Arbeidet med å motverke framandfrykt og skape meir sannferdige bilete av andre religionar i Noreg må styrkjast i kyrkjelydane og i samfunnet.

Retten til å halde på kulturelle særdrag må også Den norske kyrkja bidra til å sikre.

Votering

Einstemmig vedteke.

Sak KM 12/98:
ARBEID MED MENNESKERETTAR I
DEN NORSKE KYRKJA

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

- Dokument 12.1:
Saksutgreiing
- Dokument 12.2:
Bakgrunn for dei aktuelle sakene
- Dokument 12.3:
Verdenserklæringen om
menneskerettighetene
- Dokument 12.4:
De viktigste FN-dokumentene om
menneskerettighetene
- Dokument 12.5:
Boken «Håp for verden - kirken og
menneskerettighetene»
- Dokument 12.6:
Oslo-erklæringen om religions- og
livssynsfrihet

Andre dokument

- Dokument 12.7:
«Sjå det menneske!» Arbeid med
menneskerettar i Den norske kyrkja
- Dokument 12.8:
Overgrep mot taterane/dei reisande

INNSTILLING FRÅ KOMITE F:

Overgrep mot taterane/dei reisande

Kyrkjemøtet har fått del i små bitar av eit rystande hardhendt møte mellom det norske storsamfunnet og taterane/dei reisande, ei av dei mest krenkte folkegruppene i landet vårt. Den norske kyrkja har i dette møte i stor grad vore ein del av eit undertrykkande maktapparat. Vi er difor audmjuke og takksame for at vi trass i dette er vist truverde som samtalepartner. Det er tungt for oss å lytte og prøve å forstå. Likevel har vi møtt stort tolmod.

Mange instansar i samfunnet var med på å øydeleggje deira språk, kulturelle særpreg og næringsvegar. Som kyrkje var vi ein integreert del av storsamfunnet som let dette skje. Vi har grunn til å føle skam for at vi ikkje har greidd å halde godt nok oppe det kristne menneskesynet i dei mange forsøka på å omdanne eit heilt folk etter storsamfunnets førestellingar. Konfrontert med den omfattande dokumentasjonen og dei mange vitnemåla frå menneske som sjølve har opplevd trakassering på kroppen, kjem vi ikkje forbi at kyrkja på mange vis, direkte og indirekte, har vore ein reiskap for øydelegging av kulturell identitet. Det hjelper ikkje at intensjonen hos einskilde har vore ein annan.

Vi kan ikkje komme forbi at kyrkja er medansvarleg både ved det ho har gjort og ved det ho har latt vere ugjort. Ho tok aktivt del i overgrepa og protesterte sjeldan. Prestar spelte ei viktig rolle som samfunnets eksekutørar av ein umenneskeleg politikk, og arbeidet til ein kristen organisasjon var vevd saman med kyrkja, støtta gjennom ofringar og leia av prestar. Vi kan som kyrkje ikkje lenger teie om vår skuld. Vi vil no gjere opp. Saman med taterane sine egne organisasjonar ynskjer vi å finne konkrete uttrykk for den oppreisninga dei har krav på.

Difor må vi no som kyrkje ta det første steget, ved audmjukt å be taterane/dei reisande om tilgjeving. Ei slik tilgjeving kan vere starten på ein prosess for å gjenreise det verdet som vart krenka.

Vi har møtt representantar for eit stolt folk. Nemningane tater/dei reisande er nytta om det folket som har vore ein del av vårt samfunn i snart 500 år. «Tater» har framleis i deler av folket ein svært negativ klang, noko som også vert stadfest i ord-bøker frå inneverande år. Kyrkjemøtet vil sterkt ta avstand frå ei slik framstilling av

eit folk, der svært negative og generelle karakteristikkar vert nytta.

Kyrkjemøtet vil be om at den dialogen som har vore førd fram til Kyrkjemøtet, må halde fram. Målet med denne dialogen må vere å støtte det arbeidet som taterane sjølve gjer for å reise opp folket sitt. Sentralt i arbeidet må vere at vi her talar om eit eige folk med rett til å føre vidare språk, kultur og religion. Styresmaktene må leggje til rette for at desse rettane vert respekterte, sikra og fremja.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

1. Kyrkjemøtet i Den norske kyrkja 1998 har motteke rapport frå ein dialog som har gått over lang tid mellom taterane eller dei reisande og Mellomkyrkjeleg råd for Den norske kyrkja. Vi har møtt representantar for dette folket, og lytta til meiningane og røynslene deira. Vi er glade for dialogen som har funne stad. Vi har lært mykje om eigne overgrep og ser at vi er skuldige i forsøk på å fjerne dei som folk.

Barn blei tekne frå foreldre, kvinner blei tvangssteriliserte, sinnssjukestempelet blei feilaktig nytta for at samfunnet kunne kvitte seg med brysame personar, og det vart brukt tvangsarbeidsliknande tiltak. Det galdt å endre kultur og identitet til eit heilt folk. Vi ber på ei synd og ei skam vi ikkje kan gå vidare med.

Difor seier vi i dag på kyrkja sine vegner: Forlat oss vår skuld!

2. Kyrkjemøtet vil be biskopane sende eit brev til alle kyrkjelydar om denne saka. Vi ynskjer at brevet inneheld informasjon om det som har skjedd, og gjer dette til tema Menneskerettssøndagen 1999, andre søndag i advent. Vi gjer framlegg om

a) eit kyrkjeoffer til det arbeidet taterfolket sine organisasjonar gjer for å ta vare på eigen kultur og identitet.

b) at Bispemøtet formulerer liturgiske ledd som gjev kyrkjelyden høve til å be om tilgjeving for felles skuld.

3. Forsoning tek tid, og dialogen må halde fram.

Kyrkjemøtet ber om at Mellomkyrkjeleg råd på vegner av Den norske kyrkja fører samtalene vidare og klar- gjer korleis kyrkja kan medverka til forsoning.

PLENUMSBEHANDLING 1:

Dirigent: Anne Louise Tvetter
Saksordførar: Alf Rolin

Desse hadde ordet:

Alf Rolin, Ola Steinholt, Oddvar Almenning, Liv Solberg, Gunnar Tveit Sandvin, Ole Martin Norderhaug, Sigurd Osberg, Tore Kopperud, Oddmund Brundtland, Ernst Baasland.

Endringsframlegg

Frå Gunnar Tveit Sandvin:

Ny 1. setning i 3. avsnitt:

Tilsette og tillitsvalde i kyrkja gjorde nok sitt arbeid i beste meining, men vi kan ikkje komme forbi at kyrkja er med- ansvarleg både ved det ho har gjort og ved det ho har latt vere ugjort.

Frå Ernst Baasland:

1. avsnitt, 2. setning:

Den norske kyrkja har i dette møte vore ein del av eit undertrykkjande maktapparat.

2. avsnitt, siste setning: ... kulturell identitet, trass i at intensjonen hos einskilde har vore ein annan.

3. avsnitt: Vi kan ikkje komme forbi at kyrkja, hennar prestar og organisasjonar er

medansvarleg både ved det ho har gjort og ved det ho har latt vere ugjort. Ho tok aktivt del i overgrepa og protesterte sjeldan. Vi kan som kyrkje ikke lenger teie.....

3. avsnitt, side 2, flyttes.

Punkt 1, andre avsnitt, i framlegg til vedtak, første setning: Det finst dessverre for mange eksempel på at barn blei tekne frå foreldre, kvinner blei tvangssteriliserte, sinnssjukestempelet blei feilaktig nytta for at samfunnet kunne kvitte seg med «brysame» personar, og det vart brukt tvangsarbeidsliknande tiltak.

Votering

Framlegga går tilbake til komiteen.

NY INNSTILLING FRÅ KOMITE F:

Saksutgreiing

Det har dei seinare åra vore skrive ei rekkje bøker om behandlinga av dei reisande/-taterane i det norske samfunnet, og same emnet blir belyst i fleire forskningsprosjekt som er finansierte av Norges forskningsråd. Mellomkyrkjeleg råd har det siste året gjennom ein dialogprosess fått del i korleis dei reisande har opplevd denne behandlinga.

Komiteen har dessutan invitert representantar for Romanifolkets landsforening og Stiftelsen Roma, og har lytta til det dei har vore utsette for. Tidlegare leiing for den no nedlagde organisasjonen Norsk misjon blant hjemløse, som i 90 år arbeidde blant dei reisande/taterane, har og vore konsulterte både av Mellomkyrkjeleg råd og av komiteen. Organisasjonen hadde eit offentleg mandat, og fekk heile tida økonomisk støtte til arbeidet frå sentrale styresmakter. Norsk misjon blant hjemløse forholdt seg i dei fleste saker til kommunale vergeråd.

Vi er kjende med at det også fanst dei som gjorde eit diakonalt arbeid og synte eit godt hjartelag. Samtidig fanst det óg djuptliggjande fordomar mot dei reisande/-taterane i store delar av folket vårt.

Overgrep mot dei reisande /taterane

Komiteen har fått del i små bitar av eit rystande hardhendt møte mellom det norske storsamfunnet og dei reisande/-taterane, ei av dei mest krenkte folkegruppene i landet vårt. Den norske kyrkja har i dette møte i stor grad vore ein del av eit undertrykkande maktapparat. Vi er difor audmjuke og takksame for at vi trass i dette er vist truverde som samtalepartner. Det er tungt for oss å lytte og prøve å forstå. Likevel har vi møtt stort tolmod.

Mange instansar i samfunnet var med på å øydeleggje deira språk, kulturelle særpreg og næringsvegar. Som kyrkje var vi ein integrert del av storsamfunnet som let dette skje. Vi har grunn til å føle skam for at vi ikkje har greidd å halde godt nok oppe det kristne menneskesynet i dei mange forsøka på å omdanne eit heilt folk etter storsamfunnets førestellingar. Konfrontert med den omfattande dokumentasjonen og dei mange vitnemåla frå menneske som sjølve har opplevd trakassering på kroppen, kjem vi ikkje forbi at kyrkja på mange vis, direkte og indirekte, har vore ein reiskap for øydelegging av kulturell identitet. Det hjelper ikkje at intensjonen hos einskilde har vore ein annan.

Vi kan ikkje komme forbi at kyrkja er medansvarleg både ved det ho har gjort og ved det ho har latt vere ugjort. Ho tok aktivt del i overgrepa og protesterte sjeldan. Prestar og andre spelte ei viktig rolle som reiskap for ein umenneskeleg politikk.

Vi kan som kyrkje ikkje lenger teie om vår skuld. Vi vil no gjere opp. Saman med dei

reisande/taterane sine egne organisasjonar ynskjer vi å finne konkrete uttrykk for den oppreisninga dei har krav på. Mange av oss som ikkje har vore nær dei reisande og taterane sine problem, har likevel skuld, av di vi visste om deira vanskar utan å gjere noko med dei.

Difor må vi no som kyrkje ta det første steget, ved audmjukt å be dei reisande/taterane om tilgjeving. Ei slik tilgjeving kan vere starten på ein prosess for å gjenreise det verdet som vart krenka.

Vi har møtt representantar for eit stolt folk. Nemningane «dei reisande» og «tater» er nytta om det folket som har vore ein del av vårt samfunn i snart 500 år. «Tater» har framleis i deler av folket ein svært negativ klang, noko som også vert stadfest i ordbøker frå inneverande år. Kyrkjemøtet vil sterkt ta avstand frå ei slik framstilling av eit folk, der svært negative og generelle karakteristikkar vert nytta.

Komiteen vil be om at den dialogen som har vore førd fram til Kyrkjemøtet, må halde fram. Målet med denne dialogen må vere å støtte det arbeidet som dei reisande/taterane sjølve gjer for å reise opp folket sitt. Sentralt i arbeidet må vere at vi her talar om eit eige folk med rett til å føre vidare språk, kultur og religion. Styresmaktene må leggje til rette for at desse rettane vert respekterte, sikra og fremja.

FRAMLEGG TIL VEDTAK:

1. Kyrkjemøtet i Den norske kyrkja 1998 har motteke rapport frå ein dialog som har gått over lang tid mellom dei reisande/taterane og Mellomkyrkjeleg råd for Den norske kyrkja. Vi har møtt representantar for dette folket, og lytta til meiningane og røynslene deira. Vi er takksame for dialogen som har funne stad. Vi har lært mykje om egne

overgrep og ser at vi er medskuldige i forsøk på å fjerne dei som folk.

Barn blei tekne frå foreldre, kvinner blei tvangssteriliserte, sinnssjukestempelet blei feilaktig nytta for at samfunnet kunne kvitte seg med «brysame» personar, og det vart brukt tvangsarbeidsliknande tiltak. Det galdt å endre kultur og identitet til eit heilt folk. Vi ber på ei synd og ei skam vi ikkje kan gå vidare med.

Difor seier vi i dag på kyrkja sine vegner: Forlat oss vår skuld!

2. Kyrkjemøtet vil be biskopane sende eit brev til alle kyrkjelydar om denne saka. Vi ynskjer at brevet inneheld informasjon om det som har skjedd, og gjer dette til tema Menneskeretts søndagen 1999, andre søndag i advent. Vi gjer framlegg om
  - a) eit kyrkjeoffer til det arbeidet taterfolket sine organisasjonar gjer for å ta vare på eigen kultur og identitet
  - b) at Kyrkjerådet/Nemnd for gudstenesteliv formulerer liturgiske ledd som gjev kyrkjelyden høve til å gjere bot og be om tilgjeving for felles skuld.
3. Kyrkjemøtet vil peike på at styresmaktene har eit særleg ansvar for å gje dei reisande/taterane oppreisning, som einskildindivid og som folk. Kyrkjemøtet ber om at dette arbeidet blir gjeve prioritet, av både Storting og Regjering.
4. Forsoning tek tid, og dialogen må halde fram.

Kyrkjemøtet ber om at Mellomkyrkjeleg råd på vegner av Den norske kyrkja fører samtalene vidare og klargjer korleis kyrkja kan medverka til forsoning i

folket og støtte til dei reisande/taterane si sak overfor styresmaktene.

PLENUMSBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordførar: Alf Rolin

Desse hadde ordet:
Alf Rolin, Ernst Baasland, Gunnar Stålsett.

Endringsframlegg

Frå Ernst Baasland:

s. 3, avsnitt 1, siste setning: «eigne overgrep» erstattes med «overgrep i vårt land».

s. 3, avsnitt 2, siste setning: «Vi ber på ei synd og» erstattes med «vårt folk ber ei skam ...»

Votering

43 stemmer for og dermed vedtatt

KYRKJEMØTET SITT VEDTAK:

1. Kyrkjemøtet i Den norske kyrkja 1998 har motteke rapport frå ein dialog som har gått over lang tid mellom dei reisande/taterane og Mellomkyrkjereg råd for Den norske kyrkja. Vi har møtt representantar for dette folket, og lytta til meiningane og rønslene deira. Vi er takksame for dialogen som har funne stad. Vi har lært mykje om overgrep i vårt land og ser at vi er medskuldige i forsøk på å fjerne dei som folk.

Barn blei tekne frå foreldre, kvinner blei tvangssteriliserte, sinnssjukestempelet blei feilaktig nytta for at samfunnet kunne kvitte seg med «brysame» personar, og det vart brukt tvangsarbeidsliknande tiltak. Det galdt å endre kultur og identitet til eit heilt folk. Vårt folk ber ei skam vi ikkje kan gå vidare med.

Difor seier vi i dag på kyrkja sine vegner: Forlat oss vår skuld!

Votering

Vedtatt med 43 stemmer.

2. Kyrkjemøtet vil be biskopane sende eit brev til alle kyrkjelydar om denne saka. Vi ynskjer at brevet inneheld informasjon om det som har skjedd, og gjer dette til tema Menneskerettssøndagen 1999, andre søndag i advent. Vi gjer framlegg om

- a) eit kyrkjeoffer til det arbeidet taterfolket sine organisasjonar gjer for å ta vare på eigen kultur og identitet
- b) at Kyrkjerådet/Nemnd for gudstenesteliv formulerer liturgiske ledd som gjev kyrkjelyden høve til å gjere bot og be om tilgjeving for felles skuld.

Votering

Einstemmig.

3. Kyrkjemøtet vil peike på at styresmaktene har eit særleg ansvar for å gje dei reisande/taterane oppreisning, som einskildindivid og som folk. Kyrkjemøtet ber om at dette arbeidet blir gjeve prioritet, av både Storting og Regjering.

Votering

Einstemmig.

4. Forsoning tek tid, og dialogen må halde fram.

Kyrkjemøtet ber om at Mellomkyrkjereg råd på vegner av Den norske kyrkja fører samtalene vidare og klargjer korleis kyrkja kan medverka til forsoning i

folket og støtte til dei reisande/taterane
si sak overfor styresmaktene.

Votering

Einstemmig.

Sak KM 13/98: EUTANASI

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 13.1:

Saksorientering

Dokument 13.2:

Betenkning om eutanasi

Øvrige dokumenter

Protokoll for Bispemøtene 1998,

- Sak BM 01/98

- Sak BM 16/98

INNSTILLING FRA KOMITE C:

Saksorientering

Det har gjennom flere år skjedd en holdningsendring med hensyn til eutanasi. Dette er klart dokumentert gjennom undersøkelser som er gjort for å kartlegge nordmenns holdninger til eutanasi, den siste i 1996. Borgarting lagmannsrett har nylig behandlet en sak der den pensjonerte legen Christian Borch Sandsdalen sto tiltalt for å ha gitt en pasient en overdose med den hensikt å avslutte hennes liv. Saken er ikke avsluttet i rettssystemet. Frifinnelsen av Sandsdalen i juryens kjennelse er imidlertid et symptom på den holdningsendring i opinionen som er bakgrunnen for at Kirkemøtet ønsker å reise saken.

Innledningsvis vil vi gjøre oppmerksom på at med eutanasi sikter Kirkemøtet her til en handling som har til hensikt å avslutte et alvorlig sykt eller lidende menneskes liv etter vedkommendes ønske (ved hjelp av f.eks. injeksjon eller medikamenter), og der handlingen medfører død. Dette må klart avgrenses fra behandlingsavbrudd eller unnlattelse der mennesket dør av sin sykdom.

Etter vår mening er aktiv dødshjelp/-selvbestemt død og barmhjertighetsdrap sterkt verdiladede begreper, henholdsvis positivt og negativt, og de er derfor lite egnet til å angi det temaet vi her behandler.

Kirkerådet har behandlet eutanasisaken i sak KR 22/98 og sak KR 35/98. Kirkerådet har i sin behandling særlig vært opptatt av tre spørsmål: Spørsmålet om menneskeverdet i praksis, den rettslige situasjonen og kirkens oppgave.

Menneskeverdet i praksis

Samfunnet er grunnleggende forpliktet til å vedta ordninger som hegner om menneskets absolutte verdi og å behandle mennesker slik at de opplever denne verdi. Kirkerådets «Betenkning om eutanasi» viser at det er krefter i vårt samfunn og vår vestlige kultur som bidrar til å true begge disse sider ved spørsmålet om menneskeverd.

Som et viktig moment i denne sammenheng nevnes forholdene og prioriteringene innen helsevesenet. Forholdene for gamle og syke på mange av landets alders- og sykehjem vitner om lav prioritering av skrøpelige mennesker i høy alder. Mange hjemmeboende eldre kan oppleve seg redusert til brikker i et vaksystem, hvor den enkelte ikke lenger er verd oppmerksomhet og omtanke. Situasjonen er uholdbar både for pleiere og pårørende og krever økt tilførsel av ressurser.

Pleiepersonell opplever at i en travel hverdag med knapp bemanning og små ressurser er det ikke mulig for dem å yte det mange ser som både nødvendig og ønskelig overfor den enkelte.

Når det gjelder syke i livets slutfase, framhever Kirkerådet det positive som er skjedd i og med etablering av hospice-bevegelsen her i Norge og de signaler som i senere tid

er gått ut fra departementet i og med etableringen av Livshjelputvalget. Hospice (institusjonell omsorg og pleie for uhelbredelig syke eller døende ut fra et helhetlig menneskesyn) er imidlertid ennå et tilbud kun for de få. Det vil kreve både endrede holdninger og bevilgninger dersom disse ideene og denne praksis skal kunne bli de mange til del, også innen rammene av vårt ordinære helsevesen. Det er derfor med et visst håp vi ser fram mot resultatene av Regjeringens initiativ.

Kirkerådet understreker at i mellomtiden må alt som er mulig gjøres for de som daglig sliter med fysiske eller sjelelige smerter og føler avmakt og angst innfor døden. Kirkerådet vil her utfordre helsevesenet til i større grad enn i dag, å invitere kirken og frivillige organisasjoner til samarbeid lokalt. Disse sitter med kompetanse, erfaring, lokalkunnskap og frivillig engasjement som helsevesenet ville kunne nyte godt av. Kirken på sin side bør bruke de positive muligheter til samarbeid med offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner som finnes.

Den rettslige situasjonen

Kirkerådet konstaterer med tilfredshet at Stortinget med stort flertall - etter forslag fra Justiskomiteen - nylig har avvist et forslag framsatt av en av representantene om å vurdere endring av Straffelovens bestemmelser om eutanasi. Kirken ønsker å bygge en allianse inn mot denne store motstanden mot liberalisering av eutanasi-lovgivningen i Stortinget.

Pressgrupper arbeider aktivt, med resultatene av opinionsmålinger i ryggen, for en endring av lovverket på dette området. Lovverk og domstoler fungerer på mange måter som speil og frukt av den almenne rettsfølelse i tiden. Samtidig kan grunnleggende og umistelige verdier i samfunnet ikke være gjenstand for enkle

flertallsavgjørelser. Stortinget har gjennom sitt vedtak gitt klare signaler om disse verdiene til folket.

Kirkens oppgave

Kirken har en vesentlig oppgave i spørsmålet om eutanasi å tale om menneskets verd, i ord og handling. I tale og skrift er det viktig at mennesker får det budskap at du er verdifull - uansett. Like viktig er imidlertid at disse ord følges opp i handling. Kirkens diakoni handler nettopp om å bekrefte forkynnelsen og å gjøre den troverdig. Her kan både kirkens tale og kirkens gjerninger med fordel bli klarere, tydeligere og dristigere.

Kirken har en særlig oppgave i sin forkynnelse og sin undervisning å løfte fram det skjøre og truede liv som omfavnet av Gud og preget med hans verdistempel. Dette gjelder fra livets unnfangelse til den naturlige død. Diakonien er et ekko av denne forkynnelse og undervisning som fyller ordene med meningsbærende handling, gjerninger som understreker i praksis det den sier.

Å ha en kritisk distanse til alle tendenser i samfunnet som bidrar til å undergrave menneskeverdet, burde være en selvfølge for kirken. Men også kirken er barn av sin tid og bør kritisk vurdere sine egne holdninger og prioriteringer.

Ved **livets avslutning** har kirken en særlig oppgave i det å bringe trøst og håp til den enkelte og til de pårørende. Dette gjelder i særlig grad sykehusprestene, institusjonsdiakonien og menighetenes prester og diakoner.

Kirken har alltid hatt en vesentlig funksjon og rolle ved **sorg og død**. I kirkens kontakt med og oppfølging av sørgende har det de senere år skjedd en positiv utvikling, med oppfølging av enkeltkontakter og

opplegg for sorggrupper. Mange steder er det også på dette området etablert lokalt samarbeid på tvers av organisasjoner og etater, eksempelvis i regi av samarbeidstiltaket "Sorg og omsorg". Det er ønskelig at alle sørgende på sikt kan få tilbud om støtte og oppfølging og at kirken er en sentral part i dette.

Kirkens ansatte medarbeidere er viktige personer i formidling av det kristne menneskesynet, menneskeverdet og den daglige omsorg og respekt for den enkelte. Det er derfor viktig at de høyskoler og universiteter som spesielt utdanner til kirkelig tjeneste gir sine studenter kunnskap om og evne til denne formidlingen.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er viktig for Kirke-møtet primært å fokusere på de dokumenterte holdningsendringer til eutanasi som finner sted blant folk flest. I vårt samfunn vil dette i sin tid påvirke både rettspraksis og lovgivning.

Like viktig er det å se og forstå denne endringen i holdninger på bakgrunn av endrede rammebetingelser i samfunnet. Komiteen ønsker spesielt å trekke fram utviklingen av den medisinske teknologi og kulturelle endringsprosesser i forhold til menneskelivets avslutning og døden.

Utviklingen av den medisinske teknologi gir ikke bare nye muligheter til behandling og økt livskvalitet. Den gir også helt nye muligheter til å forlenge dødsprosessen, og dermed også menneskelig smerte, både hos de døende og hos deres pårørende. Dette berører oss alle som mennesker og kan skape et sterkt ønske om at smerten forkortes. Dette er legitime menneskelige reaksjoner, men det er viktig at de kanaliseres mot det som er nødens egentlige kjerne.

Komiteen vil advare mot faktorer som kan bidra til å øke presset i retning av kunstig livsforlengelse ytterligere. Det kan bl.a. være en teknologisering av medisinen. I stedet for å se pasienten som et menneske på vei mot livets naturlige endestasjon, døden, fokuserer man på alle tekniske hjelpemidler som står til disposisjon for å forlenge livet. De pårørende kan også bære med seg sterke krav om optimal behandling. Utilsiktet kan dette forsterke presset i retning av kunstig livsforlengelse og dermed økt smerte.

I denne sammenheng blir det meningsfylt å tale om den døendes rett til personlig integritet og medbestemmelse. Det gjøres ved mange helseinstitusjoner et positivt arbeid for sterkere å involvere pasienten i sin egen sykdomssituasjon. Det er viktig at den syke så langt det er mulig blir et handlende og reflekterende subjekt i forhold til sin situasjon, og ikke reduseres til et viljeløst objekt for den medisinske teknologi og de pårørendes barmhjertighet, enten denne gir seg uttrykk i krav om overbehandling eller ønske om eutanasi.

Komiteen erkjenner at ønsket om kunstig livsforlengelse kan stå i sammenheng med dype fluktmekanismer fra døden som gjør seg gjeldende i vår kultur. Her er det viktig at leger og helsepersonell kompetanseutvikles så de blir i stand til å være med den døende og de pårørende inn i den smerten dødsprosessen innebærer. Vi trenger alle å bearbeide våre holdninger til døden, så vi blir i stand til å gå den i møte som livets naturlige avslutning. Det er en særlig utfordring for oss å våge - og å tåle - å *være nær* i en dødsprosess med vår innlevelse og omsorg.

Selv om det er viktig å framholde og styrke den døendes medbestemmelse i livsavslutningen kan denne ikke absolutteres. Det går en absolutt grense når den døende ber om at livsprosessen må avbrytes

gjennom en handling som framprovoserer døden. En ting er at et slik ønske kan skyldes (ofte forbigående) depresjoner. Disse kan forsterkes som følge av helsepersonalets og de pårørendes vansker med å *være nær* i smerten. En annen ting er at en slik handling kommer i strid med livets ukrenkelighet som noe som står utenfor menneskelig råderett.

Her rører vi ved grensene for den menneskelige selvbestemmelse. Denne grensen kan det også argumenteres for ut fra et almenetisk resonnement. Menneskets mulighet til å bestemme over sitt eget liv, er basert på at personen allerede har mottatt livet på forhånd. Selvbestemmelsen kan dermed ikke strekkes ut til også å skulle omfatte livet selv. Dette ville i såfall undergrave selve det fundament som muligheten til å bestemme i sitt eget liv hviler på. Menneskets mulighet til å bestemme over sitt eget liv kan ikke samtidig også omfatte muligheten til å bestemme seg for å gi avkall på livet, fordi dette i såfall ville fjerne grunnlaget for å kunne bestemme selv, nemlig livet selv. Det går altså en klar grense for selvbestemmelsen, nettopp for å kunne bevare selvbestemmelsen.

Et annet aspekt som gjør det vanskelig å anvende selvbestemmelsesargumentet til støtte for eutanasi, er at det i en rekke sammenhenger kan stilles spørsmål ved hvor frie vi egentlig er i våre individuelle beslutninger. En uhelbredelig syk eller døende vil kunne oppleve et uttalt press både fra pårørende og helsepersonell, i form av et inntrykk av at det liv pasienten lever ikke betraktes som meningsfylt, eller en opplevelse av å ligge andre til byrde.

Komiteen vil særlig understreke at når visse pressgrupper i samfunnet i dag taler om en rett til eutanasi er det å bryte seg inn i andre menneskers liv ved å legge et altfor stort ansvar i deres hender. Når noe gjøres

til en *rettighet* vil det alltid involvere en *plikt* hos en annen person eller gruppe av personer. Et slikt krav fører til et utilbørlig press på helsepersonell og vil på sikt endre de fundamentene vårt helsevesen bygger på.

I vår sterkt individentsentrerte tid er det viktig å fastholde at mennesket må forstås i dets relasjoner til Gud, til sine medmennesker og til skaperverket. Å si at mennesker i gitte situasjoner har en rett til å be om å få avsluttet livet, er å overlate et menneske til den ytterste ensomhet. Det er i livets mest sårbare faser at menneskelivet som et ansvar for fellesskapet skal stå sin prøve.

Forkjemperne av rett til å avslutte sitt eget liv og be om hjelp til dette, begrunner sitt ønske med rett til å få en «verdige død». Også kirken ønsker å bidra til at mennesket får en verdig avslutning av livet. Men opplevelsen av verdighet må ikke knyttes til et idealbilde av mennesket som sunt, friskt, vakkert, sterkt, handlekraftig og mestrende. Dette er et falskt menneskeideal skapt i reklamens glansbildeverden for å styrke de krefter i samfunnet som bedømmer menneskets verdi ut fra dets kjøpekraft og evne til å øke samfunnets produktivitet. Utfordringen er å skape rom og muligheter der personen i livets slutt-fase kan gjenvinne og gjenskape en opplevelse av mening og verdighet.

Når kirken ønsker å gå i bresjen for en kamp til vern om livet, så ønsker den ikke med dette å hevde snevre særinteresser, men å gå sammen med alle krefter i vårt samfunn som likeledes betrakter menneskelivet som et grunnleggende og ukrenkelig gode med et fundamentalt verd. Slike krefter finner vi både innenfor andre trossamfunn og blant mennesker uten et religiøst trosstandpunkt. Kirken ønsker å lansere dette som et fellesskapsprosjekt på tvers av religiøse og livssynsmessige skillelinjer.

For kirken selv vil dette engasjementet hente sin dypeste motivasjon og inspirasjon fra Bibelens tale om mennesket som skapt i Guds bilde, slik dette uttrykkes i 1 Mos 1,26-30. Det sentrale poeng her er at mennesket er skapt til samfunn med Gud og henter sin vesensbestemmelse og verdi fra dette forhold, og ikke fra egenskaper ved mennesket selv. I forlengelsen av dette innebærer menneskets Gudsbilde at det gis en oppgave, nemlig å ivareta en funksjon som forvalter i forhold til skaperverket, som representant for, og ansvarlig overfor Gud. Denne stilling gjør mennesket unikt i skaperverket, slik dette uttrykkes i Salme 8,4-7.

At mennesket har et grunnleggende verd som ikke kan endres gjennom forandringer og omstendigheter i våre liv, er også knyttet til den bestemmelse hvert menneske er gitt. Mennesket er bestemt til å nå fram til fullendelsen, til å likedannes med Kristus og slik bli Guds sanne bilde, det det fra opphavet var bestemt til (Filip 3,20-21; Rom 8,29; 1 Kor 15,42-50. Dette kommer til uttrykk gjennom Kristi frelses- verk *for alle* som kirken er satt til å innby alle mennesker til å ta del i, uavhengig av ytre stand, vellykkethet og opplevelse av verdi (Luk 14,21-23). På forbilledlig vis er dette uttrykt i evangeliens fortellinger om hvordan Guds kjærlighet retter seg mot det enkelte, unike, individuelle menneske (Luk 15,1-10), med et særlig øye til det truede, selvforaktende og foraktede liv (Luk 15,11-32).

FORSLAG TIL VEDTAK

1. Kirkemøtet vil uttale:

- FN's verdenserklæring om menneskerettigheter slår fast at: «Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet» og forutsetter at hvert menneske har en «iboende verdighet» uansett psykisk eller

fysisk tilstand». Også Den Europiske menneskerettighetskonvensjon avviser eutanasi. Det er samfunnets plikt å beskytte borgerne mot undergraving av denne grunnleggende rett.

- For den som har et kristent livssyn der troen på Gud som Skaper er sentral, er det en naturlig konsekvens at døden så vel som livet får ligge i Skaperens hånd. Også på humanistisk grunnlag, er det viktig å fastholde menneskelivets prinsipielle absolutte og uanfektbare verdi. Eutanasi er å overskride en absolutt grense i forhold til livets verdighet og hellighet.
- Ingen kan frakjenne forkjemperne for eutanasi de beste motiver. De ønsker å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte. Kirkemøtet innser at en ansikt til ansikt med store lidelser kan kjenne denne belastning så tyngende at en tar til orde for retten til å avbryte menneskelivet i visse situasjoner. Et ønske om å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte kan ikke oppveie konsekvensene av å overstige grensen hvor livet selv ikke lenger er hellig og uangripelig.
- Forkjempere for rett til å avslutte sitt eget liv og be om hjelp til dette, begrunner sitt ønske med rett til å få «en verdig død», «en verdig avslutning av livet». Det er ikke uverdige at noen av oss må gjennom smerter og svekkelse før døden kommer, heller ikke å bli hjelpetrevende og avhengig av andre. Det uverdige er når mennesker ikke får den omsorg og behandling som de bør få. Det er uverdige når vi i et velstandssamfunn foretar økonomiske prioriteringer som ikke

tilgodeser mennesker i livets aller siste fase.

- Både kristen og humanistisk tradisjon understreker at vi mennesker er utlevert til hverandre på en måte som begrenser andre individers selvbestemmelse. Men det er en klar prinsipiell forskjell på det å selv bestemme hvordan mitt liv skal leves, og det å bestemme at mitt liv ikke skal leves. Det å tillate eutanasi på oppdrag fra pasienten kan legge et press på sterkt hjelpetrevende. Hvis det blir akseptert at en kan be om å få sitt liv avkortet for ikke å bli en byrde for sine pårørende og seg selv, kan noen pasienter kjenne en forpliktelse til å be om dette. Dersom eutanasi ikke er tillatt, vil et slikt forventningspress ikke få næring på samme måte. Et lovverk som ikke fastholder at livet er hellig og ukrenkelig, kan legge utilbørlig press på helsepersonell.
  - I stedet for å tillate eutanasi på pasientens begjæring, er det nødvendig å sette inn større ressurser for å lette pasientens påkjenninger i livets avslutningsfase. Kirkemøtet vil understreke hvor mye det betyr at en pasient i livets avslutningsfase har pårørende og tilstrekkelig personell rundt seg. Institusjoner som er innrettet spesielt for å lette situasjonen for døende pasienter (hospice-institusjoner), er et viktig alternativ til ønsket om å forkorte livet. Omsorg for den døende er også omsorg for de pårørende.
2. Kirkemøtet vil be Kirkerådet:
- Å gjøre betenkningen om eutanasi kjent for menighetene som grunnlag for refleksjon og samtale. Det er et ønske at betenkningen kan gi

grunnlag for større frimodighet på alle plan i kirken til å delta i den offentlige debatt om eutanasi

- Å utarbeide en strategi for et sterkere kirkelig nærvær og engasjement i debatten. Det vil her være viktig at de ulike kristne kirker og kirkesamfunn står sammen.

3. Kirkemøtet vil utfordre menighetene:

- Til å gjennomtenke sine holdninger og prioriteringer overfor dem hvis liv er merket av lidelse og svakhet.
- Til i sin forkynnelse og undervisning å understreke menneskeverdet, slik at disse holdningene vil gjennomsyre våre liv.
- Til å arbeide for en diakoni som er modig, varm og inkluderende, som vern om den enkeltes verd og integritet.

4. Kirkemøtet oppfordrer myndighetene:

- Til gjennom lovverket å bevare og verne om menneskets rett til liv.
- Til å utvise vilje til å prioritere slik at alvorlig syke og døende får den omsorg og hjelp de trenger i livets siste fase.
- Til å søke kontakt og samarbeid med kirken og frivillige organisasjoner slik at den enkelte kan få en helhetlig omsorg i livets slutfase.

5. Kirkemøtet støtter de aktuelle yrkesgruppene når de:

- i det yrkesetiske arbeidet understreker av menneskets grunnleggende verdi

- arbeider for større kunnskap om omsorg for uhelbredelig syke eller døende.

- arbeider for at dette temaet kommet inn som en selvfølgelig del av utdannelsen.

På dette grunnlag konkluderer Kirkemøtet med at det må sies et klart nei til eutanasi.

PLENUMSBEHANDLING 1:

Dirigent: Edvard Grimstad

Saksordfører: Arne Grønningsæter

Disse hadde ordet:

Arne Grønningsæter, Halvor Bergan, Gunnar Stålsett, Bente Skipenes Østrem, Finn Wagle, Jan Otto Eek, Sigurd Osberg, Laila Riksaasen Dahl, Knut Sellevold, Lars Østnor, Einy Rendal Elgsæther, Siren Eriksen.

Endringsforslag

Fra Halvor Bergan:

Under pkt. 2 i vedtaksforslaget, en tilføyelse i strekpunkt 2, første setning, etter «...engasjement i debatten»: «... og som tar sikte på å få en bred samling av alle som inntar en restriktiv holdning til eutanasi, og som motsetter seg en liberalisering av gjeldende lovverk.»

Fra Finn Wagle:

Side 4, avsnitt 2, siste setning:

..., og kulturelle endringsprosesser som kommer til uttrykk både i forhold til livets inngang og utgang.»

Fra Jan Otto Eek:

Punkt 1, siste strekpunkt, nest siste setning endres slik:

«Institusjoner og avdelinger som er innrettet spesielt for å lette situasjonen for døende pasienter (hospice-institusjoner/og

-avdelinger), er et viktig alternativ til ønsket om å forkorte livet."

Votering

Forslaget går tilbake til komiteen.

NY INNSTILLING FRA KOMITE C:

Saksorientering

Det har gjennom flere år skjedd en holdningsendring med hensyn til eutanasi. Dette er klart dokumentert gjennom undersøkelser som er gjort for å kartlegge nordmenns holdninger til eutanasi. Borgarting lagmannsrett har nylig behandlet en sak der den pensjonerte legen, Christian Borch Sandsdalen, sto tiltalt for å ha gitt en pasient en overdose med den hensikt å avslutte hennes liv. Saken er ikke avsluttet i rettssystemet. Frifinnelsen av Sandsdalen i juryens kjennelse er imidlertid et symptom på den holdningsendring i opinionen som er bakgrunnen for at Kirkemøtet ønsker å reise saken.

Innledningsvis vil vi gjøre oppmerksom på at med eutanasi sikter Kirkemøtet her til en handling som har til hensikt å avslutte et alvorlig sykt eller lidende menneskes liv etter vedkommendes ønske (ved hjelp av f.eks. medikamenter), og der handlingen medfører død. Dette må klart avgrenses fra behandlingsavbrudd eller -unntatelse der mennesket dør av sin sykdom.

Etter vår mening er aktiv dødshjelp/selvbestemt død og barmhjertighetsdrap verdiladede begreper, henholdsvis positivt og negativt, og de er derfor lite egnet til å angå det temaet vi her behandler.

Kirkerådet har behandlet eutanasisaken i sak KR 22/98 og sak KR 35/98. Kirkerådet har i sin behandling særlig vært opptatt av tre spørsmål: Spørsmålet om menneske-

verdet i praksis, den rettslige situasjonen og kirkens oppgave.

Menneskeverdet i praksis

Samfunnet er grunnleggende forpliktet på å vedta ordninger som hegner om menneskets absolutte verdi og å behandle mennesker slik at de opplever denne verdi. Kirkerådets «Betenkning om eutanasi» viser at det er krefter i vårt samfunn og vår vestlige kultur som bidrar til å true begge disse sider ved spørsmålet om menneskeverd.

Som et viktig moment i denne sammenheng nevnes forholdene og prioriteringene innen helsevesenet. Forholdene for gamle og syke på mange av landets alders- og sykehjem vitner om lav prioritering av skrøpelige mennesker i høy alder. Mange hjemmeboende eldre kan oppleve seg redusert til brikker i et vaktssystem, hvor den enkelte ikke lenger er verd oppmerksomhet og omtanke. Situasjonen er uholdbar både for pleiere og pårørende og krever økt tilførsel av ressurser.

Pleiepersonell opplever at i en travel hverdag med knapp bemanning og små ressurser er det ikke mulig for dem å yte det mange ser som både nødvendig og ønskelig overfor den enkelte.

Når det gjelder syke i livets slutfase, framhever Kirkerådet det positive som er skjedd i og med etablering av hospice-bevegelsen her i Norge og de signaler som i senere tid er gått ut fra departementet i og med etableringen av Livshjelputvalget. Hospice (institusjonell omsorg og pleie for uhelbredelig syke eller døende ut fra et helhetlig menneskesyn) er imidlertid ennå et tilbud kun for de få. Det vil kreve både endrede holdninger og bevilgninger dersom disse ideene og denne praksis skal kunne bli de mange til del, også innen rammene av vårt ordinære helsevesen. Det er derfor med et

visst håp vi ser fram mot resultatene av Regjeringens initiativ.

Kirkerådet understreker at i mellomtiden må alt som er mulig gjøres for dem som daglig sliter med fysiske eller sjelelige smerter og føler avmakt og angst innfor døden. Kirkerådet vil her utfordre helsevesenet til i større grad enn i dag, å invitere kirken og frivillige organisasjoner til samarbeid lokalt. Disse sitter med kompetanse, erfaring, lokalkunnskap og frivillig engasjement som helsevesenet ville kunne nyte godt av. Kirken på sin side bør bruke de positive muligheter til samarbeid med offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner som finnes.

Den rettslige situasjonen

Kirkerådet konstaterer med tilfredshet at Stortinget med stort flertall - etter forslag fra Justiskomiteen - nylig har avvist et forslag framsatt av en av representantene om å vurdere endring av Straffelovens bestemmelser om eutanasi. Kirken ønsker å bygge en allianse inn mot denne store motstanden mot liberalisering av eutanasilovgivningen i Stortinget.

Pressgrupper arbeider aktivt, med resultatene av opinionsmålinger i ryggen, for en endring av lovverket på dette området. Lovverk og domstoler fungerer på mange måter som speil og frukt av den almenne rettsfølelse i tiden. Samtidig kan grunnleggende og uomstøtelige verdier i samfunnet ikke endres i takt med situasjonsbestemte svingninger i opinionen. Stortinget har gjennom sitt vedtak gitt klare signaler om disse verdiene til folket.

Kirkens oppgave

Kirken har en vesentlig oppgave i spørsmålet om eutanasi å tale om menneskets verd, i ord og handling. I tale og skrift er det viktig at mennesker får det budskap at

du er verdifull - uansett. Like viktig er imidlertid at disse ord følges opp i handling. Kirkens diakoni handler nettopp om å bekrefte forkynnelsen og å gjøre den troverdig. Her kan både kirkens tale og kirkens gjerninger med fordel bli klarere, tydeligere og dristigere.

Å ha en kritisk distanse til alle tendenser i samfunnet som bidrar til å undergrave menneskeverdet, burde være en selvfølge for kirken. Men også kirken er barn av sin tid og bør kritisk vurdere sine egne holdninger og prioriteringer.

Ved **livets avslutning** har kirken en særlig oppgave i det å bringe trøst og håp til den enkelte og til de pårørende. Dette gjelder i særlig grad sykehusprestene, institusjonsdiakonien og menighetenes prester og diakoner.

Kirken har alltid hatt en vesentlig funksjon og rolle ved **sorg og død**. I kirkens kontakt med og oppfølging av sørgende har det de senere år skjedd en positiv utvikling, med oppfølging av enkeltkontakter og opplegg for sorggrupper. Mange steder er det også på dette området etablert lokalt samarbeid på tvers av organisasjoner og etater, eksemplvis i regi av samarbeidstiltaket "Sorg og omsorg". Det er ønskelig at alle sørgende på sikt kan få tilbud om støtte og oppfølging og at kirken er en sentral part i dette.

Kirkens ansatte medarbeidere er viktige personer i formidling av det kristne menneskesynet, menneskeverdet og den daglige omsorg og respekt for den enkelte. Det er derfor viktig at de høyskoler og universiteter som spesielt utdanner til kirkelig tjeneste gir sine studenter kunnskap om og evne til denne formidlingen.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er viktig for Kirke-møtet primært å fokusere på de dokumenterte holdningsendringer til eutanasi som finner sted blant folk flest. I vårt samfunn vil dette i sin tid påvirke både rettspraksis og lovgivning.

Like viktig er det å se og forstå denne endringen i holdninger på bakgrunn av endrede rammebetingelser i samfunnet. Komiteen ønsker spesielt å trekke fram utviklingen av den medisinske teknologi, og kulturelle endringsprosesser som kommer til uttrykk både i forhold til livets inngang og utgang.

Utviklingen av den medisinske teknologi gir ikke bare nye muligheter til behandling og økt livskvalitet. Den gir også helt nye muligheter til å forlenge dødsprosessen, og dermed også menneskelig smerte, både hos de døende og hos deres pårørende. Dette berører oss alle som mennesker og kan skape et sterkt ønske om at smerten forkortes. Dette er legitime menneskelige reaksjoner, men det er viktig at de kanaliseres mot det som er nødens egentlige kjerne.

Komiteen vil advare mot faktorer som kan bidra til å øke presset i retning av kunstig livsforlengelse ytterligere. Det kan bl.a. være en teknologisering av medisinen. I stedet for å se pasienten som et menneske på vei mot livets naturlige endestasjon, døden, fokuserer man på alle tekniske hjelpemidler som står til disposisjon for å forlenge livet. De pårørende kan også bære med seg sterke krav om optimal behandling. Utilsiktet kan dette forsterke presset i retning av kunstig livsforlengelse og dermed økt smerte.

I denne sammenheng blir det meningsfylt å tale om den døendes rett til personlig integritet og medbestemmelse. Det gjøres

ved mange helseinstitusjoner et positivt arbeid for sterkere å involvere pasienten i sin egen sykdomssituasjon. Det er viktig at den syke så langt det er mulig blir et handlende og reflekterende subjekt i forhold til sin situasjon, og ikke reduseres til et viljeløst objekt for den medisinske teknologi og de pårørendes barmhjertighet, enten denne gir seg uttrykk i krav om overbehandling eller ønske om eutanasi.

Komiteen erkjenner at ønsket om kunstig livsforlengelse kan stå i sammenheng med dype fluktmekanismer fra døden som gjør seg gjeldende i vår kultur. Her er det viktig at leger og helsepersonell kompetanseutvikles så de blir i stand til å være med den døende og de pårørende inn i den smerten dødsprosessen innebærer. Vi trenger alle å bearbeide våre holdninger til døden, så vi blir i stand til å gå den i møte som livets naturlige avslutning. Det er en særlig utfordring for oss å våge - og å tåle - å *være nær* i en dødsprosess med vår innlevelse og omsorg.

Selv om det er viktig å framholde og styrke den døendes medbestemmelse i livsavslutningen kan denne ikke absolutteres. Det går en absolutt grense når den døende ber om at livsprosessen må avbrytes gjennom en handling som framprovoserer døden. En ting er at et slikt ønske kan skyldes (ofte forbigående) depresjoner. Disse kan forsterkes som følge av helsepersonalets og de pårørendes vansker med å *være nær* i smerten. En annen ting er at en slik handling kommer i strid med livets ukrenkelighet, som noe som står utenfor menneskelig råderett. Her rører vi ved grensene for den menneskelige selvbestemmelse. Denne grensen kan det også argumenteres for ut fra et almenetisk resonnement. Menneskets mulighet til å bestemme over sitt eget liv, er basert i at personen allerede har mottatt livet på forhånd. Selvbestemmelsen kan dermed ikke strekkes ut til også å skulle omfatte livet

selv. Dette ville i såfall undergrave selve det fundament som muligheten til å bestemme i sitt eget liv hviler på. Menneskets mulighet til å bestemme over sitt eget liv kan ikke samtidig også omfatte muligheten til å bestemme seg for å gi avkall på livet. Dette ville i såfall fjerne grunnlaget for å kunne bestemme selv, nemlig livet selv. Det går altså en klar grense for selvbestemmelsen, nettopp for å kunne bevare selvbestemmelsen.

Et annet aspekt som gjør det vanskelig å anvende selvbestemmelsesargumentet til støtte for eutanasi, er at det i en rekke sammenhenger kan stilles spørsmål ved hvor frie vi egentlig er i våre individuelle beslutninger. En uhelbredelig syk eller døende vil kunne oppleve et uutalt press både fra pårørende og helsepersonell, i form av et inntrykk av at det liv pasienten lever ikke betraktes som meningsfylt, eller en opplevelse av å ligge andre til byrde.

Komiteen vil særlig understreke at når visse pressgrupper i samfunnet i dag taler om en rett til eutanasi er det å bryte seg inn i andre menneskers liv ved å legge et altfor stort ansvar i deres hender. Når noe gjøres til en *rettighet* vil det alltid involvere en *plikt* hos en annen person eller gruppe av personer. Et slikt krav fører til et utilbørlig press på helsepersonell og vil på sikt endre de fundamentene vårt helsevesen bygger på.

I vår sterkt individsentrerte tid er det viktig å fastholde at mennesket må forstås i dets relasjoner, til Gud, til sine medmennesker og til skaperverket. Å si at mennesker i gitte situasjoner har en rett til å be om å få avsluttet livet, er å overlate et menneske til den ytterste ensomhet. Det er i livets mest sårbare faser at menneskelivet som et ansvar for fellesskapet skal stå sin prøve.

Forkjemperne av rett til å avslutte sitt eget liv og be om hjelp til dette, begrunner sitt ønske med rett til å få en «verdige død».

Også kirken ønsker å bidra til at mennesket får en verdig avslutning av livet. Men opplevelsen av verdighet må ikke knyttes til et idealbilde av mennesket som sunt, friskt, vakkert, sterkt, handlekraftig og mestrende. Dette er et falskt menneskeideal skapt i reklamens glansbildeverden for å styrke de krefter i samfunnet som bedømmer menneskets verdi ut fra dets kjøpekraft og evne til å øke samfunnets produktivitet. Utfordringen er å skape rom og muligheter der personen i livets slutfase kan gjenvinne og gjenskape en opplevelse av mening og verdighet.

Når kirken går i bresjen for en kamp til vern om livet, så ønsker den å gå sammen med alle krefter i vårt samfunn som likeledes betrakter menneskelivet som et grunnleggende og ukrenkelig gode med et fundamentalt verd. Slike krefter finner vi både innenfor andre trossamfunn og blant mennesker uten et religiøst trosstandpunkt. Kirken ønsker å lansere dette som et fellesskapsprosjekt på tvers av religiøse og livssynsmessige skillelinjer.

For kirken selv vil dette engasjementet hente sin dypeste motivasjon og inspirasjon fra Bibelens tale om mennesket som skapt i Guds bilde, slik dette uttrykkes i 1 Mos 1,26-30. Det sentrale poeng her er at mennesket er skapt til samfunn med Gud og henter sin vesensbestemmelse og verdi fra dette forhold, og ikke fra egenskaper ved mennesket selv. I forlengelsen av dette gis mennesket en oppgave som forvalter i forhold til skaperverket, som representant for, og ansvarlig overfor Gud. Denne stilling gjør mennesket unikt i skaperverket, slik dette uttrykkes i Salme 8,4-7.

At mennesket har et grunnleggende verd som ikke kan endres gjennom forandringer og omstendigheter i våre liv, er også knyttet til den bestemmelse hvert menneske er gitt. Mennesket er bestemt til

å nå fram til fullendelsen, til å likedannes med Kristus og slik bli Guds sanne bilde, det det fra opphavet var bestemt til (Filip 3,20-21; Rom 8,29; 1 Kor 15,42-50). Dette kommer til uttrykk gjennom Kristi frelsesverk *for alle* som kirken er satt til å innby alle mennesker til å ta del i, uavhengig av ytre stand, vellykkethet eller opplevelse av verdi (Luk 14,21-23). Dette er uttrykt i evangelienes fortellinger om hvordan Guds kjærlighet retter seg mot det enkelte, unike, individuelle menneske (Luk 15,1-10), med et særlig øye til det truede, selvforaktende og foraktede liv (Luk 15,11-32).

FORSLAG TIL VEDTAK:

1. Kirkemøtet vil uttale:

- FN's verdenserklæring om menneskerettigheter slår fast at: «Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet» og forutsetter at hvert menneske har en «iboende verdighet» uansett psykisk eller fysisk tilstand». Tilsvarende kommer til uttrykk i Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon. Det er samfunnets plikt å beskytte borgerne mot undergraving av denne grunnleggende rett. På humanistisk grunnlag er det viktig å fastholde menneskelivets prinsipielle absolutte og uanfektbare verdi.
- Eutanasi er å overskride en absolutt grense i forhold til livets verdighet og hellighet. Med eutanasi sikter vi til en handling som har til hensikt å avslutte et alvorlig sykt eller lidende menneskes liv etter vedkommendes ønske, og der handlingen medfører død. Dette må klart avgrenses fra behandlingsavbrudd eller -unnlatelse der mennesket dør av sin sykdom. Aktiv dødshjelp/selvbestemt død og barmhjertighetsdrap er verdiladete begreper, og de er derfor lite egnet til å angi det temaet vi her behandler.
- For den som har et kristent livssyn der troen på Gud som Skaper er sentral, er det en naturlig konsekvens at døden så vel som livet får ligge i Skaperens hånd. «For det er i ham vi lever, beveger oss og er til» (Ap.gj. 17,28).
- Ingen kan frakjenne forkjemperne for eutanasi de beste motiver. De ønsker å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte. Kirkemøtet innser at en ansikt til ansikt med store lidelser kan kjenne denne belastning så tyngende at en tar til orde for retten til å avbryte menneskelivet visse situasjoner. Men et ønske om å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte kan ikke oppveie konsekvensene av å overstige grensen hvor livet selv ikke lenger er hellig og uangripelig.
- Forkjempere for rett til å avslutte sitt eget liv og be om hjelp til dette, begrunner sitt ønske med rett til å få «en verdig død», «en verdig avslutning av livet». Det er ikke uverdige at noen av oss må gjennom smerter og svekkelse før døden kommer, heller ikke å bli hjelpetrende og avhengig av andre. Det uverdige er når mennesker ikke får den omsorg og behandling som de bør få. Det er uverdige når vi i et velstandssamfunn foretar økonomiske prioriteringer som ikke tilgodeser mennesker i livets aller siste fase.
- Både kristen og humanistisk tradisjon understreker at vi mennesker er utlevert til hverandre på en måte som begrenser andre individers selvbestemmelse. Men det er en klar prinsipiell forskjell på det å selv bestemme hvordan mitt liv

skal leves, og det å bestemme at mitt liv ikke skal leves. Det å tillate eutanasi på oppdrag fra pasienten kan legge et press på sterkt hjelpe-trengende. Hvis det blir akseptert at en kan be om å få sitt liv avkortet for ikke å bli en byrde for sine pårørende og seg selv, kan noen pasienter kjenne en forpliktelse til å be om dette. Dersom eutanasi ikke er tillatt, vil et slikt forventningspress ikke få næring på samme måte. Et lovverk som ikke fastholder at livet er hellig og ukrenkelig, kan legge utilbørlig press på helsepersonell.

- I stedet for å tillate eutanasi på pasientens begjæring, er det nødvendig å sette inn større ressurser på å lette pasientens påkjenninger i livets avslutningsfase. Kirkemøtet vil understreke hvor mye det betyr at en pasient i livets avslutningsfase har pårørende og tilstrekkelig personell rundt seg. Tiltak som er innrettet spesielt for å lette situasjonen for døende pasienter, f.eks. hospice-institusjoner, er et viktig alternativ til ønsket om å forkorte livet. Omsorg for den døende er også omsorg for de pårørende.

På dette grunnlag konkluderer Kirkemøtet med at det må sies et klart nei til eutanasi.

2. Kirkemøtet vil be Kirkerådet

- å gjøre «Betenkningen om eutanasi» kjent for menighetene som grunnlag for refleksjon og samtale. Det er et ønske at betenkningen kan gi grunnlag for større frimodighet på alle plan i kirken til å delta i den offentlige debatt om eutanasi.
- å utarbeide en strategi for et sterkere kirkelig nærvær og engasjement i

debatten, og som tar sikte på å få en bred samling av alle som inntar en restriktiv holdning til eutanasi, og som motsetter seg en liberalisering av gjeldende lovverk. Det vil her være viktig at de ulike kristne kirker og kirkesamfunn står sammen.

3. Kirkemøtet vil utfordre menighetene

- til å gjennomtenke sine holdninger og prioriteringer overfor dem hvis liv er merket av lidelse og svakhet.
- til i sin forkynnelse og undervisning å understreke mennekseverdet, slik at disse holdningene vil gjennomsyre våre liv.
- til å arbeide for en diakoni som er modig, varm og inkluderende, som vern om den enkeltes verd og integritet.
- til å legge til rette praktisk for at alle mennesker skal kunne komme til sin menighet med sin lidelse/sine begrensninger.

4. Kirkemøtet oppfordrer myndighetene

- til gjennom lovverket å bevare og verne om menneskets rett til liv
- til å utvise vilje til å prioritere slik at alvorlig syke og døende får den omsorg og hjelp de trenger.
- til å søke kontakt og samarbeid med kirken og frivillige organisasjoner slik at den enkelte kan få en helhetlig omsorg i livets slutfase.

5. Kirkemøtet støtter helseinstitusjonene og de aktuelle yrkesgruppene når de

- styrker den etiske refleksjon rundt liv og død

- i det yrkesetiske arbeidet understreker menneskets grunnleggende verdi
- arbeider for større kunnskap om mulighetene for smertelindring og omsorg for uhelbredelig syke eller døende.
- arbeider for at dette temaet kommet inn som en selvfølger del av utdannelsen.

6. Fordi vi alle skal dø, og fordi ingen vet hvordan døden kommer til den enkelte, representerer spørsmålet om eutanasi en utfordring til hver enkelt av oss. Kirkemøtet oppfordrer derfor oss alle til å være bevisste med hensyn både til hvert enkelt menneskes verdi og livet som en ukrenkelig gave.

PLENUMSBEHANDLING 2:

Dirigent: Edvard Grimstad
Saksordfører: Arne Grønningsæter

Disse hadde ordet:

Arne Grønningsæter, Otto Strand, Jan Otto Eek, Finn Wagle, Torgils Aurdal, Knut Sellevold, Hans Nic. Nilsen, Bente Skipenes Østrem, Grete Karin Fiksdal, Lars Østnor, Gunnar Tveit Sandvin, Sigurd Osberg, Ole Mathis Hetta, Jens Olav Mæland, Gunnar Stålsett.

Endringsforslag

Fra Jan Otto Eek:

Pkt. 1: mellom hospice-institusjoner og -avdelinger i off. helseinstitusjoner, er ...

Fra Torgils Aurdal:

Sett inn i vedtaket, pkt. 1, avsn. 2, - Definisjonen av eutanasi:
«Handlingen er motivert av barmhjertighet, man vil hjelpe pasienten og gjøre godt for

vedkommende.» (mellom - «medfører død» og «dette må klart ...»

Fra Hans Nic. Nilsen:

Eutanasi: Framskyndet livsavslutning

Fra Bente Skipenes Østrem:

I vedtaket pkt. 2: Kutte «som inntar en restriktiv holdning til eutanasi, og» slik at setningen blir: «...og som tar sikte på å få en bred samling av alle som motsetter seg en liberalisering av gjeldende lovverk.»

Fra Grete Karin Fiksdal:

Side 6 - siste avsnitt - 3. setning foreslås endret til: Kirkemøtet forstår at enkelte ... - så tyngende at de tar til orde...

Fra Ole Mathis Hetta:

Vedtaket pkt. 1 - 2. strekpunkt: Dette må klart avgrenses fra behandlingsavbrudd eller behandlingsunntak slik at mennesket dør av sin sykdom.

Fra Jens Olav Mæland:

Følgende setning strykes (side 6, pkt. 1): Aktiv dødshjelp/selvbestemt død og barmhjertighetsdrap er verdiladede begreper, og de er derfor lite egnet til å angi det temaet vi er behandler.

Fra Gunnar Stålsett:

Overskriften: eutanasi/aktiv dødshjelp

Fra Sigurd Osberg:

Tilføyelse på slutten av vedtakets pkt. 6: Og vi må alle være villige til og prioritere å være hos vår neste når hun/han dør.

Votering

Jan Otto Eeks forslag fikk 28 stemmer og falt.

Torgils Aurdals forslag fikk 6 stemmer og falt.

Hans Nic. Nilsens forslag fikk 3 stemmer og falt.

Gunnar Stålsetts forslag ble vedtatt med 42 stemmer mot 38.

Sigurd Osbergs forslag fikk 16 stemmer og falt.

Skipenes Østrems, Fiksdals, Hettas og Mælands forslag ble tatt inn i komiteens forslag.

KIRKEMØTET'S VEDTAK:

1. Kirkemøtet vil uttale:

- FN's verdenserklæring om menneskerettigheter slår fast at: «Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet» og forutsetter at hvert menneske har en «iboende verdighet» uansett psykisk eller fysisk tilstand». Tilsvarende kommer til uttrykk i Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon. Det er samfunnets plikt å beskytte borgerne mot undergraving av denne grunnleggende rett. På humanistisk grunnlag er det viktig å fastholde menneskelivets prinsipielle absolutte og uanfektbare verdi.
- Eutanasi er å overskride en absolutt grense i forhold til livets verdighet og hellighet. Med eutanasi sikter vi til en handling som har til hensikt å avslutte et alvorlig sykt eller lidende menneskes liv etter vedkommendes ønske, og der handlingen medfører død. Dette må klart avgrenses fra behandlingsavbrudd eller behandlingsunntak slik at mennesket dør av sin sykdom.
- For den som har et kristent livssyn der troen på Gud som Skaper er sentral, er det en naturlig konsekvens at døden så vel som livet får ligge i Skaperens hånd. «For det er i ham vi lever, beveger oss og er til» (Ap.gj. 17,28).
- Ingen kan frakjenne forkjemperne for eutanasi de beste motiver. De ønsker å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte. Kirkemøtet forstår at enkelte ansikt til ansikt med store lidelser kan kjenne denne belastning så tyngende at de tar til orde for retten til å avbryte menneskelivet i visse situasjoner. Men et ønske om å hjelpe den syke og spare vedkommende for lidelser og smerte kan ikke oppveie konsekvensene av å overstige grensen hvor livet selv ikke lenger er hellig og uangripelig.
- Forkjempere for rett til å avslutte sitt eget liv og be om hjelp til dette, begrunner sitt ønske med rett til å få «en verdig død», «en verdig avslutning av livet». Det er ikke uverdige at noen av oss må gjennom smerter og svekkelse før døden kommer, heller ikke å bli hjelpetrevende og avhengig av andre. Det uverdige er når mennesker ikke får den omsorg og behandling som de bør få. Det er uverdige når vi i et velstandssamfunn foretar økonomiske prioriteringer som ikke tilgodeser mennesker i livets aller siste fase.
- Både kristen og humanistisk tradisjon understreker at vi mennesker er utlevert til hverandre på en måte som begrenser andre individers selvbestemmelse. Men det er en klar prinsipiell forskjell på det å selv bestemme hvordan mitt liv skal leves, og det å bestemme at mitt liv ikke skal leves. Det å tillate eutanasi på oppdrag fra pasienten kan legge et press på sterkt hjelpetrevende. Hvis det blir akseptert at en kan be om å få sitt liv avkortet for ikke å bli en byrde for sine pårørende og seg selv, kan noen pasienter

kjenne en forpliktelse til å be om dette. Dersom eutanasi ikke er tillatt, vil et slikt forventningspress ikke få næring på samme måte. Et lovverk som ikke fastholder at livet er hellig og ukrenkelig, kan legge utilbørlig press på helsepersonell.

- I stedet for å tillate eutanasi på pasientens begjæring, er det nødvendig å sette inn større ressurser på å lette pasientens påkjenninger i livets avslutningsfase. Kirkemøtet vil understreke hvor mye det betyr at en pasient i livets avslutningsfase har pårørende og tilstrekkelig personell rundt seg. Tiltak som er innrettet spesielt for å lette situasjonen for døende pasienter, f.eks. hospiceinstitusjoner, er et viktig alternativ til ønsket om å forkorte livet. Omsorg for den døende er også omsorg for de pårørende.

På dette grunnlag konkluderer Kirkemøtet med at det må sies et klart nei til eutanasi.

2. Kirkemøtet vil be Kirkerådet

- å gjøre «Betenkningen om eutanasi» kjent for menighetene som grunnlag for refleksjon og samtale. Det er et ønske at betenkningen kan gi grunnlag for større frimodighet på alle plan i kirken til å delta i den offentlige debatt om eutanasi.
- å utarbeide en strategi for et sterkere kirkelig nærvær og engasjement i debatten, og som tar sikte på å få en bred samling av alle som motsetter seg en liberalisering av gjeldende lovverk. Det vil her være viktig at de ulike kristne kirker og kirkesamfunn står sammen.

3. Kirkemøtet vil utfordre menighetene

- til å gjennomtenke sine holdninger og prioriteringer overfor dem hvis liv er merket av lidelse og svakhet.
- til i sin forkynnelse og undervisning å understreke menneskeverdet, slik at disse holdningene vil gjennomsyre våre liv.
- til å arbeide for en diakoni som er modig, varm og inkluderende, som vern om den enkeltes verd og integritet.
- til å legge til rette praktisk for at alle mennesker skal kunne komme til sin menighet med sin lidelse/sine begrensninger.

4. Kirkemøtet oppfordrer myndighetene

- til gjennom lovverket å bevare og verne om menneskets rett til liv
- til å utvise vilje til å prioritere slik at alvorlig syke og døende får den omsorg og hjelp de trenger
- til å søke kontakt og samarbeid med kirken og frivillige organisasjoner slik at den enkelte kan få en helhetlig omsorg i livets slutfase.

5. Kirkemøtet støtter helseinstitusjonene og de aktuelle yrkesgruppene når de

- styrker den etiske refleksjon rundt liv og død.
- i det yrkesetiske arbeidet understreker menneskets grunnleggende verdi.
- arbeider for større kunnskap om mulighetene for smertelindring og omsorg for uhelbredelig syke eller døende.

- arbeider for at dette temaet kommet inn som en selvfølgelig del av utdannelsen.

6. Fordi vi alle skal dø, og fordi ingen vet hvordan døden kommer til den enkelte, representerer spørsmålet om eutanasi en utfordring til hver enkelt av oss. Kirkemøtet oppfordrer derfor oss alle til å være bevisste med hensyn både til hvert enkelt menneskes verdi og livet som en ukrenkelig gave.

Votering

Enstemmig vedtatt.

V. DELTAKERE PÅ KIRKEMØTET 1998

MEDLEMMER:

Abrahamsen, Tor Egil	- Agder
Almenning, Oddvar	- Bjørgvin
Almås, Kjartan	- Kirkerådet
Andersen, Nils-Tore	- Kirkerådet
Areklett, Ingmar	- Stavanger
Aurdal, Torgils	- S-Hålogaland
Berg, John Halvor	- Nidaros
Bergan, Halvor	- Agder
Bergslid, Kjellrun	- Nidaros
Bientie, Bierna	- Nidaros
Bjørge, Karin Synnøve	- Hamar
Bondevik, Odd	- Møre
Brende, Egil	- Nidaros
Borsvik, Halvor L.	- Bjørgvin
Brundtland, Oddmund	- N-Hålogaland
Baasland, Ernst	- Stavanger
Dahl, Laila Riksaasen	- Borg
Dalmo, Kjell	- S-Hålogaland
Damsgaard, Jens	- Agder
Eek, Jan Otto	- Tunsberg
Eggan, Mette	- Kirkerådet
Eidem, Lindy	- Agder
Eika, Elena Viviana	- Tunsberg
Ekeland, Jon Terje	- Borg
Elgsæther, Einy Rendal	- Møre
Eliassen, Ivar Jarlè	- N-Hålogaland
Eriksen, Siren	- Tunsberg
Evenshaug, Oddbjørn	- Kirkerådet
Fiksdal, Grete Karin	- Stavanger
Gautestad, Liv	- Agder
Grimstad, Edvard	- Borg
Grønningsæter, Arne	- Oslo
Hagesæther, Ole D.	- Bjørgvin

Haukvik, Sigrid	- Kirkerådet	Seierstad, Gunnleik	- Oslo
Heiene, Gunvor	- Hamar	Sellevold, Knut	- Kirkerådet
Hellemo, Ragnhild	- N-Hålogaland	Smeplass, Ola	- S-Hålogaland
Hetta, Ole Mathis	- Samisk k.råd	Solberg, Liv Asdahl	- Tunsberg
Holten, Olav	- Kirkerådet	Stange, Inger Synnøve	- Stavanger
		Steinholt, Ola M.	- N-Hålogaland
Iversen, Klaus	- Bjørgvin	Strand, Otto	- N-Hålogaland
		Sørheim, Kari	- Bjørgvin
Jebsen, Claus Harald	- Kirkerådet	Stålsett, Gunnar	- Oslo
Johansen, Berit Pihl	- Kirkerådet	Sønstegaard, Knut Y.	- Hamar
Johnson, Georg E.	- Kirkerådet		
		Thomassen, Caspar R.	- Oslo
Kapstad, Jorunn	- Oslo	Tveter, Anne Louise	- S-Hålogaland
Kjos, Per L.	- Tunsberg		
Kloster, Berit Helgøy	- Stavanger	Valde, Nils	- Kirkerådet
Kopperud, Tore	- Kirkerådet	Vislie, Lise	- Oslo
Kvamsøe, Arne Dag	- Stavanger	Voll, Hans	- Stavanger
Kvarme, Ole Chr. M	- Borg		
Køhn, Rosemarie	- Hamar	Wagle, Finn	- Nidaros
		Walgermo, Ester	- Møre
Larsen, Øystein J.	- S-Hålogaland		
Lie, Jorunn Øxnevad	- Bjørgvin	Østrem, Bente Skipenes	- N-Hålogaland
Marøy, Aud Haram	- Møre	Aae, Marianne Nørgaard	- Møre
Mikalsen, Terje	- Agder	Aarseth, Helge	- Møre
Mæland, Jens Olav	- Bjørgvin	Aarseth, Kjell	- Møre
Møgedal, Sigrun	- Mellomk. råd	Aas, Ann Mari	- Nidaros
Natrud, Ida Merete	- Borg	FAKULTETENE:	
Nielsen, Per Halstein	- Nidaros		
Nilsen, Hans Nic.	- N-Hålogaland	Berentsen, Jan-Martin	- Misjons- høgskolen
Norbakken, Alex	- N-Hålogaland	Dokka, Trond Skard	- Det teologiske fakultet
Norderhaug, Ole Martin	- Hamar	Østnor, Lars	- Det teologiske Menighetsfak.
Nustad, Peder	- Oslo		
		SEKRETARIATET:	
Olasveen, Else Marie	- Hamar		
Osberg, Sigurd	- Tunsberg	Bentzen, Dina Q.	
		Brevik, Synnøve	
Pettersen, Unni Leiros	- S-Hålogaland	Brudeli, Jan Erik	
		Dietrich, Stephanie	
Rein, Johan Ersland	- Nidaros	Dybdahl, Gunn Heidi	
Rolin, Alf	- Borg	Edøy, Torill	
Røiseland, Ole Bent	- Agder	Fæhn, Kristin	
		Haugen, Hans Morten	
Saltvik, Solveig Fjøsne	- Hamar		
Sandsmark, Astrid	- Borg		
Sandvin, Gunnar Tveit	- S-Hålogaland		
Schøien, Katinka Solli	- Tunsberg		

Helland, Finn
Hessellund, Estrid
Haavik, Aage
Laugerud, Tore
Lodberg, Johs
Nesje, Astrid
Nyberg, Sylvia
Nyborg, Berit
Pettersen, Erling J.
Pettersen, Robert
Rikheim, Lars Erik
Røsæg, Gerd Karin
Schorre, Hans-Jürgen
Sevaldson, Kari
Stange, Dag
Steen, Ørnulf
Stendal, Synnøve Hinnaland
Storrusten, Pål
Tanggaard, Per
Thorp, Tone
Tobiassen, Øyvind
Tveiten, Klara
Utnem, Stig
Westermoen, Gunnar

GJESTER VED ÅPNINGEN:

Knut Alve
Generalsekretær
Kirkens Familievern

Arnfinn Bjerkestrand
Leder
Norsk Kantor- og Organistforbund

Paul Dahlø
Hovedstyrets leder
Metodistkirken i Norge

Morten Fleischer
Leder
Den norske kirkes presteforening

Anita Franzén
Vice ordförande
Svenska kyrkans kyrkomöte

Kari Hilde French

Generalsekretær
For Livsrett og Menneskeverd
Øystein Glosli
Generalsekretær
Kirkens SOS i Norge

Frank Grimstad
Direktør
Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon

Per-Otto Gullaksen
Underdirektør
Det Kgl. Kirke-, utdannings- og
forskningsdepartement

Karl Johan Hallaråker
Generalsekretær
Det Vestlandske Indremisjonsforbund

Rof G. Heitmann
Generalsekretær
Den Norske Israelsmisjon

Øyvind Helliesen
Tilsynsman/Biskopens nasjonale
representant
Metodistkirken i Norge

Trond Hylland
Formann
Det Norske Misjonsselskap

Jens-Petter Johnsen
Generalsekretær
Norges Kristelige Student- og
Skoleungdomslag

Grete Knudsen
Leder
Stortingets kirke-, utdannings- og
forskningskomite

Martin Kulild
Fung. kirkeverge
Bergen

Kristin Kvam
Nestleder

Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon

Jon Lilletun
Statsråd
Det Kgl. Kirke-, utdannings- og
forskningsdepartement

Ingmar Ljones
Ordfører
Bergen

Grethe Lollike
Socialpædagog
Det mellemkirkelige Råd, Danmark

Terje Løvstad
Stabsprest
Sjøforsvaret

Lars Inge Magerøy
Instituttstyrer
Institutt for Kristen Oppseding

Kjell Arne Medhaug
Forbundsleder
Det Norske Diakonforbund

Roar Meland
Generalsekretær
Det Norsk Diakonforbund

Trygve Natvig
Forbundssekretær
Norsk Kommuneforbund

Kjell Bertel Nyland
Generalsekretær
Den norske Sjømannskirke/
Norsk kirke i utlandet

Leila Valvik Raustøl
Informasjonssjef
Kirkens Nødhjelp

Dag Standal
Sekretær
Norges Kristelige Studentforbund

John Kristian Stranden
Nestleder
Norges Kirkevergelag

Øivind Stærk
Formann
Den norske Sjømannsmisjon/
Norsk kirke i utlandet

Billy Taranger
Leder
Norges kristne råd

Gunnar Thelin
Generalsekretær
Den norske kirkes presteforening

Roy White
Canon
Southwark Cathedral, London

Ole Gunnar Winsnes
Forskningsleder
Stiftelsen Kirkeforskning

Per Øvergaard
Leder
Norges Frikirkeråd

*

VI. KIRKEMØTET'S FASTE KOMITEER

- G = Geistlig
L = Lek
LT = Lek tilsatt
KR = Medlemmer av Kirkerådet
- De som er valgt på fritt grunnlag er ordinære medlemmer av Kirkemøtet, de øvrige deltar på vanlige vilkår, men uten forslags- og stemmerett

Komite A:

Bierna Bienti	G	Nidaros
Egil Brende	LT	Nidaros
Ernst Baasland	G	Stavanger
Jens Damsgaard	L	Agder
Mette Eggen	LT	Kirkerådet
Einy Rendal Elgsæther	L	Møre
Jan Otto Eek (for Eivind Tore Fagermoen)	G	Tunsberg
Tore Kopperud	G	Kirkerådet
Ole Chr. Kvarme	G	Borg
Jorunn Øxnevad Lie	L	Bjergvin
Unni Leiros Pettersen	LT	Sør-Hålogaland
Katinka Solli Schøien	L	Tunsberg
Gunnleik Seierstad	L	Oslo
Knut Sellevold	LT	Kirkerådet
Hans Thingelstad	L	Hamar
Hans Voll	L	Stavanger
Bente Skipenes Østrem	L	Nord- Hålogaland

Komite B:

John Halvor Berg	L	Nidaros
------------------	---	---------

Oddmund Brundtland	G	Nord- Hålogaland
Kjell Dalmo (for Halvor Botnen)	L	Sør- Hålogaland
Lindy Eidem	LT	Agder
Oddbjørn Evenshaug	L	Kirkerådet
Berit Pihl Johansen	LT	Kirkerådet
Jens Olav Mæland	G	Bjergvin
Ida Merete Natrud	L	Borg
Hans Nic. Nilsen	L	Nord- Hålogaland
Sigurd Osberg	G	Tunsberg
Ole Bent Røiseland	L	Agder
Solveig Fjøsne Saltvik	L	Hamar
Inger Synnøve Stange	L	Stavanger
Lise Vislie	L	Oslo
Finn Wagle	G	Nidaros
Ester Walgermo	LT	Møre

Komite C:

Kjartan Almås	G	Kirkerådet
Nils-Tore Andersen	L	Kirkerådet
Kjellrun Bergslid	L	Nidaros
Odd Bondevik	G	Møre
Halvor L Brosvik	L	Bjergvin
Arne Grønningsæter	L	Oslo
Sigrid Haukvik	L	Kirkerådet
Ole Mathis Hetta	L	Samisk kirkeråd
Berit Helgøy Kloster	L	Stavanger
Liv Gautestad (for Åshild Deila Rivrud)	L	Agder
Else Marie Olasveen	L	Hamar
Astrid Sandsmark	LT	Borg
Gunnar Tveit Sandvin	L	Sør- Hålogaland
Liv Asdahl Solberg	LT	Tunsberg
Ola Steinholt	G	Nord- Hålogaland
Knut Yngvar Sønstegaard	G	Hamar
Lars Østnor	G	Menighets- fakultetet
Helge Aarseth	L	Møre

Komite D:

Ingmar Areklett	L	Stavanger
Jan-Martin Berentsen	G	Misjons- høgskolen
Halvor Bergan	G	Agder
Laila Riksaasen Dahl	G	Borg
Siren Eriksen	L	Tunsberg
Edvard Grimstad	L	Borg
Olav Holten	G	Kirkerådet
Klaus Iversen	L	Bjørgvin
Rosemarie Køhn	G	Hamar
Aud Haram Marøy	L	Møre
Per Halstein Nielsen	G	Nidaros
Alex Norbakken	L	Nord- Hålogaland
Peder Nustad	LT	Oslo
Otto Strand	L	Nord- Hålogaland
Anne Louise Tveter	L	Sør- Hålogaland
Nils Valde	L	Kirkerådet

Komite E:

Thor Egil Abrahamsen	G	Agder
Trond Skard Dokka	G	Det teologiske fakultet
Jon Terje Ekeland	L	Borg
Grete Karin Fiksdal	LT	Stavanger
Ole D. Hagesæther	G	Bjørgvin
Gunvor Heiene	LT	Hamar
Ragnhild Hellemo	L	Nord- Hålogaland
Claus H. Jebsen	L	Kirkerådet
Per L. Kjos	L	Tunsberg
Øystein I. Larsen	G	Sør- Hålogaland
Johan Ersland Rein	L	Nidaros
Ola Smeplass	L	Sør- Hålogaland
Kari Sørheim	L	Bjørgvin
Caspar R. Thomassen	G	Oslo
Kjell Aarseth	G	Møre

Komite F:

Oddvar Almenning	LT	Bjørgvin
Torgils Aurdal	G	Sør- Hålogaland
Elena Viviana Eika	L	Tunsberg
Ivar Jarle Eliassen	LT	Nord- Hålogaland
Sigmund Johnsen	L	Sør- Hålogaland
Georg E. Johnson	G	Kirkerådet
Jorunn Kapstad	L	Oslo
Arne Dag Kvamsøe	G	Stavanger
Terje Mikalsen	L	Agder
Sigrun Møgedal	L	Mellom- kirkelig råd
Ole Martin		
Norderhaug	L	Hamar
Alf Rolin	L	Borg
Gunnar Stålsett	G	Oslo
Marianne Nørgaard		
Aae	L	Møre
Ann-Mari Aas	L	Nidaros

Komiteledere:

Følgende foreslås som ledere av komiteene:

-	Komita A:	Jens Damsgaard
-	Komite B:	Lise Vislie
-	Komite C:	Liv Asdahl Solberg
-	Komite D:	Anne Louise Tveter
-	Komite E:	Øystein I. Larsen
-	Komite F:	Torgils Aurdal

VII. ØVRIGE PROGRAM- INNSLAG

Morgensamlingene

Hver morgen under Kirkemøtet var det samling i St. Jørgen Hospital kirke.

- Mandag 9. november:
Morgenbønn med nattverd:
Et hellig kall
Liturg og tekstmeditasjon:
Laila Riksaasen Dahl
Organist: Knut Sellevold
Medhjelpere under nattverden:
Bierna Bientie
Egil Brende
Liv Asdahl Solberg
- Tirsdag 10. november.
Morgenbønn:
Ta vare på den gode skatten
Liturg: Bierna Bientie
Tekstlesing/meditasjon:
Katinka Solli Schøien
Organist: Ivar Jarle Eliassen
- Onsdag 11. november:
Morgenbønn: Ver då sterk ved nåden
Liturg og skriftetale: Kjell Aarseth
Medhjelper: Bierna Bientie
Organist: Knut Sellevold
- Torsdag 12. november:
Morgenbønn: Hold fast på det du har lært
Liturg: Bierna Bientie
Tekstlesing/meditasjon:
Bente Skipenes Østrem
Organist: Knut Sellevold

- Fredag 13. november:
Morgenbønn etter Taizé-opplegg
Forkynn Ordet!
Liturg: Bierna Bientie
Tekstleser: Einy Rendal Elgsæther
Organist: Ivar Jarle Eliassen

Avslutningsgudstjenesten

Kirkemøtet 1998 ble avsluttet med takke- og forbønnsgudstjeneste med nattverd i St. Jørgen Hospital kirke fredag 13. november kl. 13:00.

Liturg og predikant: Ernst Baasland
Liturg: Erling J. Pettersen
Medhjelpere under nattverden:
Grete Karin Fiksdal og Astrid Sandsmark
Organist: Ivar Jarle Eliassen

Kongen besøker Kirkemøtet

HM Kong Harald V gledet Kirkemøtet med sitt nærvær. Han deltok ved Kirkemøtets middag tirsdag 10. november kl. 18.30. Under middagen talte Kongen til Kirkemøtet. Kirkerådets leder Oddbjørn Evenshaug ønsket Kongen velkommen, White Paper Singers, Kirkerådets eget kor, deltok også.

Umiddelbart etter middagen var det mottakelse der Kongen hilste på Kirkerådets delegater og sekretariat.

VIII. TALER, FOREDRAG OG HILSENER

KIRKERÅDETS FORMANN
ODDBJØRN EVENSHAUG
SØNDAG 8. NOVEMBER

Statsråd,
Kjære gjester og kirkemøtedeltagere!

Fornyelse i kirken

I løpet av de siste årene har oppmerksomheten omkring kirken ikke minst vært preget av kontroversielle saker - både i og utenfor Kirkemøtet. Sakene er nødvendige, enten de er kontroversielle eller om de ikke alltid er like interessante og spennende. Men samtidig som vi skal behandle våre saker på en grundig og samvittighetsfull måte, må vi ikke miste av syne hva som er selve **saken** - hva det hele egentlig handler om.

I en samtale nylig fikk jeg spørsmålet: "*Hvor er det blitt av Jesus i kirken?*" Kanskje et overraskende og provoserende spørsmål? - Det var for så vidt ikke vanskelig å svare: "Du er velkommen til gudstjeneste hver søndag formiddag. Der møter du Jesus!" Mannen som spurte, er en flittig kirkegjenger. Hans spørsmål hadde ikke først og fremst bakgrunn i misnøye med gudstjenesten eller prestens forkynnelse. Spørsmålet uttrykte nok mer en viss fortvilelse over det inntrykk som skapes - både i det aktive kirkefolket og blant folk flest - at i kirken er man mest opptatt av å diskutere kontroversielle saker. Men mest av alt uttrykker spørsmålet en dyp lengsel som jeg møter hos stadig flere mennesker i vår kirke i dag: Lengselen etter åndelig fornyelse i eget trosliv og i kirken som fellesskap.

Er vi opptatt av Jesus?

Vi må spørre hverandre: "*Er vi opptatt av Jesus?*" - Lengselen etter åndelig fornyelse er et sunnhetstegn. I dåpen blir vi født inn i livssamfunnet med Jesus. Men Bibelen taler ikke bare om "det bad som gjenföder", men som også "fornyver ved Den Hellige Ånd". Paulus skriver om å "legge av det gamle menneske", "bli fornyet i sjel og sinn" og "kle" seg i "det nye menneske, det som er skapt etter Guds bilde til et liv i rettferd og hellighet etter sannheten. "Det er dette livet vi er kalt til - et liv i fornyelse. Og dette dreier seg ikke om en engangsopplevelse, men er noe som skal skje daglig. Vi kan sette mange navn på dette, "omvendelse", "å leve i syndenes forlatelse". Men det sikter alt sammen på en stadig fornyelse av vårt forhold til denne ene, Jesus Kristus, vår Herre og Frelser.

Det utfordrende spørsmålet til hver enkelt av oss og til oss som kirke er om vi er villige til å fokusere våre liv og vår tjeneste på Ham som er troens opphavsmann og fullender. "*Ham er det vi forkynner*", sier apostelen. Så må vi spørre hverandre: "*Gjør vi det?*" Det er *Kristus* kirken er kalt til å tegne i verden og for verden. Vår tro dreier seg ikke om noen religiøs teori eller et filosofisk system. Vår tros sentrum er Jesus Kristus. Frelsen er en person. *Jeg er livet*, sier Jesus. *Jeg er oppstandelsen*. *Jeg er livets brød*. - *Jesus kommer til oss*, rekker ut sine naglemerkede hender og sier: "*Dine synder er deg forlatt*. - *Følg meg!*" Han utfordrer oss til et liv i etterfølgelse. Vi er kalt til å være hans disipler, og vi er kalt til å gå ut og gjøre mennesker til disipler.

Utfordringen fra de unge: Prioritérbibel og bønn!

Vi lengter etter åndelig fornyelse. Vi lengter etter et kristenliv i vekst, og vi spør: Hvordan kan det skje? Ungdommens Kirkemøte (UKM) har minnet oss om veien til fornyelse. De unge utfordrer kirkens ulike arbeidslag og organisasjoner til å gjennomføre sine arbeidsformer og metoder ut fra den målsetting at "*flest mulig kan få et levende og personlig møte med Jesus, som leder fram til et bevisst kristenliv*" som UKM uttrykker det. Og i vårt arbeide for å nå et slikt mål peker de unge på nødvendigheten av å prioritere bønnearbeidet og bibelundervisningen i menighetene, idet man uttaler ønsket om evangeliserende kirke. "*Vi tror at Bibelen er levende og virkekraftig*", sier UKM. Og så utfordres menighetene til "*konkret og utfordrende bibelundervisning om tro, utrustning og kall til tjeneste*", og at menigheten "*ber fram nådegaver slik at hver enkelt blir klar over sine gaver og frimodighet til å bruke dem*". Slik "*blir menigheten utrustet, en selv vokser i troen og flere får et personlig møte med Jesus*", heter det i uttalelsen fra UKM i Trondheim i sommer.

Kjære kirkemøte: Hører vi utfordringen? Bønn og bibel! Det er grunnlaget for liv og vekst. De unge er også konkrete i sin anbefaling ut fra erfaringer som kan være til hjelp i bibel- og bønnearbeidet. For eksempel: Bibelmetoden "Ordets skole", som bygger på tradisjonelle momenter som tekstlesing, stillhet, ettertanke, bønn og samtale, en metode som for øvrig vil stå sentralt i de kurs for konfirmantlærere og menighetsråd som Kirkerådet i samarbeid med IKO vil gjennomføre neste år som et ledd i oppfølgingen av den nye Plan for konfirmasjonstiden i Den norske kirke. UKM peker også på de såkalte "Alpha-kursene", en konkret arbeidsform som med sin vektlegging på systematisk bibelundervisning innenfor rammen av et nært sosialt fellesskap har vist seg å være et godt

hjelpemiddel for åndelig fornyelse i menighetene.

Fornyelsen i Guds menighet starter når troens folk gjør bot, lever i daglig omvendelse, angrer sine synder og tror på evangeliet om syndenes forlatelse. Dette kan bare skapes ved Guds ord. Når dette skjer, er det vekst i menigheten. Men menigheten skal også vokse ved at nye legges til. I formiddag ble ett tusen mennesker lagt til den kristne menighet i Norge! Dette gjentar seg hver eneste søndag hele året igjennom: Ved Guds nåde blir hvert år 50000 menneskebarn "født på ny til et liv i Kristus, til et åpent liv i tro og tillit". - Men så må vi spørre: Får det nye livet sjansen til å leve? - Dette er vårt ansvar - å hjelpe barnet til å "bli hos Kristus når det vokser opp".

Dåpsopplæringen

Gjennom 1990-tallet har dåpsopplæringen vært et hovedsatsingsområde i vår kirke etter at Kirkemøtet i 1991 vedtok "Plan for dåpsopplæring". Dette har vært en riktig og helt nødvendig satsing. Mye har skjedd gjennom disse årene. Ingen sak vedtatt av Kirkemøtet har hatt et større gjennomslag i lokalmenighetene enn nettopp denne. Men satsingen på dåpsopplæring må ikke bli noe som bare hørte 1990-årene til. Det er langt igjen til at vi kan si vi har bygd opp et forsvarlig dåpsopplæringstilbud i alle våre menigheter.

Vi noterte i fjor med glede Regjeringens erklæring om at dåpsopplæringen skal lovfestes. I år konstaterer jeg at Regjeringen uttaler i St.prp.nr. 1 at utviklingen av "et dåpsopplæringstilbud som omfatter hele bredden av kirkens medlemmer", fremstår som "en særskilt utfordring". Dette er løfterikt! Min drøm og mitt håp for kirken i årene som kommer er at denne målsettingen kan bli virkeliggjort. For Den norske kirke er realiseringen av en for-

svarlig dåpsopplæring for alle døpte intet mindre enn et spørsmål om dens framtid som folkekirke.

Det er sagt og skrevet mye om "den åpne folkekirke" i den senere tid. La det være klart: En kirke som vil være tro mot sin Herre kan ikke være annet enn åpen. Vår kirke har det ambisiøse siktepunkt og mål at hele folket skal omfattes med evangeliets og sakramentenes tilbud. Og kirken når vitterlig langt ut. Åttifire prosent av alle fødte blir døpt, 75% av alle 15-åringer blir konfirmert, 60% av alle vigsler skjer i kirken og 95% av alle døde får kirkelig gravferd. 230 000 barn og 100 000 unge er med i menighetenes ulike tiltak for disse aldersgruppene, og over 300 000 mennesker nyter godt av menighetenes diakonale innsats.

Kall til omvendelse og tro

Ikke desto mindre er det et faktum at mange døpte fjerner seg fra troen. Noen forneker aktivt den tro de er døpt til. Andre bærer kanskje en vaklende tro i sitt hjerte, men våger ikke å bekjenne troen. Det vil alltid være skjult for det menneskelige øye hvem som er sanne lemmer på menigheten som Kristi legeme. Å gå regelmessig til gudstjeneste og nattverd er ingen garanti for at en har det rett med Gud. Gud alene kjenner hjertene. Det betyr likevel ikke at vi skal utviske forskjellen mellom dem som med utgangspunkt i sin dåp, ønsker å etterfølge Kristus som Herre, og dem som selv om de er døpt, synes å være helt uinteresserte i Jesu ord og bud. Målsettingen for kirkens arbeide må være - for å bruke ordene fra UKM - "at flest mulig kan få et levende og personlig møte med Jesus, som leder fram til et bevisst kristenliv".

Det dreier seg rett og slett om å kalle folkekirkens medlemmer til omvendelse og tro! I den senere tids folkekirkedebatt er kirken

blitt advart mot det den tyske teolog og martyr Dietrich Bonhoeffer kalte "den billige nåde", den som ikke får følger, den nåde som er uten omvendelse, uten vilje til forandring eller til å ville forsake noe, i verste fall nåde som syndenes tillatelse. Den "dyre nåde" er gratis, ja visst, men den er samtidig omskapende - til et liv i etterfølgelse.

I denne sammenheng trenger vi også påminnelsen fra de unge om at menigheten må be fram nådegaver, slik at hver enkelt blir klar over sine gaver og får frimodighet til å bruke dem. - Gjør vi dette? Har vi glemt at Gud utruker sin menighet med de nådegaver menigheten trenger, at det finnes en nådegave for hver oppgave i menigheten, og at Gud har gitt alle sine barn nådegaver til å tjene med?

Lærdommen fra Sør

Kanskje har vi noe å lære av våre søsterkirker utenfor Europa, ikke minst i Afrika? I Etiopia finner vi f.eks. den evangeliske kirken Mekane Yesus. I 1993 hadde denne kirken 1,5 mill. medlemmer, mindre enn 300 prester og 45000 frivillige medarbeidere. Fire år senere, i 1997, var medlemstallet nådd opp i 2,3 mill., antallet prester var økt til over 500 og antallet frivillige medarbeidere var mer enn fordoblet - til 104000. Dette tilsvarer ca. 200 frivillige medarbeidere pr. prest. Sammenlignet med Den norske kirke kunne man si at Mekane Yesus kirken lider av en katastrofal mangel på prester. Og da sammenlikner vi med en kirke som selv har alt for få prester!

Likevel er dette feil ende å starte i hvis man vil forstå veksten. Søkelyset må snarere rettes mot de mange frivillige medarbeiderne og årsakene til frivilligheten. Bakgrunnen for fornyelsen og veksten i denne kirken synes å ligge i kombinasjonen av frivillige medarbeidere

og vekkelse innad, særlig blant ungdom. Man forsøker å ta de praktiske konsekvensene av reformasjonens lære om det troendes prestedømme. Utrustningen av frivillige medarbeidere til evangelisering og diakoni gis høy prioritet. Fornyelsen er videre kjennetegnet ved en Kristus-sentrert omvendelsesforkynnelse, en grunnleggende tillit til Guds ord og prioritering av bønn. Et resultat av en sterk evangeliseringsvisjon er at mange av kirkens unge har dannet team, og som teltnakere dratt til andre deler av landet for å plante nye menigheter.

Det er viktige forskjeller mellom å være kirke i Etiopia og i Norge, og det er ikke grunnlag for en ensidig rosenrød beskrivelse av situasjonen i kirkene i Sør, like lite som situasjonen i vår egen kirke skal svartmales. Men ikke minst med utgangspunkt i læren om de troendes prestedømme kan det være grunn til å drøfte vår egen situasjon i lys av en del ransakende spørsmål:

- Har vi skapt et skille mellom lek og lærd, eller kanskje bedre: Mellom ansatt og ikke-ansatt i kirken som har resultert i en farlig passivitet i våre menigheter?
- Lever vi i den misforståelse at alle viktige oppgaver i kirke og menighet krever lønnet og utdannet stab?
- Har vi et lederskap i menighetene som drukner i alle andre oppgaver enn å utruste lekfolket til tjeneste?
- Er vi villige til å drøfte forholdet mellom tjeneste og nådegaver?

Hva med evangelisten?

Ytterligere et spørsmål som melder seg ut fra lærdommen fra Sør. Det er tankevekkende at Mekane Yesus-kirken, som i 1997 hadde vel 500 prester, samtidig hadde 1240 evangelister. -Hva tenker vi om denne spesielle tjenesten i kirken? Er vi er i ferd med å plassere evangelisten på

mørkeloftet i vår kirke? Bibelen lærer oss at Gud "satte noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere", alt gitt til å bygge menighetens enhet. Vi er alle kalt til å vitne om vår Herre og Frelser. Ikke desto mindre er det en særskilt oppgave som Skriften omtaler som "evangelist", som svarer til en bestemt nådegave.

I vår kirke har evangelisttjenesten særlig fått rom innenfor de frivillige organisasjonene for indre og ytre misjon. Innenfor denne sammenhengen er mennesker blitt kalt - og forstått seg å være kirkelig sett rettelig kalt - til å reise rundt for å gjøre en evangelists gjerning i vårt folk. I dag er det ikke mange slike igjen. Hvordan stiller vi oss til det? Synes vi at det kan være like greit? Hva tenker de frivillige organisasjonene, som her har ansett seg å utføre et særlig oppdrag på kirkens vegne, om dette? Satser man på å be og lokke fram evangelist-gavene, eller har man nærmest gitt opp å tro at de finnes? Den tjenesten som de frivillige organisasjonene har ivaretatt på dette punkt på kirkens vegne, kan kirken ikke være foruten, hvis vi vil være en levende kirke som vil fornyelse og vekst. Derfor må de frivillig organiserte evangeliseringsbevegelsene i kirken utfordres til å fornye sine visjoner om å arbeide fram evangelist-nådegavene, kalle mennesker med slike gaver til tjeneste og sende dem ut med det oppdrag å rope ut til menneskene budskapet om det ene nødvendige - at "du må omvende deg å tro på Jesus skal du bli frelst".

Vi kan som kirke ikke stille oss likegyldig til dette. Evangelisten hører til i det nådegave- og tjenestespektrum som må finnes i en levende kirke. Hvis ikke de frivillige organisasjonene ser seg i stand til å ivareta denne oppgaven, må kirken gjennom sine rådsorganer ta opp utfordringen. Det er imidlertid mitt håp at vi fortsatt skal kunne ha livskraftige evangeliseringsorganisa-

sjoner, som kan samarbeide med de kirkelige rådsorganene om en målrettet evangelisttjeneste i vår kirke.

Samtidig kan det være grunn til å understreke at arbeidet med gudstjenestefornyelse representerer et særdeles viktig ledd i kirkens evangeliseringsarbeide, og i det hele tatt alt som kan gjøres for å hævle ned tersklene inn til kirkerommet, som mange opplever er for høye til at de våger seg inn.

Vern om menneskeverdet og menneskerettighetene

Et liv i fornyelse betyr ikke at en melder seg ut av verden. Å være en Jesu disippel er å leve vår stund på jorden etter Jesu ord og bud i tjeneste for andre og Gud til ære. På årets Kirkemøte blir vi på en særlig måte minnet om den tjenende kirkes ansvar for å verne om det liv som Gud har skapt, og det verd som Gud har gitt mennesket. Viktige saker på dette møtet er "Arbeid med menneskerettigheter i Den norske kirke" og spørsmålet om "Eutanasi", to tema som aktualiserer spørsmålet om menneskesynet og menneskeverdet, som er emne for hovedforedraget i morgen. Vi vil markere at dette er spørsmål som i høyeste grad angår kirken.

Eutanasi

Spørsmålet om eutanasi er ikke minst blitt aktualisert ved den såkalte "Sandsdalen-saken" og ved det forslag til endring av Straffeloven som er kommet i denne sakens kjølvann. La meg understreke hva også Bispemøtet uttalte på sitt høstmøte: Ingen kan frakjenne forkjemperne for den framprovoserte død det gode motiv at man ønsker å hjelpe og spare den syke for lidelse og smerte. De påkjenninger det her er tale om, skal på ingen måte bagatel-

liseres. En kan forstå at det gis situasjoner da et menneske kan ønske å dø. - Men som Kirkemøtet uttalte allerede 1989 - et slikt ønske kan aldri gi samfunnet adgang til å ende dette menneskes liv. Samfunnets oppgave må være å fastholde at menneskelivet under enhver omstendighet har sin egen mening og verdi. Kirkemøtet inviteres til å fastholde at eutanasi er å overskride en absolutt grense i forhold til livets verdighet og hellighet.

Skillet mellom de verdisyn som kolliderer i denne saken er dramatisk. Det er uforståelig at representanter for den profane humanisme stiller seg i spissen for et syn som er i strid med menneskerettighetstenkningens prinsipp om at hvert menneske har en "iboende verdighet" uansett psykisk eller fysisk tilstand. Det syn som det her agiteres for, vil i sin konsekvens undergrave fundamentet for den selvbestemmelse man hevder å ville kjempe for.

Her skal kirken stå side om side med alle dem som kjemper for menneskeverdet. Vi gir honnør til flertallet av våre rikspolitikere med Justisministeren og Stortingets justiskomite i spissen, som har slått fast at livet er et uavhengelig retts gode som staten og andre plikter å respektere og verne om. Vi gir også honnør til alle våre helsearbeidere som klart tar stilling for livsvernet. Vi vil gi vår støtte til alle som ut fra ulike utgangspunkt arbeider for å beskytte menneskets grunnleggende verd. Å si nei til eutanasi krever at vi samtidig fokuserer på hvordan den syke og døende kan møtes med omsorg og støtte. Vi vil gi vår anerkjennelse til alle dem som i hverdagen utøver omsorg og støtte til døende mennesker, slik vi f.eks. finner det i Hospice-bevegelsen. Vi har store forventninger til det regjeringsoppnevnte "Livshjelpvalg", som skal foreslå hvordan pleie- og omsorgstilbudet til alvorlig syke og døende mennesker kan forbedres.

Menneskerettighetene

Det kristne menneskesynet hjelper oss også til å se at menneskerettighetene må forstås innenfor rammen av fellesskap, slik at menneskerettighetene ikke bare dreier seg om individuelle rettigheter, men også om den plikt vi har i forholdet til andre. Det er gledelig at menneskerettighetene får stor oppslutning. Den store oppslutningen betyr imidlertid ikke at menneskerettighetene er sikret for alle. Fortsatt er det langt igjen. Heller ikke i vårt eget land kan vi hevde at alle har det samme menneskerettslige vern. Derfor ønsker vi å utfordre Regjeringen til raskt å realisere sin intensjon om å inkorporere fire sentrale menneskerettighetskonvensjoner i norsk rett.

I det menneskerettighetsdokument som legges fram for Kirkemøtet, har vi forsøkt å få fram at menneskerettighetene taler til hver og en av oss. Menneskerettighetene kan bare sikres ved at den enkelte av oss forplikter seg til å arbeide for det gode. Sikring av menneskerettigheter kan ikke bare være et statlig ansvar.

Kirkemøtet inviteres til å stadfeste at det også fra kirkelig hold har vært gjort urett mot reisende i vårt land. Dokumentet som legges fram i denne saken, er blitt kritisert av representanter for de reisende. Det er også blitt kritisert for at en er kommet skade for å trække på mennesker som ut fra gode motiver, søkte å gi hjelp. Jeg går ut fra at Kirkemøtet har merket seg kritikken og vil behandle saken også i lys av denne. De overgrep som er dokumentert, er sårlesning. Det er all grunn til å be om unnskyldning for handlinger som har skapt skam, sorg og fortvilelse. Den norske kirke må legge til rette for forsoning gjennom styrket kontakt i fremtiden.

Urfolk i den verdensvide kirke

Botens vei er veien til forsoning. Under fjorårets behandling av saken "Urfolk i den verdensvide kirke med utgangspunkt i samisk kirkeliv", uttrykte Kirkemøtet den erkjennelse at Den norske kirkes rolle i myndighetenes fornorskningsspolitikk har medført overgrep mot det samiske folk, og Kirkemøtet har forpliktet seg til å bidra til at uretten ikke skal fortsette.

Jeg konstaterer med glede at det fra Samisk kirkeråds side blir uttalt at det etter dette Kirkemøte-vedtaket har vært enklere å målbære de samiske perspektivene når viktige spørsmål har vært drøftet i kirken. Kirkemøtets vedtak har lagt avgjørende føringer for en utvikling innenfor samisk kirkeliv der forsoningsarbeidet allerede skjer, og i økende grad vil komme til uttrykk bl.a. gjennom en allmenn anerkjennelse av samisk kirkeliv som en naturlig del av norsk kirkeliv.

Jeg vil benytte anledningen til å gi honnør til ildsjelene i Samisk kirkeråd - med den valgte leder og den daglige leder i spissen - for et særdeles konstruktivt arbeide for å fremme samisk kirkeliv innenfor vår kirke. Samtidig som det er langt igjen for å nå de mål vi har satt oss på dette feltet, hører det som er oppnådd, til de aller største gleder vi har fått oppleve gjennom de siste årene. Det skal heller ikke legges skjul på at erfaringene på dette området har representert en helt nødvendig kirkelig voksenopplæring for noen hver av oss!

Forbruk og rettferd

Menneskesynet aktualiseres også i spørsmålet om hvordan vi forvalter jordens ressurser. For to år siden behandlet Kirkemøtet spørsmålet om forholdet mellom forbruk og rettferd. Resultatet av Kirkemøtets behandling ble en liturgisk hilsen i brevform til alle mennesker og råd i Den norske kirke og alle mennesker av god

vilje. Oppfølgingen av de konkrete utfordringene som er beskrevet i brevet, ledes av en egen prosjektgruppe i Kirkerådets sekretariat, og det er utarbeidet en handlingsplan for perioden 1998-2000.

En oppfølgingsrapport om hva som er gjort i disse to årene, ligger på Kirkemøtets bord som vedlegg til Årsmeldingen. Rapporten viser at 1996-vedtaket har inspirert til omfattende prosesser i Den norske kirke. I lys av Bibelens budskap har Kirkemøtet definert etiske utfordringer som gjelder oss alle i dagens forbrukersamfunn. Så langt er vi bare kommet et stykke på vei. Vi er kalt til ettertanke, og vi har begynt å ta fatt i de konkrete utfordringene. Ungdommens Kirkemøte har fulgt opp gjennom sin uttalelse i sommer. Kirkerådet foreslår at Kirkemøtet i sin strategi for neste 4-årsperiode prioriterer "Forbruk og rettferd" som et satsingsområde.

De siste tiårene har formålet med forbrukerpolitikken i vårt samfunn vært å bringe det norske folk inn i forbrukersamfunnet. En av de viktige oppgavene i det nye hundreåret blir å bringe oss ut av forbrukersamfunnet og over i en bærekraftig utvikling for hele jordens befolkning. Det er viktig at kirken er med i den samfunnsmessige motkultur som må mobiliseres for at dette skal kunne skje.

Det økumeniske tiåret

Vi markerer i år avslutningen av "Det økumeniske tiår 1988-1998 - Kirker i solidaritet med kvinner", som Kirkemøtet 1988 vedtok å slutte seg til. Nå når tiåret avsluttes, arbeides det med en strategiplan for å følge opp og videreutvikle dette arbeidet. Planen skal legges fram for neste års Kirkemøte sammen med en sluttrapport om tiåret. Kirkemøtet har i løpet av disse årene gjort en rekke vedtak som på ulike måter har styrket kvinners posisjon i Den norske kirke. Blant annet har det på ulike

måter vært arbeidet med kvinners representasjon og arbeidsforhold innen Den norske kirke.

Den største satsingen har vært opprettelsen av Kirkelig ressurscenter for mishandlede kvinner. Senteret har nå tilbakelagt vel 2 års drift. Det er all grunn til å gi honnør til de kvinner som driver denne diakonale pionervirksomheten, som det dessverre er så stort behov for. I møte med de historier som modige kvinner kan fortelle om overgrep og krenkelser, utfordres vi som kirke til å handle for å oppnå endring. Endring i forhold til kirkens praksis handler både om at kirken gjør det maksimalt mulige for å forhindre at overgrep skjer, og at kirken forbedrer sin praksis i møte med overgreps- og mishandlingsutsatte mennesker. Forutsetningen for slik endring er kunnskap, forståelse og ikke minst mot til å se at det handler om en dyp krenkelse av menneskeverdet.

Kirkens økonomi

Muligens ville noen bli skuffet om jeg avsluttet denne talen uten å si noe om kirkens økonomi. Den skuffelsen ville vel være til å bære i forhold til den frustrasjon og fortvilelse som nå er i ferd med å bregge seg i kirken på grunn av den prekære økonomiske situasjonen, som ikke minst kommer til uttrykk i det fortvilt lave prestevikarbudsjetten og den reelle nedgangen i de kommunale tilskuddene til menighetene. Her står vi overfor helt akutte behov.

Men problemet stikker langt dypere enn noen millioner for å imøtekomme akutte behov. Det er selve rammebevilgningen til kirken som i utgangspunktet er alt for lav. Stortinget har gjentatte ganger uttalt at "kirken må sikres tilstrekkelige økonomiske og personellmessige ressurser". Vi må bare slå fast at dette så langt fra er situasjonen. Alle med arbeid og ansvar i

kirken kjenner problemene på kroppen. Men det er et problem for oss at vi ikke har et godt nok system eller rutiner for å dokumentere og presentere behovene. Vi har ingen oversikt over hva som trengs av helt nødvendige midler for at de grunnleggende tjenestene kan opprettholdes, eller hvilke kriterier som skal legges til grunn for å tegne et bilde av misforholdet mellom den rammebevilgning som gis, og den som skulle vært gitt, for at de lovpålagte oppgavene skal kunne ivaretas på en noenlunde anstendig måte.

Det er nå helt nødvendig at det blir foretatt en behovsanalyse på grunnlag av klare kriterier utarbeidet med utgangspunkt i hva kirken er satt til å gjøre og hva det offentlige skal dekke av utgifter. Vi trenger en grundig gjennomgang av kirkens økonomi og finansiering. Kirkerådet inviterer Kirkemøtet til et vedtak med anmodning til våre politiske myndigheter om at det blir framlagt en Stortingsproposisjon om kirkens økonomi, der en tar for seg utviklingstrekk i kirkeøkonomien, der en ser sammenhengen mellom den statlig finansierte og den kommunalt finansierte del av kirkeøkonomien, og der en drøfter aktuelle virkemidler.

Behovet for en slik gjennomgang understreker betydningen av at Kirkemøtet i sin drøfting av kirkens økonomi konsentrerer seg om de framtidige statsbudsjettene og de overordnede mål og prioriteringer for kirkebudsjetten og for kirkens økonomiske framtid. Vi må bidra til å peke på hva som er kirkens reelle behov og hva som er statens ansvar i forhold til de mål Regjeringen har satt for kirken, både med hensyn til statlige stillinger m.v., og i forhold til lokalmenighetene. Vi må gi synspunkter på prioriteringer og virkemidler som må settes inn for å nå disse målene, og hvordan det kan legges en langsiktig plan for kirkens totale økonomi.

Et sterkt og ekte Kristus-engasjement

Vi er samlet til kirkemøte, og vi behandler saker som ser ut som nokså dennesidige. Men det dreier seg om "midler som gir evangeliet kanaler så det kan bli hørt", som en nyvalgt representant i denne forsamling nylig skrev i en artikkel. Derfor gjør jeg den samme representantens ønske til mitt, når hun skriver at kirken må være preget av "*et sterkt og ekte Kristus-engasjement*".

Derfor trenger vi å leve i fornyelsen. Fornyelsen skjer ved at vi sørger for å være der hvor Jesus er. Ånden blåser dit den vil, sier Skriften. Så må vi stille oss slik at vi blir stående midt i blåsten! Min drøm og min visjon for vår kirke når vi nå står foran ikke bare et sekelskifte, men også en tusenårsskifte er

- en kirke der hver enkelt troende er besjelet av dette ene: At ingen ting er viktigere for meg enn å høre Jesus til og leve mitt liv til Hans ære,
- en kirke som ved Guds nåde kan stå fram i verden preget av en sterk og frimodig Kristus-glede og Kristus-engasjement, der vi alle kan si med Hans Nielsen Hauge: "*Det ble min glede å få flere med!*"
- en kirke der det overordnede siktemål er å tjene mennesker med evangeliet, slik at mennesker kan våge å tro sine synders nådige forlatelse for Jesu skyld - og reises opp til et frigjort liv i Kristus Jesus.

KYRKJESTATSRÅD JON LILLETUN HELSING TIL KYRKJEMØTET 1998:

Kjære medlemmer av Kyrkjemøtet!

Det er med ei særleg glede eg helsar dykk på vegne av Regjeringa ved opninga av

dette Kyrkjemøtet. Etter soknerådsvalet i oktober i fjor og dei etterfølgjande val til bispedømmeråd, har også Kyrkjemøtet vorte sett saman på nytt. Mange av dykk deltek på Kyrkjemøtet for fyrste gong.

Eg håper de som møter her for fyrste gong vil oppleve at det er lagt gode spor å gå inn i når det gjeld arbeidsmåte og møteform, og dette framleis vil vere eit organ som er prega av ein open dialog med vilje og evne til å søke mot samlande løysingar på vanskelege saker til beste for kyrkja vår. Eg ynskjer dykk alle lukke til med forhandlingane.

Eg vil og nytte høvet til å takke det avgåande Kyrkjerådet med leiaren Oddbjørn Evenshaug i spissen for vel utført arbeid.

Kyrkja sine ordningar

De tar fatt som Kyrkjemøte i midt i eit tidsskilje i Den norske kyrkja si historie. Då dei nye kyrkjelovene vart vedteke av Stortinget i 1996 og trådte i kraft 1. januar 1997, var dette ein førebels slutt på det kyrkjelege reformarbeidet som starta med den offentlege utgreiinga om kyrkje og stat frå 1975.

Grunnlaget for dei reformene som fylgde, var Stortinget sin handsaming av St. meld. nr. 40 (1980-81) Om stat og kyrkje.

Hovudspørsmålet i stortingsmeldinga frå 1980 var den framtidige ordninga av forholdet mellom stat og kyrkje. Meldinga konkluderte med at statskyrkjeordninga burde haldast ved lag «for den tid vi med rimelighet kan overskue framover». Det var føresett at kyrkja skulle gjevast større sjølvstende innafor ramma av statskyrkjeordninga, og på dette grunnlaget vart det sett i verk eit arbeid med reformer av den kyrkjelege lovgjevinga. Dette førte med seg at Kyrkjemøtet vart oppretta og at det

vart ført over myndigheit frå Kongen til Kyrkjemøtet, mellom anna når det gjeld å fastsette kyrkja sine liturgiar. Bispedømmeråda fekk overført rett til å tilsette prestar, og ansvaret for dei statlege kyrkjebudsjetta. Biskopane fekk overført mykje av den myndighet som gjeld presteskabet, og som tidlegare låg i departementet.

Ved kyrkjelovene av 1996 fekk sokna ein tilsvarande sjølvstende i tilhøve til kommunene.

Etter denne siste lovforma er arbeidet med å føre over oppgåver og myndigheit til valte kyrkjelege organ ført vidare. Det siste elementet i dette er disiplinærmyndigheiten når det gjeld presteskabet, som departementet no gjer framlegg om at leggast til bispedømmeråda.

Når det gjeld dei organisatoriske og rettslege tilhøva er det min konklusjon at vi i dag har ei godt organisert kyrkje med sjølvstende på dei fleste område - i tråd med intensjonane frå 1980. Framleis er det mange oppgåver å ta fatt på når det gjeld kyrkja sine ordningar, men i all hovudsak handlar dette om behov for justeringar og tilpassingar.

Når det gjeld dei grunnleggjande stat-/kyrkje-spørsmåla finn eg det rett å venta med å gje uttrykk for noko, til det arbeidet Kyrkjerådet har sett i gang, er avslutta. Eg har merka meg at spørsmålet om å skilje kyrkje og stat også her er formulert om. Det ein no talar om er å vurdere behov for endringar i «relasjonane mellom kyrkje og stat». Eg trur det er ein klok dreining av problemstillinga.

Den utviklinga eg her har skildra i retning av auka kyrkjeleg sjølvstyre, inneber at kyrkja og kristenfolket står overfor nye utfordringar. Den gongen statlege og kommunale organ hadde stor makt i kyrkja, vart mykje av systemkritikken retta mot staten - no vert slike skuldingar i

aukande grad ein intern kyrkjeleg debatt, og kritikken rettar seg mot Kyrkjemøtet, mot biskopar, mot kyrkjeleg fellesråd. Det går ikkje lenger an å ropa på at kyrkjestatsråden skal gripe inn.

Eg ser det gjerne som ei tillitserklæring at mange ynskjer at denne kyrkjestatsråden skal gripe inn i indre tilhøve i Den norske kyrkja på dei punkta der dei sjølv er ueinig med dei kyrkjelege organa, men her gjelder det å halde fast på prinisppa.

Prestetenesta

På eitt område i kyrkja er det etter mi meining eit særleg stort og aktuelt behov for reformar - og det gjeld organisering og leiing av prestane si teneste. Dette er ikkje eit område som er lovregulert i særleg grad, men som det ligg til Kongen og departementet som arbeidsgjevar og kyrkjestyre å gjera noko med. I hovudsak fell dette utanfor Kyrkjemøtet sitt ansvarsområde. Vi har teke denne saka opp med biskopane og med Presteforeninga, og håpar på eit godt og konstruktivt samarbeid i fyrste omgang om prøveprosjekt, og etter det om innføring av meir permanente ordningar som vil gje ei betre ramme rundt prestane si viktige teneste i kyrkja vår.

Skal ein lukkast i arbeidet med å få til ei betre organisering og leiing av prestenesta, trur eg vi er på rett veg om vi velgjer å vidareutvikle prosten si rolle som tilsynsmyndigheit og medhjelpar for biskopen. Dette var også konklusjonen frå den store prostekonferansen som vart halde i Erkebispogarden no i vår, og i tråd med dette må prostane bli nøkkelpersonar i forsøka med å gi ei ny og betre ramme rundt prestenesta. Så må vi heller ikkje gløyme dei behova prostane sjølve har når det gjeld rammevilkåra for si teneste.

Ei av dei sakene som nå står på saklista dykkar, gjeld óg prestenesta. Den

handlar om grunnleggjande spørsmål når det gjeld rekruttering av prestar. Eg tenkjer på forslaget til endringar i regelverket om tilsetjing og ordinasjon av prestar. Eg er glad for at det no etter kyrkjelovreformene har vorte mogleg for departementet å svara på den invitten som Kyrkjemøtet ga allereie i 1989, og legge fram eit framlegg som eg trur fangar opp det dåverande Kyrkjemøtet sine intensjonar på ein god måte. I tillegg inneheld også framlegget reglar som kjem i møte dei økumeniske utfordringane, mellom anna frå «Porvoo-erklæringa» og «Nådens Fellesskap».

Det er også, som eg nemnde, gjort framlegg om å delegere myndigheit til å treffe vedtak om oppseiing, ordensstraff, avskjed og suspensjon til bispedømerådet, og å delegere departementet sin myndigheit etter kyrkjelova § 32 til å treffe vedtak om tap av prestefullmaktar til biskopane.

Dette ser eg som eit viktig steg i den kyrkjelege reformprosessen. Og eg ser fram til å studera resultatet av Kyrkjemøtet si handsaming av desse framlegga.

Kyrkja sin økonomi

I samband med framlegget og behandlinga av statsbudsjettet har det den siste tida vore ein del utspel og oppslag om kyrkja sin vanskelege økonomiske situasjon. Generelt vil eg til dette seie at kyrkja og kyrkja sine talsmenn og talskvinner sjølv-sagt må seie høgt og tydeleg i frå om kva som etter kyrkja si meining er situasjonen og kva som er kyrkja sitt ressursbehov. Slik skal og må det vere. Samstundes veit vi at behovet for meir ressursar er til stades nær sagt innanfor alle samfunnssektorar, og at ei ansvarleg regjering har plikt til å sjå kyrkja sitt ressursbehov i lys av ressursbehovet på andre område. Men i lys av desse generelle vilkåra - og i lys av den budsjettsituasjonen som vi no har, med

trong for innstrammingar - vil eg seie at eg er nøgd med at vi i budsjettet for 1999 har innarbeidd ei styrking av prestetenesta med 9 mill. kroner.

Eg kan i dag også opplyse om at Regjeringa i nysalderinga av statsbudsjettet for inneverande år vil gjere framlegg om ei tilleggsløyving til presteskapet på vel 10 mill kroner. Dette betyr - om Stortinget gir sin tilslutnad - at det ikkje blir stilt krav om at overskridingane i 1998 skal sparast inn i 1999. Eller for å sitere Alf Prøysen: «Du skal få ein dag i morra som rein og ubrukt står, med blanke ark .....»

Eg vil ikkje med dette seie at kyrkja sin økonomiske situasjon no er fullt ut tilfredsstillande. Eg reknar heller ikkje med at det blir konklusjonen når Kyrkjemøtet skal uttale seg om kyrkja sin økonomi. Men det eg vil be om, er at dei signala eg får om kor skoen trykker mest, er ein tydige, og at dei kjem i god tid. Når det i år vart ropa om krise på vikarbudsjettet, så er mitt spørsmål: Kvifor sa ikkje Kyrkjemøtet frå om dette på eit så tidleg tidspunkt at det var mogeleg å førebygge situasjonen? Det må òg vere lov til å spørje om kyrkja sine organ er flinke nok til å dokumentere og prioritere sine behov, og til å styre etter eit fastsett budsjett? Dersom noen skulle oppfatte dette som kritikk, så har dei forstått meg rett. Men eg trur de kjenner meg godt nok til å skjønne at det er godt meint, og at eg ikkje er blind for behova.

Særleg er eg oppteken av stillingsbehovet i kyrkja, og eg ser fram til resultatet av den systematisk gjennomgangen av bemanningssituasjonen som Kyrkjerådet - etter oppdrag frå departementet - no er i ferd med å gjennomføre. Eg trur den dokumentasjonen som kjem ut av dette, vil vere sær s viktig for den vidare diskusjonen om kyrkja sin ressursituasjon.

For kyrkjelydane vil eg tru at det er det økonomiske tilhøvet til kommunen som er mest avgjerande for kyrkjelyden sin økonomiske situasjon. Den nye kyrkjelova bygger som kjent på gamle prinsipp om kommunen sitt økonomiske ansvar for kyrkja. Men det er eit spørsmål om kyrkjelova med si understreking av kyrkjeleg sjølvstende kan ha virka til å svekke - i alle fall enkelte stader - det kommunale ansvaret for kyrkja. Eg meiner det er for tidleg å ha eintydige og klare oppfatningar om dette no, så kort tid etter at kyrkjelova tok til å gjelde, men det vil i alle fall vere grunn til å følgje dei økonomiske verknadene av kyrkjelova nøye, både frå kyrkja og frå departementet si side.

Det er etter kyrkjelova heilt klart at kommunen her har eit økonomisk ansvar som dei ikkje kan springa frå. Omfanget av dette ansvaret er omtala i lova. Den kommunale utgiftsdekninga skal gje grunnlag for at de gudstenester som biskopen forordnar kan haldast, at dåp, konfirmasjon, bryllaup og gravferd kan forrettast for soknet sine medlemmar, at arbeidstilhøva for dei kyrkjelege tilsette er tilfredsstillande og at sokneråd og fellestråd har tilstrekkeleg administrativ hjelp. Kommunen skal dekke utgiftene til stillingar som kyrkjetenar, klokkar og organist eller kantor ved kvar kyrkje, og til stillinga som dagleg leiar for kyrkjeleg fellestråd. Dette er lønnskostnader som kommunen ikkje kan løpa frå, og dei har ikkje høve til å seie seg fri frå det økonomiske ansvaret for lønnsoppgjeret knyta til desse stillingane. Eg er samd med Kommuneforbundet og andre som peikar på at ei slik haldning i realiteten er å fratake dei kyrkjeleg tilsette retten til å forhandle om lønn.

Eg kan ikkje sjå det annleis enn at kommunane sjølve - ut frå sine eigne interesser - må sjå at eit anstendig kyrkjebudsjett er god bruk av kommunale

middel. Eg er overtydd om at ein levande kyrkjelyd sparar kommunen for store kostnader mellom anna på helse- og sosialbudsjetta, og er like naudsynt som investering i veg og vann og industritomter om vi i framtida skal ha levande lokalsamfunn.

Sjølv om det er kort tid sidan den nye kyrkelova tok til å gjelde, ser det ut til at det kan vere behov for å tydeleggjere kommunane sitt ansvar på det kyrkjelege området. Rette måten å gjere dette på, er etter mitt syn å gi politiske og budsjettmessige føringar i kommuneøkonomi-proposisjonen.

Det eg ikkje ynskjer er ei utvikling der staten går inn og salderer for kommunal ansvarsløyse. Det kan nok fortøna seg som ei freistande løysing på kort sikt. Men på noko lengre sikt vil effekten vera den same som ved den unemnelege måten å varme si eiga bukse når ein fryser.

Nokon meiner at innføring av kyrkjeskatt vil vere den beste løysinga for å sikre kyrkja sin økonomi. Dette kan etter mitt syn vere ein interessant modell. Kyrkjeskatt går som kjent inn som utgreiingstema i Kyrkjemøtet sitt stat/kyrkje utval, og vi får avvente kva utvalet vil leggje fram av tilrådingar og vurderingar når den tid kjem.

I debatten om kyrkja sin økonomi er det også reist spørsmål om bruken av Opplysningsvesenets Fond. I den samanheng vil eg for det første minne om at lova om fondet slår fast at eigedommane og kapitalen ikkje kan gjevast bort eller brukast opp. Avkastinga derimot kan brukast til kyrkjelege formål. Vi må halde fast ved at dette skal vere formål som ikkje er eit klart offentleg ansvar, men med den avgrensinga må vi til ei kvar tid spørje om midlane går til dei aller viktigaste formåla. For øvrig er det mi meining at om ein i framtida må ta stilling til om det er staten

eller kyrkja som eig fondet, så skal fondet høyre til kyrkja.

Dåpsopplæring

Til slutt nokre ord om kyrkja si dåpsopplæring.

Det er etter mi meining inga tvil om at den einskildfaktor som vil vera mest avgjerande når det gjeld å bevare Den norske kyrkja som ei folkekyrkje inn i neste årtusen, er kyrkja si dåpsopplæring. Som kjent har denne Regjeringa gått inn for å lovfeste dåpsopplæringa. Vilråda for at dåpsopplæringstilbodet kan få ei fast forankring og eit tilstrekkeleg ressursgrunnlag i alle kyrkjelyder, er no under utgreiing i departementet, men eg ser at det her kan vere ønskjeleg med eit eige utval for å få dei kyrkjelege synspunkta klart fram. Det er i denne samanheng svært viktig at Kyrkjemøtet og dei andre kyrkjelege organa ikkje overlet til oss politikarar å definera kva som skal vera innhaldet i kyrkja si dåpsopplæring.

METODISTKIRKENS HILSEN TIL KIRKEMØTET 1998 v/ ØYVIND HELLIESEN

Kjære kirkemøtedeltakere

Det er en stor glede for meg å få kunne bringe en hilsen til dere på vegne av Metodistkirken i Norge. Det er i år tre år siden Kirkemøtet sa ja til avtalen "Nådens Fellesskap" med Metodistkirken. Vi på vår side ga vårt ja et halvår senere- og 26. Januar 1997 ble avtalen undertegnet i Fredrikstad.

I avtalen anerkjenner vi hverandre som kirker, vi anerkjenner hverandres dåp, nattverd og prestetjeneste- og vi erkjenner

landet vårt. Vi skal be og arbeide sammen- og søke samarbeid når det er naturlig.

Jeg får ganske ofte spørsmål om avtalen vi har gjort har fått noen konsekvenser for kirkene våre. Det har den.

Jeg tror det var viktig for Den norske kirke som majoritetskirke i landet å formelt anerkjenne at man er ikke alene om å være kirke. Og det var viktig for Metodistkirken som frikirke å anerkjenne at "statskirken" virkelig er et selvstendig trossamfunn.

Konkret har avtalen allerede får mange konsekvenser. Ut over landet har våre kirker søkt sammen i Gudstjenestefeiringer og felles nattverdsfeiring. Flere prester har tjenestegjort i hverandres kirker, lokale samtalegrupper er startet og en lokal samarbeidsavtale er inngått i Sarpsborg. Fra Metodistkirkens side har vi også gitt Den norske kirke full møterett i vårt kirkemøte- "Metodistkirkens Årskonferanse". Jeg opplever også at den permanente samtalegruppen som er nedsatt mellom ledere og teologer fra begge kirker er meget viktig. Der samtales de om felles utfordringer- og der fortsetter samtalen omkring lærespørsmål som trenger mer utdypning. For øyeblikket arbeider vi med spørsmål omkring rettferdiggjøresle og helliggjørelse .

Noen har omtalt avtalen vår som en avtale mellom majoritetskirke og en minoritetskirke. Vi metodister opplever det ikke slik, ja vi er i såfall ikke engang sikre på hvem som er majoritet og hvem som er minoritet. Faktum er at avtalepartneren på vår side er Metodistkirken i Norge- som en del av "The United Methodist Church". Det betyr at Den Norske Kirke har fått en avtale med en av verden største protestantiske kirker med omkring 70 millioner medlemmer. Det er derfor spennende når vi nå får meldinger om at lutheranere og metodister i USA skal begynne å snakke sammen til

våren- og at avtalen "Nådens Fellesskap" vil være en viktig premis for disse samtalerne.

Og det faktum at Den norske kirke har avtale med både metodister og anglikanere kan være et godt utgangspunkt for trekant-samtaler mellom disse tre kirkene både regionalt og globalt.

Perspektivene og mulighetene er mange. Jeg vil allikevel slutte der jeg begynte- med det jeg opplever som viktigst. At vi som kirker og lemmer på Kristi legeme skal stå sammen i oppdraget om å gjøre mennesker i vårt land til Jesu disipler og etterfølgere. Vi går nå inn i en spennende tid hvor vi sammen skal feire at det er 2000 år siden Jesus Kristus ble født. La oss benytte denne muligheten til sammen med hverandre- og sammen med de andre kirker og trossamfunn i landet vårt- å gi vårt folk et klart og rent budskap om at Jesus Kristus lever.

Må Gud velsigne Den norske kirke, må Gud velsigne , styrke og veilede dere disse arbeidsdagene - vi , deres søsterkirke skal være i bønn for dere.

H.M. KONGENS TALE KIRKEMØTET I BERGEN 10. NOVEMBER 1998

Kjære Kirkemøte-delegater

Det er en glede for meg å få anledning til å hilse Kirkemøtet. Dere har allerede vært samlet noen dager og ser ut til å være godt i gang. Mange av dere er kanskje enda litt preget av at dette er det første Kirkemøtet dere er på, siden det er det første møtet i en ny valgperiode. Selv har jeg hatt gleden av å hilse Kirkemøtet også ved tidligere anledninger, noe jeg alltid setter stor pris på.

Kongehus og kirke møtes ved ulike anledninger. Da er kirken ofte først og fremst representert ved biskopene. Jeg gleder meg over å se biskopene også her, men de fleste av dere er valgte representanter som har påtatt dere tidkrevende oppgaver på frivillig basis. Det sterke innslaget av frivillige - ikke bare i de ledende organer i kirken som her, men også lokalt - er et fint kjennetegn ved vår folkekirke. Altfor sjelden blir det nevnt at det kirkelige arbeidet - ikke minst til beste for barn, unge og eldre - er helt avhengig av den frivillige innsats som gjøres av tusenvis av kvinner og menn rundt om i bygd og by. Jeg vil benytte denne anledning til å framheve disse.

Dette Kirkemøtet er det 15. i rekken. Sin unge alder til tross har Kirkemøtet på denne relativt korte tiden rukket å vinne respekt som et vel fungerende øverste representative organ for Den norske kirke. Mange av de saker dere har behandlet og de spørsmål dere har satt på dagsorden har blitt lagt merke til og har vært av betydning for folk.

Jeg ser av saklisten for dette møtet at dere ikke minst er opptatt av spørsmål omkring vern av menneskerettigheter. 1998 er året da det markeres at Verdenserklæringen om

menneskerettighetene fyller 50 år.

Oppslutningen om den nylig avholdte TV-aksjonen "På flukt i eget land", vitner klart om et sterkt engasjement for disse spørsmålene i vårt folk.

Dette er det grunn til å glede seg over.

Engasjementet for menneskerettigheter har ikke minst kirken vært med på å skape. Det har skjedd gjennom mange års kontakt med kirker i den tredje verden, gjennom misjonsvirksomhet og internasjonal diakoni, og ved kontakt med organisasjoner som Det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes Verdensråd. Det bør være kirkens spesielle oppgave å holde menneskerettigheter opp som fellesverdier på tvers av alle de skillelinjene som eksisterer i vår verden. Det skal bli interessant å følge Kirkemøtets debatt om hvilken plass engasjementet for menneskerettene skal ha i Den norske kirkes arbeid i tiden som kommer.

Jeg ser at årets Kirkemøte har funnet det nødvendig å sette spørsmålet om dødshjelp på dagsorden. Menneskelivets ukrenkelighet er dypt grunnfestet i vår kultur. Når spørsmålet om aktiv dødshjelp i idag reises i vårt samfunn, er det et tegn på at det grunnleggende synet på mennesket er kommet under betydelig press.

De kristne verdier har i stor grad fått prege vårt folks liv og historie. Jeg har det håp at dette kan fortsette, uavhengig av hva man måtte komme frem til av organisering og ordninger for kirken i årene som kommer.

Jeg vil til slutt få ønske Kirkemøtet lykke til i behandlingen av de mange sakene dere har oppe, og ønske Guds velsignelse over den tjeneste dere står i til beste for kirke og folk i vårt land.

Hovedforedrag

HVA ER DA ET MENNESKE?

*Åpningsforedrag ved Kirkemøtet 1998
av biskop Gunnar Stålsett*

Arbeidet med dette foredraget begynte omkring Bots- og bededag og ble avsluttet omkring Allehelgensdag. Det er i spenningen mellom bot for fortiden og håp om en ny framtid at Den norske kirke må møte sitt ansvar for menneskeverd og menneskerett. Også når Gud taler til oss om vår kirkes forhold til medmennesker i vårt samfunn og i verdenssamfunnet i vår tid, gjelder det bibelske kall: I dag, om du hører Guds stemme så forherd ikke ditt hjerte.

«Hva er da et menneske?» Spørsmålet i Salme 8 i Det gamle testamente er menneskehetens evige tema. Det er et av de viktigste spørsmål i vår tid. Spørsmålet må holdes levende i hver ny generasjon. Og vi må alle på nytt og på nytt gi svar for vårt eget liv. Ansikt til ansikt med oss selv og vår samtid må vi kunne svare når spørsmålet møter oss: Hva er mennesket verdt? Hva er meningen med livet? Svaret avgjør hva slags samfunn vi vil være, hva slags kirke vi vil være, og hvilken verden vi vil forme.

Et bibelsk menneskesyn for vår tid?

I Bibelen uttrykkes menneskets egenart og verdi ved å ta veien om Gud: «Herre vår Gud, hvor herlig ditt navn er over hele jorden, du som har utbredt din prakt på himmelen.» ... «Når jeg ser din himmel, et verk av dine fingre, månen og stjernene som du har satt der, hva er da et menneske, siden du kommer det i hu, et menneskebarn siden du tar deg av det? Svaret lyder som en fanfare: «Du gjorde det lite ringere enn Gud og kronet det med *ære og herlighet.*»

Kan det finnes et sterkere og vakrere uttrykk for det enkelte menneskes verdi enn at Guds storhet gjenspeiles i mennesket, og at mennesket gjenspeiler Guds ære og herlighet? Det helt grunnleggende i det kristne menneskesyn er at vi bekjenner troen på Gud som den allmektige himmelens og jordens skaper. Og vi drister oss til å si med Luther: Jeg tror at Gud har skapt *meg* og *alle* andre skapninger. Dette er det *ovenfra* perspektiv som reiser opp oss selv og våre medmennesker. Dette er det *nedenfra* perspektiv som gjør alvor av det å være menneske. Dette er Guds perspektiv på mennesket. Det skulle også være menneskets perspektiv på Gud.

I vår kristne tro fastholder vi at i skaperverket har mennesket en spesiell rang og et spesielt *ansvar*. Det kommer til uttrykk i ordene om at Gud skapte mennesket i sitt bilde. Denne gudbilledlighet er ikke avhengig av hvor godt mennesket fungerer, hvor rikt det er utrustet med intelligens og skjønnhet, hvor nyttig det er i samfunnet. Det er mennesket, rett og slett, i all dets mangfoldighet i skaperverket som bærer Guds ekthets-stempel på sitt hjerte og sin panne. Intet menneskes ansikt er vansiret for Gud. Intet menneskes hjerte er tapt for Guds nåde.

Som mennesker er vi *felleskapt*. Vi er skapt av den treenige Gud til fellesskap med Gud, med våre medmennesker og med skaperverket. Vi er skapt som enkeltindivider, men vi tilhører en menneskehet, og ett fellesskap som forplikter oss til samhörighet, solidaritet og medmenneskelighet. Det må bety at *verken* den ekstreme individualisme som preger vår tid, *eller* en identitets- og ansvarsutslettende kollektivisme, - når det bare er samfunnet som teller - kommer til rette med det kristne menneskesyn.

Ett menneskebilde, som vi begynner å se konturene av i vår tid, er det ekstremt selvopptatte, det narsisistiske menneske, det menneske som er blitt sitt eget livs mål i alle ting. For dette menneske - som truer med å bli det nye århundres ideal for så mange - er fellesskapets goder bare en jaktmark som kan utnyttes og utplyndres for eget velvære. Drivkraften er egen fornøyelse, egen rikdom og eget forbruk. Dette selvnyttende menneske former seg foran eget speil og går til grunne i sitt eget bilde. Dette er det uttømte menneske, preget av kynismens mangel på livsfølelse, og uten ansvar for fellesskapet. Fyll livet for en død i tomhet.

Det virkelig nye menneske - også for et nytt årtusen - er han som ble kalt Menneskesønnen, Gud selv som ble menneske. En større anerkjennelse av vårt menneskeverd kan vel ikke tenkes, enn at Skaperen identifiserer seg helt og fullt med det skapte - ikke som en kunstner med sitt kunstverk, men som person med person, som Skaper med skaper. Dette er inkarnasjonens store mysterium: Gud skapte mennesket i sitt bilde; så kom han selv i dette bilde.

Gud selv kom til oss for å bekrefte mennesket som sin skapning helt inn i den dypeste lidelse, angst og avmakt, helt inn i døden. Jesus som sann Gud og sant menneske, hans død på korset til vår frelse og hans oppstandelse for vår frihet, det er i sum den kristne tros mysterium. «Vi forkynner det som ikke oppkom i noe menneskes hjerte», som Paulus sier- og slett ikke i noen menneskers tanke. Korset er Guds dårskap - Guds reservasjonsløse identifikasjon med det menneske Gud selv har skapt. Oppstandelsen er livets, gledens og håpets eksplosjon i vår verden.

Det kristne menneskesyn preges av troen på Den Hellige Ånd. Det er bare til mennesket at Gud gir Den Hellige Ånds

gave, selv om han holder hele skapelsen opp med sin livspust. Derfor skal Guds ord forkynnes til fornyelse og nytt liv. Derfor skal dåpsvannet få flyte fritt i vårt folk og felleskapet i vin og brød feires til syndstilgivelse og styrke på veien.

Det er menneskesynet det dreier seg om - skapelsens realitet og nyskapelsens mulighet.

En slik trinitarisk teologi begrunner i seg selv ikke menneskeverdet, men den bekrefter det. Bibelens menneskesyn *bekrefter* menneskets verd og *begrunner* menneskets hellighet. I dette perspektiv vil en kristen måtte si: Å tro på Gud er å tro på mennesket.

Men også syndefallstemaet i Bibelen sier noe avgjørende om menneskets verdi, fordi det reiser spørsmålet om menneskets ansvar for Guds ansikt. Etterat Kain har slått ihjel sin bror Abel, er det Gud selv som spør: Hvor er din bror? Og på det unnvikende svar: «Er jeg min brors vokter?», lyder det fra Gud: «Din brors blod roper til meg fra jorden.»

I Shakespeares skuespill, som nå går på Nationaltheateret i Oslo, roper Hamlet ut sin mørke fortvilelse i et gjentatt: «Hva er et menneske!» Ved teppefall er svaret: ondskap, svik, drap og død. Og vi forlater teatersalen i taus ettertanke: Det er ikke bare «noe råttent i Danmark» som Hamlet sier, det er noe råttent i verden. Å være eller ikke være - menneske i denne verden - det er spørsmålet også i dag. Svaret bestemmer vår livsfølelse.

Må også kirken gjøre bot?

Jeg begynte min forberedelse til Kirkemøtet rundt Bots- og bededag. Om kirken vil være sannferdig, kan den bare reflektere over sin egen historie når det gjelder menneskeverd og menneskerettigheter i

bots- og bededagsbønnens ord eller tone:
«Vi bekjenner at vi lever i en verden der mennesker glemmer deg og vender seg bort fra hverandre. Vår tid er ond, og vi bærer selv ondskaper i vårt hjerte ...»

Kirkens kollektive syndsbejennelse må være *konkret og aktuell*. Den må dreie seg både om vår individuelle personlige synd og om hvorledes vi opptrer som kirke og som samfunn i handling og ord. Igjen kan bededagsliturgien gi oss de ord vi leter etter: «Du har satt oss til å forvalte ditt skaperverk og dele sine gaver med hverandre. Men vi har vært dårlige forvaltere og brukt din eiendom som om den var vår ...vi har ofte tålt uretten i verden .... derfor er vi medskyldige når mennesker lider nød i vår tid, og når liv og menneskeverd blir krenket ....»

Også kirkens splittelse kaller på oppgjør og omvendelse: «Vi har krenket den enhet du har gitt oss i Kristus. Stridslyst og egenkjærlighet har fått rom mellom oss. Derfor er vi skyldige når mange vender seg bort fra din nåde og mister troen ...»

Når vi som kirke og som enkeltmennesker, som bekjenner troen på Kristus, for alvor tar inn over oss botsdagens erkjennelse, så må vi også i dag, i dette Kirkemøte si: «Vi er ikke verdige til å være dine barn, men vi ber deg: Tilgi oss for Jesu skyld. Ta ikke din Ånd fra oss, men gi oss enda en nådetid. Vend oss om til deg, Herre, og skap i oss det nye livet, så vi kan elske deg og tjene vår neste ...»

Denne bønne, som vi for to uker siden har bedt i alle gudstjenester i vår kirke, reflekterer at menneskeverd ikke bare krenkes i samfunnet, men også i kirken. Når kirken skal tale om menneskeverd, må den derfor først tale til seg selv, før den med troverdighet kan tale til verden. Derfor kan vi heller ikke i dette Kirkemøte løfte fram temaet om menneskeverd og menneske-

rettigheter, uten at vi er villige til å bli konfrontert med hva vi som Den norske kirke har gjort mot de svake i vårt samfunn.

Når vi skal gå inn i dette tema, må vi ikke la oss fange av et «vi-og-de» språk, som lett kan tilsløre at de som kirken står til ansvar for i vårt samfunn ikke er «de andre» i betydningen, de som er utenfor. Vi må hele tiden minne hverandre om at vi i stor grad snakker om kirkens indre liv, om kirkens egne, når vi kalles til ansvar for de utstøtte i samfunnet - de som vi selv har vært med å støtte ut, de som vi har definert på sidelinjen, som små og ubetydelige. Blant disse finnes mange som Jesus omtaler som «disse mine minste små som tror på meg», og som er hans bilde i verden, (Matteus 25). Vi har foraktet dem som mennesker og vi har tenkt smått om deres tro, enda vi er døpt med den samme dåp og sammen innlemmet i Kristi legeme.

Det er ikke til å undres over at det blant disse finnes mange som har forlatt et aktivt liv i kirken. Mange har gitt opp troen fordi de møtte kulde eller likegyldighet hver gang de i sin fortvilelse ropte om hjelp, og når de forsøkte å bli sett og hørt. Men de fleste er forblitt i kirken, og mange, mange av dem venter på at porten skal åpne seg for deres tro.

Er vi i stand til å merke den lengsel som finnes hos så mange som er definert som «utafor», som «kirkefremmede»? Mange av disse har merket stemplet, og latt seg forme av det. Men har vi ikke alle merket hvordan disse trobærere iblant oss, som ofte møter oss så uventet i vår hverdag, - hvordan de i sitt hjerte bæres av en skjør tro på Gud, hvordan de preges av en ordløs retning i sin lengsel etter himmel over sitt liv. De folder sine hender og ber en enkel barnlig bønn, og vet, selv om de ikke sier det til noen, at Gud bryr seg. Jesus er en venn.

Det er kanskje disse som fremfor noen lengter etter en varm vind i kirken. Og de har fått med seg, på sitt vis, at *Den Hellige Ånds pust aldri kommer som kalde gufs*.

Ansvar for ødelagte liv?

Pedagogen Edvard Befring stilte nylig et spørsmål som har uroet meg i arbeidet med dette foredraget: Hvem har gitt skole-systemet rett til å ødelegge livet for så mange unge mennesker? Våger vi det samme spørsmål: Hvem har gitt kirken rett til å ødelegge livet for så mange?

Vår neste møter oss både som enkelt-mennesker og som grupper under mange navn: Samene, taterne, tyskerbarna, volds-ofre, funksjonshemmede, asylsøkere og flyktninger, de fremmede i blant oss. Også i vårt velferdssamfunn er det grunn til å spørre etter hvor det er blitt av menneske-verdet når vi opplever på nært hold situasjonen til noen av de som må leve sitt liv i institusjoner - gamle, langtidssyke og mennesker med psykiske lidelser eller funksjonshemmede. Det er i deres dypeste nød og fortvilelse at vi kan se, høre, eller kanskje bare ane, at de spør: Hvorfor kan dere la meg ha det slik, jeg er jo et menneske?

Skal vi bare vende oss bort i avmakt og akseptere at medmenneskelighet for disse svake grupper i samfunnet *må* ha trange kår, at de bare kan få rom på gangen i vårt ellers så romslige hus?

Nei, alle disse livssituasjoner utfordrer oss til å vise den medmenneskelighet som Jesus har gitt oss som vårt forbilde. Alle reiser de spørsmål om menneskeverd og menneskettigheter. Alle har de på sin måte rett til å vente at samfunnet skal se dem og være i stand til å bekrefte deres menneskeverd fullt og helt. Og om samfunnet ikke gjør det, kan kirken ikke tie. Dette er en av

de største diakonale utfordringer til vår kirke i vårt velferdssamfunn i dag.

Det er en trøst at menneskeverd ikke er noe som noen gir til andre, heller ikke noe kirken gir til verden. Menneskeverd er der *før* vår refleksjon over den. Og ingen kan ta menneskeverdet fra noen. Vi kan bare overse det og krenke det. Men det vi ikke kan unngå å se og erfare, er at livet selv påberoper seg Guds stempel - klarest i den dypeste avgrunn og det mest fornedrende øyeblikk.

Forlat oss vår skyld

Den norske kirke har bedt samene som folkegruppe om tilgivelse for århundrer med undertrykkelse der kirke og skole sto sentralt. Vi vil i dette Kirkemøte bli utfordret til å be taterne om tilgivelse for den trakassering som har vært utført mot dem.

Vi kan være uenig om detaljer, vi kan forsøke å forklare at det som har skjedd må tolkes i lys av hvordan samfunnet den gang fungerte overfor «fremmede». Men konfrontert med den omfattende dokumentasjon og de mange vitnesbyrd fra mennesker som selv har opplevd trakasseringen på kroppen, kommer vi ikke forbi *at kirken på mange vis, direkte og indirekte, har vært et redskap for etnisk rensning mot taterne i Norge*.

Den norske kirke kan ikke fraskrive seg ansvaret for «Norsk misjon blant hjemløse». Selv om det var en selvstendig og frittstående organisasjon, var den tett sammenvevet med kirken, og ble støttet gjennom ofringer i menighetene og ledet av prester.

Det er et rystende møte med vår nære fortid som vi i dag må ta inn over oss - altfor sent vil mange si. Men *aldri* er verre. Vi har godt dokumenterte beretninger om hvorledes barn ble tatt fra sine foreldre, og

hvordan de bevisst ble frarøvet sin familieidentitet. Vi hører og leser hjerteskjærende beretninger om hvordan kvinner ble utsatt for tvangssterilisering. Vi vet at sinnsykestemplet ble brukt på lettvinnt måte for at samfunnet kunne kvitte seg med brysomme personer blant de reisende. I kirkens og misjonens navn ble det gjennomført tvangsarbeidsliknende tiltak. *Det gjaldt å forandre en hel folkegruppes kultur og identitet.*

Hva har dette med kirken å gjøre? Vi kan ikke komme forbi at kirken er medansvarlig både ved det den har gjort og ved det den har latt være ugjort. Den deltok aktivt i overgrepene og forholdt seg passiv til protestene. Prester spilte en viktig rolle som samfunnets eksekutør av en umenneskelig politikk, slik også en kristelig organisasjon under mange navn gjorde det. Den «landevei til undergang» som taterne i dag er i stand til å fortelle om, *har kors som veimerker.* Ansikt til ansikt med taterne må vi derfor i dag erkjenne at vi som kirke bærer på en skyld og en skam som vi ikke kan leve videre med.

Taterne, de reisende, romanifolket - vil leve videre på tross av sin historie fordi de er et stolt folk og et folk som elsker livet og tror på fremtiden. Men vi kan som kirke ikke lenger tie om vår skyld. La oss gjøre opp. La oss også sammen med deres egne organisasjoner finne konkrete uttrykk for den oppreisning de har krav på. De sier selv at de trenger ressurser for å gjenvinne den historie som ble tatt fra dem, og for å fastholde sin indentitet, sin kultur og sitt språk. En aksjon i alle menigheter i Den norske kirke for å reise det beløp som trenges, ville være et godt uttrykk for at vi som kirke tar vårt ansvar på alvor. Men fremfor alt: La vår unskyldning være betingelsesløs. *Forlat oss vår skyld!*

Kirken og dens homofile - nytt liv i dialogen?

Noen vil kanskje være redd for å vandre denne forsoningens vei. Først samene, så taterne. Frykter vi den dag da Den norske kirke må be sine homofile om tilgivelse?

La oss i dette Kirkemøte - i det minste - *bekreft* at vi mener det på alvor når Bispemøtet og Kirkemøtet har villet at samtalen om kirken og dens homofile skal fortsette i menighetene. Det er dessverre en kjennsgjerning at den dialogprosess som ble lansert for å vise at kirken er villig til å lytte og lære, at kirken våger å være underveis, at denne prosess mange steder er blitt ført på en slik måte at det bare har skapt større avstand, større mismot og skarpere motsetninger.

Er det ikke noe fundamentalt galt med oss når et så sentralt menneskelig spørsmål ikke kan drøftes på en konstruktiv måte i menighetene? Det må kjennes som et nederlag for hele kirken når dialog virker truende.

Jeg vil derfor utfordre Kirkerådet til å se nøye på hva som kan gjøres annerledes slik at *dialogen kan bli en positiv og god opplevelse for alle.* Jeg har tro på at på grasrota i menighetene er det større vilje til å lytte til hverandre, enn det som synes å ha preget de få slike møter som hittil har funnet sted. Kirkerådet bør derfor *i løpet av 1999* organisere en konsultasjon for å se hva som kan gjøres for å gjenvinne troverdigheten i forslaget om dialog i menighetene om kirken og dens homofile.

Kvinnens plass i kirken?

Og hva med det kristne menneskesyn og kvinnens plass i kirken? Kan det overhodet fortsatt diskuteres? Vi er jo alle skapt i det samme bilde og døpt med den samme dåp. Likevel, spørsmålet har stått på kirkens

dagsorden i det meste av dette århundre, og det er spesielt aktuelt når vi i år markerer slutten på *Det økumeniske kvinne-tiåret*, og samtidig kan feire 40-års jubileet for Norske kvinnelige teologers forening.

Den norske kirke har fått kvinnelige prester og kvinnelig biskop. Det har vært til velsignelse for kirken. Og det har demonstrert at et kristent menneskesyn også kan slå igjennom til tross for tunge kirkelige tradisjoner. Men erfaringer fra noen av de siste bispevalg gir grunn til å spørre hvor dypt det stikker, eller hvor høyt det rekker, når det gjelder kvinners reelle adgang til alle embeter og tjenester i vår kirke.

Heldigvis er det slik at vi har fått et Kirkemøte der alle - kvinner og menn, unge sammen med eldre - fra alle arbeidslag og organisasjoner i kirken, kan være med og bestemme i alle saker, også i *lærespørsmål* i Den norske kirke. Men det kan ikke ta fra oss det felles ansvar for at kvinner fortsatt i organisasjoner innenfor vår kirke, ikke tilkjennes den samme rett eller får del i det samme ansvar. Også her er det nødvendig med en åpen dialog i vår kirke.

Forsoning tar tid

Vi har noe å lære fra søsterkirker rundt om i verden. Så sent som i vår opplevde jeg en hvit prest i Namibia be en svart prest om tilgivelse på vegne av sitt kirkesamfunn for at den kirken han tilhørte hadde støttet apartheid som god kristen teologi, og forat kirken bare stilltiende hadde akseptert at nå var det slutt på apartheid. Denne presten som deltok på et forsoningsmøte, kjente at det ikke gikk lenger å late som om alt var som det skulle være. Med gråt omfavnet han sin svarte bror og ba om tilgivelse på vegne av sin kirke - etter generasjoners synd i støtte av apartheid, - og åtte år etter at det politiske samfunn hadde brakt

forsoning mellom svart og hvit. Fordommer sitter dypt. Forsoning tar tid. Fordommer lever sitt eget liv. Forsoning må arbeides fram og bes fram. Men vi kommer ikke forbi forsoning om vi vil være kirke.

Ansvar for natur og miljø

Det kristne menneskesyn ser mennesket som ansvarlig ikke bare i forhold til Gud og medmennesker, men også til skaperverket. Hva er et menneske, hvis det ikke forstår sitt ansvar for natur og miljø? Det er et spørsmål som tidligere Kirkemøter og Bispemøter har uttalt seg om. Og det er et tema som mange av de unge i kirken er brennende opptatt av. Men det haster.

Vi trenger lokale og globale nettverk som står på skapeverkets side. Vi lever i en tid hvor jorden selv roper til sin Skaper i smerte under vold og tilintetgjørelse. Vi lever i en tid der ikke bare ekkoet fra generasjoners lidelser *før* oss når oss mellom fjellene. Vi aner *nye* generasjoners undring og sorg over en utplyndret og utpint jord. Vår forbrukskultur fører oss mot artenes utryddelse, og vi er alle med på ferden. Hva er et menneske, om ikke en god forvalter av Guds gode skaperverk? Hva er fornektelse av Gud, om ikke forakt for skaperverket? Hva du sår skal du høste - *vi høster uten å så*.

Verden trenger en ny mobilisering av lokale og globale nettverk som bærer omsorg for Guds jord. Det er en av vår tids største utfordringer til alle som tror på en Gud som har gitt oss ansvar for skaperverket. Her er det rom for ungt initiativ, for ny tenkning og ny teknologi.

To jubileer for menneskeverd

Sammen med kirker over hele verden, av alle kristne konfesjoner, feirer vi i år Kirkenes Verdensråds 50 års jubileum. De

viktigste impulser for vår kirke i arbeidet for menneskerettighetene har vi hentet nettopp fra dette økumeniske fellesskap. Det er ingen tilfeldighet at KV's jubileum faller sammen med feiringen av 50 års jubileet for Verdens Menneskerettighetserklæring. Begge er født gjennom de smerter og den lidelse som mennesker i vårt århundre har påført hverandre i to verdenskriger. Begge er uttrykk for et ønske og en bønn om at mennesket, livet og håpet må seire over dødskreftene i verden.

Menneskerettighetserklæringen, som er det ypperste verdenssamfunnet har frembrakt i vårt århundre til vern om menneskets verd og menneskets rett, slår fast at det eksisterer et grunnleggende fellesskap mellom alle mennesker: «Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter ...» (Artikkel 1) I forordet slås det fast at «anerkjennelsen av menneskeverd og like og umistelige rettigheter for alle medlemmer av menneskeslekten er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden.» Dette er en erkjennelse som de fleste av verdens nasjoner har sluttet seg til, og som vi er moralsk ansvarlig for å overholde i vårt samfunnssystem og lovgivning.

Den økumeniske bevegelse tilfører visjonen om *en* menneskehet en ny dimensjon, ved at troen på en Gud som skaper, livgiver og frelser, utmyntes i et kall til kristen enhet, og til arbeid for misjon, evangelisering, diakoni, fred og forsoning.

Det er med takknemlighet at vi i dag kan minnes at også vår kirke sto sentralt i utformingen av Verdenserklæringen om menneskerettighetene og ved dannelsen av Kirkenes Verdensråd. Biskop Eivind Berggrav spilte en framtrædende rolle i dette arbeide ut fra en overbevisning om at verdens enhet og kirkens enhet hører

sentralt til kristen tro og bekjennelse. Vi trenger dette troens fellesskap også foran nye utfordringer i et nytt årtusen. Vi trenger det i arbeidet for å fastholde et kristent menneskesyn i det globale samfunn.

Kampen for menneskerettighetene er både *en teologisk, kirkelig kamp, og en politisk, samfunnsmessig kamp*. Arenaene dekker hverandre, metodene er forskjellige, men mennesket er det samme. Derfor er adressaten for kirkens arbeide med menneskerettighetene i første rekke de mange som opplever sine rettigheter krenket. Men i kampen for menneskeverd og menneskerett må kirken også henvende seg til offentlige myndigheter. Sammen må kirke og samfunn hos oss, ut fra et kristent og humanistisk menneskesyn, arbeide for å få gjennomslag i det internasjonale samfunn for grunnleggende menneskerettigheter.

Kirkens Nødhjelp samler de fleste kristne trossamfunn i Norge til innsats «Sammen for en rettferdig verden». Det betyr at vi står sammen for forsoning og fred, sammen for å lindre nød etter storm og katastrofer, sammen for å løfte opp menneskets verdighet og bane vei for menneskets rettigheter. Menigheter og enkeltpersoner i vårt land har et handlingsalternativ for medmenneskelighet som vi må gjøre enda tydeligere.

Ny lov om menneskerettighetene

Det var en gledens dag da Den norske regjering nylig den la fram for Stortinget forslag til «Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett». Hensikten med denne menneskerettighetsloven er omsider å inkorporere i norsk lov de forpliktelser Norge har påtatt seg ved å undertegne internasjonale konvensjoner om menneskerettighetene.

Ved siden av å uttrykke takk til Regjeringen for å ha lagt fram et så omfattende forslag, bør Kirkemøtet oppfordre Stortinget til å vedta lovforslaget så snart som mulig. Om ikke dette vil kunne skje til menneskerettighetsjubileet den 10. desember, vil det faktum at Stortinget nå arbeider med et konkret lovforslag i seg selv være en viktig markering av en klarere forpliktelse i vårt eget land og i det internasjonale samfunn.

Selv om lovforslaget markerer et stort skritt framover for Norge, i rettslig forpliktelse på de internasjonale konvensjoner som gjelder sivile, sosiale og kulturelle rettigheter, gjenstår viktig arbeide for inkorporering i norsk lov av de såkalte særkonvensjoner, som Barnekonvensjonen, Konvensjonen mot kvinnediskriminering, Rasmekonvensjonen og Urbefolkingskonvensjonen.

Den norske kirke bør i sitt arbeide for menneskerettighetene stille seg bak et forslag om å at det tas inn i Grunnloven en slags «omnibus» bestemmelse, slik at undertegning av en internasjonal konvensjon, automatisk blir norsk lov.

I det følgende vil jeg berøre noen helt konkrete menneskerettighetsspørsmål som etter min oppfatning krever et aktivt og tydelig engasjement fra Den norske kirke i vårt samfunn i dag. Disse spørsmål har det til felles at de nettopp angår Den norske kirke som trossamfunn i vår forpliktelse på et kristent menneskesyn.

Religionsfrihet

Det første gjelder spørsmålet om *religionsfrihet* som er uløselig knyttet til svaret på hva et menneske er.

I august ble det i Oslo holdt en internasjonal konferanse om religions- og livssynsfrihet. Slutterklæringen, den

såkalte Oslo-erklæringen om religions- og livssynsfrihet, forpliktet deltakerne til å etablere en internasjonal koalisjon for å fremme religionsfrihet. Dette skal bl.a. skje ved å støtte implementeringen av de grunnleggende FN-konvensjoner (artikkel 18 i FN's menneskerettighetserklæring samt artikkel 18 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og FN's erklæring av 1981 om avskaffelse av alle former for intoleranse og diskriminering på grunnlag av religion eller tro).

Denne konferansen samlet deltakere fra hele verden og fra alle store religioner. Det er grunn til å glede seg over at bak konferansen sto et samarbeidsråd av religions-samfunn i Norge sammen med Human-Etisk Forbund. Dette ville vært utenkelig for bare få år siden.

Jeg skal her ikke gjenta den kronglete vei fra 1814 til i dag når det gjelder religionsfrihet i Norge, bare minne om at dette ikke er en historie som Den norske kirke har grunn til å være stolt over. Verken i forhold til andre kristne trossamfunn, til andre religioner, eller til andre ikke-religiøse livssyn, har Den norske kirke vært preget av toleranse. Vi har oppført oss som alle andre «flertallskirker» og dominerende religioner rundt omkring i verden.

Noen av oss har opplevd søsterkirkers trange kår, der de er minoriteter i forhold til andre religioner i Asia, eller i forhold til Den katolske kirke i Latin Amerika, eller i land dominert av Den ortodokse kirke. Det er slike erfaringer som har gjort meg opp-tatt av at vi ikke må gjøre mot andre her hjemme det vi ikke vil skal gjøres mot våre søsterkirker i andre deler av verden.

Helt konkret dreier religionsfrihetsspørsmålet seg om hvordan et samfunn møter minoritetenes rett til å oppdra sine barn i egen tro og livssyn. Her må Den norske kirke våge å tenke prinsipielt og nytt og

gjøre felles sak med andre tros- og livs-synssamfunn. Religionsfrihet blir et av det neste århundres viktigste temaer.

Barmhjertighetsdrap

Et annet av de viktige temaer som er direkte knyttet til vårt syn på mennesket, er spørsmålet om å legalisere *barmhjertighetsdrap, aktiv dødshjelp, eller eutanasi*. Det er vel ingenting som i samme grad stiller menneskesynet i kirke og samfunn på prøve som nettopp dette spørsmål.

Aktiv dødshjelp er et tema som aktualiserer dype menneskelige følelser og reiser problemer på mange plan. Grensen mellom liv og død er ikke lenger tydelig. Det finnes et livets grenseland hvor dødsprosessen kan forlenges med medisinsk hjelp. Og det finnes et smertens grenseland der nestekjærligheten settes på sin ytterste prøve. Her møtes to prinsipper: Rett og barmhjertighet. I dette grenseland må vi forsøke å komme til rette både med menneskets lidelse, menneskets verd og menneskets hellighet. I lys av et kristent syn på mennesket, må vi bare si at i dette spørsmål handler det om forskjellen på Skaperen og det skapte.

Men vi tror også at Skaperen og det skapte står sammen i lidelsen. Når smerten ikke lenger kan lindres, når døden er den sikre utgang gjennom et helvete av lidelser, stilles medmenneskelighet og nestekjærlighet på sin ytterste prøve. Det er i dette, fortvilensens rom, kirken med ydmykhet må fastholde at det finnes en grense vi ikke kan overskride. Vi kan gå hit, og ikke lenger. Siden må vi bare dele lidelse og lindre smerte så godt det lar seg gjøre.

Eutanasi er et tema som bare kan drøftes med lav stemme, med ydmykhet overfor de umulige valg. Kirken må dele legenes og sykepleieres dilemma, og kirken må ta på alvor pårørendes oppriktighet når de sier at

nestekjærlighet og respekt krever av dem at de må gi hjelp til å sette en stopper for det liv som ikke lenger kan leves. Det er ikke lett å stå i lidelsens rom med et enkelt bud: Du skal ikke slå ihjel. Det er i Jobs bok, som fremfor noen er lidelsens bok, at vi finner ordene: Herren ga, Herren tok. Herrens navn være lovet! Heller ikke det er ord som alle kan finne trygghet og trøst i. Ordene utfordrer for mange troen på en kjærlig Gud.

Kirkens klare nei til eutanasi forplikter til støtte for større innsats for å gjøre lidelsene til å holde ut inntil døden. Legene, som tydeligvis hos oss, i et overveldende flertall fortsatt står på det samme standpunkt som kirken når det gjelder eutanasi, må vite at de og alt pleiepersonale, har støtte i sin vanskelige hverdag. Bispemøtet har tidligere i høst med sin uttalelse mot eutanasi, gitt sin klare etiske veiledning til det norske folk. Kirkemøtet bør følge den opp, ikke bare med en uttalelse, men med en vilje til en aktiv strategi forat livets grense kan bevare sin ukrenkelighet i en verden der alt er mulig. *Aktiv livshjelp må være mer enn et hendig slagord.*

Jeg kjenner meg trygg på, og glad for, at det norske samfunn - et stort flertall av våre politikere, det profesjonelle medisinske personale og vårt rettsvesen, - ikke ønsker en utvikling som den som har funnet sted i Nederland, der syke og svake mennesker etterhvert har fått grunn til å frykte aktiv dødshjelp som et alternativ til den naturlige død. Det finnes heller ikke på dette område en klar grense mellom det aktive og det overaktive, det velmenende og det beregnende.

Vårt samfunn må ha råd til *et troverdig alternativ, en livspleie* som tar i bruk alle medisinenes midler for å lindre smerter, men som ikke hindrer menneskets - vår egen - naturlige død.

*

Jeg begynte mine forberedelser med bost- og bededags stemningen i mit sinn. Jeg kjente behovet for et skriftemål for hele Den norske kirke, et kall til omvendelse fra hva vi har gjort av synd mot Gud og vår neste. Og jeg ble båret av bededagsteksten hos Jesaias: «Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær! Den ugudelige skal forlate sin vei og ugjeringsmannen oppgi sine tanker og vende om til Herre, så vil han vise barmhjertighet, til vår Gud, for han vil gjerne tilgi», Jes 55.6-7.

Jeg avslutter fordraget i klangen fra Allehelgensdag, Så sier Herren: Ingen skal høre mer om vold i ditt land, om herjing og ødeleggelse innenfor dine grenser. Du skal kalle dine murer Frelse og dine porter Lovsang», Jes 60.18. Og med Åpenbaringsbokens løfter om en ny himmel og en ny jord ... Se jeg gjør alle ting nye!

For mange år siden kom jeg til et aldershjem nordpå et sted. På veien opp mot huset så jeg to skikkelser på trappen. Da vi kom nærmere hørte jeg den minste, en vever ung jente rope: Å, jeg ble så glad da jeg så du kom. Da jeg kom nærmere så jeg at hun ikke hadde øyne, bare en glatt hud der øynene skulle vært. Men hennes ansikt lyste imot meg da hun rakte ut armene mot meg og sa jeg må få gi deg godkjekan - en klem.

Enda med sjokket i kroppen gikk jeg inn til de gamle som satt og ventet på oppbyggelsen ved reisepredikanten. Men oppbyggelsen var det Camilla som ga meg - Camilla vil synge for deg, sa bestyrerinnen. Glad satte den vevre jenta seg ved kaffebordet, flyttet varsomt på noen kopper, beveget hendene over duken som var det et piano, nynnet sakte .. nei ikke den. Nynnet igjen. Nå vet jeg hva jeg vil synge! Med klokkeklar stemme sang hun: «En gang mine øyne skal se kongen i hans prakt». Og mens hun sang lyste hennes bleke ansikt i mot meg, og jeg opplevde det som et gjenskinn av Herrens egen velsignelse, når Gud selv lar sitt ansikt lyse over oss.

Det er i dette lys av den nye skapelse som allerede viser sin virkelighet i vår hverdag, at den kristne kirke på en spesiell måte kan være *håpsbærer* i verden. Menneskelivets hellighet og ukrenkelighet står fast. Det er ikke slik at dette perspektiv fører til flukt fra verden. Det er snarere slik at dette perspektiv gir håp og utholdenhet i kamp - midt i verden, på livets side. I dette mysterium aner vi svaret på spørsmålet: Hva er da et menneske? Det er den lidende Kristus-evangelisten peker på som vårt håp, når han sier: Se det menneske!

*

